
This is a reproduction of a library book that was digitized by Google as part of an ongoing effort to preserve the information in books and make it universally accessible.

Google™ books

<http://books.google.com>

1.

D. AEGIDI^I COLVMNII ROMANI
ARCHIEPISCOPI BITVRICENSIS, ET PRIMATIS
AQVITANIAE, ORDINIS FRATRVM EREMITARVM
SANCTI AVG^VSTINI, VIRI
SAPIENTISSIMI,

TRACTATVS

CONTRA EXEMPTOS, Antisitibus, & Religiosis omnibus maxime necessarius.

EIVSDEM, De Diuina Influentia in Beatos.

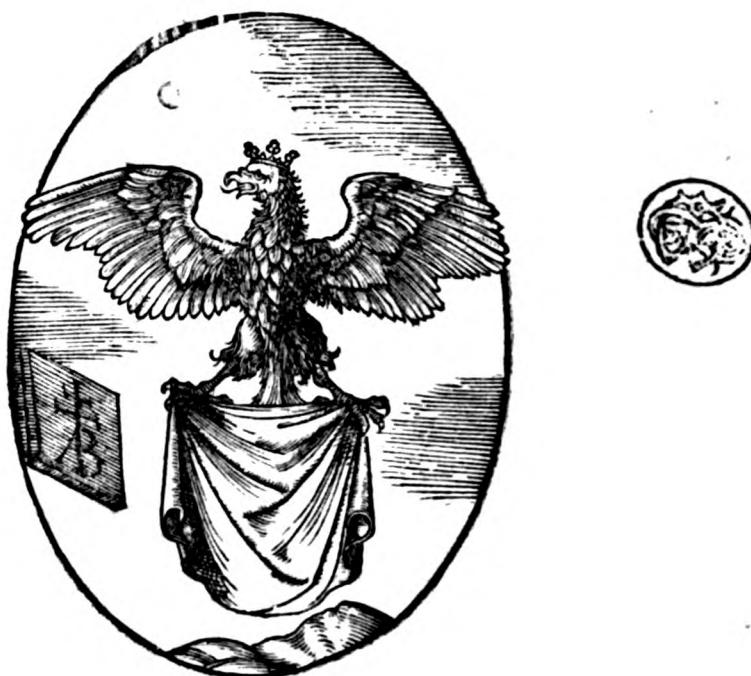
EIVSDEM, De Laudibus Diuinæ Sapientiæ.

EIVSDEM, De Defectu & deuiatione malorum culpæ & peccatorum à Verbo.

NUNC IN LVCEM EDITIO.

Quibus adiunximus, Eiusdem, De Prædestinatione, Præscientia, Paradiso, &
Inferno: item De Peccato Originali Tractatus utilissimos
ac salutares, Denuò accuratius recognitos.

CVM INDICE RERVM AC VERBORVM COPIOSSISSIMO.

ROMAE

Antonij Bladi Impres^s, Apostl. Characteribus.

ANNVS ERAT CHRISTI NATALIS

M D L V.

INDEX RERVM AC VOCABVLORVM OMNIVM.

Primus numerus Paginam, secundus Columnam indicat.

A

- Bsoluitur à debito babendi originalem iustitiam in baptismo. 51.4.
c. et. 52.1.c.
Adam non fuit conditus in paradi so, sed positus, et cur. 39.2.a
Adam habuit bonum gratiae gratiis date. 38.2.c
Adam per originalem iustitiam habuit & posset stare, non proficere. 52.1.c
Adam & Eva si non peccassent, formaliter & materialiter incorruptibles permanissent. 37.4.c
Adam ut persona infecit naturam: in nobis natura infesta infecit personam. 22.3.b
Adam ante & post peccatum fuit agricola. 38.1.a
Aduocatus Christus. 46.2.b
Aegidius compositus Questiones de Resurr. mort. ante Trajectum de peccato originali. 51.1.a
Aegidius scripsit super secundum Sententiarum, antequa ederet librum contra Exemptos. 7.2.b
Aegidius edidit libellum Cōtra exemptos, ante Tactatum de divina Influencia in Beacos. 23.4.a
Agentia alia à Deo non durant nec conservantur in esse sine operatione Dei. 33.2.b.c
Agens & patiens semper communicant in materia, si realis est actio. 43.1.d
Alimentum non transit in veritatem humanae naturae iuxta opin. Magistri sent. 50.4.d
Amor diuinus quæ & quot bona in nobis facit. 31.1.b
Amor quicunq; vnitua virtus est. 45.4. b
Angelorum species tot sunt, quot Angeli. 12.2.c
Angelorum bierarchie quo distinguuntur. 13.4.b
in Angelis triplex distincio, bierarchiarum, ordinum, & personarum. 12.2.a
Angelorum inferiorum virū quilibet recipiat aliquā influen tiam specialem à Deo, preter influentiam, quam recipit mediantibus superioribus angelis. 23.1.d
Angeli magis cognoscuntur à Deo, & cognoscant se. 31.2.d
Angeli dicuntur proprias ignorare virtutes, et cur. 31.2.d
Angelus nullus de superiori bierarchia militat ad hæc exte riora. 23.1.a
Angelorum duplex missio, ad exteriora, & interiora. 22.
4.d. et 23.1.b
Angeli quomodo mouentur per loca. 43.3.a
Angeli fuerunt beati, quamvis Christi humanitatem non vi derint. 22.4.a
Angeli ante Christi incarnationem se adorari ab hominibus permiscebant, post vero incarnationem nunquam est pere missum, & cur. 52.3.b
Angelo vel anima solus deus illabitur. 21.2.d
Angelorum bierarchie ordinata sunt in salutem electorum. 7.2.c
Angeli dicuntur nostri proximi, & cur. 30.3.a
Angeli inter se quandoq; habent pugnam, & vnuſ reficit al teri propter bonum electorum. 14.3.c
Angelus nonnunquam ipsius hominis quem custodit imaginem repreſentat. 9.1.d
Angelorum prælaciones demonum & hominum, que nunc sunt ordinate ad regimen electorum, oēs in fine mundi ceſſabunt. 13.2.d. et 14.3.b. et inde. et 22.4.d
Angelorum Ordines post finem mundi remanebunt, sed non ad vsum, quem nunc habent. 13.2.d & inde, et 15.1.c
Angelorum bierarchie quo post iudiciū remanebunt. 15.1.c
Anima nascitur, secundum sapientes philosophos, in borig zonte æternitatis. 6.2.c
Anima virum debitam infundi corpori maculato. 52.2.c
Anima quo inficiatur à carne infecta. 50.2.d. et 51.2.c.d
Animorum decadentium quadruplex locus, & cur. 44.2.
d. et inde.
Anima sancta non fertur ad loca corporalia, nec ad similitudinem corporum, sed ad aliiquid excellentius. 44.1.b
Animæ decadentes in graua, si non habent aliiquid ad purgandum, flatim euolant ad cælum. 44.3.c
Animæ separate & demones possunt vere pari ab igne inferni. 42.2.c. & inde.
Anima damnata aut Demon non est necesse ut semper se coniuncta igni. 43.4.a
in Animabus damnatis & demonibus, Intellectus fungitur vice sensus, & cur. 42.4.d
Anima in inferno dupliciter dolet. 43.4.b
Anima plus dolebit & cruciabitur ab igne sine comparatio ne, quam doleat nunc caro ab igne afflita. 42.3.d. &
43.2.a
Animatarum rerum diuisio. 5.2.d
Arca Noe multis modis ecclesiam repreſentat. 7.3.d. et inde, et 8.2.a
Arce Noe descriptio. 8.2.d
Archidiaconi officium in ecclesia Dei. 19.4.a
Aristotelis error, in Ethicis. 48.1.a
Articuli fidei quatuordecim. 26.2.c
Augustini auctoritas (Vix est tota merces) exponitur.
22.1.d
Augustini sententia de Inferno. 39.4.d. et quomodo sit intelligenda. 43.2.d

B

- Baptismus a bsoluit not ab originali iustitia, ut non teneamus eam amplius habere ad salutem consequendam. 51.4.c
et. 52.1.c
Baptismus tollit concupiscentiam, non ut sit, sed ut non impunetur in culpam. 52.1.c. et col. 2.b
Baptismo dimittitur noxa originalis peccati, & quomodo. 51.3.b. et inde.
Baptizatus, cum sit spiritualiter regeneratus, cur & ipsum filium spiritualiter renatum non generat? 51.2.a
Beatitudinem nostram esse Deum quinq; vijs ostendit. 21.
2.b. et 26.3.c

INDEX.

- B**eatitudo est primum quod redditur nobis per opera virtutis
sa facta in charitate quantu ad adulos, vel in gratia quan-
tum ad paruos. 39. 3.b
Beatitudo nostra duplicitate potest capi. 39. 2.d
Beatitudo nostra principalius consistit in amore & delecta-
tione, quae est actus voluntatis, q; in cognitione, & visio-
ne, quae est actus intellectus. 22. 1.d, et inde.
Beatitudo principaliter habet esse in intellectu & volunta-
te, et ab illis reducitur in totam animam, et corpus. 39. 3.d
Beatitudo consistit in videre clare & aperte Deum unum
essentialiter, & trinum personaliter. 22. 2.b
Beatitudo consistit in visione unitatis essentialis, trinitatis perso-
narum, & humanitatis Christi. 22. 1.a & inde. &
col. 3.d
Beatitudo nulli contigit ante Christi mortem. 22. 3.d
Beati in Patria memores sunt malorum suorum. 39. 2.c.d.
Boni & saluandi cur dicuntur predestinati, mali vero non,
sed praesciti tantum. 34. 4.b
Boni in die iudicij gaudebunt, quando videbunt malos puni-
ti. 41. 4.a
Bona exteriora & interiora propter finem & beatitudinem
debemus diligere. 30. 4.d
Bona ex originali iustitia. 49. 1.c
Bona enumerantur quae facit paenitentia. 27. 2.c
conuersationibus. 16. 2.c
Corpus Christi sumitur tripliciter. 42. 1.a
Corporis humani in utero formatio. 6. 1.a
Corpora ex suo pondere quinq; consequuntur. 31. 1.c
Corpus terrenum posse esse in caelum, septem exemplis indica-
tur. 40. 3.b, et inde.
Corporis pars illa magis in Inferno cruciabitur, qua maiora
mala fuerunt perpetrata. 43. 2.b
Corporalia in virtute alterius agentis possunt agere in spiritu
iudiciorum. 42. 3.b, et col. 4.c
Creaturae omnes sunt vita per ipsum Deum. 47. 3.d
Creatura quo procedit a personis diuinis. 4. 4.b, et inde.
Creaturas deum diligere, tamen ea quibus bonum volumus. 30. 3.b
Credendorum summa. 26. 2.c
Credere quomodo debeamus. 26. 1.b
Credere deum, deo, & in deum. 26. 1.c
Credere deo, formaliter est, q; credere deum, et in deum. 26. 2.b
Credere Gentilium, fidelis peccatoris, et iusti. 26. 2.a
Culpa ob peccatum originale, in nobis propter debitum habet
di iustitiam originalem formaliter inest. 52. 1.b
Culpa aliena, causa est q; aliqui non sint participes redemp-
tionis Christi. 52. 3.d
Culpa et peccatum non remittitur, nisi ad sit, in voto saltem,
confessio. 29. 1.c

C

- Cancellarij officium in ecclesia dei. 19. 4.a
Cardinales & episcopi gerunt vices apostolorum, sed non
codem modo. 7. 4.c
Caro infelix peccatoris originali quo inficiat animam. 50. 2.d
Cause a multis medijs possunt impediti in suis effectibus.
35. 3.a, & inde.
Character quid sit, & in quibus sacramentis imprimatur.
9. 4.d et 10. 1.d
Charitatis ordo. 30. 2.b
Charitatis modus, est non habere modum. 29. 4.b
ex Charitate quinq; diligenda. 30. 2.c
Christus sicut ab eterno nos predestinavit, ita nunc ad dex-
teram Dei sedens est apud patrem aduocatus pro nobis,
vt peccata vitemus, & gratiam consequamur. 46. 2.b
Christi corpus in sacramento sumitur tripliciter. 42. 1.a
Christi humanitas est obiectum beatitudinis non principale,
sed annexum. 22. 3.a, et inde
Christi mors eti pro redēptione omnium fuerit sufficiens,
non tamen fuit efficiens, & cur. 28. 2.d
Christus primo apparet Maria post Resurr. 20. 1.c
Cicero ne negaret contingentiā à rebus, negauit à Deo præ-
scientiam futurorum. 35. 2.b
Caeli inferior pars & superior. 6. 3.d
Caeli edunt harmoniam & quomodo. 3. 4.b.
Concupiscentia carnalis dimittitur in baptismō, non vt non
sit, sed vt non impateretur ad peccatum. 52. 2.a
Confessio est de necessitate salutis. 29. 1.c, et inde
Confessio debet fieri sacerdotibus, et cur. 29. 1.a
Contritio in corde de peccatis quomodo esse debet. 28. 3.d
Contingentiā non repugnat necessitas præscientiae, sed contin-
gentia contingenter eueniēre permittuntur à Deo. 35. 2.
a, et 36. 1.b
Conuersio panis in corpus Christi quomodo differat ab alijs

D

- Dæmones saluabuntur, iuxta Origenis sententiam. 41. 1.a
Dæmones & anime separatae verè patiuntur ab igne infer-
ni. 42. 2. c
Damnati puniuntur minus q; sint digni. 41. 3.b
Damnati non p̄nt de aliquo cogitare, & cur. 43. 2.b
Damnati in inferno duplicitate dolent. 43. 4.b
Damnati habent poenam infinitam quantum ad durationē,
non quantum ad acerbitatem, et cur. 45. 1.a
Damnati non est necesse vt semper sint coniuncti igni, vt
doleant & crucientur. 43. 4.a
Damnati secundum illam partem magis cruciantur, secundū
quam magis peccarunt. 43. 2.a
Defectus ex peccato. 27. 3. cap. 8. et. 9
Deletatio oritur ex coniunctione conuenientis cum conve-
nienti. 31. 3.a
Dei nomine intelligitur aliquid perfectum omni perfectione.
47. 1.a.b
Deus dicitur esse ubiq; quinq; mundis. 31. 4.b, et 32. 2.b
Deus quia habet omne esse, habet omne posse. 4. 4.b, et inde
Deus quicquid potest mediantibus secundis substantijs, bene
potest sine illis. 43. 2.c
Deus quicquid facit vita est in ipso. 47. 3.d
Deus est præscius omnium futurorum, & rebus necessitatē
non imponit, sed eueniēre permittit contingentia conting-
ter. 35. 2.a, & inde
Dei præscientia si aliquam necessitatem imponeret rebus,
illa necessitas contingentia non repugnat. 36. 1.b
Dei sapientia est causa rerum producens et conservans. 31.
4.c, et 32. col. 1. et. 2
Deus per suam sapientiam omnibus rebus dat substantiam,
virtutem & operationem. 32. 3.d
Deus incomparabiliter pleniorē cognitionē habet de angeli-
lis, q; angelii de seip̄sis. 31. 2.d

Deus

Deus illuminat & docet secundam bierarchiam per primā,
 & tertiam per secundam, quantum ad ea quae spectant
 ad regimen vniuersitatis. 22.3.c
 Deus angelos & totum vniuersum ordinavit ad bonum et re-
 gimen electorum. 13.2.c et 14.3.b
 Deus sic administrat res, ut eas proprios cursus agere sinat.
 35.4.b
 Deus cur posuerit hominem in Paradiso. 38.3.a et
 39.4.b
 Deus quomodo videat te saluandum & damnandum.
 37.2.d
 Deo in omnibus quomodo seruire debemus. 33.3.a
 Deum timere, & ei obediere qualiter debeamus.
 31.4.b
 Deus qualiter sit diligendus. 29.3.d et inde
 Deum diligimus primo, quia ei volumus bonum diuinum.
 Secundo, quia volumus huiusmodi bonum uniri nobis, &
 proximis. 30.4.c
 Deum debemus querere tanq; principalem mercedem nos-
 stram, alia tanquam adiecta. 21.2.a
 Deum possumus diligere ut dei nobis bona, tam interiora,
 tam exteriora, tanq; adminiculantia ad beatitudinem.
 30.4.d et inde.
 Deo credere, formalius est quam credere deum & in deum
 26.2.b
 Deum decet infundere animam corporibus maculatis, &
 quomodo. 52.2.c
 Deus solus potuit pro infectione nature & personae satisfa-
 cere, et cur. 22.2.c
 Deo gratias agere pro beneficijs susceptis qualiter debeamus
 32.3.b
 Deus non simpliciter destruit sua opera . 2.4. a.
 & inde.
 Deus dicitur vindicare non impariendo malitiam, sed cessa-
 do ab actu, & non dando gratiam. 35.1.b
 Deus operatur mala poenae, et cur. 46.11.d
 Deus cum pro peccato damnat homines & angelos creatu-
 ras suas, an dicendum sit quod damnet eas pro nihilo.
 47.2.c
 Deus damnat solum quod ipse non facit. 47.2.d
 Deus quomodo deceat pro peccato temporali infligere pes-
 nam eternam. 44.3.d
 Deus cum dannatis misericorditer agit. 41.3.b
 Deus non per alium sed per seipsum beatificat nos & ange-
 los. 21.2.a
 Dilectionis ratio sumitur à fine. 30.4.a
 Dilectio charitatis, quae & quot bona in nobis faciat.
 31.1.b
 Dilectio ipsa, est ex charitate diligenda. 30.2.d
 Diligenda que & quo sunt. 30.2.b
 Diligibilia ex charitate sunt quinq;. 30.2.c
 in Diuinis personis principatus proprie reperiri non potest,
 sed ordo. ij. 2. d. et inde.
 Dolor quid sit. 4.2.2.d, & inde. et 43.3.d
 Dolor anime existentis in Inferno cur nunquam cessabit.
 43.1.d
 Dona spiritus sancti quomodo distinguuntur inter se. 24.4.
 d. per totum cap.
 Donorum spiritus sancti sufficientia & ordo. 25.2.d. per
 totum cap.

Ecclesia praesens dicitur Paradisus, et cur. 39.1.d
 Ecclesia dicitur facere, quicquid facit papa in ea.
 30.3.a
 in Ecclesia tres gradus praesidentiae. 9.2.a
 Ecclesia representatur per arcum Noe. 7.3.d. et 8.2.a
 Effectus originalis iustitiae. 49.1.c. et 52.4.a
 Eleccio papae est sua confirmatio, & est à Christo. 19.2.b.
 & inde.
 Elementorum proprietas & natura. 3.2.d. & inde.
 Elementa sunt in mixto non secundum essentiam, sed secun-
 dum virtutem. 5.4.b
 Elementorum ordo satis innuit quomodo in ecclesia fieri des-
 beat exemptione. 3.4.c
 Elementa cessabunt post diem iudicij ab officio quod nunc
 habent, & cur. 13.3.d
 Episcopi & cardinales gerunt vicem Apostolorum. 7.4.c
 Episcopatus an sit ordo. 10.2.d. et ij. 1.c.d
 Episcopi sunt opera sapientie summi Pontificis. 2.1.c
 Episcopi cur appellantur fratres à Papa. 7.4.d
 Episcopum manus seu officium. 2.2.c
 Episcopi seu prelati conditiones. 3.2.a
 Episcopus assimilatur fonti, & ligno. 2.2.a
 Episcopus assimilatur navi. 1.4.d
 Errores Ciceronis & Stoicorum de dei praeventione confu-
 tantur. 35.4.c
 Errores de peccato originali. 50.3.d. et 51.1.b
 Errores eorum reprobantur qui dicunt dei misericordiam se
 extendere ad saluandos damnatos. 41.2.c
 Error circa confessionem refutatur. 29.1.b
 Essentia diuinarum personarum predicatur de qualibet
 persona singulariter, & de omnibus non pluraliter.
 45.4.c
 Eucaristiae sacramenti excellentia. 16.2.a. & ab alijs cis-
 bis differentia. ibidem.b
 Exemplum accommodatum de milite qui accepit cas-
 tirum à Rege suis posteris relinquendum, quo sane intel-
 ligitur, quomodo Adam accepit iustitiam originale-
 lem à deo suis posteris relinquendam. 49.3.d. et
 50.1.a
 Exemplum de nani & ponte, satis accommodatum con-
 secutioni salutis, quae primum fuit per iustitiam ori-
 ginalis, nunc autem per baptismum. 51.4.d. et
 52.1.b
 Exemptio contradicit cursui naturae secundum naturales
 motus. 1.1.b
 Exemptio est contra naturam, quia per quoddam simile à
 rebus naturalibus, tollit substantias & virtutes.
 1.3.b
 Exemptio facit idolum de Pastore. 2.2.a
 Exemptio repugnat, ordini elementorum, cui se debet eccl-
 esistica bierarchia conformare. 3.2.d
 Exemptio contradicit ordinis Vniuersitatis & suorum pertium.
 4.3.c
 Exemptio contradicit corporibus inferioribus ut in eis repe-
 riuntur diversi gradus. 5.2.d
 Exemptionem esse contra naturam specialiter concluditur
 per ea quae in homine contemplantur. 5.4.c
 ¶¶ iii

INDEX.

Exemptionem esse contra naturam ostenditur per ea quæ vi
demus in anima humana. 6. 3.c
Exemptio contradicit forme & dispositioni arcæ Noæ, quæ
figurat ecclesiam. 7. 3.d
Exemptio est tollenda per ea quæ habentur Aet. 10. 12. et
13. 19. 1.c
Exemptionem non esse faciendam ostenditur ex triplici gra
du sacerdotij. 9. 4.c
Exemptionem esse tollendam ostenditur ex definitione ordi
nis ab Augustino data. 10. 4.b
Exemptionem non esse faciendam probatur ex ordine diuis
narum personarum. ij. 2.a
Exemptio magis cuitanda est in personis ecclesiasticis, q; cœ
lestibus. 15. 3.c
Exemptio non est facienda, exemplo Templariorum. 16. 1.
a, et inde.
Exemptio non est facienda, exemplo Canonorum seculas
rium. 17. 2.b
Exemptio non est facienda, exemplo Religiosorum diuitium. 18. 2.b
Exemptio quo ad sui nominis significatiū, ostendit neminem à
Iurisdictione proprij Prælati subtrahendum. 19. 1.a
Exempti sunt quædam turpis pars ecclesie. 20. 2.a
Exemptio duplex, naturalis et contra naturā. 3. 1.b, et inde.
Exemptionem non esse faciendam declaratur ex ipsius bierar
chib; & ordinibus angelicis. 12. 2.a. et. 13. 14. 15
Exemptio facit subditos supra Prælatoros. 5. 3.c. et 23. 3.a
Exemptio facit de iure prælatorum non ius. 23. 4.a
Exemptiones & gratias debet summus Pontifex Ordinibus
paupertatis omnino studio deditis concedere, et cur. 1. 2.c
et. 4. 1.c
Exemptio maiorem habet decentiam cum paupertate quam
cum diuitijs. 4. 1.c

F

Fatum quid sit. 35. 2.b. et inde
Felicitas nostra excat in visione altitudinis diuinæ sapientiae,
& in dilectione illius excellentis bonitatis. 25. 3.c. et
21. 2.b
Fidei articuli quatuordecim. 26. 2.c
Fidei questio[n]es decidere est papæ proprium munus. 19. 4.a
Fides & spes post peccatum remanent informes. 27. 3.d
Pili, qui est secunda persona in diuinis, proprietas est, vt ei
approprietur virtus & sapientia, & cur. 46. 1.b
Flagellantur aliqui in vita ista, non vt paeniteant, sed vt bic
incipiat esse eorum damnatio. 44. 2.c
Formæ quomodo sunt sicut numeri, cum videatur esse simili
tudo contraria. 12. 3.a
Francorum Rex Philippus. iiiij. figuratus fuit per Angelum,
de quo dicitur Apoc. 9. Data est ei clavis putei abyssi
etcæt. et cur. 16. 3. b
Fruitio unius personæ diuinæ non sufficit ad beatitudinem.
22. 2.d

G

Gradus præsidentiae in ecclesia. 9. 2.a. et inde
Gradus septem per quos ascenditur ad diuinam sapientiam.
24. 4.c. et inde

Gratia quatuor modis considerari potest, ratione quorum,
quatuor Prædestinationis possunt fieri descriptiones.
35. 1.c.d
Gratia maior est in anima nostra, q; fuit in Adam. 38. 2.c
Gratia baptismalis effectus. 52. 1.d
Gratia baptismalis potior est ad salutem consequendam, q;
iustitia originalis. 51.4.d. et inde. et 52. 1.c.d
Gratias agere Deo pro suscep[t]is beneficijs qualiter debeamus
32. 3.b
Gregorius compositus Præfationem in Missa de Trinitate.
45. 4.a

H

Habitum duo genera in nobis sunt ponenda, et cur. 24. 2.a.b
Hierarchie, ordines, & angeli quomodo post iudicium re
manebunt. 15. 1.c
Humanum corpus cum adhuc est embryo, habet triplicem mo
dum viuendi. 5. 4.d
Humani corporis in utero formatio. 6. 1.a. et inde
Humanorum corporum quatuor sunt formationes dissimiles
6. 2.b. et inde
Homo dicitur totus mundus, et cur. 5. 1.c
Homo fuit positus in Paradiso, non creatus, & cur. 37. 4.a
et. 38. 4.d
Hominis triplex status. 51.4.a
Homo nullus fuit beatus ante Christi incarnationem, passio
nem & mortem. 22. 3.d
Homo potest esse Deus constitutione. 46. 3.b
Hominum beatitudo non fuit sine humanitate Xpi. 22. 4.a
Homo propter quinq[ue] inducitur timere deum, & ei in omniq[ue]
bus obediens. 32. 2.b.c
Homo vt natura quædam à deo producta non est causa male
operationis, sed vt est causa deficiens et ex nihilo. 47. 2.b
Homo certitudinaliter se esse in charitate, scire non potest.
31. 3.b
Homo duo genera custodum habere debet, et cur. 7. 2.c
Horizon quid sit. 6. 3.c. et inde
Humanitas christi obiectum est beatitudinis. 22. 3.a

I

Ignis inferni habet lumen, & cur. 44. 2. a
Ignorantia excusat peccatum, & quomodo. 1. 2.b
Imago dei tollitur à nobis per peccatum, & quō. 28. 2.b
Infectio animæ quomodo contrabatur. 51. 2.c.d
Inferni nomine quid importetur Augustini sententia. 39. 4.d
Inferni nomen nunquam in scriptura sacra in bonum inue
nies. 44. 2.a
Inferni & Paradisi nomine quid intelligi debeat. 44. 1.d
Infernus vere corporalis est locus. 40. 2.c
Infernus est locus decadentium cum actuali culpa. 44. 3.c
in Inferno dantur gradus, sicut in paradiſo. 41. 2.d
in Inferno nulla est redemptio. 41. 2.c
In principio erat verbū etcæt. exponit Aeg. 45. 3.b. et inde
Intellectus per imperium voluntatis fit praticus. 35. 4.a.b
Intellectus speculativus non est causa rerum, nisi sine qua nō
35. 4.a. et 32. 1.b
Intellectus damnatorum non potest de aliquo cogitare, et cur.
43. 2.a
Intellectus

INDEX.

Intellectus fungitur uice sensus in damnatis. 4.2.4.d
Sensus posituum debet esse conforme naturali iuri. 1.3.c
et.4.3.b
Iustitia originalis quid sit. 5.1.1.c. et col. 3.d
Iustitiam originalem quomodo habuissimus, si Adam non pec-
casset. 5.1.1.c. et inde

L

Laudes septem diuinæ sapientie. 2.4.2.d
Laudes sacrae scripturæ. 2.4.3.c.d
Liberum arb. virtutis syderum directè non subest. 3.5.3.b
Lignum vite. 3.7.4.b. et 3.8.4.a
Lignum scientiæ boni & mali. 3.7.4.c
Limbi puerorum & Purgatoriū necessitas. 4.4.1.c
Limbus puerorum in originali decedentium. 4.4.3.c
Limbus sanctorum patrum, modò amplius non datur, vel ad
eum nullas accedit, & cur. 4.4.3.b

M

Magistri sent. error de peccato originali. 5.0.4.c.b
Mala culpe & peccata non sunt factiones, sed desfectiones.
4.6.4.c.d
Mala culpe an dicenda sint nihil, ut concludamus qd deus
damnat creature suas pro nibilo? 4.7.1.c. et inde
Mala culpe non sunt à Verbo nec per verbum. 4.5.3.b
et inde.
Mala ex peccato. 2.7.3.e.ap.8. et.9
Mala ex peccato Ade. 4.9.1.d
Mala poena deus operatur, & cur. 4.6.1.d
Malum respicit res temporales. 4.6.3.c
Mariæ primò post resurrectionem apparuit Xp̄. 2.0.1.c
Matrimonium quomodo est magnum sacramentum. 1.8.2.d
Matrimonium in primitiva ecclesia inter infideles erat legi-
timum, non ratum; sed inter fidèles non solum legitimum,
sed omnino ratum, 1.8.1.a
Media multa pñt impedire causas in suis effectibus. 3.5.3.a
in Mixto quomodo sint elementa. 5.4.b
Modus charitatis, nō babere modum. 2.9.4.b
Mors Cbristi suis sufficiens pro redēctione omnium, sed non
efficiens. 2.8.2.d
Motus primus est uita in Entibus, & cur. 3.3.1.b.c
Motu primi mobilis cessante, ceſſaret omnis aliis motus.
3.3.1.b

N

Necessarij varie distinctiones. 3.6.1.b
Necessitas præscientia non tollit contingentiam, nec illi oppo-
nuntur. 3.5.2.a. et. 3.6.1.b
Necessitas purgatoriū, & limbi puerorum. 4.4.2.b.

O

Obedire deo quomodo debeamus. 2.1.4.b
Obiectum beatitudinis, Cbristi humanitas. 2.2.3.a
Omnia debemus ppter ipsum deum diligere, et cur. 3.0.3.c
Omnia nostra, hoc est, animam, corpus, & res exteriores,
qualiter debemus ordinare in dei obsequiū. 3.3.3.c. et inde

Operibus factis in gratia uel in charitate redditur beatitudo.
3.9.3.d
Opera misericordiae facta in peccato mortali, alleviant pecca-
tantes in inferno, & possunt disponere hominem ad gra-
tiam babendam. 4.1.2.d. et 4.2.2.a
Opiniones falsæ de peccato originali. 5.0.3.d
Opiniones tres cōmemorantur de Paradiso. 3.7.3.b. et inde
Ordo quid sit. 1.0.4.b. et ij. 1.b
Ordo propriè in personis diuinis reperitur. ij. 2. d. et inde
Ordo quidam in personis diuinis reperitur respectu produc-
tionis creatorum. ij. 4.b. et inde
Ordinum usus & officium. 1.0.1.a. & inde
Ordinare omnia debemus in obsequium dei. 3.3.3.c
Ordo charitatis. 3.0.2.b
Origenis opinio de animarum reditu. 4.1.1.a
Origenes ab ecclesiā reprobatus, & cur. 4.1.1.a
Originalis iustitia. 5.1.1.c. et col. 3.d. et pag. 4.9. 1.c. et
col. 4.a
Originalis iustitiae carentia non est culpa sed quedam habi-
litas ad culpam. 5.2.1.b
Originale peccatum quid sit, & quibus nominibus nomine-
tur. 4.8.4.b. et inde
Originale peccatum habet rationem culpæ, et quo. 5.0.1.a
Originale peccatum ut dicit carentiam originalis iustitiae nō
est formaliter culpa, sed ut dicit debitum habendi eam.
5.2.1.b
in Originali peccato tria sunt consideranda. 5.1.1.b
Originale peccatum quomodo parvulus imputatur ad pœnam
4.9.2.d
Originale peccatum dimittitur in baptismo, & quomodo.
5.1.3.b. et inde
Originale peccatum remittitur in baptismo in quantum ba-
get rationem culpæ. 5.2.1.c

P

Panis conuersio in corpus Cbristi quomodo differat ab alijs
conuersonibus. 1.6.2.c
Papa cur dicitur summus Pontifex. 9.2.b. et 10.3.c
Papa ex sola electione habet omnem apicem ecclesiæ quan-
tum ad ea que sunt iurisdictionis, non ordinis. 1.9.3.a
Papa figuratur per illam aquilam de qua legitur Ezech. 1.7
Aquila grandis magnarum alarum, etc. 8.3.d
Papæ electio est sua confirmatio, & cur. 1.9.2.b. et inde
Papæ electionem Christus confirmat, & perficit. 1.9.3.c
Papa quomodo potest omnia facere. 1.8.4.a
Papa cur episcopos fratres appellat. 7.4.d
Papa si facit aliquid in ecclesia, dicitur id facere ecclesia, et
cur. 3.0.3.a
Papæ proprium munus est quæstiones de fide ortas decide-
re. 1.9.4.a
Papa eximendo aliquos à iurisdictione sui prælati sine eius
denti utilitate fidei et ecclesiæ, destruit sua opera. 2.4.a
Papa nō expedit facere exemptionem iis qui non sunt dedicati
studio. 1.9.4.d
Paradisi nomine & inferni quid intelligatur. 4.4.1.d
Paradisus potest sumi corporaliter, & spiritualiter. 3.7.3.b
et inde.
Paradisus locus est eorum qui descendunt cum gratia & sine
peccato. 4.4.3.c

- Paradisus dicitur ecclesia præsens. 39.1.d
 Partium pulchritudo magis est in ordine ad totum quam sit in seipsa. 20.2.a
 Parvulus in originali peccato conceptus potest tripliciter considerari. 50.3.a
 Pater saluatus non compatietur filio damnato, nec e contra, & cur. 41.3.d
 Paupertatis votum quantum sit deo gratum. 34.1.a
 Peccati ratio in quo consistat. 18.4.b
 Peccatum materialiter aliquid est, sed formaliter est nihil. 47.2.c
 Peccata non sunt factiones, sed defectiones. 46.4.c.d
 Peccata quod dicenda sunt nihil, ut dicamus deum dñnare creaturas suas pro nñcilo. 47.1.c. et inde
 Peccata non sunt à Verbo nec per verbum. 45.3.b. et inde
 Peccatum semper est cum defectu et ignorantia. 46.2.c
 in Peccato quatuor sunt consideranda, quibus deum decet p peccato temporali infligere pœnā æternā. 44.3.d. et inde
 Peccatum tollit imaginem dei, non quantum ad potentias, sed quantum ad perfectiones potentiarum. 28.2.b
 Peccatum & culpa non remittitur, nisi adsit, in uoto saltem, confessio. 29.1.c
 Peccati mala enumerantur. 27.3.cap.8. et 9
 Peccato temporalis cur inflagatur pœna æterna. 44.3.d
 Peccatum originale quid sit, quibusq; nominibus nominetur. 48.4.b. et 51.1.a
 Peccatum originale quomodo contrabatur. 51.2.c.d
 Peccatum originale habet rōnem culpe, et quo. 50.1.a
 in Peccato originali tria sunt consideranda. 51.1.b
 Peccatum originale dimittitur in Baptismo, & quomodo. 51.3.b. et inde
 Pelagius dixit peccatum prime transgressionis in aliquos homines imitatione transisse. 50.4.b
 Persona in diuinis est essentia cum proprietate. 46.1.b
 Personarum diuinorum distinctio & aletas fit per proprietatem. 46.1.b
 in Personis diuinis non est propriè principatus, sed ordo. ij. 2.d
 Personæ diuinæ sibi insunt ppter essentiae unitatē. 45.4.c.d
 Personæ diuinæ præter patrem dicuntur missæ visibiliter et inuisibiliter, & quomodo. 23.1.c
 Petro omnium virorum primo apparuit christus post resurrectionem. 20.1.d
 Petro dictum fuit specialiter, Tu es Petrus, Et tibi dabo claves, Et quodcumq; ligaueris; quia electio summi Pont, non habet confirmatorem alium, nisi deum: quod non est in alijs Prælatis. 19.4.d
 Petrus Lomb. 2.sent. dist. 3.vt saluaret & caro infecta in Adam inficiat animam omnium posteriorum, posuit & nihil est de veritate carnis in filijs, nisi quod à parentibus contracterunt. 50.4.c
 Phantasmatum que sunt corporalia in virtute luminis intellectus agentis agunt in intellectum possibilem. 42.3.c
 Philippus iiii. Francorum rex, cuius tempore fuerunt deleti Templarij, figuratur per angelū, de quo dicitur Apoc. 9. Data est ei clavis abyssi, etc. & cur. 16.3.b
 platonis error de magno anno destruitur. 35.2.d
 Plato afferuit animas habere corpus. 42.2.c
 Platonorum & Origenis sententia, & nulla pœna sit æterna. 40.4.d
 Pœna nulla potest esse infinita quantum ad acerbitatem, &
- cur. 45.1.a
 Pœna danni respondet peccato originali, pœna autem sensus actuali. 49.2.
 Pœna æterna infligitur pro pœno temporali, et cur. 44.3.d
 pœna animæ in Inferno, est ex immutatione intentionalis. 43.3.c.d. et 42.2.d
 Pœna sensus à pœna danni minime separatur, sed non e contra, et cur. 49.2.d
 Pœnitentia quid sit. 28.3.d
 pœnitere de peccatis quomodo perficie debeamus. 27.cap. 7.8.6.10.ij.12.
 Pœnitentia quot bona faciat. 27.2.c
 pœnitentie partes, contritus in corde, confessio in ore, satisfacio in opere. 28.3.d
 Polus artificis & antartificis. 6.4.a
 Prælatus assimilatur naui, naute, & anchoræ. 2.1.a
 præscientia diuina potest dicere simplicem dei notitiam; & potest includere diuinum propositum. 35.3.d
 Præscientia diuina si aliquā necessitatē imponeret rebus, illa necessitas contingentia non repugnat. 36.1.b
 præscientia salvatorum sic est præscientia in deo & etiā est prædestinationis non autem præscientia dñnandorum, & cur. 34.4.c.d
 prædestinationis quid sit & præscientia. 35.1.a. et inde.
 Prædestinati communi nomine dicuntur præsciti, & cur. 34.4.d
 præsidentie gradus in ecclesia tres. 9.2.a
 Principatus in diuinis propriè reperiri non potest, & cur. ij.2.d. et inde.
 Priuilegia debent concedi Religionibus mendicantibus, & cur. 1.2.c. et 4.1.a
 in productione creaturarum est quidam ordo respectu diuinorum personarum. ij.4.b. et inde.
 pueri in originali decedentes non habent pœnam sensus, sed danni, & cur. 44.3.a. et inde.
 pulchritudo partis magis est in ordine ad totum q; in seipsa. 20.2.a
 Purgatorium est locus decedentium cum gratia, non tamen sine peccato. 44.3.c
 Purgatoriij, & Limbi puerorum necessitas. 44.2.b
 Purgatoriij ad locum ibant ante christi aduentum decedentes cum gratia, si habebant aliquid ad purgandum, postea ad Limbum sanctorum patrum, & cur. 44.3.b

Q

- Quærere deum quomodo debemus; & quomodo alia à deo. 21.2.a
 Questiones fidei decidere proprium est papæ munus & officium. 19.4.a

R

- Res sic administrantur à deo, ut permittat eas suos cursus peragere. 35.4.b
 Rebus omnibus tria insunt, substantia, uirtus, & operatio. 32.3.c
 Religionibus mendicantibus studio deditis debent concedi priuilegia, & cur. 1.2.c. et 4.1.a
 Religio Templariorum cur destructa. 16, cap. 20.21.
 Sacerdotibus

Sacerdotibus confessio de necessitate fieri debet. 29. 1. a
 Sacraenta imprimentia characterem, quae sint. 9. 4. d.
 et. 10. 1. d
 Sacramentum aliquod quatuor modis dicetur magnum. 18.
 2. d. & inde.
 Sacramentum matrimonij quando est legitimum & ratum.
 18. 1. a. et inde.
 Sacramenti eucharistiae excellentia. 16. 2. a
 Sancti non compatiuntur damnatis. 4. 1. 3. d
 Sancti in patria memores sunt malorum suorum. 39. 2. c. d
 Sapientia dei est causa rerum. 31. 4. c. et 32. 1. & inde.
 Sapientiae diuinæ septem laudes. 24. 2. d
 ad Sapientiam diuinam septem gradibus peruenitur. ibidem,
 col. 4. & inde.
 Satisfactio, quæ est tertia pars paenitentie, ppter quinq; eas
 fas est necessaria paenitenti. 29. 2. d. et inde.
 Satisfacere pro infectione naturæ & personæ solus deus po-
 tut. 22. 2. c
 Scientia & amoris proprietas. 31. 2. c. & inde
 Scientia utilis ad fidem defendendam, & ad peccatum vitan-
 dum. 1. 2. d
 Scripturae sacræ laudes & auctoritas. 24. 3. c. d
 Scripturae sacræ quatuor sensus. 38. 1. d
 Scripturae sacræ consuetudo est saepe ponere preteritum pro
 praesenti, vel etiam pro futuro. 22. 1. c
 Scriptura sacra in presenti statu loquitur cōminatorie, post
 diem Iudicii per assertionem. 4. 1. 4. c
 Scriptura Canonis nunquā alicubi Inferni nomen in bonum
 accipit. 44. 2. a
 Sensus & ratio duo sunt in nobis motores contrarij. 24. 1. d
 Sensus prout sentit immutatur intentionaliter & similitudis
 narie. 4. 3. 1. b. et col. 4. a
 Sensitiva organa licet sint materialia, participant tamen de
 conditionibus rerum immaterialium. 4. 3. 1. b
 Seruire deo quomodo debemus. 33. 3. a
 Signis nulde probabilitibus potest quis cognosci esse in charita
 te: & quæ sint ista signa. 31. 3. b
 Sperandum quid sit. 26. 3. b
 Spes est de rebus magnis & arduis. 26. 3. b
 Spes & fides post peccatum remanent informes. 27. 3. a
 Spiritus sancti dona. 24. 4. d. et inde. et 25. 2. d. et inde

Spiritus est in loco per virtutis applicationem. 43. 4. c
 Spiritualia possunt pati à corporalibus, et quomodo. 42. 3. b
 et col. 4. c
 Stella, cuius est causare humiditatem & pluiam, non semo
 per causam, & si in signo sit cuius est causare humiditas
 tem & pluiam, & e ur. 35. 2. c. d
 Stellarum virtuti non subest liberum arb. 35. 3. b
 Stoici ponunt omnia sub Fato ex necessitate cōtingere. 35. 2. b
 Studentiū uniuersitati debent cōcedi privilegia; et cur. 1. 2. b
 Substantia spiritualis quomodo possit pati ab igne. 42. 3. b
 et col. 4. b
 Successorum & permanentium differentia. 33. 2. a

Templariorum Religionis initium. 16. 1. a
 Templariorū religio cur destruſta. 16. per cap. 20. et 21.
 Timere deum qualiter debeamus. 31. 4. b

Verbi vocabuli etymologia. 24. 3. c. sed diffusus, De Renun-
 ciat. pp. 33. 4. b
 Virtutibus non contingit male vti, sed potentij. 38. 2. d
 Visio est tota merces. 22. 1. d
 in Visione humanitatis est beatitudo tanquam in illo sine quo
 non contingit nostra beatitudo. 22. 3. d
 Vita æterna quæ sit. 22. 2. c
 Vita eorum qui non sunt commersi ad fidem tota immunda.
 8. 3. c
 Vita in Eritibus motus primus. 33. 1. b. c
 Uniuersi due sunt partes, sensualia, & intellectuala. 6. 4.
 d. & inde.
 Uniuersum cum omnibus suis partibus est ordinatum ad bos-
 num & regimen electorum. 13. 2. c. et 14. 3. b
 Uniuersitati studentium debent concedi privilegia. 1. 2. b
 Voluntas, q; sit causa malæ operationis, nō habet vt est natu-
 ra quedam, sed ut est ex nibilo. 47. 2. a
 Voluntas non potest esse causa artificiati nisi mediane intel-
 lectu, & cur. 32. 1. b. & inde. et 35. 4. a
 Voluntas ponitur in definitione artificiati, & cur. 32. 1. b
 et 35. 4. a. b
 Votis paupertatis efficacia. 34. 1. a.

INDEX LOCORVM SACRAB
 Scripturæ à D. Aegidio passim his Tractatibus expositorum, secundum ordinem librorum veteris ac noui testamenti.

Gen. 1. d	Vidit Deus cuncta quæ fecerat, & erant valde bona. 47. 2. a	Luc. 23. f	et tu aliquando cōuersus confirma fratres tuos. 19. 3. d
Gen. 15. a	Noli timere Abraham, ego protector tuus, & merces tua magna nimis. 21. 2. a	Ioan. 1. a	Hodie mercū eris in paradiſo. 37. 4. a
Exo. 7. a	Ecce constitui te Deum I'baraonis. 46. 3. b	Ioan. 1. a	In principio erat verbum, etc. 4. s. 3. b. et inde
Iob. 13. b	Etiā si occiderit me, in ipso sperabo. 26. 4. c	Ioan. 1. b	Omnia per ipsum facta sunt. ij. 3. c
Iob. 38. d	Quis enarrabit cælorū rōnem, & concen-
tum cœli quis dormire faciet? 3. 3. d	Ioan. 5. f	Verbum caro factum est. 6. 2. c
Psal. 72. c	Imaginē ipsorum ad nibilū rediges. 28. 2. a	Ioan. 10. a	Opera quæ ego facio testimonium perbi-
bent de me. 48. 1. b
Prou. 3. a	Honora Dñm de tua substātia, etc. 33. 4. d	Ioan. 10. b	Ego sum ostium, per me si quis introierit sal-
ubitor. 22. 3. d
Cant. cant. 1. c	Dilectus meus mibi, inter ubera mea commo-
rabitur. 39. 3. d	Ioan. 14. a	Ingredietur & egredietur, & pascua inue-
nit. 39. 4. a
Sap. 6. b	Diligite sapientiam, quoniam inextinguibi-
le est nomen illius. 25. 1. a	Ioan. 14. a	In domo patris mei mansiones multæ sunt
13. 2. d
Sap. 7. c	Omnium est. n. artifex, omnem habens vir-
tutem. 31. 4. d.	Ioan. 15. a	Ostende nobis patrem, & sufficit nobis.
Sap. ij. a	Per quæ quis peccat, per hæc & punietur.
43. 2. b	Ioan. 17. a	Sine me nihil potestis facere. 33. 1. c
Sap. 14. a	Tua autē, pater, prouidentia ab inicio cura-
etia gubernat: quoniam dedisti, & in ma-
ri viam, etc. 1. 3. d	Ioan. 20. e	Hæc est vita æterna, ut cognoscant te so-
lum verum Deum, & quem misisti Ies-
sum Christum. 22. 2. c
Sap. 14. a	Bñdictū est lignū per qd' fit iustitia. 2. 3. a	Rom. 5. c	Accipite spiritum sanctum, & quorum re-
miseritis peccata, etc. 19. 4. d
Isai. 5. c	Captivus ductus est populus meus, quia nō
habuit scientiam. 1. 2. d	Rom. 7. d	Sicut per unum hominem in hunc mundum
peccatum introiuit, & per peccatum
mortis: ita, etc. 50. 2. b
Isa. 6. a	Duo Seraphim clamabant alter ad alterō
rum. 1. 3. 1. b. et 22. 4. b. et 23. 2. b	Rom. 9. d	Video aliam legem in membris meis repu-
gnantem legi mentis meæ. 49. 2. a
Isa. 26. c	Omnia enim opera nostra operatus es no-
bis. 33. 1. c	Rom. ij. d	Deus quem vult indurat. 35. 1. b
Ierem. 17. a	Maledictus homo qui confidit in homine.
26. 3. d	Rom. 14. d	Conclusis deus omnia infidelitate. 41. 4. d
Ierem. 24. b	Ficus bonas, bonas valde: & malas, ma-
las valde. 18. 3. d	1. Cor. 4. b	Omne quod non est ex fide peccatum est:
8. 3. c
Ezech. 17. a	Aquila grandis magnarum alarum, magno
membrorū duclu, plena plumis, etc. 8. 3. d	1. Cor. 6. d	Quid enim habes quod non accepisti?
30. 1. b
Ezech. 18. c	Omnes iustitiae eius quæ fecerat non recor-
dabuntur. 42. 2. b	1. Cor. 14. c	Qui adhæret Deo, unus spiritus est cum
illo. 31. 2. c
Amos. 3. b	Si erit malum in ciuitate, quod dominus non
fecerit? 48. 2. d	1. Cor. 14. g	Orabo spiritu, orabo et mentes psallam etc.
33. 4. a
Habacuc. 3. b	Sol & Luna steterunt in habitaculo suo.
13. 3. c	1. Cor. 15. b	Omnia autem beneficē & cum ordine fiant
in vobis. 19. 1. b
Zachar. ij. d	O pastor et idolū, derelinquens' gregē. 2. 3. a	1. Cor. 15. c	Gratia Dei sum id quod sum. 48. 1. c
Matth. 5. b	Sic luceat lux nostra corā hoībus, etc. 48. 1. a	2. Cor. 12. b	Sicut in Adam omnes moriuntur, ita & in
Christo omnes vivificabuntur. 52. 1. b
Matth. 16. c	Ego dico tibi qd' tu es Petrus & super banc
petram, etc. 19. 4. d	Ephes. 5. g	Quoniam rapias est in paradisum. 39. 1. d
Matth. 22. f	Diliges dominum deum tuum ex toto corde
etc. 29. 4. c. et 30. 2. d	1. Thess. 5. c	Sacramentum hoc magnum est, ego autem
dico in Christo et ecclesia. 18. 2. d
Mar. 16. b	Itz dicite discipulis eius, et Petro. 20. 1. a	1. Timoth. 1. c	In omnibus gratias agite. 33. 2. d
Luc. 17. c	Cum feceritis omnia quæ præcepta sunt vo-
bis, dicite, Serui inutiles, etc. 30. 1. c.	Heb. 1. d	Misericordiam consecutus sum, quia igno-
rans feci. 1. 2. b
Luc. 22. d	Ego autē rogavi qd' te ne nō deficit fides tua:	Heb. 4. c	Omnes sunt administratorij spiritus, in mi-
nisterium missi. 14. 4. b. et 23. 1. b
		1. Ioan. 2. c	Vixus est. n. sermo Dei & efficax, etc. 27. 1. c.
		Apoc. 10. c	Quoniam omne quod est in mundo, concupi-
scientia carnis est, etc. 16. 3. d
		Apoc. 14. b	Quia tempus non erit amplius. 41. 4. b
			Timete dominum, & date illi bonorem.
33. 4. d

ERRATA, QVAE COLLIGENDO
 indice deprehendimus,
 sic restituenda.

Pag. Col. Ver.			Pag. Col. Ver.	
3. 2 25.	Pontificum	Pontificem	33. 1. 28.	altus
3. 2 50	connectantur	connectentur	34. 4 22.	ad mala.
15. 4 ij.	communicare	communicare	38. 4 16.	dicit
17. 3 22	imfectum	imperfectum	ibidem. 17	dicens
18. 3 33	cemeterium	caemeterium	39. 1 16	dicte
20. 3 16	reprobri	reprobi	40. 1 30	Nō
23. 1 25	Heb. 5.	Heb. 1.	44. 1. 36	corris
23. 2 vlt.	mōi	buiusmōi	44. 2 34	nolentes
28. 2 14	omissa	amissa	48. 2 17.	uita
26. 2 23	credere Deum	Credere Deo, q; deū et in deum.		ignorātiae, erat ignorantiae erat,

D. AEGIDI ROMANUS
 Archiepiscopi Buricensis Ecclesiae, et Prima
 tis Aquitanie, Ordinis fratrum Eremita
 rum sancti Augustini, doctoris clas-
 sissimi, liber Contra exemplos,
 nunquam antea
 impressus.

Cap. I. Quod exemptio secundum humanos actus
 contradicit cursui naturae secundum natu-
 rales motus.

Ecc. c. 33.4

Vgustinus. 7. de
 Ciuit. Dei. c. 30. ait,
 Deus sic adminis-
 trauit omnia quæ
 creauit, ut etiæ ipsa
 proprios exercere,
 & agere motus sis-
 nat. Summus ergo
 Pontifex Dei vica-
 riis vñis, quia Glo-
 ria magna est sequi Dominum, tanq; Dei verus
 imitator, sic debet administrare ecclesiā, vt petu-
 sonas ecclesiasticas p̄prios motus facete finat,
 quia proprium est P̄zlatorum p̄zesse, Subdi-
 torum subesse. Exemptio hoc impediens, natus
 ræ cursui contradicit. Cum ergo fm Diony. &
 Damasc. in omnibus reperiatur substantia, vir-
 tus, & operatio, dicere possumus q̄ omnia hæc
 confundit. Exemptio, vt verè contra naturam
 dici debet: quia si esset Exemptio in naturali-
 bus, confunderentur in eis operatio, virtus, &
 substantia. Sic per exemptionem in moralibus
 confunduntur operatio, virtus, & substantia in
 Ecclesiā, vt ex his triplex ratio sumi valeat cōtra
 exemptionē. Prima ergo huius ratio sumi pōe,
 ne confundatur operatio, & ne res sint destitu-
 ta propter operationibus: supponit enim Phi-
 losophus tanq; notum rationi & sensui, quod
 appropinquante actio paffiuo, hoc quidem
 agit, illud vero patitur: dicitur autem appropin-
 quare actuum paffiuo, vt ignis calefaciens rei
 calefactibili, quando sic appropinquat vnum al-
 teri, & est in tali distantia, quod hoc quidē aptū
 natum est calefacere, & illud calefieri. Quod vt
 ad propositū adaptēmus, dicere possumus, tota
 dioecesis illa est distantia, in qua P̄zlaus est as-
 petus natus p̄cipere, & subditus obedire. Dice-
 re ergo personas aliquas esse in Dioecesi, quæ
 non teneantur obedire P̄zlatu, est dicere cale-
 factibile esse in illa distantia, in qua est aptum na-
 tum calefieri ab igne, & tñ non calefit ab igne.
 Sicut ergo hoc ponere in naturalibus est cōtra
 naturæ cursum, & est destituere res naturales a
 propriis operationibus: sic hoc ponere in per-
 sonis ecclesiasticis videtur esse contra naturam,
 & est destituere personas ecclesiasticas suis pro-

A priis operationibus Aduertēdum q̄ Deus mul-
 ta facit per miraculum, quæ contradicunt solu-
 to naturæ cursui: sic & summus Pontifex, quan-
 do aliquos eximit ab auctoritate P̄zlati, facit
 miraculum in ecclesia: nec dicimus quin posse
 hoc facere, sed dicimus, q̄ debet raro facere, &
 imitetur Deum, cuius minister est, qui raro fas-
 cit miracula, sed (vt diximus per Aug.) sic admi-
 nistrat res, vt eas p̄prios cursus agere finat: q̄ si 7. de Ciuit. de
 hoc facit, facit q̄tum ad singulares personas, nō
 autem quantu ad aliquem totū statum, vel quā-
 tum ad aliquem totum populum: sicut fecit in
 Aegypto, quod vbi erant filii Israel, ibi erat lux,
 vbi autē Aegyptii ibi erant palpabiles tenebre:
 hoc fecit pro maxima & evidenti utilitate fidei.
 B Propter q̄ si Vniuersitati studentium in aliquo
 studio conceduntur Priuilegia vt commodius
 studeant, hoc sit vt vitetur ignorantia: nam ex
 ignorantia multa mala sequuntur, iuxta illud Am-
 brosi, Grauiissime peccas, si ignoras: quod ex-
 ponendum est, grauiissime, idest, periculosis-
 me. Et licet ignorantia excusat peccatum, iuxta
 illud Apostoli, Misericordiam consecutus sum,
 quia ignorans feci) propter q̄ peccans per igno-
 rantiam quāvis ex hoc aliquā excusationem ha-
 beat, tamen sic peccans est in magno periculo
 constitutus: melius enim esset aliquem infirmari
 grauiori morbo, & tamen cognoscere causam
 morbi, vt possit succurrere morbo per Medis-
 C cum, q̄ si infirmaretur leuiori morbo, & igno-
 raret causam morbi, quia non solicitaretur ad
 succurrēdum morbo. Ut ergo homines eruantur
 a tanto periculo, et captiuitate Diaboli, bo-
 num est per priuilegia, & per aliquam gratiam
 inducere homines ad studendum Sic etiam in
 Religionibus aliquibus, ut puta Ordinibus pau-
 pertatis, omnino studio deditis, exemptiones de
 gratiæ aliquæ conceduntur: quia ex studio vi-
 tatur ignorantia tam in studentibus, q̄ in simili-
 cibus, qui per doctrinas studentiū erudiri p̄nt.
 Et cū ignorantia sit periculosisimum peccatorū
 laudandus est sumus Pontifex hoc facies ppter
 evidentem utilitatē, quæ exinde sequitur, tam
 ad ignorantiam evitandam, q̄ ad fidem catholico-
 cam defendendam: nam (vt ait Hieronymus in Hierony. Pan
 primo Prologo Biblize) Sancta quippe rustici
 cas solum sibi prodest: & quantum ædificat ex
 virtute merito ecclesiam Christi, tantum nocet si
 destruentibus non resistat. Valet ergo scientia
 ad fidem defendendam, & ad peccatum vitandam,
 iuxta illud Ixii. 5. Captiuus ductus est populus Isai. 5. e
 meus, quia non habuit scientiam. Redeamus et
 go ad propositum, et dicamus, quod Deus fas-
 cit miracula in naturalibus, sed raro: facit enim
 quod natura ignis non comburat, quod fecit,
 quando tres Pueros liberavit de camino ignis: Dñs. 3. c. 14
 & potest facere quod Leones naturaliter exuriē-
 tes, cibum non capiant, quod fecit, quando li-
 beravit Danielē de lacu leonum. Ita et sumus
 mus Pontifex potest facere et facit miraculum

A

in moralibus nō quæ sunt de iure naturali, sed quæ sunt de iure positivo: sed talia miracula debet facere raro, & pro evidenti utilitate Reipublicæ. Cum ergo Exemptio sit huiusmodi miraculum, raro debet aliquos eximere; & quādo facit, p evidenti utilitate reipublicæ debet hoc facere, utputa ppter studiū, per quod fides defenditur, captiuitas & seruitus a Diabolo evitatur. *Sed q Religionem totam aliquam faciat exemptum, quæ in nullo vel modico est studio deditur, vel q Capitulum aliquod faciat exemptum, quod nō studio, sed potius otio est deditum, et Prælatum nō metuens, in peccata prorumpat, non solum hoc non facere, sed etiam facta, vel quocunq modo inducta expedit tollere, & postissime si publicæ utilitatē repugnet.*

Cap. I I. q Exemptio est cōtra naturam, quia per quoddam simile à rebus naturalibus, tollit substantias & virtutes.

Vm autem dicimus q Exemptio sit contra naturam, intelligēda sunt verba q ex exēptione arguere possumus per quoddam simile aliqua cōtra naturā, & probare possumus q ex exēptione sequitur res naturales destitutas esse propriis operationibus, virtutibus & substātiis. Nam licet summus Pons ifex nō possit facere miraculum in naturalibus nec in moralibus, quæ sūt de iure naturali, sed solum in moralibus quæ sunt de iure positivo, cum ea quæ sunt de iure positivo debeant esse conformia iis quæ videmus in naturalibus, & t̄ rōnabile iis quæ videmus de iure naturali: t̄ naturale est tamē quod ars imitetur naturā, quia ea quæ sūt ab arte sunt ab intellectu humano, & sapientia, & ea quæ sunt de iure positivo sunt a ratione humana, naturalia vero sunt ab intellectu diuino & sapientia diuina: ars igitur & ea quæ sunt de iure positivo debent imitari intellectum diuinum, a quo sunt naturalia, & a quo dependent quæ sunt de iure naturali. Viso, quomodo artifcialia & positiva quæ sunt ab intellectu & sapientia debent imitari intellectum & sapientiam diuinam, volumus per hoc descēdere ad id qd in capitulo proponitur, videlicet quod Exemptio est contra naturam, quia per quoddam simile a rebus naturalibus, tollit substantias & virtutes. Ad hoc autem declarandū assūmimus verba illa, quæ habentur Sapientiae. 14.vbi auctor illius libri, Deo patri omnium nostrum ait, Tua autem, pater, prouidentia ab initio cuncta gubernat; qm̄ dedisti & in mari viam, & inter flūctus semitam firmissimam, ostēdens qm̄ potens es ex omnibus sanare, etiam si sine rate aliquis

Adeat mare. Sed vt non essent vacua sapientia & opera: ppter hoc etiam & exiguo ligno credunt homines animas suas, & transeuntes mare per ratem liberati sunt. Fecit enim Deus, vt has

Exod. 14.

betur in Exodo, q mare se diuisit, & apparuit in mari via, & semita firmissima, ita q siccis pedibus transierunt filii Israel per medium maris. Et posset nūc facere, si vellet, quod sine rate et nauis transiremus mare, vt fecit qm̄ siccis pedibus ambulauit super mare. Sed vt non essent vacua, facta & producta opera sapientia suæ, & res naturales non sint otiosæ, & destitutæ suis operationibus, videmus continuè q exiguo ligno (idest exiguā rati) homines credūt animas suas (idest cōmittunt vitas suas) & transeuntes mare

B per ratem liberati sunt. Vult ergo Deus substantias naturales habere virtutes suas, & mediante bus virtutibus procedere naturaliter opera: vt a substantia ignis, mediante calore qui est virtus, procedat calefacere, ita q nō potest ignis ppter virtutem caloris quam habet, nō calefacere, pfecte calefactibili. Tollere ergo a rebus naturalibus proprias operationes, est tollere ab eis substantias & virtutes, a quibus propriæ operatio nes sumunt originem: naturale est enim quod molle cedar graui, & quod plumbum vel ferum vel etiam lapis in aqua natare nō possint: naturale est etiā homini q malè natet, & q non natet naturaliter, sed per artē, quia naturale est homini q vadat rectus, propter quod naturale est ei q stans in aqua se erigat, et erectus ita modicū occupat de aqua, q illa modica aqua eum sustinere non possit: propter q ex arte habet, q volens natare, se dilatat et diffundit super aquam, vt hoc modo occupans multum de aqua, melius natare possit, et melius sustineatur ab aqua: mouet etiā aquam cum natat, quia mota melius sustinet pondus q non mota. Sed naturale est ligno q natet super aquam: & si ex ligno fiat nauis, propter cōcauitatem quā habet, in qua recipitur aer, qui naturaliter est sup aquā et non patitur esse sub aqua, non solum ratione materiæ quia lignum naturaliter natat in aquā, sed etiam ratione formæ quia in ligno inducta est forma nauis, lignum sic dispositum fert sup aquas, & ligno sic disposito et facta nauis, pñt in nauis ferri super aquas homines, et quocunq grauia, quæ naturaliter non natant in aquis. Sed dicemus eē duplex mare, videlicet mare materialē secundū quem modū magna congregatio aquarū dicit mare, iuxta illud Congregatiōnes aquarū appellavit maria: est etiā aliud mare, videlicet hoc seculum, in quo multas procellas patimur: et sicut est duplex mare, ita est duplex nauis, materialis in qua saluant omnia existentia in nauī: et ipse Prælatus potest dici nauis, sub cuius regimine saluantur vel saluari possunt omnes existentes sub eo. Sed dices q Prælatus non debet assimilari nauī, sed nautæ, qui gubernat nauem: ipsi vero nauī debet assimilari

Gen. 1. b

I Cor. 10.
Isa. 53.

miliari ecclesia, quæ gubernatur a Praelato. Ad quod dici potest, & mystica theologia nō est argumentativa, & q̄ non est in metaphoris disputatione; ppter varias n. similitudines Christus affilatus est Pastori, & Ovi, & agno; assimilatus est pastori, in quantum gubernat oves; assimilatus est ovi, in quantum pro nobis factus est victima; assimilatus est agno ppter eandem causam, vel propter summā innocentiam. Sic etiam Praelatus potest dici nauis, nauis, & anchora: dicitur n. nauis, in quantum gubernat nauem, idest ecclesiam: dicit nauis, in quantum verbo, & exemplo ponit suos subditos ad portum salutis: dicit anchora, in quantum facit nauem, idest ecclesiam firmam stare. Erit Praelatus ergo nauis animata, sicut dicimus de Seruo, q̄ est organum animatum: & sicut dicimus de Rege, quod est lex animata. His ergo prælibatis, dicamus q̄ sicut existentes in naui materiali, si nauis sit talis qualis debet esse, possunt saluari omnes, nihilominus q̄ vellet exire nauim, posset se in mari præcipitari: sic, si Praelatus est talis qualis debet esse, ppter saluari omnes qui sunt sub eo, nihilominus qui vulnere post procellas huius seculi, liberum arbitriū habet per quod potest hoc facere. Sicut ergo esset contra naturam nauis, si bene regatur & bene gubernetur, q̄ aliqui sunt in naui, & non liberetur per nauim: sic est contra naturam regiminis Praelati, q̄ in Dioecesi Praelati, cū ad totam dioecensem se extendat eius auctoritas, aliqui sunt exempti, & non sunt sub regimine Praelati. Et sicut dicimus de Deo, q̄ potest sine rate homines salvos facere, tamen ut non sunt superuacua opera diuinæ sapientie, & non sunt res destituta ppter propriis operationibus, non facit, quia tunc (naturaliter loquendo) essent destituta propriis substantiis & virtutibus; sic potest summus Pontifex facere, q̄ aliqui sunt exempti, & trahant maiestate huius seculi nō sub regimine proprii episcopi vel proprii pontificis: sed, cum pontifices & episcopi sunt opera sapientiae summi Pontificis, quia per eum vel per auctoritatem eius sunt assumpti in partem sollicitudinis, ut non sunt superuacua opera sapientiae suæ, idest Praelati non sunt destituti propriis operationibus, non solum nō debet aliquot eximere, sed etiam exemptionem ex consuetudine vel ex aliquo alio modo inducam, debet tollere, nisi hoc faciat ex aliqua manifesta evidentia. Nam si omnia sibi licent, tamē suæ Ecclesiæ, quam debet cum summa diligentia gubernare, non omnia expedient: immo multa & specialiter exemptions regimen ecclesiasticum impediunt. Cum ergo regimen ecclesiasticum debeat se conformare rebus naturalibus, & cum res naturales non possint esse naturaliter destituta propriis operationibus, nisi sunt destituta propriis substantiis & virtutibus: bene dictum est quod in capitulo dicebatur, q̄ Exemptione est contra naturam, quia per quoddam simile a rebus naturalibus, tollit proprias substantias

tias & virtutes: nam cum simile sit de regimine naturali ponere exemptionem, & ponere Praelatos in aliqua parte suarum Dioecesum non habere proprias operationes, est simile ac si poneremus verba esse otiosa, & nō habere suas significaciones, & virtutes.

Cap. III. q̄ Exemptione est contra naturam, quia quantum est de se facit idolum de Pastore.

Autor autem & praelatus aliquando assimilat fonti, secundum quem modum riuius assimilatur subditi. Hoc autem modo loquitur Ambrosius de pastore, dicens, Quicquid in hac plebe potest esse virtutis, & genit: de hoc quasi de quodam lucidissimo fonte oium riuius lorum hæc puritas emanauit. Aliquando etiam praelatus assimilatur ligno, & quantum ad presens spectat, est dare triplex lignum, videlicet lignum saluans, ut si de ligno fiat nauis: lignum crucians, ut si de ligno fiat patibulum: lignum idolum, ut si de ligno fiat simulacrum. Huic autem triclini ligno potest assimilari Praelatus, quia ut operatur ad bonos debet esse lignum saluans, quia debet esse quasi nauis portans suos subditos ppter procellas huius seculi ad salutis portum: nam sicut nauis portat in se eos quos saluat & quos ducit ad portum, ita Praelatus in se & in suis humeris portare debet suos subditos, ne per suam culpam naufragium patientur, sed reducantur ad salutis portum, quia redditurus est ante tribunal Christi de omnibus suis subditis rationem. Verum quia unusquisque onus suum portabit, et nullus reddet nisi de propriis factis ratione, nō reddet Praelatus de suis subditis rationem, nill inquantum culpas subditorum facit culpas suas. Habet autem Praelatus quasi duos humeros. Exemplum siue opus, Verbum siue doctrinæ: debet enim tale exemplum dare, & talia opera facere, q̄ subditi sunt inde edificati, quod boni in bono proficiant, & mali a suis malitiis conuertantur: habet etiam Praelatus aliud humerum, verbum siue doctrinam, ut sic suos subditos doceat, ut ppter ignorantiam nullus se valeat rationabiliter excusare; & si propter ignorantiam malefaciat, non imputetur Praelato ad culpam, sed potius sibi, qui noluit intelligere ut bene ageret. Lignum ergo saluans siue nauis potest intelligi corporaliter de corporeo ligno, & spiritualiter de Praelato, de quo ligno adaptato potest intelligi quod dicitur Sapientia 14. q̄ exiguo ligno, idest exiguae naui siue rati, credunt homines animas suas, & sicut per ratem liberati sunt. Secundo per lignum possumus intelligere lignum crucis, ut quando de ligno sit patibulum: quod etiam dupliciter

A ii

Sap. 14.4

Io. 8.4c

Zach. 9.4

intelligi potest, materialiter, ut cum ligno materiali in patibulo cruciatur malus: vel spiritualiter hoc ligno potest intelligi Prælatus, qui debet esse lignum saluans vel gratiosum bonis, & lignum cruciatus siue patibuli malis, ut habeat eodem capitulo Sapientiæ, Benedictum est lignum, per quod fit iustitia. Quod licet posset intelligi de ligno Crucis in quo passus est Christus (quia per illud lignum facta est iustitia, qua per illud lignum iustè redempti sumus mediane passione Christi a potestate Dæmonis: nam licet homo teneretur propter culpam quam commiserat, Dæmon tamen iustè eum non detinebat, quia vtebatur nobis tanq[ue] re sua, cum ipse in nobis recto dominio nō vteret. Christus tñ ab ista seruitute vere & iustè nos liberauit, iuxta illud, Si filius vos liberauerit, vere liberi eritis: nam & si potestas semper est iusta quia non est potestas nisi a Deo, vñlus tamē potestatis in Dæmone semper est iniustus, quia fm Augustinū facit bona, non tamen bene, quia facit ea intentione fallendi.) potest tamen etiā per huiusmodi lignū, per quod fit iustitia, intelligi ipse Prælatus, qui debet esse lignum nauis gratiosarum bonorum, & debet esse lignum patibulum non impunè se habens erga malos. Tertio modo potest accipi lignum, tanquam lignum Idolum: de hoc etiam tertio ligno potest intelligi quod dicitur Sapientiæ 14.vbi auctor illius liberum cum in prefato capitulo prius locutus fuisse de ligno nauis, & postea de ligno patibulo per quod fit iustitia, tertio loquitur de ligno per quod fit Idolum, dicens, q[uia] maledictum sit lignum de quo fit Idolum: quod etiam ad Prælatum referri potest. Quia prælatus bonus potest esse lignum de quo fit nauis, quantum ad bonos: & lignum, de quo fit iustitia, prout iustè punxit malos: & potest esse lignum de quo fit Idolum, si ipse Prælatus secundū se sit pastor & idolum, & fm se sit malus. De tali autem pastore potest intelligi quod dicit Zachariæ. 11.O'pastor & Idolum, derelinquens gregem. Prælatus ergo aliquando est Pastor & idolum non culpa sui, quando non culpa sua derelinquitur gressus, sed quando per Exemptionem sibi subtrahitur gressus. Hoc est enim contra naturam regiminis ecclesiastici, quando Prælatus non culpa sua sit pastor & idolum, non habens auctoritatem corrigendi eos, qui sunt in Dioecesi sua, qui omnes naturaliter pertinent ad gregem suum. Bene ergo dictum est quod in titulo capituli dicebamus, q[uia] Exemptione est contra naturam regiminis supple ecclesiastici, quia facit idolum de pastore, idest facit q[uia] prælatus sit pastor & idolum. Hoc enim intelligimus nomine Idoli, quod manus habet, & non palpat: oculos habet, & nō videt: quia non potest mederi nec destruere eorum delicta vel peccata.

A Cap. IIII. In quo specialiter agitur, q[uia] sicut Deus non simpliciter destruit sua opera, ita summus Pontifex suus vicarius non debet aliquos eximere, quia sua opera destruit, hoc agendo.

Gen. 6.b

T habetur Gen.6. dixit Dominus ad Noe, Filius vniuersi carnis vestrum corā me: repleta est terra iniuste a facie eorum, & ego disperdam eos cum terra. Volens ergo Dominus diluuiō perdere omnem carnem, cum posset omnia animalia non aquatica perdere diluuiō, videns quod huiusmodi animalia erant opera sua, noluit sua opera destruere, sed voluit ex ipsis animalibus sibi semen relinqueret, & precepit Noe, vt faceret sibi arcam de lignis levigatis, idest politis vel quadratis: in qua arca de omnibus animalibus non aquaticis, quæ non pñt nisi per propriā generationem saluari & cōtinuari in esse, essent aliqua feminini & masculini sexus inclusa. Non oportuit autē, vt insquit Augustinus, quod ibi essent muli, nisi forte ad aliquid significandū: nec oportebat q[uia] ibi essent animalia nata ex putrefactione, quia illa possunt oriri non præcedente simili in specie. Poterat ergo Deus sicut a principio fecit animalia & volatilia, ita poterat diluuiō perdere omnem carnem; & æquali facilitate eam reiterare: & de omnibus èt animalibus nō aquaticis, & natis ex coitu fm propriam speciem ea reficere: sed vt non destrueret opera sua, voluit sibi in huiusmodi animalibus seruare semen, vt post diluuiō sic reseruatum se naturaliter multiplicarent. Ex animalibus ergo reseruatis diluuiō, oñdit Deus se velle seruare ordinem naturalē in operibus suis. Cum ergo Prælati sint opera summi Pontificis, & iste sit ordo naturalis gubernandi ecclesiam, vt quilibet suo superiori sit debito modo subiectus, concedere Exemptionem, est destruere opera sua, q[uia] est subtrahere iurisdictionem & potentiam a Prælati; & est in regimine ecclesiastico debitum & naturalem ordinem nō seruare. Sed dices q[uia] nullus est exemptus simpli citer, quia ex eo quod aliquis eximitur, subiicit & ligatur iurisdictioni alterius, vt cum quis eximitur a iurisdictione Dioecesani, subiicitur iurisdictioni summi Pontificis. Ad qd dici debet, Resp. q[uia] summus Pontifex eo modo quo iurisdictionem habet, non posset aliquem eximere a iurisdictione vel obedientia sua, quia non fieret de ea quod Deus velleret. Si ergo fit exemptione quantum ad Deum, fit quantum ad causas secundas, non quantū ad ipsum Deum: potest. n. Deus eximere a potestate causæ secundæ, vtputa a potestate ignis, q[uia] quis stans in igne non comburat. Sic

Lib. 15. de Cis
uit. dei, ca. 27

Dub.

Resp.

Sic pōt summus Pontifex eximere nō a iurisdictione sua, sed a iurisdictione aliorum Praelatorum, vt potest facere quod existens de Dioecesi alicuius Praelati, non subiicitur iurisdictioni eius; quod in postiuis est facere miraculum, si cut in naturalibus est miraculum, q̄ stans in igne non comburetur. Verūm quia summus Pontifex habet plenitudinem potestatis, in talibus, si cut Deus in naturalibus, si potest ista facere, debet raro & pro euidenti cāula facere: & ne confundatur ordo regiminis in ecclesiastica Hierarchia, promptior debet esse ad exemptiones factas destruendum, q̄ ad nouas concedendum: semper tamē in talibus utilitate vniuersalis Ecclesiae compensata. Verūm quia de Exemptione facta est mentio, & dictum est, q̄ cum q̄s existimur a iurisdictione inferioris, non ppter hoc eximitur a iurisdictione superioris, & specialiter illius qui apicem Ecclesiae est adeptus: dicens mus q̄ Exemptione potest esse naturalis, & contra naturam: naturalis est. n. vt habetur in Ethicis, q̄ ex eisdem generatur virtus, & ex eisdem quidem corruptitur, sed contrario modo factis. Ex actibus. n. humanis secundū rōnem factis generatur virtus. & ex eisdem actibus contra rationem factis corruptitur. Ordine. n. regiminis ecclesiastici, vt quia summus pontifex auctoritus est ad tale regimen secundū plenitudinem potestatis, aliū vero prælati s̄m partem sollicitudinis, inductum est hoc in ecclesia, vt quilibet defensatur in iure suo, & nullus iniuste grauet. Quādiu. n. quis nō iniuste grauatur, est sub iurisdictione sui Praelati: si vero contrarium fiat, & iniuste grauet, pōt in hoc casu se eximere a iurisdictione Praelati sui per interpositionem appellationem; & ex hoc, prætermisso ordine inferioris Praelati, fieri sub iurisdictione superioris Praelati. Ista ergo exemptione est naturalis, quia ex eisdem contrario modo factis generatur & corruptitur iurisdictione inferioris Praelati. Sed q̄ quis absq̄ culpa Praelati, & absq̄ grauamine sibi illato, eximatur a iurisdictione prælati simpliciter & absolute (non in hoc casu vel in illo in quo grauant) est exemptione contra naturā, vbi summus Pontifex in postiuis habet plenitudinem potestatis: hanc autem plenitudinē licet nullus debeat in aliquo diminuere, nec ei in aliquo derogare; quilibet tamen debet suum summum Pontificem attentum reddere, quād periculosest sit suae sponsae ecclesiæ, q̄ in ea siant exemptiones naturales secundum cōmunem cursum regiminis, cum naturalia de se sint semp̄ magis perpetua: non naturalia vero secundum Philosophum a perpetuitate deficiant. Pōt autem patere ex his, q̄ duplex est Exemptione, una quasi naturalis, alia contra naturam. Est autē exemptione quasi naturalis, qñ aliquis grauat a suo Praelato & per appellationem interpositam se eximit a iurisdictione Praelati, in quod grauatur ab ipso: nam naturale est, vt testigimus, quod ex eisdem aliqd fixit

A & corrumpatur: ex eisdem quidem sed cōtrario modo factis, vt vult Philosophus in Ethicis. Constat autem q̄ nullus debet fieri Praelatus, si si habeat per scientiam intellectum illuminatum, & per iustitiam & virtutes appetitū vel affectū regulatum, ita q̄ diu iuste & rationabiliter se gesserit. Si igitur hoc eum fecit esse Praelatum, & factus praelatus postea grauat sibi subditos, & iniuste & irrationaliter s̄i gerit, ius naturale quasi postular, quod vt grauat subditos, desinet esse Praelatus: & quod quilibet subditus vt grauatur ab eo, per appellationem interpositam possit se iuste & rationaliter eximere a iurisdictione eius. Hanc autem exemptionem quasi naturalem debet summus Pontifex pro viribus souere & custodire. Sed est alia exemptione contra naturam, quod quis per priuilegium & consuetudinem iam præscriptam sine culpa Praelati eximatur a iurisdictione eius. In iis. n. quē sunt contra naturam quantūcunq̄ assueta, consuetudo non preualeat: nam secundū philosophum, si millies lapis proiiciatur sursum, nūquā assuescit ire sursum. Contra naturā. n. est, quod aliquis qui debet esse sub Praelato, & per praelatum debet reduci in summum Pontificum, remouentur de suo loco quasi naturali, secundū quem debuit esse sub Praelato, & immediate collocetur sub summo Pontifice. Et quia hoc facit exemptione, merito debet dici contra naturam, dum tamen hoc fiat sine culpa Praelati. Propter quod sicut exemptionem illam, quā diximus esse quasi naturalem, summus Pontifex debet souere & custodire; sic exemptionem istam non naturalem, sed magis contra naturam, debet non permittere, sed tollere, nisi pro magna & euidenti utilitate Ecclesiæ eam faciat vel permittat.

Cap. v. q̄ exemptione repugnat ordini elementorum, cui se debet Ecclesiastica Hierarchia conformare.

D Oethius in libro de Philosophica cōsolatione in illo cap. Qui perpetua loquens de ordine elementorum, ait,
Tu numeris elementa li-
gas, vt frigora flammis,
Arida cōueniat liquidis, . . .
Deus numeris, id est proportionibus ligat. i. con-
nectit elementa, vt frigora .i. elemēta frigida cō-
ueniat & cōnectant flāmis. i. cū elemētis calidis:
& vt arida .i. elemēta siccā cōueniant & cōnectā-
tur liquidis, id est elementis humidis. Ista autem
conuenientia et iste connexus non est nisi per
qualitatem cōmunem. Sic. n. elementa conne-
ctuntur, quod terra imediatē se habet ad aquā.
Nam a principio tota terra erat cooperata aq̄s,
sed verbo & præcepto diuino cōgregatae sunt
aque in locum vnum, & apparuit arida, id est
A iii

terra: & ex hoc mandato diuino non tota terra cooperta est aquis, sed maior pars terræ: & quia a maiori parte fit denominatio totius, ponimus terrā immediate adhucrere aquis. Nec posset ibi esse connexio inter aquā & terrā, nisi alia quæ vna & eadē qualitas cōmunis eis esset quæ ea connectat: & ista qualitas est frigiditas. Nam licet in hoc discordent terra & aqua, quia aqua est elementū liquidum sive humidum, & terra est elementum aridū seu siccum; tñ in hoc conueniunt quia vtruncq; elementū est frigidum. Et sic terra & aqua proportione quadam ligātur, & cōnectantur, quia licet terra sit elementū aridum, & aqua liquidum, vtruncq; elementū est frigidum. Sic aqua & aer per qualitatem cōmūnem ligantur & connectantur: in connexione quidem terræ & aquæ arida conueniunt & cōnectantur liquidis, quæ connexio est in frigiditate, quia tam aqua q̄ terra sunt frigida: sed in connexione aquæ & aeris, frigida conueniunt flammis, idest calidis, quia aqua est frigida, & aer calidus: ista autē conuenientia & ista connexio quæ est inter aerem & aquam sumi potest inter calida & frigida per qualitatē cōmūnem, quæ est humiditas: nam tam q̄ aqua sunt elementa humida. Et quod dictum est de elemento aquæ & aeris, quorum vnum est frigidum, alterū calidū, q̄ connectantur per qualitatem cōmūnem ut per humiditatem, quia vtruncq; elementū est humidū, veritatē habet de elemento aeris & ignis, quia vnum est humidū, & aliud est siccū, sed vtruncq; elementū est calidum: connectunt ergo per qualitatē cōmūnem quæ est caliditas. Numeris ergo, idest proportionibus, & quibusdam cōuenientiis elementa connectantur & ligantur, vt elementa quæ sunt simul coniuncta non omnimodā repugnantiam habeant, sed simul cum repugnantia habeant quandam conuenientiam, vt ex illa conuenire & connecti dicantur. Ex his itaq; si bene inspiciatur quid est Exemptio, apparebit quod est contra ordinem elementorum naturalem, cui ordini Hierarchia ecclesiastica se debet pro viribus conformare. Hoc est. n. exemptio, quod infimū coniungatur superiori sine medio, vt quod aliqui sint immediate sub Papa, sine Archiepiscopo, aut Ep̄o medio: qd̄ est ponere, ac si aqua, quæ est frigida & humida, coniungatur igni qui est calidus & siccus, absq; aere medio: aer. n. mediat inter aquam & ignem, quia cū vtrōq; habet conuenientiā, conuenit. n. cum igne in caliditate, cum aqua in humiditate: vt ex hoc quedam proportio, quedam consonantia oriatur: & ex hoc quedam Melodia resulet, quia melodia & armonia non solū in vocibus, sed et in rebus naturalibus inueniuntur, iuxta illud Iob. 38. Quis enarrabit celorum rōnem, & concētū celi quis dormire faciet? Inter ipsos enim celos est quedam ratio & quedam proportio: nam Deus omnia in sapientia fecit, & sunt in sapientia facta: & quæ sunt in sapientia

A facta, in quadam ratione & pportione sunt condita. Istam autē rationem & proportionem ad plenum narrare non possumus, quia vt dicitur Sapientie .9. Difficile aestimamus quæ in terra Sep. 9.d sunt: & quæ in prospectu sunt inuenimus cū labore: quæ autem in celis sunt quis inuestigabit? Sicut igitur in celis est quidā concentus. i. quidā animi cantus, non quod ibi sit sonus & scissura alicuius corporis, sicut hic sunt soni ex natura aeris, quia ibi peregrinæ impressiones reperiri non possunt: sed dicitur ibi cōcentus, idest cantus, quia est ibi quedam proportio, ex qua quedam melodia, quedam armonia, & quidam cantus ibi esse creditur. Iustum autem cantū, armoniam & melodiam solus Deus dormire facit. i. quiescere, vt non dissoluat: & sic armonia & melodia & cantus est inter ipsos celos. Sic etiā inter ipsa elementa est armonia: ista autē armonia vel melodia sit a supiori in inferius per corpus medium, vt sit ab igne in aquam per aerem. Et sit in celo Empyrio, quod est omnino stabile, in celis Planetarum, qui mouentur diuersis motibus per primum mobile, quod mouet vno solo motu. Cum ergo Exemptio tollat rem mediā, & coniungat inferius superiori sine medio, tollit istam proportionem, & istam melodiā; & repugnat illi cursui naturali, cui se debet conformare Hierarchia ecclesiastica; quæ positiva quanto sunt magis conformia motui & cursui naturali, tanto magis stabilia & ppétua esse cernunt.

Cap. VI. q̄ ex ordine elementorum datur sufficiens ter intelligi qualis & quomodo debeat esse Exemptio.

Voniam de ordine elementorum locuti sumus, volumus declarare quod ex ipso ordine elementorum sufficienter instruimur qualis et quomodo debeat esse Exemptio. Videmus. n. q̄ inter ipsa elementa

D nunq̄ totum elementum inferius coniungitur superiori suo sine medio, sed solum quantū ad minorem partem, vt terra coniungitur aeris sine aqua non quantū ad se totam, sed quantum ad partem habitabilem, quæ est longe brevior q̄ sit reliqua pars terre: & hoc pro quadam maxima utilitate publica inde venienti, quia si tota terra esset cooperta aquis, homines & iumenta & alia animalia, quæ sunt ornamenta terre, vis uere non valerent: ipsæ etiā arbores, quæ sunt ornamenta terræ (terra sic existente cooperta) in terra saluari non possent: propter q̄ Gen. 1. Primo dixit Deus, Congregentur aquæ, quæ sub celo sunt, in locum vnum, & appareat arida: & postea dixit, Germinet terra herbam vis centem.

Exemptio.

Iob. 38.d

sentem etc. Pro tanta ergo utilitate publica terra immediate adhuc est aeri sine aqua media. Sed in aliquibus elementis, & maxime in his quae sunt multum actiua, ut puta ignis immediate adhuc reat aqua sine aere medio, immediatio esse non potest. Ex hoc ergo datur nobis intelligi quod paucæ debent esse exemptiones, & in paucis inueniri debet quod inferius iungatur superiori sine medio: & in illis paucis hoc fieri debet pro utilitate publica & magna inde eueniens, sicut possumus exempli de studio, ut quia tanta utilitas prouenit ecclesie de studio & ex scientia: quia ex ea nutritur fides & robatur, si prius uilegia & exemptiones concedantur alicui vniuersitati, vel alicui religioni deditus studio totaliter, potest inde summus pontifex merito commendari. Possumus autem immediatione elementorum ut quod coniungatur inferius elementum superiori sine medio aliquam possibilem ponere, aliquam vero impossibilem. Possibilem possumus non totalem: nam licet naturaliter inter terram & aerem sit aqua media, voluit tamen Deus terram & circa aliquam sui partem ut circa Septemtrionem habere aliquam alticiem & montuositatem, ut non posset tota illa pars cooperiri aquis, sed possint ibi saluari animalia & plantæ. In talibus ergo elementis ut inter aerem & terram quantum ad aliquam sui partem potest esse immediatio sine aqua media, sed in aliquibus elementis ut inter aquam & ignem non potest esse immediatio sine aere medio, quia statim vnu corrumperetur ab alio. Ea igitur quæ videmus in ordine elementorum secundum possibiliter & impossibiliter, possumus adaptare ad status ecclesiasticos secundum decentiam & indecentiam, et secundum utilitatem et nocumentum: nam exemptione habet maiorem decentiam cum paupertate quam cum diuitiis; et convenientius et decentius et magis uile est Ecclesiæ quod religiosi pauperes sint exempti quod religiosi diuites propter tria. Primo propter ociositatem: nam diuites (loquendo eos muniter) sunt magis ociosi quod pauperes, quam magis habent sufficientiam vitæ quod habeant pauperes; & ideo magis vacant ocio quod pauperes: et vacantes ocio incidunt in cogitationes vanas et prauas, ut cogitent quae non licent: et cogitando perficiant, cum non oporteat eos laborare, & retrahunt a cogitationibus suis: et istud dicitur

Ezech. 16. f. fuisse peccatum Sodomæ, iuxta illud Ezech. 16. Ecce haec fuit iniurias Sodomæ sororis tuæ superbia, saturitas panis et abundantia, et ocium. Secunda ratio ad hoc est prosperitas, quæ in ea dem auctoritate exprimitur cum dicitur, Saturitas et abundantia panis: ad quod potest adduci auctoritas Psalmi cum dicit, Cadent a latere tuo mille et decem milia a dextris tuis: pro uno n. qui cadit a latere, id est a sinistra in aduersitate, sunt decem, qui cadunt a dextris tuis in prosperitate. Tertio hoc idem patet ex quadam securitate: est enim secundum philosophum, denarius fideiussor

A nos, ut habetur in Politicis: nam sicut hunc denarium habet denariata: ideo denarius possidentibus dicitur fideiussor, quia quotienscumque voluerit pro denario habebit denariata: tam sunt igit diuitiae nostre, ut denariata sint in denariis, qui sunt fideiussores nostri, securitatem rerum oium nobis reddentes. Hanc ergo securitatem cum diuities habeant, non ponunt Deum adiutorem suum, sed confidunt in diuitiis suis. Tales inquit, sunt viri diuitiarum, qui confidentes in diuitiis Psal. 75. suis, dormiunt somnum suum, quia eis haec vita est quasi quoddam somnum: quia sicut homo in somniis non sufficienter cogitat, & facilius alienat illecebris, sic homines diuitiarum facilius ad illecebra inclinantur. Bene etiam tales dicuntur viri diuitiarum, & non diuitiae virorum, quia magis possidentur a diuitiis, quod possident eas. Et quod dictum est de religiosis diuitiis, in ipsis etiam Capitulis, quorū fundamenta sunt diuitiae, veritatem habet: quia vacantes otio, abundantes diuitiae, & confidentes de diuitiis, non cogitant quod proficuum, sed quid danosum: nec in cordibus suis ruminant, quomodo Ecclesiæ proficiant, sed quomodo Prelatum impediunt, & impinguati recalcitrant, qui si exemptione carerent, humiliter obedirent. Religiosi autem pauperes in omnibus his contrarias conditiones habent, quia non sunt otiosi, sed studiosi: videntur n. nisi sint studiosi & sapientes, quod non habentur in preceptio: ideo totam suam vitam ordinant, ut studiosi & sapientes fiant. Sicut ergo, ut ait Philosophus in Ethicis, Apud illos sunt viri bellicosi, apud quos honorantur fortis: sic apud Religiosos pauperes sunt viri intelligentes & studiosi, quia apud eos honorantur sapientes. Secundo ad Religiosos pauperes possumus adaptare contra ritum eius quod dicebatur de viris diuitiarum sive de diuitiis, quia sicut in diuitiis est abundantia & prosperitas, sic in pauperibus est pecunia & aduersitas: & sicut diuites dicuntur esse in manu dextra propter prosperitatem, sic pauperes dicuntur esse in sinistra propter paupertatem, ut dictum est per Prophetam, Vbi cadit unus a latere & a sinistra, cadat decem in prosperitate & a dextera. Propter quod magis est pfectum ecclæ quod pauperes exemptione preemineant, quod diuites. Possumus etiam dicere quod Religiosi pauperes quia oportet eos mendicare, & per bonam famam vitæ sustentatione querere, si faciunt excessum, & seculum scandalizant, oportet illud scandalum per correctionem tollere, & a scanda lo abstinere, ut possint se ad honorabilem statum reducere, aliter vitæ necessaria non habent. sed diuites non sic curant de scandalis, cum videant se sine qua non habere sufficientiam vitæ. Posset Obiectio: ad hoc idem de Prelatis dici per abundantiam, quam videntur habere. Sed, ut Philosophus Dicitur, ait in lib. Rhetoricorū, semper mores diuitium sunt peiores moribus potentiorum: potentes enim & habentes iurisdictionem sive temporalem, sive

spiritualem, quia occupati sunt circa multa, nō vacat eis malefacere; quod nō est dicendum de diuitibus, qui solum hñt abundantiam temporaliū, & non habent iurisdictionis occupationem. Tertio religiosi pauperes sunt contrarii diuitibus quantū ad securitatem, quia non confidentes de diuitiis quas non hñt, oportet q̄ omnibus placeant, & ab omnibus sint in honorē, ut possint ab omnibus subueniri. Cū ergo exēptio sit contra naturam quia cōiungit inferius suo superiori sine medio, & naturale sit contrarium quod̄ inferius suo superiori per mediū cōiungatur, nō debet summus Pontifex yllā concedere exemptionem, immo cōcessam vel aliās obtentam potius debet tollere, nisi hoc faciat pro vtilitate ecclesiae magna: & hoc magis debet facere in pauperibus q̄ in diuitibus, quia in pauperibus & maxime religiosis, cōmuniis vtilitas studii cernitur prouenire. Aduertendum, q̄ Exemptio dicit esse contra naturam, quia est cōtra quandam imitationem naturalem: quia naturaliter ius positivum debet imitari ius naturale, & ars debet imitari naturam, & intellectus humanus, a quo est ars & ius positivum, debet imitari intellectum diuinum, a quo est omnis natura, & omne quod est naturale. Et quia tam in elementis, q̄ in aliis rebus naturalibus (ut est per habita manifestum) modo quo dictum est, contra naturam est, quod̄ inferius iungaē superiori sine medio; & ideo rationabiliter dictum est exēptionem esse contra naturam.

Cap. VII. q̄ Exemptio contradicit ordini uniuersi et suarum partium, cui se debet Hierarchia Ecclesiastica conformare.

Ex disput. 13
i solus. 4. dubij.

Commentator in. 9. Metaphysicorum, multum habet pro inconuenienti quod̄ sit vnum agens quod̄ agat sine medio, & quod̄ Deus faciat omnes actiones sine medio, & quod̄ res sint destitutaꝝ actionibus propriis: & quia lex christiana hoc ponit quantū ad posse licet non quantum ad agere, agit actione rerum mediantibus rebus, ita quod̄ res non sint destitutaꝝ propriis operationibus: calefacit. n. non omnino immediate, sed mediante igne. Et licet hoc sit verum quantū ad agere, non tamē est verum quātū ad posse: pōt. n. calefacere sine igne, & humectare sine aqua: sed raro hoc facit: raro. n. facit opera rerū sine rebus, & raro subtrahit rebus operationes proprias: tñ vtrūq; facit & verūq; pōt: pōt. n. actiones rerū agere sine rebus, quia potest humectare sine aqua, & calefacere sine igne: & pōt, rebus subtrahere operationes proprias, quia potest quod̄ aliquis in ignem nō

A calefiat, & quod̄ aliquis pergens super aquas non madefaciat sibi pedes. Commentator tamen in prefato libro, hoc pro valde inconuenienti habet: ait. n. quod̄ moderni (hoc potest intelligi de christianis) ponunt vnum agens omnia entia sine medio scilicet: & subdit, q̄ contingit istis ut nullum ens habeat actionē propriam: & cū omnia entia nō habeant actiones proprias, nō habebunt etiā essentias proprias, quia actiones (ut ait) non diuersificantur, nisi per essentias diuersas: & subdit, q̄ ista opinio est valde extranea a natura hominis: & qui recipiunt huiusmodi opinionē, non habent cerebrū valde habile ad bonum. Fuit ergo magnū inconueniens apud eos, q̄ res essentiaꝝ destitutaꝝ propriis operationibus, quia tunc essentiaꝝ destitutaꝝ propriis substantiis, cum non diuersificantur operationes rerū, nisi quia substantiaꝝ rerum sunt diuersas: videtur. n. q̄ si res non haberent operationes proprias, non haberent naturas & substantias proprias. Ponens ergo secūdū eos, q̄ exuritur igne non calefit ab igne, & ponens quod̄ pergens super aquas non madeficit ab aqua, est ponere secundū eos, quod̄ ignis nō sit ignis, & aqua nō sit aqua. Tamen si cōsideramus veritatē rerum non est ex impotētia creatoris, quin possit sine rebus mediū operationes facere; & quin possit ab oībus rebus suas operationes subtrahere: Deus est enim omniū potens, qui habet omne posse; & ideo habet omne posse, quia habet omne esse: quia ergo sicut res se hñt ad esse, ita se habent ad posse & ad egere: ut quod habet esse calidū, habet posse calefacere, & habet tale agere, quia prēsente calefactibili calefacit. Cū ergo esse diuinum sit esse infinitum, oportet quod̄ in illo esse congregetur omne esse: & ideo Dionysius in de Angelica Hierarchia ait, q̄ esse oīum est in esse Dei. Habet ergo Deus omne posse, quia habet omne esse: & solum illud Deus non potest, quod̄ subterfugit rationem entis. Contradictionem ergo Deus non pōt, quia hoc est potentiaꝝ quae subterfugit rōnem entis: nā hoc est cōtradicti, verificari ponens, aliquid simul esse & non esse, quod̄ est impossibile. Reuertamur ergo ad propositū, & dicamus quod̄ Deus habet omne posse, quia habet omne esse, ita quod̄ omne esse creaturarū est quedam participatio diuini esse; propter q̄ si in Deo congregat omne esse, congregabitur in eo omne posse, ut possit sine creaturis agere omnia opera creaturarū. Nec est propter indigentiā Dei, q̄ Deus calefaciat mediante igne, & humectet mediante aqua; sed hoc est quia non vult Deus res esse superuacuas et ociosas, sed vult suam dignitatē cōmunicare creaturis. Et licet hñoi dicta sub quedam inuolucro in præcedentibus sint tacta, in hoc tamē capitulo sunt lucidius declarata. Hec autem si volumus adaptare ad summum Pontificem, dicemus, quod̄ summus Pontifex potest omnia sine Prelatis mediū, quia tamen Ordinarius

rius ubique est, non decet eum facere omnia sine A Prælatis: quia sicut Deus facit res cōmunes me diantibus rebus ipsis, & vult dignitatem suā cōmunicare rebus suis: ita summus Potifex debet actiones Prælatorum facere medianibus prælatis: & decens est ipsum velle suam dignitatem cōmunicare ipsis prælatis. Et licet hoc non sit in Deo ex aliqua indigentia, quia posset facere actiones sine creaturis: in summo Pontifice ga homo est, & non Deus, licet sit Vicarius Dei, hoc est ex aliqua indigentia; quia non pottest sine adiutoriis mediis: ideo cum aliquos ordinat dicit, Quanto fragiliores sumus, tanto his potius indigemus. Si ergo Deus apud quem non est indigentia, & posset totum sine difficultate facere, non vult res destituere propriis operationibus, sed vult eis suam dignitatē cōmunicare: & si ali quando hoc Deus facit, non facit nisi pro aliqua publica & evidenti utilitate ecclesiæ & fidei. Sic quia eximere aliquos alios a iurisdictione Prælatorum, hoc est facere opera Prælatorum sine prælatis, & hoc est destituere prælatos quantum ad Exemptos propriis operationibus, & hoc fuit Philosophos, quantum ad exemptos, est facere prælatos non esse Prælatos: non ergo debet hoc facere, licet possit, nisi pro evidenti & publica utilitate fidei & ecclesiæ. Ut autem declareremus quod in capitulo agitur, quod Exemptio est cōtra ordinem Vniuersitatis, adducemus auctoritatem Augustini de ordine corporalium & spiritualium creaturæ, ex quibus duobus totum componit Vniuersum: sunt .n. duas principales partes Vniuersitatis, corpus & spiritus, ex quibus componitur homo; propter quod merito dicitur totus mundus. Erunt ergo tres ordines in Vniuerso, unus qui est totius Vniuersitatis corporum quod spirituum: secundus qui est ipsorum corporum: tertius qui est ipsorum spirituum. Totum autem Vniuersum habet tres partes, corpora inferiora, corpora superiora, & spiritus: corpora inferiora ut elementa regunt per corpora superiora & potentiora, ut per supercelestia: & omnia corpora per spiritus, sive per spirituales substantias. Exemptio autem cōtradicit huic ordini qui est Vniuersitatis, quia reducit infirmum supremo sine medio: quia reducit inferiores personas, qui debent esse sub Prælatis, in supremum Prælatum, sine Prælatis mediis. Si ergo Deus hoc ordine regit Vniuersum, quod reducit inferiora corpora, id est elementa in superiores substantias, id est spiritus per corpora media, id est per celestia, quae sunt media inter spirituales substantias & hæc elementa: sumus Pontifex, qui est Dei Vicarius, & debet se conformare Deo, hoc modo debet regere Vniuersalem ecclesiam, quod personas inferiores debet reducere in seipsum, qui est supremus Prælatus, per Prælatos medios. De hoc autem ordine totius Vniuersitatis loquitur Augustinus lib. 3. de Trin. cap. 4. quod Deus corpora grossiora & inferiora per subtiliora & potentiora quodammodo ordine regit: & om

B nia corpora per spiritus. Hoc autem ordinem, quæ videmus in toto Vniuerso cōposito ex corporibus & spiritibus sive ex corporalibus & spiritualibus substantiis, repromovimus et inter ipsa corpora, quia elementa superiora, ut aer, ignis regunt per corpora supra celestia: elementa autem inferiora ut terra, aqua regunt per elementa superiora, non quin influentia celestis pertingat usque ad elementa inferiora, sed namque pertingit ad ea nisi mediantibus elementis superioribus, quae sunt media inter celestia & elementa inferiora. Sic influentia summi Pontificis ad quascunque infirmas personas in ecclesia: sed debet ista influentia pertingere per prælatos medios, ut nullus sit qui se abscondat a calore eiusdem & aliorum Prælatorum. Et sicut in corporibus reperitur ordo, quia corpora inferiora reducantur ad superiora per media; sic in ipsis spiritibus (qui sunt altera pars Vniuersitatis, quia corpora & spiritus totum Vniuersum constituant) reperitur ordo, quia fuit Augustinum præfato libro & capite, spiritus viæ irrationalis regitur per spiritum viæ rationalis: & spiritus viæ rationalis desertor atque peccator, per spiritum rationalem iustum & pium: & ille per spiritum Domini, ac si Vniuersa creatura per creatorum suum, per quem & in quo condita est atque constituta. Et quia Deus ordinate cuncta fecit, decet summum Pontificem ordinate cuncta peragere. Cum ergo per exemptionem ipse ordinatus sis ordo intercidatur, non decet summum Pontificem exemptionem facere vel concedere, sed potius factam & concessam tollere, nisi hoc sit per magna & evidenti utilitate ecclesiæ, & Reipublicæ effectui mancipetur. Sed cum ex hoc utilitas Reipublic non oriatur, sed impeditur, nulli debet esse dubium, Exemptionem huiusmodi esse tollendam.

Cap. V I I I. quod exemptio contradicit his quæ vides mus in ipsis corporibus inferioribus, prout in eis reperiuntur diversi gradus.

Icer elementa inferiora reducantur in corpora celestia per elementa media, ramen præter elementa inuenimus corpora mixta ex elementis, in quibus sunt diversi gradus, quia huiusmodi corpora mixta ex elementis con-

posita quædam sunt inanimata, quædam animata anima vegetabili, & quædam anima sensibili: ipsa etiam animata anima sensibili fuit Philosophum dividitur in tres gradus, videlicet in sensitivum, secundum locum motuum, & intellectivum: nam quædam animata sensitiva sic sentiunt quod non mouentur secundum locum sicut videmus de ostreis marinis quæ non mouentur de loco suo, sed soli

mouent se secundū aperitionē & constrictio-
nem, aperiunt. n. se & restringunt, & isto modo
nutriuntur, recipiendo aquas maris vel aliud ele-
mentum, & viuunt. Aliqua autē animata sensiti-
ua non solum sentiunt, sed mouentur & in locū.
Hæc autem animata licet sint non solum sensiti-
ua sed secundū locū motiva, tñ multa ex eis cas-
rē ratione & intellectu, cuiusmodi sunt omnia
irrationalia. Oportet ergo dare tertium gradū
sensitivitatis qui hēt rōnem & intellectū, cuius-
modi homo est. Animatum ergo anima sensiti-
ua habet tres gradus, sensituum, & in locū mo-
tiū, & intellectiuū. Omnia ergo hēc enumera-
ta & inferius & superius participant entis di-
gnitatem, quia inanimata indigniora sunt ani-
matis anima vegetativa: & ipsa vegetativa sunt
indigniora animatis anima sensitiva: & sensitiva,
quæ non mouentur & in locum, sunt indigniora
his, quæ mouentur & in locum: & quæ non intel-
ligunt sunt indigniora his, quæ hēt rōnem & in-
tellectum. Sicut ergo volens equiparare innani-
mata animatis, & animata anima vegetativa ani-
matis anima sensitibili, & sic de aliis gradibus, fa-
cit contra naturā istorum corporū; sic volens in-
feriore personas æquiparare prelatis, vt sint im-
mediate subiecte summo Pōtifici sicut sunt Pre-
lati, facit contra naturam subjectionis, & contra
ordinem ecclesiæ, in qua debent aliqui p̄cessere,
aliqui subesse suo ordine debito, vt semper infe-
riora reducantur in superiora per media: immo-
dum

NOTA. Si bene consideramus, Exemptio non solū æqui-
parat subditos Prelatis, immo facit eos supra
Prelatos, quia prelati ipsi quodā ordine redu-
cuntur in summum Pontificem, vt Ep̄i per Ar-
chiepiscopos, & Archiepiscopi per Primates &
Patriarchas. Tollere ergo istum ordinem p̄ san-
ctos patres & Apostolos ductum in Ecclesia, ni
si vt s̄æpe s̄æpius diximus, hoc fiat pro notoria
& evidenti Reip. & populi christiani utilitate, re-
cta ratio contra dictat. Non tñ dicimus quin ele-
menta inferiora vtputa terra, quod est infimum
corporum, possit æquari cælis, & non solū con-
iungi cælo sed exaltari super omnes cælos, p̄ ma-
nifesta & evidenti utilitate, & regimine vniuersi,
& exaltatione iustorū. Nam terra quæ est in cor-
pore Christi, quia corpus eius fuit compositum
ex quatuor elementis, & in eius corpore adhuc
sunt quatuor elementa sicut sunt in aliis corpo-
ribus humanis, quia per omnia voluit fratribus
assimilari, & per omnia assimilatus est nobis, qñ
per humanam naturā factus est homo sicut &
nos homines sumus; illud. n. & idem corpus &
sic compositum quod hēt nunc sancti ad sarcis-
nam, habebunt in resurrectione ad gloriam: &
corpora sanctorū post resurrectionē eleuabū-
tur ad cælu Empyrium quod est super omnes
cælos alios, vbi nunc est verē corpus Christi, q
cum corpore suo quod cōtraxit de B. Virgine,
& quod compositum est ex quatuor elementis,
ascendit super omnes cælos, & sedet ad dexterā

A Dei Patris. Omnia ergo elementa, & etiam ipsa
terra vt est de cōpositione illius corporis, opor-
tet quod sint eleuata sup cælos, quia sicut cōpo-
ritum non habet esse sine suis componentibus,
sic non pōt eleuari compositū sine suis compo-
nibilibus. Et quia ppter electos facta est ista cor-
porum exaltatio, & ad hoc tendit tota ecclesia,
pro ista maxima & evidenti excellentia electo-
rum, elementa & ipsa terra vt est de compositione
corporum eorū non solū cōiungetur cælo,
sed etiam eleuabitur super omnes cælos. Eo tñ
modo eleuabuntur elementa quæ sunt de cor-
porum inferiorum electorū cōpositione, quo
manent in mixto: quia elementa quæ sunt de cō-
positione mīstorum non manent in mixto &
B essentiam sed & virtutem: nā & Philosophū
in libro de Gen. cap. de Mixtione, vbi assignat
modum, quomodo miscibilia vel elementa ma-
neant in mixto, ait, quod saluatur virtus eorum,
idest sunt vel saluantur in mixto & virtutem.
Ergo sicut pro evidenti excellentia iustorū, ad
quam ordinantur omnes ordines ecclesiastici,
potest terra, quod est infimum elementum, imme-
diata coniungi supremo cælo, & immediate col-
locari in cælo empyrio: sic pro evidenti utilita-
te & pro defensione fidei sapientes & infirmæ pe-
sonæ p̄nt gaudere exēptione, & immediate col-
locari sub summo cælo. i. sub summo Pontifice.

Cap. IX. q̄ per ea quæ uidemus in homine, qui est
C dignissima creatura, & animalium optimū,
possumus specialiter concludere, q
Exemptio sit contra naturā.

I cōsideramus quæ sunt in
homine quātū ad corpus,
habebimus speciale argu-
mentum, q̄ Exemptio est
contra naturam. Si etiā cō-
sideramus corpus humanū
in suo primordio, quomo-
do de uno modo viuēdi tendit in aliū modū
viuendi, & q̄ nunq̄ de infimo modo viuēdi ten-
dit ad supremum sine medio, apparet ex hoc
specialis ratio q̄ exemptio, quæ sine medio ten-
dit in supremū, est cōtra naturā. Habet corpus
humanum cum adhuc est embryo, & Philo-
sophum in libro de Animalibus, triplicem mo-
dum viuendi, quia primo viuit vita plantæ, secū-
do vita animalis, tertio vita hominis. Viuit. n.
primo vita plantæ, quia nutrit & augetur sicut
planta: ita q̄ si pungeretur cum acu non senti-
ret quandiu viuit tali vita. Deinde anteq̄ infun-
datur anima rationalis (quæ non infundit nisi
post perfectionē omnium membrorū) incipit
sentire, & viuit vita animalis. Post infusionē ani-
mæ rōnalis, viuit vita hominis. Sed si volumus
consequi modum loquendi Augustini lib. 8.
quæst.

quæst. q. 56. dicemus, qd fœtus in utero per sex dies est quasi lac, per nouem dies est quasi sanguis, per duodecim dies consolidat & est quasi caro, per decem & octo dies formant & linearunt membra, qui dies oes simul sumpti factunt quadraginta quinque: & quia in illo punto, in quo sunt omnia membra lineata, infundit anima rationalis: secundum hunc modum in masculis 45. die infunditur anima rationalis. Aduertendū tñ, quod hoc dicimus esse in masculis, quia fœtus in utero ppter molitatem & labilitatem materiæ non ita cito formant & linearunt, sed postquam formatæ & lineatae sunt, citius perficiunt: pp quod si mares præcedunt eas in linearione quia citius linearunt, non præcedunt eas, immo sequuntur & apponunt bis de tempore quantu ad extum de utero, quod non apponunt feminæ: & hoc modo si totu tempus computetur, quo fœtus stat in utero, non oportet quod ante exeat de utero, vel quod ante nascatur de utero fœtus masculinus qd femininus. Aduertendū ēt quod naturalia non temp sunt secundum eundem punctum, sed aliqua ponunt plus de tempore, aliqua minus. Augustinus narrans tempus quod apponit fœtus in utero ante infusionem animæ, dicit qd maius tps, quod apponitur in lacte, sunt sex dies. Aliqui n. fœtus fñ sententiâ Philosophorum anticipant istud tempus, vt nō fiat fœtus complete per sex dies in lacte: & sic etiâ de sanguine, & carne, & linearione membrorum aliqui fœtus anticipant tempus ab Augustino possum, vt in quadragesimo die possit infundi anima, vel etiâ in minori tempore. His autem suppositis qd fœtus per aliquid tps sit quasi lac, per aliquid quasi sanguis, per aliquid quasi caro, & per aliquid tempus formentur & linearunt membra, qua formatione & linearione facta infunditur anima rationalis: ex his possumus scire per quantu tempus vivit vita plantæ, & per quantum tempus vita animalis, & in quo tempore incipit vivere vita hominis: nam toto illo tempore, quo est quasi lac vel quasi sanguis, oportet qd viuat vita plantæ, ita quod si pungatur acu non sentiret: nā nec in sanguine nec in lacte pnt esse nerui qui sunt organu tactus, p quos sentimus, cum quis nos pugit. Potest ergo fœtus cum est lac vel sanguis vivere vita plantæ, & nutriti & augeri sicut nutritur & augetur planta. Sed cum incipit ibi esse caro, incipiunt ibi nerui apparere, & si pungatur, inciperet sentire: ppter quod in totum illud tempus in quo est caro, & in quo linearunt membra, potest dici vivere vita animalis, quia omne quod sentit est animal: sed non debet dici quod vivat vita hominis, quia nondum ante completionem linearionem membrorum, est sibi infusa rationalis anima, sed in illo instanti in quo sunt omnia membra complete lineata, creditur quod anima a Deo creando infundatur & infundendo creetur, vt ex tunc incipit vivere vita hominis, cuius forma specifica est rationalis anima. Si ergo

Ago sic est in compositione hominis, vt non fiat transitus de inferiori ad superiorius sine medio, & a vita plantæ non fiat transitus ad vitam hominis sine vita animalis; vel in fœtu humano non fiat transitus a vegetatiuo ad intellectiuū sine sensu medio: sic etiam cum ecclesia cōposita sit ex hominibus, debet considerare summus Pontifex cum ipse sit hō, quomodo formauit Deus ipsum in utero, quia non statim a vita vegetativa transiuit ipsum ad vitam intellectuam, sed hoc fecit mediante vita sensitiva: voluit n. Deus a vegetatiuo quod est inferius, transire ad intellectiuū quod est superiorius, nō sine sensitivo medio. Sicut n. Deus sic formauit in utero, quodā ordine debito, sic ipse debet regere & formare ecclesiam, id est totu populum christianu quodam ordine debito, vt non transeat ab inferiori ad superiorius sine medio. Et quia hoc facit Exemptio, quia coniungit inferius superiori sine medio pertinente, ideo summus Pontifex exēptionem faciens vel tollerans, facit contra suam formationē, & contra seipsum. Nec dicimus quod hoc non posset facere, quia & Deus, cuius Vicarius est, non in omnibus hunc ordinem tenuit, licet valde paucos ab hoc ordine exemerit: non enim exemit nisi tres vel tria corpora. s. Adam, cuius corpus formatum fuit de limo terre: Euam, cuius corpus formatum fuit immediate de costa Adæ, vt habet Gen. 2. non de costa sine carne, sed de costa cum carne: nam cum adducta fuit C Euam ad Adam, ait Adam, Hoc os de ossibus meis, et caro de carne mea. Tertius, qui fuit exēptus ab hoc ordine, fuit christus, cuius corpus non prius fuit lac, postea sanguis, postea caro, & postea formatum sunt eius membra, sed statim in illo instanti, in quo dixit B. Virgo, Ecce ancilla Domini fiat mihi secundum verbum tuū) statim superuenit in ea Spiritus sanctus, & statim virtute Spiritus sancti, vel virtute totius Trinitatis & appropriate Spiritus sancti, Verbum in utero factū est Caro, vt vult Gregorius in moralibus. Augustinus tñ. 2. de Trinitate, cap. 6. exponit, quomodo debet intelligi, quod Verbum factū est caro: quia ibi caro stat pro homine: & idem est dicere, Verbum caro factum est, ac si dicere mus, Verbum factum est homo. Sunt ergo quatuor formationes humanæ: una generalis secunda dum quā omnes homines formati sunt, formati, & formabuntur: & tres exemptæ, quæ ad solum Deum pertinent, quia solus Deus poterit illas tres formationes facere. Omnes tamen hę quatuor formationes sunt dissimiles, vt non sit una sicut alia: Adam n. formatus fuit de terra, sine precedente viro & feminâ: Euam formatam fuit sine feminâ præcedente: Christus de feminâ sine viro efficiente: Omnes autem aliū ex viro & feminâ: ex viro quidem efficienter, ex feminâ vero materialiter. Quod enim in aliis hominibus facit vir vel semen viri efficienter quantum ad formationē corporis & ad lineamenta eius in mul-

D

tis diebus, quia tale corpus per aliquot dies est lac, per aliquot est sanguis, etcet, hoc fecit Spiritus sanctus in corpore Christi instanti, quia in uno & eodem instanti, non per interualla temporum, corpus Christi fuit formatum & organizatum; & factum est Verbum caro, id est verbum factum est homo: & ille, qui aeternaliter erat Deus, factus est in tempore homo pro uno nem ad carnem, quae uno fuit tanta, ut faceret hominem esse Deum, & Deum hominem. Ex his autem debet accipere exemplum summus Pontifex; ut sicut formationem hominis, quae figurat formationem ecclesie, est una communis omnibus, & valde fuerunt pauci exempti a formatione illa: sic formatione ecclesie debet esse omnibus communis, ut Prelati reducantur in summum Pontificem, & omnes alii prelati per prelatos. Declaratum est ergo ex ipsa formatione corporis humani, quomodo exemptio est contra naturam eius, loquendo communiter de huiusmodi formatione, a qua valde pauci fuerunt exempti. Hoc ergo idem quod declaratum est ex parte corporis humani, esset declarandum ex ipsa anima humana: sed hoc in sequenti capitulo intendimus declarare.

Cap. x. qd per ea, quae videmus in anima humana, possumus concludere, quod exemptione est contra uaturam.

Postquam declarauimus ex parte corporis humani, quomodo formatione (communiter loquendo) vadit de infimo modo viuedi ad supremum per medium, cuius contrarium facit Exemptione; volumus ostendere nunc ex parte animae humanae quae tendit in suum superium per multa media, quod Ecclesie contradicit Exemptione, quae coniungit inferius superiori sine medio. A iunt sapientes Philosophi, qd Anima nascitur in horizonte aeternitatis. Est enim horizon ille circulus in celo, qui diuidit hemisphaerium inferius ab hemisphaerio superiori, & semper est horizon ubi nos sumus: nisi enim motes, vel domus, vel elementa impedian, videamus medietatem celi, & alia medietas nobis semper occultatur: & ille circulus qui diuidit inter utrumque celum, vel inter utramque medietatem celi, dicitur horizon, id est terminator visus, quia visus ad illum circulum se extendit visus noster. Aduertendum tamen qd licet secundum nos haec medietas celi quam videmus, sit hemisphaerium superius, quia versus illam medietatem erigitur caput nostrum: tam sequendo viam Philosophi, ponentis inferius & superius secundum exigentiam Universi, & secundum veritatem, illud hemisphaerium, quod nobis occultatur, est hemisphaerium superius; & illud, quod videmus, est inferius. Polus quoque qui nobis occultatur est superior, & iste

A polus quem videmus dicitur inferior. Est enim celum secundum Philosophum animatum, non quod anima celi & motor eius faciat unum secundum esse, quia motor celi non influit celo vivere (qd vis uentibus est esse) sed influit celo vivere secundum qd vivere dicit operationem vitae, quia influit ei motum, qui est quoddam opus vitae: nam aquae fluentes & motae dicuntur aquae vivae, non fluentes & non motae dicuntur aquae mortuae. Caelum ergo vivit, quia anima eius vel motor eius influit ei motum, qui est quoddam opus vitae: in rebus autem animatis si est dare dextrum & sinistrum, hoc est secundum motum, quia in sphaera ex parte dextra incipit motus. Ideo docet Vegetius in libro de re militari, quod militantes per Vegetium.

B secundum sinistrum teneant immobile, & cum pede dextro faciant se ante & retro: ita & pedites belantes debent se hoc modo habere: est. n. pars dextra sic apta ad motum, qd si bellantes vel luctantes vellent pedem dextrum tenere immobile, non bene possent militare. Erit ergo in celo dextra pars illa, a qua incipit motus. Imaginemur ergo unum hominem, sicut imaginatur Philosophus, qui habeat caput in uno polo, & pedes in alio, & vertat celum de oriente in occidens, de necessitate habebit pedes ad polum septentrionalis siue ad polum arcticum, & caput ad polum meridionalem siue ad polum antarcticum, & manus dextram ad orientem & sinistram ad occi-

C dentem: qd si caput haberet ad septentrionem & pedes ad alium polum, non posset vertere celum nisi manum sinistram haberet ad orientem, & dextram ad occidentem. Inciperet ergo motus celi ab occidente, quod videmus ad sensum esse contrarium: motus. n. Planetarum incipit ab occidente, sed motus celi seu primi mobilis ab oriente. Hemisphaerium ergo celi, quod videmus, est inferius: quod occultatur nobis, est superius.

Quod si imaginamur motorem ipsius celi ad modum unius hominis, non poterit habere dextrum ab oriente, unde incipit, nisi habeat caput ad polum invisibilem, & pedes ad septentrionem, qui est polus invisibilis. Illa ergo medietas, quae respicit celum invisibilem, est medietas superior, & secundum adaptionem iam dictorum est caput motoris. Quod dictum est de isto celo materiali, veritate habet de toto Universo: nam sicut hoc celum materiale habet duas partes, hemisphaerium superius, & hemisphaerium inferius: & sicut in hoc celo hemisphaerium superius est pars invisibilis, & hemisphaerium inferius est pars visibilis: sic totum universum habet duas partes, videlicet sensualia, quae sunt ista quae videmus, & se habent in universo ut hemisphaerium inferius; & intellectualia, siue substantiae separatae aut spirituales, quas communem nomine vocamus Angelos, qui se habent in hemisphaerium superius: & circulus ille imaginatus, qui diuidit inter utrumque hemisphaerium, dicitur horizon, id est terminator visus, quia dividit inter hemisphaerium invisibile quod est superius

Plato in Phaedro.

2. Caeli, tex.
14.

perius, & hemispherium visibile quod est inferius. Sic in toto vniuerso sunt tria, videlicet spiritualia quae sunt eterna & sunt inuisibilia: & haec corporalia, quae sunt temporalia & visibilia: & anima humana est tertium, quia creata est in horizonte eternitatis. i. creatura est media inter inuisibilia quae sunt eterna, & haec visibilia quae sunt temporalia. Est ergo dare in vniuerso vnum terminum summum, qui est Deus, & super omnia; & vnam terminum infimum, & infra omnia, quae sunt materia prima: & vnam terminum medium, qui est anima humana, quae creata est inter eterna & temporalia, sive inter spiritualia et corporalia. Omnia ergo spiritualia & oes angelorum sunt inter Deum & animam: & omnia corporalia sunt inter animam & materiam primam. Ideo Dionysius de Cœlesti Hierarchia, vocat istam multitudinem corporalem coarctatam, quia sunt in parvo spatio: aliam vero cœlestium militiarum & angelorum multitudinem vocat multam, idest ampliata, quia sunt in ampio spacio: corporalia n. sunt inter animam humanam & materiam primam, quia quilibet earum est creature, & omnis creature est finita, spatum, vbi sunt corporalia debet esse coarctatum & finitum. Sed illud spatum seu illa ampliatio, sunt illa spiritualia, vbi debet dici spatiolum & infinitum: sunt n. spiritualia vel angeli inter Deum & animam humanam. Sed cum Deus distat in infinitum ab anima humana et a qualibet creature, spatum vel amplitudo, vbi sunt cœlestes militiae vel angelorum, debet dici amplum & spatiolum, quia est infinitum, licet ista spatiolitas vel amplitudo non sit materialis sed intellectiva: & hoc voluit dicere Dionysius. circa finem 14. cap. cœlestis Hierarchie, q. Multæ sunt beatæ militiae supermundanum intellectus, idest angelorum, superætes infirmam & coarctata materiam suum cōmensurationem. Illæ ergo militiae intellectuæ vel supermundales sive cœlestes, quas vocamus Angelos, sunt multæ, quia sunt in spacio multo & infinito: sed ista spiritualia & corporalia sunt infirma & coarctata quia sunt in spacio non firmo sed mobili, non ampio sed stricto: sunt n. inter materiam primam & animam humanam: quod est infimum & coarctatum spatiuum respectu spatiū quod est inter Deum & animam, quod est infinitum & amplum: quia secundum amplum, quod videntur habere temporalia quae non sunt eterna, anima dicitur creata esse in horizonte eternitatis, idest in infimo Angelorum, & supremo corporis est n. media inter corporalia visibilia, & angelos, qui sunt inuisibiles secundum se. Sic totum vniuersum est diuīsum, ut corpora sunt media inter materiam primam & animam: & Angelii sunt medii inter animam & Deum. Naturaliter ergo, quia angeli sunt medii inter animam & Deum, illuminationes infunduntur a Deo in animas nostras medianibus angelis, & nos reducimur in Deum per Angelos ut possumus habere ex Dionysio in de Cœlesti Hierarchia. Ex Hierar-

A chia ecclesiastica reducitur in Deum per Hierarchiam celestem, idest per angelos. Et ideo Magister. 2. sent. dist. ii. adducit auctoritates Augustini, quod Angelii dati sunt hominibus ad custodiā, ita quod quilibet homo habet suum angelum custodem. Vtrum autem unus Angelus est simul custodiat plures homines, quia hoc non obstante quod quilibet homo habeat suum angelum custodem, potest unus habere plures homines sub custodia, sicut non obstante quod quislibet Monachus habeat suum Abbatem, unus Abbas habet sub se multis Monachos. Vel si unus non custodiat plures homines simul, vtrum custodiat simul saltem successiue, ut mortuo uno, deretur ad custodiā alii. Sed in hoc profundare pertinet ad materias secundum Sententiarum, vbi qui voluerit de hoc veterius scire, poterit nostra scripta inspicere. Ad prædictum autem in tantum dictum sic, quod cum angelii sint dati ad custodiendum hominem, & ad custodiendam totam istam Hierarchiam ecclesiasticam, quia hec Hierarchia ecclesiastica reducitur in Deum per Hierarchiam cœlestem, idest per Angelos; nam oes Hierarchie cœlestes, i. angelicæ, ordinatus sunt ad salutem electorum: & propter hoc præsunt Angelii angelis, & est ibi inter eos quidam principatus, ut saluentur electi. Sed de hoc inferius agetur, quando de ipso ordine Hierarchiarum, & ex ipsis ordinibus angelorum ostendemus exemptionem esse contra natum. Nam autem scire sufficiat propter isto tempore inter medio angelii præsunt angelis, & superiores dirigunt & illuminant inferiores de his, quae spectant ad salutem electorum: & si angelii sunt ordinati a Deo propter salutem electorum, decens & expediens est quod homines sint ordinati a Deo propter salutem electorum. Nam cum homo sit compositus ex spiritu & carne, oportet quod habeat duo genia custodum, custodes spirituales ut angelii, & custodes corporales ut homines: propter quod iter ipsos aliqui homines dicuntur angelii, videlicet illi qui sunt custodes aliorum hominum, & huiusmodi angelii sunt oes episcopi & praedicatorum: propter quod ait gloriosus illo verbo Apocalyp. 3. Septem stellas quæ stellæ sunt episcopi, qui debent aliis lucere verbo & exemplo. Si ergo per stellas intelligimus Angelos, & per stellas episcopos, ergo per angelos intelligimus episcopos, quia quae vni & eidem sunt easdem, inter se sunt eadem. Velle ergo aliquos extimere a custodia prælatorum, & eos velle extimere a custodia angelorum: prout per angelos intelligimus prælatorum, & velle extimere eos hoc modo a custodia prælatorum, est eos velle extimere a custodia angelorum: per angelos intelligimus spiritus, quia omnia isti ordinata sunt, ad salutem electorum: nam propter huiusmodi salutem angelii præsunt angelis, & homines hominibus, et Dæmones Dæmonibus. Nam sicut angeli sunt ordinati in suo principatu, et homines in suo principatu ut nobis magis proflat, ita Dæmons

B

nes ordinant se in suo principatu ut nobis magis obsint. Ordo ergo Angelorum & hominum est ad profectum electorum, sed ordo vel principatus Daemonum est ad exercitationem eorum: ideo multotiens dicitur Draconis siue Satanae quod ordinat aliquid ad malum electorum, quod electi exercitando se in temptationibus illis, & vincendo eas, sit eis ad bonum quod Demones ordinant ad malum. Propter quod scribitur in Psalmo, Dracon iste, quem formasti ad illudendum ei. Cōcludamus ergo quod homines reducuntur in Deum per angelos spiritus, & per angelos praelatos vel per Pontifices vel Episcopos; quia sicut angeli sunt medii inter homines & Deum, ita pontifices & episcopi sunt medii inter alios homines & summum Pontificem in his quae sunt apud Deum, iuxta illud ad Hebreos 5. Omnis natus p̄nitus ex hominibus assumptus, pro hominibus constituitur in his quae sunt ad Deum. Sicut ergo multum subtraheret bono & ecclesiae electorum, si angeli remouerentur a custodia hominum: sic multum subtrahitur huic bono ecclesiae & electorum, si angeli homines, id est pontifices & praelati subtraherentur a custodia aliorum hominum: & quod hoc facit exemptio, ut exempti non sint sub custodia episcoporum & pontificum, cōsequens est quod exemptio sit multum damno ecclesiae & bono electorum: propter quod non solum exemptio non est facienda, sed facta, est remouenda, nisi sit pro magna & evidenti utilitate ecclesiae & Reipublicae. Declaratum est ergo quod in capitulo dicebat, videlicet quod per ea quae videmus in anima humana, quae reducitur ad Deum per Angelos spiritus, declarari potest quod exceptio est damno, quia reducendi sunt alii homines in summum Pontificem & in Deum per angelos Episcopos.

Cap. XI. q̄ Exemptio contradicit forme & dispositioni arcæ Noe, quæ figurabat & figurat Ecclesiam.

Vigilinus in s. de Civit. Dei, ca. 26. assignat plures modos, quomodo arca Noe figurabat ecclesiam, primo ratione peregrinationis, secundo ratione suæ proportionis, tertio ratione locorum distinctionis: possumus & nos istis tribus modis Augustini superaddere quartum modum, scilicet quem illa arca figurabat vel significabat ecclesiam ratione consummationis. Primo ergo arca illa figurabat ecclesiam ratione peregrinationis: nam sicut Noe, & ii, qui cum eo erant, per arcam illam, quae erat de ligno, transierunt & salui facti sunt a procellis maris et aquarum diluvii; sic ecclesia per lignum crucis, in quo

A pependit Christus, saluatur a mari & procellis huius seculi. Lignum ergo, ex quo facta fuit arca, saluauit arcam, & illos, qui erant in arca: & lignum, in quo pependit Christus, saluat ecclesiam, & eos, qui sunt in ecclesia. Vnde Augustinus prefato lib. & cap. de illa arca ait, Procul dubio figura est peregrinationis in hoc seculo ciuitatis Dei, hoc est ecclesia, quæ sit salua per lignum, in quo pependit mediator Dei & hominem homo Christus Iesus. Sed arca illa non salvabat a procellis huius seculi, nisi quia erat tali modo formata, & tali ordine ordinata: nam arca illa vel nauis vel quodcumque vas, nisi sit debito modo ordinatum, non potest salvare a procellis maris: ergo nec ecclesia, nisi sit debito modo ordinata, non potest conuenienter salvare a procellis huius seculi. Et sicut arca illa fuit ordinata secundum ordinem debitum a Deo datum, ita ecclesia debet esse ordinata secundum ordinem a deo datum: sed, vt Apostolus ait, deus sic ordinavit ecclesiam suam, quod prius posuit tibi Angelos, id est gubernatores alios, tibi Apostolos, per quos significantur episcopi, qui debent gubernare ecclesias sibi commissas, & personas omnes in suis Dioecesis existentes. Cum ergo sit naturale quod secunda debent reduci per prima, & inferiora per media in supremum, cum primus & supremum officium sit gubernatio, quod exercebant Apostoli, quibus succedunt Prælati id est Episcopi, oportet quod per hos tantum per supremos & primos, omnes alii reducantur in Deum: inter ipsos autem apostolos erat unus summus, qui vocabatur Petrus, cui succedit summus Pontifex, qui est Vicarius & Petri successor: alii autem episcopi gerunt vices aliorum apostolorum. Sed dices quod Cardinales gerunt vices apostolorum. Ad quod dici potest, quod Apostoli duplenter considerari possunt, primo ut erant cum Christo, secundo ut erant sparsi per mundum, & cuiilibet aliqua pars mundi collata ad conuertendum & gubernandum. Apostoli ergo ut erant cum Christo, & assistebant ei, figurantur per Cardinales, qui simul cum summo Pontifice gerunt vices Christi & apostolorum. Sed apostoli ut fuerunt sparsi per mundum, & quilibet accepit ad conuertendum & gubernandum aliquam partem mundi, figuratur per episcopos sic sparsos per mundum, gubernantes alias et alias partes mundi. Propter quod summus Pontifex non immerito utrosque vocat fratres: nam cum facit aliqd de consilio Cardinals, dicit se hoc facere de consilio fratribus: et cum scribit alicui Episcopo, scribit ei, Venetibili fratri in Christo. Exemptio ergo, quae contradicit huic ordini, et quae coiungit inferiores personas Petro non per apostolos, id est non per episcopos medios, est contra ordinem ecclesie: et modo quo dictum est, contradicit ipsi arca Noe, quae ecclesiam figurabat: et debet esse ordinata, ut Deus mandat, et Apostolus describit. Epib. 4. Viso, quomodo arca Noe figurabat ecclesiam ratione peregrinationis, et quod exemptio contradicit

Papa cur Episcopos, fratres appellat.

dicit huic figuræ & huic dispositioni, quia tollit debitam dispositionem ecclesiæ figuratæ per arcam, volumus ostendere quō illa arca figurabat ecclesiam rōne proportionis suę, quā etiam figuraonem pertractat Aug. in de Ciuit. Dei prefato lib. & cap. Habebat. n. illa arca proportionē corporis humani: & quia ex hominibus composita est ecclesia, ideo arca illa habet proportionē corporis humani, poterat dici figura ecclesiæ prout ex hominibus est composita. Erat. n. illa arca sexties lōga quam lata, & decies longa q̄ grossa: talis autē est figura corporis humani, quia homo fm hunc modum, & vt in pluribus, sexties est longus q̄ latus, & decies longus q̄ grossus: nam vt habetur Gen. 6. Longitudo arcæ erat trecentorum cubitorum, latitudo quin quaginta, & altitudo triginta: qui numeri si bene considerent, habent proportionē prefatā. Talis etiam est proportio corporis humani, vt si corpus humanum iaceat in terra, erit longitudo eius a capite usq; ad pedes, latitudo a parte dextra usq; ad sinistram, altitudo a dorso usq; ad ventrem. Quod autem sit septies longum q̄ latum, ex hoc colligit q̄ brachia hominis extensa, & latitudo corporis, sunt & qualia longitudini: sed si placentur brachia & dīgitū unius & alterius manus, quantitas illa continebit sexties latitudinem. De altitudine autem satis est consoni rationi, quod homo sit decies longus q̄ latus: & decies sit a capite usq; ad pedes q̄ a dorso usq; ad pectus vel usq; ad ventrē, vt Augustinus dicit. Habito, quomodo propotione illius arcæ erat proportio hominis, & ex hoc figurabat Ecclesiastam, quæ ex hominibus est composita, volumus ostendere quod exemptio contradicit huic proportioni. Nam homo sic est proportionatus naturaliter, quod si contra naturam accipieretur de una parte hominis & coniungeretur alteri parti, vt longitudini vel latitudini vel altitudini, tolleretur ista proportio, quia si congiungeretur longitudini illius, excederet latitudinem & altitudinem quam deberet: sic etiam si coniungeretur latitudini, tolleretur ista propotion, quia longitudine non tantum excederet latitudinem vt deberet: hoc idem etiam contingere, si illa propotion accepta altitudini vel grossitudini iungeretur. Et quia hoc facit exemptio, quia tollit personas ecclesiasticas aliquas de uno loco vbi sunt naturaliter situatae, & ponit eas in alio loco, vbi sunt positaæ & secundum voluntatem Principis collocatae, claro clarius concludi potest, quod exemptio contradicit proportioni arcæ Noe, prout propotion illa erat proportio corporum humanorum, ex quibus ecclesia est composita. Ne ergo tollatur propotion arcæ figurantis ecclesiam, vel non tollatur propotion ipsius Ecclesiæ, non est concedenda exemptio, nisi valde evidens Ecclesiæ ualitas hoc exposcat. Eset autem per alias duas figurationes arcæ Noe, ad Ecclesiastam declarandum,

A quomodo tali figuraioni exemptio contradicit; & hoc in sequenti capitulo poterit declarari.

Cap. XI. q̄ Exemptio contradicit distinctioni et consumationi arcæ Noe, secundum quæ duo Ecclesiastam figurabat.

Icebatur in precedenti capitulo q̄ arca Noe quadrupliciter Ecclesiæ figurabat: primo quantum ad peregrinationem, secundo quantum ad proportionem, tertio quantum ad distinctionem, quarto quantum ad consumationem. Et quia de duabus figuraionibus dictum est in precedenti capitulo, & ostensum est q̄ illis exemptio contradicit: nunc volumus ostendere q̄ contradictioni & consumationi arcæ Noe: & primo quantum ad distinctionem. Erant. n. in illa arca loca distincta, & vt Augustinus tangit in prefato lib. & cap. erat illa arca bicamerata & tricamerata: nam ubi nos habemus, Cenacula & tristis facies in ea, Augustinus fm aliam translatiōnem habet, Arcæ inferiora bicamerata & tricamerata facies ea. Figurabat ergo fm Augustinum illa arca Ecclesiæ, quia ecclesia bicamerata & tricamerata est. Est. n. tricamerata, quia tota summis originem ex tribus filiis Noe: & est bicamerata, quia tota composta est ex Iudeis & Græcis, id est ex Iudeis et Gentilibus: quod satis innuit Apostolus, cum ait, Non. n. erubesco Euangelium: virtus. n. Dei est in salutem omni credenti: Iudeo primum et Græco. Nam Iudeis primi erat euangelium, qd̄ continebatur in lege veteri: per quandam. n. figuram erant instituti in legem nouam, & maxime q̄ Isaías ita expresse descripsit facta christi, vt magis de præteritis q̄ futuris historiam id est veritatem texere videatur. Reperire. n. possumus q̄ non est apud Deum acceptatio per sonarum: tñ si in materia magis disposta prius imprimis forma, nulla est ibi personarum acceptio, sed ipsa res et ipsa materia hoc requirit. Propter quod Iudeis tanq̄ magis disposta ex instructione legis mosaice ad suscipiēdam instructionem legis euangelicæ, ordo rerum hoc poscebat, vt illis primò euangelium prædicaretur. Verum quia ipsi non accepérunt, et indignos se fecerunt, coacti sunt Apostoli se conuertere ad gentes: tamen quia multi ex Iudeis conuersti fuerunt tempore Apostolorum, et cum conuersione Iudeorum plenitudo Gentium intravit, ideo dicitur ecclesia esse bicamerata. i. composta ex bino populo, id est iudaico et gentili. Ad literam, erat illa camera bicamerata, et habebat quinq; loca distincta: et ppter ea quæ dicta sunt figurabat Ecclesiastam. Istorum aut qnq; Descriptio et locorum unus erat sentina, vbi congregabans et Noe. tur immundicię: secundus erat apothecaria, vbi

B ii

reponebantur cibaria: tertius, vbi erat animalia immunda: quartus, vbi erant animalia mitia: quintus erat, vbi stabant homines & aues. Hæc autem quinque loca a diuersis diuersimode ponuntur: nam quidam ponunt ea similiter sub & supra, vt in primo esset sentina, & supra sentinam apothecaria, & sic de aliis. Alii autem non ponunt nisi tres stationes, infimam, medium, & supremam. Sed infima statio continebat duas, vnam quæ erat sentina, & aliam quæ erat apothecaria; & ex his duabus dicebatur arca bicamerata. Media autem statio continebat duas cameras, vnam vbi erant animalia immunda, & aliam vbi erant munda. Et desuper istas duas cameras erat tertia statio, vbi erant homines & aues. Et sicut ex primis duabus cameris dicebatur arca bicamerata, & dicebatur ibi esse cenacula, quia ibi erat apothecaria, vnde sumebatur animalium cena & cibus, & erat ibi sentina & stercoraria, quæ superfluitatem cene & ciborum colligebat: sic propter alias tres cameras dicebatur ibi esse tristega, quasi tres stationes, in quarum una stabant animalia immunda; in alia, munda: & in tertia, homines & aues. Et hæc diuisio quinque locorum, ut duo loca essent inferiora, & duo media, & unus supremus vbi erant homines & aues, est magis realis, quia secundum primum modum distinguendi fuisset nimis alta & nimis stricta in parte inferiori, ut non ita cōpetenter posset ferri super aquas. Et licet in illa arca essent animalia munda & immunda, & essent homines & aues; tamen ut figurabat ecclesiastica per omnia hominum animalia possumus intelligere ipsos homines, inter quos sunt qui se habent quasi bestiae, vt illi qui non sunt conuersi ad fidem,

Rom. 14. quorum vita tota est immunda, quia omne quod non est ex fide peccatum est: & omne peccatum quod immundum dici potest. Inter ipsos etiam homines aliqui se habent ut bestiae mundae, sicut sunt simplices & laici conuersi ad fidem. Aliqui ut homines, sicut sunt literati, & communiter Clerici, qui sunt de hereditate Dei, & Deus est specialiter pars hereditatis eorum. Est etiam in his quartus gradus, qui se habent ut aues, & illi sunt episcopi et prelati, quorum est ecclesiastica gubernare, & super alios volitare: inter quas aues est dare superiores & inferiores, ut prelati inferiores et superiores: inter quos est dare unum supremum cuiusmodi est summus Pontifex, qui potest figurari per illam aquilam, de qua dicitur Ezechielis. 17. cap. Aquila grandis magnarum alarum, magno membrorum ductu, plena plumis et varietate, venit ad libanum, et tulit medullam cedri. Ista aquila licet temporaliter figurauit Nabucodonosor, spiritualiter tamē potest figurare summum Pontificem, qui est aquila grandis, quia praeficitur toti ecclesie; et magnarum alarum, quia assumptus est non in partem sollicitudinis, sed in plenitudinem potestatis. Et sunt ita magna alae eius, ut ad totum se extendant et totum protegant, et nihil se abscondat a calore earum: habet etiam magnum mem-

brorum ductum, quia Christianissimi Reges ppter devotionem quam habent ad ecclesiam, eum sustentant. Est etiam aquila plena plumis id est virtutibus: talis n. status requirit hominem maxime virtutum: nam huiusmodi status sicut supremus est dignitate, ita est supremus sanctitate, ut solus talis status scribatur Sanctissimus. Est n. talis status plenus varietate propter varia genera virtutum, quia in eo congregantur non solum virtutes Cardinales, sed etiam Theologicae. Ex omnibus autem his, et ex huiusmodi descriptione locorum, et maxime quantum ad distinctionem locorum, in quibus erat animalia, quæ omnia pertinente ad figurandum hominem secundum diversos statutus, possumus concludere quod detestanda est Exceptio, et nullo modo facienda, sed facta est abusanda, nisi pro evidenti utilitate ecclesiæ fiat. Nam ut saepe sibi dictum est, hoc facit exemptione quod inferius ponatur in loco superiori, et deserat suum locum, et coniugatur supremo sine medio. Frustra ergo in arca fuissent plura loca, si existentia in arca non tenerent quilibet suum locum. Quod si volumus ad ecclesiam adaptare, frustra sunt in ecclesia diuersa loca, et diversi gradus, si quilibet gradus non teneret suum locum: et sumus Pontifex frustra esset aquila plena plumis et varietate, si quilibet locum in suo gradu et ordine non conseruat, sed facit de inferiori superiore, et quia ponit ipsum in superiori loco quod sit, et facit de superiori non superiori, quia facit Praelatum non esse superiori his, quibus suum statum decet esse superiori, eximendo eos a potestate Praelati. Nec dicimus quod hoc non possit facere, sed debet hoc facere ex evidenti utilitate ecclesiæ, quæ maxime ex literatura et studio prouenit. Ostensio ex distinctione arcae figurantis ecclesiastica put in ea sunt distincti et diversi gradus, quod exemptione est detestanda; volumus hoc id est ostendere ex consumptione arcæ. Debemus enim imaginari quod illa arca ex parte inferiori erat multum longa et ampla, tamen quanto plus procedebatur ad superiori, tanto plus restringebatur, et in tantum erat restricta in supremo, quod in uno cubito erat consumatio arcæ: potest tamen secundum Magistrum Historiarum accipi ille cubitus geometricus, qui est longe maior quam cubitus alius. Nam secundum Rabanum (et ponit hoc Magister in his Historiis) cubitus geometricus continet sex vel non sex cubitos alios: quæ forte diuersitas dicendi sex vel nouem, reperta est ex diuersitate mensurandi per dies, ex quibus accipitur mensura cubiti. Si ergo consideratur ista arca prout in parte inferiori est multum lata et semper restringitur donec in uno cubito consumetur, significat ecclesiastica, quæ continet ipsos Parochianos subiectos spiritualiter curatis: et ipsos curatos subiectos Archidiaconis, qui sunt pauciores eis, et debent esse quasi eorum oculi: et sic semper restringitur ecclesia, ut restringebatur illa arca, quousque utiliter consumetur in uno cubito, in uno summo Pontifice.

Pontifice. Inferiora ergo & ampliora in illa auctoritate non coniungebantur supremo cubito nisi per mediis: sic qui tenent in ecclesia inferiorem gradum, non debent coniungi supremo cubito, in quo consumabatur arca, & in quo figurabatur summus Pontifex, nisi per preclaros & episcopos medios. Et quia cōtrarium facit exemptio, eam esse abolendam recta ratio manifestat. Quod autem in uno cubitu consumaretur summae arcæ Noæ, Magister in historiis plane tradidit; & possumus hoc etiam habere ex textu, ubi dicit, Fenestram in arca facies, & in cubitu consumabis summam eius: quod potest referri ad arcam & ad fenestram. Erat ergo in arca fenestra, et in cubitu consumabatur summa veriusq; utrumq; enim tam arca q; fenestra potest figurare ecclesiam, quam consumabat in uno cubito, id est uno summo Pontifice. Quod aut illa arca figuret ecclesiam, est per habita quadrupliciter declaratum. Sed quod etiam fenestra figuret eam, potest haberi ex verbis Augustini in locis praæsignatis, volentis, quod fenestra in latere arcæ figurabat vulnus in latere Christi; & quia ex latere Christi fluxerunt sacramenta, ex quibus formata est ecclesia, ideo non solum arca, sed etiam fenestra poterat ecclesiam significare vel figurare.

Cap. XIII. q; per ea que habentur ex actibus, possumus ostendere exemptionem esse tollendam.

Matth. 16.5

lorum, per quas quodcunq; ligauerit super terrâ erit ligatum & in celis, ut habetur Matthæi. 16. ex quibus verbis aperte colligitur omnes oves sibi forte commissæ: iste est summus gradus in ecclesia, cui succedit summus Pontifex. Nihilominus tñ licet sit summus gradus in ecclesiastis ea hierarchia, non est tñ sumus simpliciter, quia & ipse Petrus habebat Angelum custodem suum, ut habetur Act. 12. qñ Petrus eductus est de carcere, & uesciebat verum esse quod siebat per Angelum, existimabat autem se visum videre: & quādo discessit a se angelus, tunc ad se reuersus veritatē cognouit: & pergens ad quandam domum sibi notam, & pulsans ut aperiretur sibi, dicens se esse Petrum: stantes in domo non crederat bñ custo debant esse Petrum, sed Angelum eius. Ex quis dñ, qui nōn q; bus colligitur q; etiā ipse summus Pontifex habebat Angelum custodem suum: & quantum ad hoc summus Pontifex est infra Angelos. Post præsentem res

Sæc. quinque an-

A locum apostolorū, ut Episcopi. Post quos est tertius gradus, videlicet illi qui constituti sunt p; apostolos, cuiusmodi fuerunt septem Diaconi; vel illi qui constituuntur & hñ iurisdictionem post episcopos, cuiusmodi sunt Archidiaconi, vel alii habentes iurisdictionem infra episcopos, ut sunt ipsi Curati; licet forte archidiaconi, & habentes iurisdictionem infra epis, conuenienter represententur per septem Diacones factos ab apostolis: Curati vero existentes in maiori numero p; alios lxxii. a Christo electos. Possumus & tres gradus in ecclesia distinguere fm tripli modum præsidendi, ut in supremo gradu sit summus Pontifex, qui per abundantiam iurisdictionis dñ summus, in quo gradu non pñt esse plures simul, quia quod per superabundantiam dicit, vni soli conuenit. Post hunc sunt Apostoli vel successores apostolorum, id est epicopi, in quo gradu sunt plures simul, quia plures sunt episcopi: & in quo gradu sunt plures gradus, quia super episcopos sunt Archiepiscopi. Insimus autem gradus præsidendi est habentium iurisdictionem infra episcopos. De omnibus autem his tribus gradibus fit mentio in Actibus apostolorum: & per omnia ea, quæ habentur in Actis, de his tribus gradibus, possumus probare, q; exemptio est tollenda, nō facienda, sed potius facta abolenda, nīl pro valde rōnabili & euidenti uilitate. De primo habemus exemplū Actus 10. de Cornelio, q; videt in visu, manente quasi hora diei nona, Angelū Dei introeuntem ad se, & dicentem sibi, Orationes tuæ & eleemosynæ tuæ ascenderunt in memoriâ in conspectu Dei: & nunc mitte viros in Ioppen, & accerse Simonem, qui cognominatur Petrus: hic dicit nbi quid te oporteat facere. Poterat autem angelus denunciare Cornelio quid eum oportebat facere, & reduci poterat in Deum immediate per angelum, non mediante Petro, & quantum ad huiusmodi reductionem poterat esse exemptus Cornelius a iurisdictione Petri: tamen, quia ut dicitur ad Rom. 1. 3. quæ autem sunt a Deo, ordinata sunt, licet possit Deus sine omni medio quæ vult, facere; tñ ea quæ facit & dicit, ordine facit & voluit in hac reductione, reducere Petru p; angelū, quia angeli sunt mediū iter nos & Deum & Cornelium per Petrum, & noluit eximere Cornelium a iurisdictione Petri. Ex q;bus colligitur q; exceptio in ecclesiâ est odiosa Deo, & nō debet fieri, nīl pro magna & euidenti cā, nō quacunq; sed uali & proficia bono publico et ecclesiæ. Quod autem sit hēatur in Actibus ut dictū est, legere cap. 10. vbi dñ, q; venientibus viris in Ioppen a Cornelio missis, ut peterent Petrum, cecidit super Petrum mensis excessus, & vidit linteū magni quatror initia ligatum de celo, in quo erant quæ drupedia, serpentia, & volatilia celi: et dictū est ei, Occide et manduca. i. transcas ad Gentes, & doce Cornelium Gētile, apud quē vel apud quos Gētiles, nec serpētia, nec aliqua cibaria sunt ini-

C
D
B
iii

Afl. 5. d

tmida, nisi inquatum sunt abominatione & nocum
mentum corporis. Reductus est ergo Petrus
in Deum per illam visionem factam a Spiritu sancto
vel ab angelo: & reductus Cornelius in Deum p
Petrum tenetem summum gradum in ecclesia: ut ex
hoc ostendat per summum gradum in ecclesia, put
habetur in Actibus, exemptionem esse tollendam.
Secundum autem gradum in ecclesia tenent
Apostoli vel Episcopi tenentes locum Aposto
lorum. Per ipsos etiam apostolos, ex his quae
habentur in Actibus, possumus ostendere, excep
tionem non esse faciendam, sed tollendam. Nam
cum Apostoli predicantes Christum & verita
tem, essent positi in carcere per principes sacer
dotum, illa nocte aperuit Angelus carcerem, di
cens Apostolis ibi inclusis, Ites & stantes loqui
mini in templo plebi omnia verba virae, ut legire
Actorum. Quod non est intelligendum quod
Angelus vere aperuerit carcerem, quia stante
ianua clausa carceris, & stantibus custodibus ad
ianuam carceris, exierunt Apostoli carcerem,
quia sic exierunt de clauso carcere, ac si carcer
esset apertus: nam, ut habetur in eodem capitulo
lo, Princeps sacerdotum hoc audiens misit mi
nistros ad carcerem, qui dixerunt, Carcerem
quidem inuenimus clausum cum omni diligen
tia, & custodes stantes ad ianuam: aperientes au
tem, neminem intus inuenimus. Fuit ergo ibi
iste ordo, quod apostoli reducti sunt ad plebem in
Templo per angelum, plebs autem reducta in
Deum per Apostolos. Potuit autem dicere ange
lus plebi quae dixerunt apostoli, ut hoc modo
reduceretur plebs in Deum per angelum non
mediatis apostolis, ut in ista seductione esset
exempta plebs a iurisdictione apostolorum. Sed
quia Deo videtur esse exosa exceptio, voluit Deus
plebem ad se & ad faciendam voluntatem suam
reducere per apostolos. Et sic summus Pontifex
tanquam imitator Dei debet tollere exemptionem,
& debet plebem reducere, i.e. omnes eos qui
sunt infra seipsum, per episcopos tenentes locum
apostolorum. Tertium autem gradum presidendi in
ecclesia tenent illi qui habent iurisdictionem in
infra episcopos, & in primitiva ecclesia tenebant
illi Diaconi, qui fuerunt ordinati per apostolos,
qui fuerunt septem, i.e. fuit Stephanus, 2. Philip
pus, 3. Prochorus, 4. Nicanor, 5. Timon, 6. Par
mena, 7. Nicolaus. Sed Philippo, ut hunc Actuum
8. locutus est ad Spiritum domini, Surge: & vade
contra meridiem, ad viam quam descendit ab Ies
usalem in Gazam. Et cum iret Philippus, put
dixerat Spiritus sanctus, Ecce vir Aethiops eu
nuchus, qui erat super oea gazas Regine Can
daces: & venerabatur adorare in Ierusalem: & reuer
tens, sedebat super currum, legens Isaiam prophetam.
Dixit autem Spiritus Philippo, Accede, &
adiunge te ad currum. Locus autem, quem leges
bat Eunuchus, erat hic. Tanquam ouis ad occiso
nem ductus est: & sicut agnus coram tendente
se sine voce, sic non operuit os suum. Incipiens

Afl. 6. b

† Angelus

A autem Philippus ab hoc loco euangelizauit illi
Christum: & venientes ad quandam aquam, in illa
aqua Philippus baptizauit Eunuchum: & cum
post baptismum ascendisset Eunuchus de aqua,
Spiritus domini rapuit Philippum. Potuit autem
Spiritus Domini Philippo conuertere Eunuchs,
& potuit Eunuchum in illa conversione
eximere a iurisdictione Philippi: sed ut ostende
ret exemptionem non esse faciendam, nisi pro ma
gna & evidenti causa, voluit per Philippum co
uertere Eunuchum. Cum ergo Philippus te
neret in ecclesia tertium gradum superioritatis,
nec erat princeps apostolorum, nec alius de apo
stolis, sed erat constitutus per apostolos: mani
festus patet per tertium gradum presidendi in ec
clesia Exemptionem non esse faciendam, sed
tollendam. Verum quia tam de iurisdictione
Petri, quod de iurisdictionibus aliis in hoc capitulo
actum est, ideo dicere possumus quod quot con
uertebantur per Petrum, siue per alios, erant de
iurisdictione Petri habentis iurisdictionis tota
litatem: sed quantum ad iurisdictiones alias con
uersi in primitiva ecclesia erant de iurisdictione
saltum voluntaria conuertentium, qui parati
erant facere voluntatem eorum.

Cap. X I I I I. qd ex triplici gradu sacerdotij,
quod est in ecclesia, possumus ostendere
Exemptionem non esse facien
dam, sed tollendam.

Via in hoc capitulo mul
ta tractatur sumus de
sacerdotio, cum in sacer
dotio imprimatur cha
racter, i.e. de charac
te sunt aliqua declarata. Primo videlicet quod
est character: secundo,
quare dictus est chara
cter: tertio, in quibus sacramentis imprimatur
character: & multa alia que dicenda sunt de cha
ractere & de perfectione characteris. Propter
primum est sciendum quod character nihil aliud
est quam potentia spiritualis. Ut Ostiariis
datur potestas vel potentia ad custodiendum bo
na ecclesie, & ad admittendum dignos, & ad re
pellendum indignos, & conuocandum eos quod con
uenire debent in ecclesia: ideo traduntur eis cla
ues tanquam reddituri ratione de his quae recondantur
sub illis clavis: & traduntur eis ostia eccle
sie ad introducendum dignos, & repellendum
indignos, quia non sunt margaritae exponendae
porcis: & traduntur eis etiam funes campanarum,
ad vocandum eos qui debent in ecclesia conuenire:
nec propter hoc imprimitur eis nisi unus cha
racter, & una spiritualis potentia. Sic n. videmus
in his corporalibus, quod per unam & eadem poten
tiem corporalem, multa effectui demandantur:

Leflores.

Exercit. A

Acolyt.

Subdiacon.

Diaconis

Sacerdotes.

ut ignis per calorem, qui est potentia calefactiva, calefacit, rarefacit, dessecat, & generat alium ignem. Sic etiam Lectoribus datur potestas legendi, & referendi verba Dei in ecclesia: & ideo traditur eis liber cum his verbis. Accipite & efficiote verbi Dei relatores. Exorcitis etiam traditur potestas ad expellendum Daemones de corporibus obsessis a Demonibus per manus impositionem, tam baptizatis quam catechumenis, id est instructis in fide: ideo traditur eis liber exorcismorum, his verbis. Accipite & commendate memorie, & habete potestatem imponendi manum super energumentos, id est super interius vexatos a Demone, sive baptizatos sive catechumenos. Acolytis est datur potestas accendendi luminaria in Ecclesia; & quia non accenditur nisi quod caret lumine, ideo datur eis ceroferarium cum cera sine lumine: datur eis etiam potentia ad sugerendam vinum & aquam in eucharistia sanguinis Christi: ideo dat eis vrceolus vacuus ut possint ipsum implere vino vel aqua, sicut expedit & non quod requirit executio ministerii eorum: nec oportet quod in ordine acolytatus imprimatur plures characteres vel conferantur plures potestates spirituales: quia per unam & eandem potentiam supra dicebatur, possunt plura effectui demandari. Subdiaconis etiam confertur quedam potestas spiritualis ad seruendum Misse, videlicet patena & calix, vrceolus cum aqua, bacille, & manutergium cum his verbis. Videte cuiusmodi ministerium vobis traditur etcetera. Idem n. est tradere aliquod ministerium alicui, quod tradere illi potentiam ministrandi in ministerio illo. Diaconis etiam dat quedam potentia spiritualis, propter quod cum ordinantur datur eis potestas legendi euangelium in ecclesia Dei: & ideo dat eis liber euangeli. Sacerdotibus etiam imprimetur character, id est quedam potestas spiritualis: propter quod cum ordinatur, accipiunt patenam cum oblatis, & calicem cum vino & aqua inter digitorum cum his verbis. Accipite potestatem offerendi Deo sacrificium etcetera. Hec n. sunt diligenter notanda, quod cum celebrantur ordines, non in quolibet verbo imprimitur character & potestas spiritualis non illum ordinem. Cum ergo queritur quid sit character, patet per ea quae dicta sunt, quod est spiritualis potentia. Cum vero queratur, quare dictus est character, potest dici, quod quia character est quoddam signum distinctionis, propter quod habentes illam potentiam spiritualis, que imprimetur in quolibet ordine, distinguuntur ab aliis non habentibus illam potestatem: propter quod potentia illa merito nominatur character, ut potest patere per se: nam cum character sit quedam potentia spiritualis, operatur non triplicem potentiam, quam videmus in rebus, sed in triplici sacramento imprimatur character. Videmus n. in istis corporalibus potentiam recipiendi, & hec est potentia materie, quae est fundamentum naturae, & est in potentia ad

omnes perfectiones naturales: talis autem potentia imprimitur anima in Baptismo: ideo per baptismum dicitur homo generari vel renasci spiritualiter, quia in eius spiritu vel in eius anima imprimitur character, id est quedam potentia spiritualis, per quam sit in potentia ad recipientem spirituales perfectiones: propter quod si quis non baptizatus fuerit sacerdos, esset iterum ordinandus, quia caruit potentia recipiendi, quae imprimitur in baptismo: ordinatus ergo careret potentia recipiendi, nullos ordines recipit. Secundo videmus in his corporalibus potentiam resistendi, sicut dura habent potentiam naturalis ad resistendum, cum non faciliter accipiatur alienas & peregrinas impressiones: & haec potentia spiritualis imprimitur in confirmatione, per quam anima sit quasi dura & firma, ut non ita leuiter possint ibi subinserre impressiones peregrinas ac alienas, id est malignas. Tertia autem potentia, est potentia agendi, sicut ignis habet potentiam ad calefaciendum: & ista potentia imprimitur in ordinibus, quia in quolibet ordinatione imprimitur spiritualis potentia ad aliquid agendum, ut potest patere per habitum, quia omnis Ordo ordinatur ad aliquid opus, & specialiter omnes ordines ordinantur ad sacramentum eucharisticum. His autem excusis, volumus aliqua dicere de charactere & de perfectione characteris, ut ex eis descendamus ad triplex sacerdotium, & concludamus exemptionem non esse faciendam, sed tollendam. Dicitur est. n. quod in quolibet ordinatione imprimitur aliquis character, id est aliqua potentia spiritualis: supremus autem character, qui imprimitur in ordinibus, est sacerdotalis, ultra quem non est dare alii characteres: est tamen dare perfectionem characteris: ut sicut corpus humanum prius vivit vita plantae, postea vita animalis, & ultimum vita hominis, ultra quam non est dare alii vitam in his corporalibus. Ultimum n. ad quod pertinet ascendere ista corpora naturalia est homo, ut potest haberi ex secundo Philosophorum, ubi ostenditur quod nos quodammodo sumus causa omnium. Sed licet in his corporalibus non sit dare vitam ultra humanam, est tamen dare perfectionem in huiusmodi vita, quia est dare hominem parvum & imperfectum, & hominem magnum & perfectum: status quidem hominis parvus & imperfectus, in quo homo non potest generare alium hominem, durat usque ad statum in quo homo est perfectus, & alium hominem generare potest, iuxta illud Philosophi. Unde quodque perfectum est, cum potest sibi similem generare. Sic etiam in propenso, licet non sit dare characterem ultra sacerdotalem, est tamen dare perfectionem illius characteris, & talis perfectio imprimetur in Episcopo, quia ex illa perfectione potest dici sacerdos perfectus & Magnus. Ex his autem apparere An episcopos potest utrum episcopatus sit ordo alius, hoc est tamen sit ordo. suscipiat alium characterem a sacerdotali. Sed non suscipiat alium characterem, sed suscipiat ultimum

illum perfectionem illius characteris. Simplex ergo sacerdos potest dici parvus & imperfectus, & non potest facere alium sacerdotem: sed episcopus est sacerdos magnus & perfectus, & potest facere alium sacerdotem. Sicut ergo homo quantumcunque sit parvus & imperfectus potest conuertere cibum corporalem in nutrimentum corporis, & non potest facere nec generare alium hominem: sic sacerdos quantumcunque sit parvus & imperfectus respectu episcopi, qui est sacerdos magnus & perfectus, potest conuertere cibum spiritualem & potest substantiam panis conuertere in corpus Christi qui est cibus spiritualis & cibus mensis & non est ventris: tamen non potest facere alios sacerdotes. Ex his omnibus possumus concludere quod non est dare ultra episcopum aliquid quod sit ordinis: & si est aliquid ultra, non erit eiusdem ordinis, sed iurisdictionis. Propter quod Archiepiscopatus, Patriarchatus, Papatus ultra episcopum non dicunt aliquid ordinis, sed solum iurisdictionis: et ad hoc forte insinuandum Papa cum scribit, non scribit se archiepiscopum sed solum episcopum dicens, Clemens episcopus Seruus erat, ut de nobis intelligere quod quicquid habet ultra eum non est ordinis sed iurisdictionis: propter quod non dicitur assumptus in plenitudine ordinis, quia ad hoc sunt assumpti oes episcopi: sed dicitur assumptus in plenitudine potestatis id est iurisdictionis. Est ergo Papa summus sacerdos Summus pontifex. Sed ista summa vel superioritas non est sumenda secundum ea quae sunt ordinis sed iurisdictionis, non nam plus habet de his quae sunt ordinis quam quicunque episcopi. Papa ergo est assumptus in plenitudinem potestatis id est iurisdictionis: ceteri autem episcopi vel quicunque prelati sunt in parte sollicitudinis, non in iurisdictionem totalem & summam. Ex his autem apparere potest, quod sicut triplex est sacerdos ita potest distingui triplex sacerdotium, simplex, magnum, & totale sive summum. Simplicity autem sacerdotium in quo constitutus est quilibet sacerdos non episcopus, innititur simplici characteri qui est potestas conficiendi eam charitatem, sed non conferendi ordines: magnus vero sacerdotium in quo gradu constitutus est quilibet episcopus, innititur characteri & perfectioni characteris, sed non totalitati iurisdictionis: sed summum sacerdotium in quo gradu sacerdos est papa innititur characteri, & perfectioni characteris, ac totalitati iurisdictionis. Est enim triplex sacerdos non magnus nec totalis, & sacerdos magnus & non totalis, & est sacerdos magnus & totalis. Sacerdos nec magnus nec totalis est sacerdos simplex & ultimus: magnus & non totalis est episcopus qui est veluti sacerdos medius. Sacerdos vero magnus & totalis est papa. Quod ergo sacerdos nec magnus nec totalis qui est sacerdos insimus vel quicunque alias non sacerdos, immediate sit sub papa qui est sacerdos magnus & totalis, & non reducatur in sus-

A premium sacerdotem per sacerdotem medium id est per episcopum, est reducere insimum supermo sine medio. Cum ergo hoc faciat exceptio est detestanda & tollenda nisi sit pro eius denti utilitate ecclesia qua constituit studio. Indubitanter, credimus quod si periret studium periret fides: & si periret fides, naufragium patet return ecclesia. His autem omnibus excursis, patet quod in rubrica capituli dicebatur.

Cap. XV. Quod ex ipso ordine vel diffinitione data ab Augustino de ordine, potest declarari exemptionem non esse faciendam sed tollendam.

Vigilinus 19. de Civitate Dei, cap. 13. diffinitionem ordinem, ait. Ordo est parium dispositarum rerum sua cuique loca distribuens dispositio. Ex quibus verbis colligitur quod non est ordo sed horror, non ordinatio sed peruerstas, quod in Universo, vel Ecclesia tribuatur alicui locus non sibi debitus, cum ordo nihil aliud sit secundum Augustinum, quamdis dispositio vel quedam ordinatio cuiuslibet rerum tribuens suum locum. Cum ergo aer, sit naturaliter mediis inter aquam & ignem, si remoueretur aqua de loco suo, & immediate coniungeretur igni, non esset ordo sed horror, & esset destructio ignis vel aquae. Cum ergo summus Pontifex teneat supremum gradum in ecclesia, sicut ignis inter elementa, & Episcopi sint medii inter summum Pontificem et alios homines quantum ad iurisdictionem spiritualis; & alii homines quantum ad huiusmodi iurisdictionem immediate collocent sub summo pontifice, et supertollantur de loco sibi debito, est ordinem peruertere, et peruerstatem inducere: & si peruerstas non est facienda sed tollenda, ergo et ipsa exemptione, cum hoc faciat, non est facienda sed tollenda. Verum quia quantum ad ordinem elementorum in superioribus sumus hanc Cap. 6. materiam consecuti, volumus in hoc capitulo, iuxta definitionem datam de ordine, hanc materiam declarare. Augustinus in diffinitione praefata diffinit ordinem per ordinatum dispositiorem, et tributionem locorum. Videmus autem in agètibus naturalibus, quod agens naturale quantum dat alicui de forma, tatum dat sibi de loco: nam semper superiora sunt formaliora et perfectiora inferioribus. Facere ergo quod inferius teneat locum superioris, est facere quod non formale sit formale, et quod detur locus superior cui debet dari locus inferior, sive superior et inferior accipiuntur secundum situm, sive secundum dignitatem. Sicut enim in loco secundum situm, quae natura iacere iugabit,

Nota quod prius papalis aliqui innotitutus totali iurisdictione non solum ipsius auctoritate, sed et non est sacerdos, ut inquit Aegidius de Reni. pp. 10. s. par. ca. 10.

bet, non sunt elevanda in altum; & grauia, quæ mouentur ad mediū, non sunt ponēda in loco leuium, quæ mouentur a medio, sed omnia in suo loco sunt situanda, ut ordo in omnibus seruari possit; ita etiam in loco sicut dignitatem est dare gradus, & ordinem, quia magis dignū est medium inter minus dignum & dignissimum. Sed quia contrarium facit exemptione, quæ coniungit immediate minus dignum dignissimum, cū deberet immediate cōiungi magis digne, ideo non solum non est facienda, sed quæ factæ sunt exemptiones omnino sunt tollendæ. Ex his autem apparete pōt quod aliter reprobatur exemptione prout repugnat ordini, quod est sacramētum prout sacerdotium est quidā ordo, & puit ex triplici sacerdotio probauimus exemptionē non esse faciendā in capitulo præcedenti: & alter accipitur ordo non prout est sacramētum, sed prout est quedam ordinatio & quedam di spostio vnicuique tribuens sum locum, idest suū statum & suā dignitatem, sicut quem modum reprobatur exemptione in præsenti capitulo. Primo modo loquitur de Ordine Magister sent. lib. 4. distin. 24. cum ait, Si autem queritur quid sit quod hic vocat ordo: sane dicit potest signaculum quoddam esse, idest sacramentum qdā per quod spiritualis potestas ex officio traditur ordinato. Et subdit, Character ergo spiritualis, vbi sit promoto potestatis, ordo vel gradus vocatur. Ordo ergo sumptus ex præcedenti capitulo est officium vel spiritualis potestas quæ traditur ordinatis in quolibet ordine: vñ Ordo est ipse character, qui est quedam spiritualis potestas, per quam exercetur huius officium, sicut quem modum in ecclesia sunt septem ordines, ut in eadem dist. Magister tradit, quorum supremus est Ordo sacerdotalis. Vtrum autē sit dare octauum ordinem, videlicet episcopatus, ex præcedenti capitulo patere pōt: nam episcopatus non dicit aliud ordinem à sacerdotio, sed dicit perfectionem illius ordinis, nec ordinato in episcopum imprimitur aliis charactere a sacerdotiis, sed imprimitur ei perfectio characteris sacerdotalis, propter quod Episcopus pōt dici sacerdos magnus. Et sicut homo non quicunq; sed homo perfectus & magnus (ut dicebatur) pōt facere alios homines, & generare eos: sic sacerdos non quicunq; sed perfectus & magnus pōt facere alios sacerdotes & creare eos. Exinde ergo est q; aliquando dicunt septem ordines pp septem characteres, inter quos septem ordines nō reputatur episcopatus aliis ordo a sacerdotio, quia nō imprimitur in eo aliquis character: aliquando autem dicuntur esse octo ordines, & dicitur episcopatus esse aliis ordo a sacerdotio non propter aliud & aliis characterem, sed propter superadditam quandam perfectionē sacerdotali characteri. Et est simile in hac parte (ut supra diximus) de homine & de sacerdote, quia sicut homo magnus, & hō aliis quicunq; grācunq;

A parvus nō habet alia & alia naturā; sed homo magnus super alios homines habet quandam perfectionem nature, per quam pōt alios homines generare: sic episcopus tanq; sacerdos magnus non habet aliū characterem q; aliū sacerdotes, sed habet quandam perfectionem illius characteris, per quam potest facere alios sacerdotes: sic ergo accipitur ordo ut est sacramētum. Sed ordo, ut definitur ab Augustino, & principaliter agitur de eo in hoc capitulo, est ut omnibus tribuit sua loca. Vt ergo tamen modo sumpto ordine prout sumitur in hoc capitulo & in præcedenti, potest probari exemptionē non esse faciendā, sed tollendā, ut est per habita declaratum.

B Cap. X V I. q; ex ordine diuinarum personarum probare possumus exemptiones non esse faciendā, sed tollendā.

Istinxerunt ad aliquid quod Hierarchias; unam super celestem, quæ est diuinaria personarū: & tres celestes; quæ sunt tres Hierarchiae Angelorum, de quibus tractat Dionysius in libro de celesti Hierarchia: & quintam Hierarchiam dicunt esse hominum, ex quibus constituitur Hierarchia ecclesiastica, de qua Dionysius fecit quedam librum sic intitulans eum de Ecclesiastica Hierarchia. Sed quod diuinæ personæ faciant Hierarchiam non videt propriè dictum; nam in diuinis nō videretur quod sit proprie hierarchia. Est n. hierarchia idem q; principatus sacer vel sanctus. Sed licet in diuinis propriè representatur sanctitas, iuxta illud, Sancti estote, quos niam sanctus ego sumitū non proprie in diuinis reperitur principatus respectu diuinarū personarū: sed solum respectu creaturarum, scđm quem modum loquit philosophus in fine 12. Metaphysicorum, q; totum uniuersum est unus principatus, & istius unius principatus est unus princeps. i. Deus: quia sicut dicimus quod Deus est pater, Deus filius, Deus spiritus sanctus: sic dicere possumus q; istius principatus est p̄ principis, filius princeps, & spiritus sanctus princeps. Tamen sicut omnes tres personæ nō sunt tres Dii, sed unus Deus: sic omnes tres personæ nō sunt tres principes, sed unus princeps. Hac matteriam pertractat Augustinus lib. 5. de Trin. c. 13. non sub hoc nomine princeps, sed sub hoc nomine principium: vbi vult q; totius principiū est pater. Sed si volumus videre, quomodo de talibus loqui possumus in diuinis: dicemus q; in diuinis licet non sit propriè principatus, possumus tamen concedere q; ibi sit propriè ordo: nam principatus intelligitur sicut sub & supra,

Levit. 19. 8
et 20. b

fm maiorem & minorem dignitatem, quia fm Aug. in his, quæ non mole magna sunt, idem est esse maius quod esse melius, idest dignius. In omni etiam principatu est prius & posterius saltem dignitate: quia ille princeps est super eos, quibus principat, & est in illis maior & dignior, superior dignitate. In diuinis aut̄ personis nihil maius aut minus, nihil prius aut posterius, nihil superius aut inferius: sed est ibi omnimoda equalitas, iuxta illud Aug. 15. de Trin. filius per omnia est æqualis & similis ut pater, nō tamen est p̄r, quia alius filius, alius pater. Propter quod principatus non est propriè ponendus in Diuinis respectu diuinarum personarū. Potest tamen ibi poniri ordo, ut vult Aug. nō ordo fm quem una persona sit prior alia vel maior alia, sed ordo fm quæ una persona est ex alia. Est ergo ibi ordo originis non ordo prioritatis vel majoritatis. Secundum ergo hunc ordinē quod una persona est ex alia, possumus ibi saluare q̄ yna persona operatur per aliam, & q̄ yna mittit aliam, & quod una persona habet aliquam principalitatem in aliquo actu vel in aliquo opere, ut comparatur ad aliam. Nam quia una persona est ex alia, ut quia filius est ex patre, cōsequens est, quod filius habeat suā substantiam vel suam virtutem a Patre. Propter q̄ dicit Hylarius in suo lib. de Trinit. quod filius nihil habet nisi natum, idest quod nascendo accepit substantiam. n. & virtutē quā habet filius, habet a patre, & totum accepit a patre. Et sicut quodlibet agens agit per virtutem suam, ita pater operatur per filium, quia virtutē suam operandi dedit & cōmunicavit filio. Propter quod ait Ioannes, Omnia per ipsum (idest per filium) facta sunt, quia omnia operatur per filium: nā Deus pater non aliter quam dicendo operatur, iuxta illud, Ipse dixit & facta sunt. Eo modo, quo Deus pater verbo dixit omnia verba, & per verbum operatur omnia. (Vñ de Aug. vndecimo Confes. loquens Deo patre, ait. Vno verbo æterno, tibi autem cōæterno simul & sempiterno dicis omnia quæ dicis, et sic quicquid dicis) sic etiā una persona mittit aliam, quia hoc est mittere aliquod, operari aliquid p̄ illud. Hoc etiam modo habet una persona in aliquo actu vel in aliquo opere quandā principalem ut comparatur ad aliam, secundum quem modū loquitur Aug. 15. de Trinit. c. 28. dicens, Spiritus sanctus est a patre principaliter. Vnica enim & simplici spiratione producunt vel spirant pater & filius spiritum sanctum: sed illa & vnica simplici spiratione, Spiritus sanctus procedit a patre principaliter, & pater dat filio virtutem spirandi, ideo dicitur spirare per filium, & dicitur spirare principaliter. Propter q̄ spiritus sanctus est a patre dupliciter, quia est a patre immediate & secundum se prout ipse pater spirat spiritum sanctū: & est a patre mediate, idest mediante filio & per filium, inquantum dat filio q̄ spiret spiritum sanctum. Sed spiritus sanctus

A est a filio uno modo, inquantum est a filio immediate: non. n. est a filio mediata parte quod in illa spiratione filius aliquid det patri, sed ecōuer so. Ergo in hac spiratione filius spirat fm se: & si comparetur ad patrem, filius spirat receptiuē, recipiendo virtutem spirandi a patre: pater vero spirat fm se, & spirat datiuē, quia dat filio virtutem spirandi semp: propter q̄ pater spirat duplicitate immediate & fm se, & mediata flue principaliiter put hoc cōmunicat filio, & spirat mediante filio flue per filium. Et quod dictū est de patre & filio put spirat spiritum sanctum, veritatem habet de patre, filio, & spiritu sancto put pducunt creaturam. Nam sicut spiritus sanctus est a patre duplicitate principaliter, & immediate: & est a filio uno modo tantum, videlicet immediate. (Non est autem a filio principaliter, quia q̄ filius spiret recipit ab alio idest a patre.) ita possumus, prout materia patitur, hoc adaptare ad creaturam put creare est opus diuinum, & dicere q̄ creatura procedit a patre et filio & spiritu sancto, ynica & simplici creatione, hoc tamen non obstante procedit a patre tripliciter, a filio duplicitate, a spiritu sancto uno modo: in diuina enim sunt opera trinitatis fm August. & Diony. quia est indiuisa substantia et virtus. Sed licet sit una et eadem substantia et virtus in patre & filio & spiritu sancto: tñ fm modum se habendi, illa eadem substantia & virtus est aliter in qualibet persona, quia in patre se habet ut non cōmunicata ab alio; in filio autem ut cōmunicata a patre; in spiritu sancto ut cōmunicata a patre & filio. Propter q̄ illa actio flue illa creatio quae pducitur creatura est immediate à Trinitate, quia virtus creandi est in qualibet persona, pp̄ q̄ quelibet persona creat immediate, q̄a habet in se illam substantiam & illam virtutem a qua creatura procedit immediate. Hoc tamen non obstante illa actio & illa creatio est a patre et filio non solum immediate, sed mediate & principaliter prout comparatur ad spiritum sanctū, & dant & cōmunicant ei virtutem creandi. Rursum illa creatio est a patre non solum immediate & mediate flue principaliter prout virtutem creandi cōmunicat spiritui sancto, sed etiam a patre mediate & principaliter put virtutē creandi cōmunicat filio, & put cōmunicat eā spiritui sancto. A filio autem est huiusmodi creatio duplicitate, uno modo immediate prout est a qualibet persona, alio modo mediate & principaliter prout virtutem creandi cōmunicat vni soli personæ videlicet spiritu sancto. Sed a spiritu sancto est illa creatio solum immediate prout est a qualibet persona. Sed respectu diuinarum personarum nullo modo est creatura vel creatio a spiritu sancto mediate et principaliter, quia spiritus sanctus nulli personæ tribuit vel cōmunicat aliquid: nam respectu diuinarum personarū se habet spiritus sanctus receptiuē non datiuē. Possumus autem hæc clarius dicere: nam pater cōparatur

paratur ad opus creatum tripliciter, uno modo secundum se, quia virtutem habet a seipso, alio modo, ut dat virtutem creandi filio, alio modo ut dat virtutem creandi spiritui sancto: sed filius dupliciter comparatur ad huiusmodi opus, uno modo secundum se, quia ipsum opus creatum secundum se a filio est; alio modo potest comparari ad huiusmodi opus mediante spiritu sancto, prout una cum patre dat virtutem creandi spiritui sancto. His autem omnibus praelibatis, volumus ostendere speciale propositum. Tractamus autem hanc materiam diffuse, quia multi est utilis, & multum illuminat intellectum hęc materia: ex qua habemus argumentum ad principale propositum. Nam si diuinę personę seruant suum ordinem inconcūsum, quia pater communicat naturam & ea quę habet filio, non autem filius patri: & pater semper spirat spiritum sanctum per filium, & ex hoc semper spirat principiter: & pater producit opus creatum semper & pater producit opus creatum principaliter respectu filii, quia virtutem creandi communicat filio: filius autem producit huiusmodi opus principaliiter respectu spiritus sancti, quia virtutem creandi cōmunicat ei: propter quod opus creatum semper reducitur in patrem per filium & spiritum sanctum. Cum Exemptio faciat contrarium horum, quia inferius reducit in supremum non per medium: iam nihil aliud est exceptio nisi quedam inordinatio, quia rem, quę debet esse in inferiori loco, & debet reduci in superius per medium, coniungit supremo sine medio. Idem est ergo facere exemptionem, & facere quod personae ecclesiasticæ inferiores reducatur in supremum Pontificem non per Praelatos medios, & quod summus Pontifex vellet operari in personas inferiores ecclesiasticas non per Praelatos medios; ac si pater vellat reducere creature in seipsum non per filium medium, & creare eas non per filium: ac si pater & filius vellent in se reducere creature non per spiritum sanctum, cui communicant virtutem creandi. Non tamen dicimus quod in hoc sit omnino simile, sed est secundum impossibilitatem & indecentiam: nam impossibile est patrem creare creature non per filium, & impossibile est patrem & filium creare creature & uon per spiritum sanctum. Exemptio quantum ad summum pontificem non dicit impossibilitatem, sed indecentiam: decet enim summum pontificem non solum exemptionem non face re, sed etiam factam tollere, nisi hoc faciat promagna & evidenti utilitate ecclesie. Concludamus ergo & dicamus quod tam videmus ordinem in actione diuinarum p̄sonarū, quod summus Pontifex tanq̄ constitutus a Deo in sede, & tanq̄ imitator fidei, summè debet cauere in ordinationem, & vitare exemptionē: & quād possibile est Ecclesiasticas personas summa statum & ordinem in se reducere: & modis ordinatum, cui contradicit exceptio, in p̄sonis ecclesiasticis semper seruare.

A Cap. x v i i. Quod ex ipsis Hierarchijs angelicis possumus declarare Exemptionem non esse faciēdam sed tollendam.

Est autem in Angelis triplex distinctione, una Hierarchiarum, alia Ordinum, tercia Personarum. Sunt autem in Angelis tres Hierarchiae: in qualibet autem hierarchia sunt tres ordines, propter quod cōpūtatur nouem ordines Angelorum: in qualibet autem ordine sunt multi & innumerabiles Angelos, sive personae angelicæ. Propter quod videtur est unde oritur distinctione hierarchiarum: unde ordines, qui sunt plures in qualibet hierarchia: & unde angelorum distinctione, qui sunt multi & quasi innumerabiles in qualibet Ordine. In hoc capitulo licet intendamus aliquid tangere de huiusmodi qualibet distinctione, principaliter tamen intendimus prosequi de distinctione hierarchiarum, ut ex huiusmodi distinctione manifeste concludamus exemptionem non esse faciendam sed tollendam. Dicemus ergo quod aliter accipitur distinctione Angelorum, aliter ordinum, & aliter hierarchiarum: nam distinctione Angelorum accipitur ex diversitate naturarum, distinctione ordinum ex diversitate operum, & distinctione hierarchiarum ex diversitate illuminationum. Propter distinctionem Angelorum sciendum, quod sunt personae angelicæ, tot sunt species angelorum: sunt n. angeli quedam formæ. Quæ per se existentes, vel quod idem est, sunt quedam substantiae separatae, sunt n. separatae a materia. Tripliciter ergo possumus ostendere quod sunt Angeli tot sunt species angelorum. Primo ut Angeli sunt quedam formæ. Secundo prout formæ comparantur ad numeros. Tertio prout huiusmodi formæ comparantur ad animam humanam. Si. n. Angeli sunt ipsæ formæ, non possunt differre nisi formaliter & per formam, quod est differre species: nam Aug. 83. q. de Ideas, ait quod Ideas, formæ vel species possunt dicere, ut verbum de verbo transferre videatur. Idem est ergo forma & species: et quod Graeci dicunt Ideas, Latinæ verbum de verbo transferendo formæ vel species summa Augustini possumus nuncupare. Cum ergo Angeli sint quedam formæ, et non possint differre nisi formaliter, quia idem est forma & species, oportet omnes Angelos differre species: propter quod sicut quot sunt Angeli tot sunt formæ per se existentes separatae, ita quot sunt Angeli tot sunt species Angelorum. Secundum hoc idem pater, si comparemus formas ad numeros: nam secundum Philosophum 8. Metaphy. formæ sunt sicut numeri: nam nulli sunt duo numeri formaliter differentes, habentes totidem perfectiones vel eque perfecti: potest. n. corrigere quod differentiatione numero sunt eque perfecta, sed quod differē

Cap. 3

ta formaliter et specie sunt eque perfecta esse non potest, quia semper una species est perfectior alia. Aduertendum tamen quod formae sunt sicut numeri, & sunt similes numeris, sed quantum ad aliquid est similitudo contraria: nam sicut oes numeri procedunt ab unitate, sic omnes formae & oes species procedunt a Deo, qui se habet ut unitas: de quo dicit Boethius in lib. de Trinitate, qd Deus est vere unus, in quo nullus numerus. Quod verum est loquendo de numero rerum absolute, non est verum de numero rerum relatum. Sunt nam in diuinis tres res, id est tres personae, quae non sunt tres res absolutae, sed relatae. In hoc ergo se habent formae sicut numeri, quia omnes procedunt ab uno Deo, qui vere se habet ut unitas. Conueniunt etiam formae cum numeris, quia sicut numeri propinquiores unitati sunt minus composti, ita formae propinquiores Deo sunt magis simplices & minus compostae. Est tamen ista similitudo aliquo modo per contrarium, quia numerus quanto propinquior unitati, tanto habet rationem minoris numeri: sed forma quanto est propinquior Deo, tanto est perfectior, & tanto habet rationem maioris numeri, quia continet in se plures perfectiones. Propter qd ipse Deus est numerus sine numero, ut vult Augustinus super Genesim, est etiam infinitus, quia continet infinitas perfectiones ut vult Dionysius. Si ergo formae sunt sicut numeri, & non sunt duo numeri formaliter differentes eiusdem speciei, quia non possunt nisi formaliter differre cum sint quedam formae, non erunt duo Angeli eiusdem speciei: propter quod quot sunt Angeli, tot sunt species Angelorum. Tertio hoc idem patet, si comparentur Angeli ad animam humanam. Impossibile est autem qd anima humana sit composta ex materia & forma: nam cum anima sit forma corporis, & omnis forma secundum se tota sit quidam actus, impossibile est qd in aliqua forma sit materia vel sit aliquid quod sit pura potentia. Et exinde est qd nullum compostum potest esse forma, & maxime si sit compostum ex materia & forma: anima enim si esset sicut composita ex materia & forma perficeret duas materias, videlicet materialiam suam & materialium corporis: & vtrumq; perficeret per se & immediate, quod est impossibile. Si ergo anima humana, quae tenet inseparabilem in genere substantiarum separatarum, non est composta ex materia & forma, ergo nec quilibet angelus, qui naturaliter est simplicior quam cuncta anima, non potest in se habere materiam, sed est ipsa forma. Omnes ergo angeli, ut sunt quedam formae, non potest inter se differre, nisi forma & specie: quot ergo sunt angeli, tot sunt species angelorum. Ex his ergo haberi potest, quomodo accipienda sunt diversitas Angelorum: nam cum ipsi angeli sint quedam formae, & natura per analogiam dicatur de forma ut potest patere ex 2. Physicorum, oportet qd distinctione & diversitas angelorum accipiatur ex distinctione & di-

uersitate naturarum: & quia non sunt duae formaliter & specie differentes equalis pfectio[n]is, non erunt duo angeli habentes naturam eque simplicem et eque perfectam: et quia in simpliciori et perfectiori natura recipitur nobilis esse, non erunt duo angeli habentes eque nobilis esse: insuper quia natura Angelorum est intellectualis, & inter intellectualia habentia perfectiorum naturarum & nobilis esse, habent perspicacem intellectum. Redeamus ergo ad propositum, et dicamus qd cum queritur quomodo accipienda sit distinctio Hierarchiarum, et Ordinum angelorum, quia in quolibet ordine sunt multi angeli: dici potest qd diversitas angelorum accipienda est tripliciter, videlicet ex nobilitate et perfectione, ex nobilitate essendi, et tertio ex perspicacitate intelligendi, quia non sunt duo angeli eque habentes naturam perfectam, nec eque nobile esse, nec eque perspicax intelligere. Restat ergo videre quomodo diversitas ordinum accipienda sit ex diversitate operum, vel ex diversitate denominationum, quae denominations sunt ex operibus sumptuosa. Sed quia de hoc tractabitur in sequenti capitulo, ubi ex ordinibus angelorum declarabimus exemptionem non esse faciendam sed tollendam: ideo in hoc capitulo volumus declarare quomodo ex distinctione hierarchiarum est hic agendum. Dicebatur supra qd distinctio hierarchiarum sumenda erat ex distinctione vel ex diversitate illuminationum, quas illuminationes oportet descendere a Deo in Angelos, cum quod ipsae hierarchiae sunt adiuvicem ordinatæ. Cum ergo prima h[ier]archia sit inter Deum et homines, secunda inter angelos et angelos, tertia inter angelos et homines, oportet qd prima hierarchia que quatuor ad illuminationem se habet immediate ad Deum, recipiat illuminationes immediate a Deo: semper enim hierarchia illuminatur ab eo quod est supra se, et illuminat eos qui sunt sub se: et quia prima hierarchia est inter Deum et Angelos, oportet ut illuminetur a Deo, et illuminet Angelos. Secunda vero, quia est inter angelos primæ hierarchiæ tanquam inferior, et angelos tertiarum tanquam superior, oportet qd illuminetur per angelos primæ hierarchiæ tanquam per superiores, et illuminet angelos tertiarum hierarchiæ tanquam inferiores. Tertia autem hierarchia, quae est inter angelos secundæ hierarchiæ et homines, oportet qd illuminetur per angelos secundæ hierarchiæ tanquam per superiores, et illuminetur homines tanquam inferiores. Aduertendum autem est qd sicut est in hominibus, ita suo modo est in angelis. In hominibus autem est dare quinque gradus, ut grossum modo loquamur, primo Magistrum habentem cathedram excellentiam: secundo, sunt Baccalaurei: tertio, sunt Lectores: quarto, sunt Prebicatores: quinto,

Aeg. de divisione
influentia in
beatos.

quinto, est Plebs vel populus. A summo doctore descendunt illuminationes in baccalaureos: & isti se habent ut prima hierarchia, quae immedia te illuminatur a Deo. A baccalaureis autem descendunt illuminationes in lectores, qui se habent ut secunda hierarchia. A lectoribus in praedicatoribus, qui se habent ut tertia hierarchia. A praedicatoribus descendunt illuminationes in homines populares vel plebeios, qui representant hierarchiam hominum, qui illuminantur ab ipsa hierarchia Angelorum. Aduertendum est quod non omnes homines baccalaurei sunt & que' subtiles nec que' simplices: supponuntur tamē esse tantæ perspicacitatis, quod possint immediate doceri a Doctore. Sic omnes angeli primæ hierarchie non sunt que' perspicaces: & non solum omnes angeli primæ hierarchie non sunt sequè perspicaces, immo et nec duo angeli eiusdem vel diuersorum ordinum sunt que' perspicaces: nam cum omnes angeli differunt in specie & formaliter, non est dare inter eos habentes que' perfectam naturam, nec que' nobile esse, nec que' perspicax intelligere, ut superius tangentebatur: propter quod inter etiā ipsos Seraphim unus docet ab alio: & illud Isaiae, duo Seraphim clamabat alter ad alterum, videt exponere Dionysius quantum ad doctrinam, qua alter petebat doceri ab altero: omnes tamen de prima hierarchia supponunt esse tales quod immeditate illuminantur a Deo, loquendo de illuminatione communiter, quia omnia talia sic sunt intelligenda. Nam cum dicit quod natura non agit in superfluum, nec deficit in necessariis, intelligitur communiter loquendo, nam aliqui nascuntur monstruosí habentes superfluum, quia nascuntur cum pluribus dignis quod debeant habere: & aliqui nascuntur diminiuti, quia nascuntur monoculi, vel etiam ceci. Cum ergo dicimus quod prima hierarchia immeditate illuminatur a Deo, oportet intelligere loquendo communiter, quia potest esse aliqua illuminatione, quae non peruenit immeditate ad omnes primæ hierarchie angelos, sed oportet superiores de illa hierarchia docere inferiores de eadem hierarchia: sicut etiā potest illuminatio aliqua, quae immeditate pertingit non solum ad omnes de prima hierarchia, sed et ad omnes de alia hierarchia. Sed communiter loquendo prima hierarchia immeditate illuminatur a Deo, & alii illuminantur suo modo & suo ordine, ut est per habitus declaratum. Igur quia hierarchia nostra ecclesiastica debet imitari hierarchias celestes et angelicas, cum videamus tātam ordinationem in illis celestibus hierarchiis, ut quod prima hierarchia immeditate se habet ad Deum: secunda immeditate ad primā hierarchiā: tertia immeditate ad secundā: cum non fiat exemptione in talibus nec secundum totum, nec secundum partē, utputa quia tota hierarchia tertia, vel pars eius, quanti ad illuminationes, immeditate collocetur circa Deum, vel circa primam hierarchiam; sed omnes

huiusmodi hierarchie inconcessa feruante suum ordinem ordinatum & debitum: & sicut hierarchie celestes quantum ad illuminationē inferiorem reducuntur in superiora per media: sicut illi qui sunt in hierarchia ecclesiastica non debent inferiores collocare circa superiores, vel circa supremum immediate, sed debent reduci in superiores vel in supremum per medios Prelatos: & quod contrarium huius facit exemptione, claro clarius patet quod in rubrica huius cap. tractebat, videlicet quod ex ipsis hierarchiis angelicis declaratur exemptionem non esse faciem, sed tollendam.

Cap. X V I I I . quod ex ipsis ordinibus angelorum possumus declarare Exemptionem non esse faciem, sed tollendam.

Ostendimus de hierarchiis angelorum declarauimus nostrū propositum de exemptione, in hoc capitulo hoc idem volvimus declarare ex ipsis ordinibus angelorum. Dicemus. non quod totam misericordiam celestem, id est omnes angelos, omnia corpora supercellestia, omne quodcumque, & totum uniuersum, ordinavit Deus ad bonum, & ad regimen electorum, ut ex hoc boni habeant maiorem materiam laudandi Dei, & commendandi se Deo, qui totum uniuersum. i. omnes creaturas voluit ordinare ad profectum eorum, cuius gratia sunt saluati: & mali sint magis confusi in ipsis, qui spreto tanto bono, et tanta benignitate Dei ordinantis uniuersam creationem ad eorum bonum, sua culpa sunt damnati. Omnes non hierarchie & omnes ordines angelorum non sunt nisi quidam principatus ordinati ad bonum electorum: unde in fine mundi cessabit huiusmodi oes principatus, iuxta illud 1. Corinth. 15. Deinde finis, cum tradiderit regnum Deo patri, cum euacauerit oem principatum, potestatem, & virtutem. Nam in fine mundi Deus tradet virtutes, id est cessabunt oes iste prelationes Angelorum, & non solum prælationes Angelorum, sed etiam cessabunt prælationes hominum & Demonum. Nam secundum glossam ibidem, vñq; in fine mundi Angeli angelis, homines hominibus, & Demones demonibus prægerunt: sed post finem mundi omnia ista cessabunt, remanebunt. non ordines angelorum, & ipsi angeli sunt sub & supra, quia aliqui eorum habent maiorem gloriam, aliqui minorē, sicut et nunc habent: nam ut ait Dominus, In domo patris mei mansiones multæ sunt. Ita non multitudine mansionum et diuersitate multorum: faciens tunc Angelis & homines unam ciuitatem C

Cap. 6

De cel.

bier. c. 7,

D

Dei secundum diuersitatē meritorum. Nam alii qui hominum assumētur ad ordinē Seraphim, alii ad Cherubim, & sic de aliis ordinibus, put hoies in hoc seculo magis & minus meruerūt. Est n. ibi unus Deus omnes glorificans, & omnes replens gaudio. Et sicut homines boni cum angelis bonis faciunt vnā ciuitatem Dei, sic homines damnati cum malis angelis facient vnam ciuitatem Diaboli. Et sicut in ciuitate Dei erit vnuus Deus omnia glorificā secundum diuersas visiones, & fm quod diuersimode meruerūt: sic in ciuitate Diaboli erit vnuus ignis oēs cruciās fm diuersas māstiones, idest fm q̄ diuersimode meruerunt. Omnes, n. tunc homines & angeli beati, erunt docibiles Dei, & immediate docebūtur a Deo, & illuminabuntur, ita q̄ nec angeli docebunt angelos, nec homines, quantum ad nouam instructionē, quia non vltierius proficiebit in sc̄ientia, sed immediate oēs illuminabuntur a Deo, iuxta illud Ieremīe. 31. Et ero eis in Deum, & ipsi erunt mihi in populū: & non docebit vltra vir proximum suum, & vir fratrem suum, dicens, Cognoscite dominum: oēs enim cognoscent me a minimo eorum usq; ad maximum, ait dñs. Et quod dictū est de hominibus, veritatē habet de Angelis: quia tunc homines & angeli, vt vult Augustinus in principio. 12. de Ciuitate Dei, constituent vnā ciuitatem. Angeli ergo dum durat mundus cōstituunt diuersas hierarchias & diuersos ordines, in quibus superior hierarchia & superior ordo illuminat inferiorē quantum ad vniuersi regimen ad bonum electorum; sed in fine mundi cessabunt ista, quia non vltierius indigebunt electi alio regimine, sed quilibet eorum erit rex regum & dñs dominantium. Et qd dictum est de angelis q̄ operationes eorum sunt propter bonum & ppter regimen electorum, veritatē habet de corporibus super cēlestibus quod actiones, & motus sunt propter bonum & propter perfectum electorum. Nam in fine mundi cessabunt oēs motus supercēlestium corporum iuxta illud Sol Luna steterunt in habitaculo suo. Et quod dictum est de angelis & de supercēlestibus corporibus, veritatē habet de elementis: habent. n. nunc elementa actiones suas per quas agunt & patiuntur adiuicem & generantur & corrumpuntur, quia si non essent hæc in elementis ex quibus cōponuntur mīsta, & non esset generatio & corruptio elementorum, non esset genera ratio & corruptio mīstorum, & per cōsequens nec hominū. Et quia per generationē hominū impletur numerus electorum, propter quorū impletionē non potest cessare generatio & corruptio a rebus istis inferioribus: ideo completo numero electorū, omnia ista cessabunt eo modo quo sunt nunc. Sed q̄ alio modo post iudicium nō remaneant omnia ista, in sequenti cap. poterit declarari. Ex his autē omnibus possumus distinguere hierarchias & ordines. Imagis

Habacuc. 3. c

A nabimur. n. q̄ deus est princeps & rex omnium angelorū & totius vniuersi: & propter bonum & regnū electorū ordinavit hierarchias. I principatus, & etiā in hierarchiis varios ordines assignavit. Sicut ergo rex aliquis in hoc seculo accepit aliquos de ciuib; suis, & facit inde curiam suam in qua aliqui sunt secretarii regis intrōmittentes se de omnibus que sunt in regno: aliqui sunt magistri & iudices in curia regis agentes opera & exercentes iudicia pertinentia ad totum regimen: aliqui sunt Balliui & præpositi sparsi per diuersas partes regni. Secretarii autem sunt in vestibulis regis, & in cameris regis scientes secreta regis quomodo vult regimen suum regi: & isti constituunt primam hierarchiam. Nam vt diximus, hierarchiz distinguntur secundū diuersitatem illuminationum. Nā sicut immediate docentur a rege, & postea docent aliquos voluntatem regis: sic prima Hierarchia immediate illuminatur a deo, & docet ab ipso de regimine vniuersi, & postea docent alii quos & illuminat de regimine vniuersi quomodo deus vult vniuersum regi vt saluētur electi. Magistri autē & iudices in curia regis intrōmittentes se de toto regno, faciunt secundam Hierarchiam. Aliū autem sparsi per diuersas partes regni, & intrōmittentes se de toto regno sicut ipsi magistri, docentur a secretariis & cubiculariis Regis: ita ipsi de tertia Hierarchia docentur a magistris & iudicibus de secunda Hierarchia. Ex diuersitate ergo doctrinarum & illuminationum, distinguuntur hierarchiae, quia prima illuminatur a deo, secunda a prima, & tercua a secunda. Ipsos autē ordines possumus distinguere secundū operationes: quia Seraphim dominantur a diligere; dicuntur enim Seraphim quasi incendentes vel ardentes incendio vel ardore dilectionis & charitatis. Cherubim dominantur a scire, hoc est eum Cherubim quasi plenitudo Scientiæ. Throni etiam dominantur a iudicare, dicunt enim Throni quasi sedes, in quibus iudicia exercentur. Et isti sunt tres ordines constituentes priam Hierarchiam, quæ tota consistit in eo quod illuminantur & docentur a deo. Et oēs tres ordines Cherubim, Seraphim, & Throni, sumpti sunt in eo quod constituunt scientiam secretorum Dei de regimine & gubernatione vniuersi: & isti reuelant aliis voluntatem Dei, quomodo Deus vult vniuersum regi, vt electi non pereant, sed saluentur. Advertendum autem quod scientia secretorum Dei in qua consistit tota prima Hierarchia, & omnes tres præfati ordines, tripliciter potest denominari: vel a causa scientiæ, vel ab ipsa scientia, vel ab effectu scientiæ. A causa scientiæ denominantur Seraphim, qui sunt ardentes & accensi amore dilectionis; nā amor & dilectio est tota causa, quare aliquis reuelat alii secretia sua. Seraphim ergo dicti ardentes ab ardore amoris,

amoris, qui est causa reuelationis secretorum. Cherubim vero tāq ordo sub Seraphim dominatur ab ipsa scientia, quae non est ita alta sicut sua causa: iste. n. actus qui est scire nō est alius sicut amare, quia ut dicit Hugo in cōmento super Angelica hierarchia, Intrat amor vbi foris stat scientia. Seraphim, autē qui denominantur ab amore intrant ad secreta Dei, & reuelant eis aliqua secreta, vbi stant foris Cherubim qui denominantur a scientia. Throni vero, qui est tertius ordo primæ hierarchiæ, non denominantur ab amore qui est causa scientiæ & reuelationis secretorum, a quo denominantur Seraphim nec ab ipsa scientia a qua denominatur Cherubim, sed denominantur ab effectu scientiæ, qui est iudicare: dicuntur. n. Throni quasi sedes Dei, in quibus sedet Deus proferens iudicia sua de regimine vniuersi, ut saluentur electi: quia iudicare est effectus scientiæ, ut potest haberi ex primo Ethicorum, vbi dicitur, Vnusquisque bene iudicat de his quae nouit, & horum bonus est iudex. Prius enim intelligimus q̄ aliquis noscatur & sciatur, & postea quod fīm illud noscere & sciere bene iudicet. Ergo ab istis tribus operibus vñi tribus actibus, qui sunt amare, scire, & iudicare, sumuntur tres ordines primæ hierarchiæ. Ab aliis tribus operatiōibus vel actibus, qui sunt imperare, impedimenta remouere, & imperata esse etiū demandare, sumuntur alii tres ordines secundæ hierarchiæ, videlicet Dominationes, Virtutes, & Potestates. Nam officium Dominationū est imperare aliis, quomodo regat vniuersum. Nam postquam Seraphim intrauerunt ad secrēta Dei, & Throni per scientiā, quam accepérunt a Cherubim, reuelauerunt aliis iudicia Dei, Dominationes per reuelationē receptā a Thronis de iudiciis Dei, imperant ut fīm illa iudicia regatur vniuersum. Virtutes autē quantum ad imperata remouent impedimenta, que possunt illa imperata impedire. Vñi & facere miracula potest attribui Virtutibus, quia p̄ miracula inducunt corda fidelium ad credendum, & per miracula remouentur impedimenta incrudelitatis. Sed tertio, scitis & cognitis his, quae Dominationes imperauerunt, & ad illa imperia exequenda remotis illis impedimentis per Virtutes, student Potestates, quae impata sunt effectui demandare. Ista ergo secunda hierarchia, (quae cōtinet tres ordines iuxta tria opera, quae sunt imperare, impedimenta remouere, & remotis impedimentis imperata effectui demandare) illuminat a prima hierarchia, ut est per habita manifestū. Hęc ergo secunda hierarchia intromittit se de toto Vniuerso circa totum, sua opera exercendo. Sed tertia hierarchia intromittit se de partibus vniuersi, puta ut de tota vna prouincia, quae est pars Vniuersi; vel de personis singularibus, quae sunt partes istius Prouincie, vel illius. Dicuntur esse tres ordines in tertia hierarchia, videlicet Principatus, q̄ quasi principes intromis-

A tunt se de variis Prouinciis, ut princeps Persarum intromittebat se de Persia, & Michael tanq̄ princeps Iudeorum se intromittebat de populo Iudaico. Archangeli & Angeli qui sunt duo ordines in fine huius tertię hierarchiæ posunt distingui, quia Archageli se intromittunt de maioribus negotiis: Angeli vero de minoribus. Vel Archangeli intromittunt se de personis, ut bonum illarum personarum est bonum multitudinis, ut Gabriel Archangelus nuncias uit Mariæ nativitatem Christi, quae fuit bonum totius populi christiani: Angeli vero se intromittunt de singularibus personis ut sunt singulaires personæ, & ut bona ea sunt quedā bona propria. Ex omnibus autē his concludamus & dicamus quod si Deus tantam diligentiam apponit in regimine Vniuersi per ipsas hierarchias, vel per ipsos celestes ordines Angelorum, ut omnia in eis secundum ordinem stant, ut quilibet Angelus suum ordinem teneat, & suum locum seruet ad regimen vniuersi: quantā curam, quantam diligentiam summus Pontifex habere debet in regimine ecclesiæ, ut omnia fīm ordinē stant, & quilibet in suo loco sit positus, & faciat illud bonum quod spectat ad ipsum, ut bene regatur Ecclesia et saluentur electi. Et quia exemptione locum debitum nō seruat, locum proprium nō custodit, sed res debitas & ordinatas in uno loco, collocat super illum locum & in loco eis non debito, nec in ordine sibi competenti, deserit summum Pontificem non solū exemptiones non facere, sed factas tollere, nisi pro magna & evidenti causa & utilitate ecclesiæ ad eas facientes inclinetur vel moueat.

Cap. XI. Quod ut remanebunt distinctiones hierarchiarum secundū ordinem Angelorum, possumus declarare exemptionem nō esse faciendam, sed tollendam.

Icebat autem supra, quod erant tres distinctiones Angelorum, vna hierarchias rum, alia ordinis, tertia plenarum. Sunt, n. hierarchiæ angelorum sumptus secundum alium & alium modum illuminationis. Nā prima hierarchia est inter Deo & angelos qui illuminant a Deo, & illuminant Angelos. Secunda est inter Angelos & angelos, & est inter primam angelorum hierarchiā, & tertiam: pppter quod illuminantur ab angelis primæ hierarchiæ, & illuminant angelos tertiae hierarchiæ. Hierarchia autē tertia est inter angelos & homines illuminat ergo tertia hierarchia ab angelis secundæ hierarchiæ, & illuminat hierarchiæ hominū, vel ipsos homines (accipiēdo illuminationē receptiue et effectiue, inquitum eadem hierarchia habet eundem modum illu-

minationis ut alia, quia prima hierarchia lumen recipit a Deo, & facit lumen in Angelos: tercia recipit lumen ab angelis & facit lumen in homines.) Sic ergo diuidi possunt hierarchiae. Et quia in qualibet hierarchia sunt tres ordines angelorum, & in qualibet ordine sunt multi angeli vel multæ personæ angelorum, præter distinctionem hierarchiarum est dare distinctione Ordinum & Personarum sive Angelorum, quia quot sunt angeli, tot sunt personæ Angelorum: quilibet n. angelus est quedam persona angelica, sicut quilibet homo est quedam persona humana. Omnes autem hæc distinctiones Hierarchiarum, Ordinum, & Personarum Angelorum, quandiu durat mundus, idest usque ad diem iudicii, sunt ordinatae ad pugnandum: ideo vocantur militia: quia sicut homines, dum vivunt, pugnant vel debent pugnare ut saluentur, iuxta illud Iob, Militia est vita hominis super terram: ita angeli, quandiu durat mundus, bellant & pugnant pro hominibus ut saluentur. Et ideo sicut homines ordinant se in bello per diversos principatus bellantium habentium aliquam conformitas, & aliquam unitatem in bellando (possunt n. eē in eodem principatu quantum ad bellum plus acies, & in qualibet acie multi bellatores) ita & Angeli ordinant se in salutem electorum: principatus n. erunt hierarchie, ordines erunt acies Angelorum, ipsis bellatores Angeli. Tanta n. est diligentia circa electos & circa homines salvandos quod oēs Angelos Deus distinxit per principatus bellantium, acies bellatorum, & per ipsos bellantes. Fecit autem ex omnibus angelis tres principatus ad bellandum, & ipsis sunt hierarchie Angelorum: nam id est hierarchia quod sacer principatus. In qualibet autem principatu constituit tres acies bellantium, & isti sunt tres ordines Angelorum, in quos distinguitur quilibet hierarchia vel quilibet principatus. In qualibet autem ordine angelorum sunt bellatores multi, & ipsis sunt ipsis angeli bellantes. Verum quia omnia ista sunt sub uno rege, ideo omnes exceptant iudicium regis, iudicantis, quomodo sit bellandum. Et inde est quod ipsis angeli aliquando inter se habent pugnam & non id velit quod alius, propter quod dicitur unus bellare contra alium, & unus interficere aliū: propter quod dicitur, ut habeat in Daniele, quod princeps Gregorius qui erat quidam angelus restituit principi Persepoli, qui erat alius Angelus, viginti & una diebus: & volebat liberare Iudeos, credens hoc esse faciendum propter multis bonos Iudeos, orantes hoc, & petentes. Princeps autem Persepoli hoc non permisit, videns multa bona contingere Persis, quorum erat constitutus princeps, propter Iudeos cōmorantes inter illos. Vt ergo erat bonus angelus, & volebat bonū populi sui, cuius erat princeps Duravit ergo ista resistentia, & ista pugna donec acceptum fuit diuinū responsum & diuinum iudicium, scđm quod fuerunt Iudei libes

Iob. 7.4.

Dan. 10.

A rati. Sic etiam in eodem Capitulo, vel in eodem Cenobio possunt esse varie voluntates, & unus potest resistere alteri, & quilibet tamen mouetur bono spiritu. Aliquando est non est nisi unus ventus in mari, & tamen si aliter & aliter ordinantur vela unius nauis & alterius, uno & eodem vento ibunt naues in aliam & aliam partem. Sic etiam est quod aliter & aliter est ordinata conscientia huius & illius, uno & eodem spiritu bono prout sibi inuicem resistere, & declinare in aliā partē. Redeamus ergo ad propositum, & dicamus, quæ omnia ista bella angelorum, (quæ sunt distinctiones in tres hierarchias, id est in tres principatus: & in qualibet principatu sunt tres ordines, id est tres acies: & in qualibet acie sunt multi bellatores, id est multi angeli bellantes) sunt ordinatae secundum diuinum mandatum. Propter quod operatur ad huiusmodi bella exercenda aliquos esse secretarios Regis immediate scientes voluntatem Regis, id est Dei, quomodo debeant ista bella committi. Propter quod omnes angeli dicuntur Diomys de cael. nuncii et illi de prima hierarchia, quia oēs adhuc habent aliquid: nam illi de prima hierarchia annuntiat alius secreta: propter quod omnes dicuntur ad ministratores spiritus in ministerium missi. Nam licet non omnes mittantur exterius vel hic inferius, omnes tamen dicitur nuntii ad nuntiandum aliquod mysterium & aliquod secretum Dei pro salute electorum, iuxta illud ad Hebreos. 1. Omnes sunt administratori spiritus, in ministerium missi propter eos qui hereditatem capient salutis, id est per electos omnes. Ergo angeli de prima hierarchia sunt ad nunciandum secreta Dei, et oēs a scientia secretorum Dei denominantur. Tota ergo prima hierarchia, Cherubim, Seraphim, Troni, et omnes tres ordines vel acies quæ sunt ibi, deserviunt regimini universi, et bellant pro bono electorum in quantum reuelant secreta Dei alius, docentes eos, et illuminantes ipsis quomodo debeant universum regere, et quomodo debeant iuuare electos ad bellandum, et assistere eis in pugna ad vincendum mundum, carnem, et diabolum. Sic est in secunda hierarchia sunt tres, Dominationes, Virtutes, et Potestates, qui oēs deserviunt regno Universi, et iuuant electos ad bellandum et habendum victoriam de aduersariis suis, quilibet secundum suum gradum, vel secundum opus sibi commissum. Nam ordo Dominationis dictus est ab officio, vel ab opere, quod est imperare vel dominari. Nam ipsis post primam hierarchy primo scientes a superioribus secretaria et iudicia Dei quomodo Deus vult universum regi, et quomodo vult electos iuuari ab angelis, ne succumbant in sua militia et in sua pugna imperant aliis ut sic faciant ut vult Deus. Virtutes autem habent officium ad remouendum impedimenta, ne impediatur quæ Dominationes imperant. Potestates autem habent officium exercendi quæ Dominationes imperant. Sic etiam et alii tres ordines tertiae hierarchiae, quilibet habet

habet officium suū & suum opus vt potest patere ex præcedenti capitulo. Omnes ergo hierarchiæ & oës angelii, & omnes ordines pugnant pro electis, & iuuant eos ad habendum victoriā de aduersariis suis. Distinctio ergo hierarchiarum vel principatuum potest sumi ex modo illuminationis, quia vna & eadem hierarchia habet aliquo modo vnum & eundem modum illuminandi: vel potest sumi a modo bellandi, quia quilibet vna & eadē hierarchia pugnat pro electis uno & eodem modo, vt hierarchia prima facit hoc reuelando secreta Dei quō vult Deus vniuersum regi, & quē vult Deus electos iuuari in sua militia & in sua pugna. Secunda hierarchia hoc facit intromittendo se de toto vniuerso, vel imperando quæ fienda sunt, vt electi habent victoriam, quod faciunt Dominationes: vel remouendo impedimenta ne impedianter imperata a Dominationibus, quod faciunt Virtutes: vel exequendo quæ sunt imperata, quod faciat Potestates. Tertia autē hierarchia habet eundem modum bellandi, quia totaliter intromittit se de partibus vniuersi, & maxime circa humānū genus: partes autē vniuersi quæ sunt humānum genus, vel sunt diuersi populi, & circa hoc se intromittunt Principatus: vel sunt singularis personæ, & circa hoc se intromittunt Archangeli exercendo maiora, & Angeli exercendo minora, quæ omnia sunt ordinata ad regimen Vniuersi, & ad iuuandum electos in sua militia & pugna. Ostendo ex isto capitulo & ex præcedenti, quomodo accipiendæ sunt hierarchiæ, ordines, & angelii, volumus ostendere quo modo post iudicium ipsa remanebunt, vt ex hoc habemus viam ad declarandū exemptionē nō esse faciendā, sed tollendam. Non poterunt autē remanere hierarchiæ & ordines vt sunt quedam acies, & quidam principatus ad militandū & pugnandū pro victoria electorū. Remanebunt autē quinq̄ modis: primo quantum ad maiorem vel minorem plenitudinē gloriæ: secundo q̄ntum ad maiorem et minorem nobilitatem essendi: quarto quantum ad maiorem vel minorem perspicacitatē intelligendi: quinto quantum ad maiorem vel minorem lēxitiam triumphandi. VI terius. n. post iudicium non erit pugna, sed erit triphus post pugnā & de pugna, quia ad hoc sunt acies, sunt principatus propter electos & propter pugnā electorū: ideo dicuntur euacuari principatus & potestates, quia non exercebunt viterius talia officia ad pugnandū: & ideo vñq̄ in finem mundi dicuntur Angeli angelis præesse, homines hominibus, & Dæmones Dæmonibus, quia vñq̄ ad illud tēpus ad huiusmodi præesse & principari ordinat se angeli & homines, vt fiant victores electi, sed Dæmones se ordinat ut succumbant homines in pugnā euacuabuntur ergo omnia ista quantū ad pugnā post iudicium, sed remanebunt in bonis quantū ad triū-

phum. Erunt ergo distinctiones hierarchiarū, ordinum, & angelorū omnibus præfatis quinq̄ modis. Primo quantū ad maiorem vel minorē plenitudinem gloriæ, erunt. n. oës pleni gloria, sicut essent quedā vas alia maiora, alia minora, omnia plena aqua, quo posito, licet qdlibet vas esset contētum, quia quodlibet esset plenus: nihilominus tñ maius vas haberet maiorē plenitudinē aquæ q̄ minus, & plus heret de aqua. Sic ipse hierarchiæ, & ipsi ordines, & angelii sūt quedā vas alia maiora et minora: nā prima hierarchia habet maiora vas q̄ secunda, & secunda q̄ tertia: & primus Ordo primę hierarchiæ habet maiora vas q̄ secundus, & secundus q̄ tertius, & sic de aliis ordinibus: et in eodē ordine vñus a gelus est maius vas q̄ aliis. Omnes ergo angelii erunt contenti, quia oës erunt pleni gloria: sed vna hierarchia vt superior habebit maiorē plenitudinē gloriæ & plus de gloria, q̄ inferior: sic in uno & eodē ordine duo angelii non erit æquales, quia cum oës differat specie et forma, oportet quod vñus habeat meliora naturalia q̄ alias, & fm meliora naturalia vñus mouebit in gloriā maiorem q̄ alias. Remanebunt ergo distinctiones hierarchiarum, ordinum, & angelorum secundum maiorem & minorem plenitudinem gloriæ: quia sicut modo ante iudicium nō est dare duas hierarchias, nec duos ordines, nec duos angelos equalis gloriæ; ita hęc omnia remanebunt post iudicium quantum ad omnia præfata, videlicet primo quantum ad maiorem & minorem plenitudinem gloriæ, secundo quantū ad maiorem et minorem perfectionem naturæ, tertio quantū ad maiorem vel minorem nobilitatem essendi, quartō quantum ad perspicacitatē intelligendi, quintō quantum ad lēxitiam de trium phorvterius. n. non erunt bellantes, sed triumphantēs: nunc autē ecclesia nō est triumphans, sed militans: sed celestes hierarchiæ sunt vbiq̄ triumphantēs in se, bellantes pro nobis. Sed quū Christus tradet regnum. i. oës electos Deo patet, tunc non erunt pugnantes, nec remanebunt ista quantum ad officium bellandi, sed quātum ad lēxitiam triumphandi, & hoc fm magis & minus: quia sicut superiores hierarchiæ, vel superiores ordines, vel superiores angelii plus habent nunc de gloria & de aliis & de regime vniuersi vel bello, quia plus faciunt ad regimen vniuersi et ad bellum superiores angelii q̄ inferiores: ita post iudicium plus habent de lēxitia triumphantē. Concludamus ergo ex his omnibus, et dicamus quod cum in cœlestibus hierarchiis & ordinibus sit tantus ordo q̄ nullus est ibi exemptus, sed quilibet in suo ordine & in suo gradu bellat, & facit ad regimen vniuersi vñq̄ ad diē Iudicii: & post diem iudicij ad hoc nulla erit exemptione, sed quilibet in suo ordine & in suo gradu habebit plenitudinem gloriæ q̄rum ad Deum, & plenitudinem lēxitia quātum ad victoriā mundi ex eo quod meruerunt electos adū incēdum

mūdum: patet q̄ ex ordinibus angelorum ante iudicium & post iudicium, potest sumi validum argumētum, quod exemptio non est facienda, sed cauēda, nīsi fiat pro magna & euidēti causa.

Cap. x x. Quod si comparemus hierarchiam et ordines ecclesiasticos ad cœlestes, quātum ad aliquid inuenimus rationem et causam, magis uitandam esse exemptionem in personis ecclesiasticis q̄; cœlestibus.

Icebatur in præcedētib⁹ bus q̄ vniuersi Angel⁹ sunt ordinati s̄m pricipatus & ordines, & s̄m singulare⁹ personas ad bellandum pro electis: ad quod probandū rationē possumus adducere naturalem. Natu⁹ rale. n. debet esse desideriū cuiuscūq; ad pugnādum pro patria, & defendendum conciues & cōpatriotas suos: & quia homines erunt conciues & cōpatriotē angelorum, & faciēt vñā partiam & vnam ciuitatem cū eis, ideo debet esse naturale desiderium angelorum ad pugnandū pro electis, tanq; pro conciuib⁹ et cōpatriotis suis. Tamē si volumus considerare ea quæ sunt in ecclesia, & ea quæ sunt in cœlestibus, apparet quantum ad aliquid q̄ magis repugnat exēp̄to in personis quæ sunt in ecclesia, q̄ in illis quæ sunt in cœlestibus. Sed animaduertendū q̄ quilibet Angelus s̄m suum principatum quātū ad hierarchiam in qua habet esse, & s̄m ordinē prout est ordinatus in suo principatu & in sua hierarchia & in suo ordine, tenet aliū & aliū gradum: quia in uno & eodē ordine quot sunt angelis, tot sunt gradus angelorum, quia nec in diuersis ordinibus nec in uno ordine est dare duos angelos æquale⁹ gloriosos vel eque⁹ perfectos in gratia vel in gloria, nec eque⁹ perfectos in natura, nec eque⁹ nobiles in essendo, nec eque⁹ perspicaces in intelligendo, nec usq; in diem Iudicii eque⁹ facientes ad regimen Vniuersi vel eque⁹ militates pro victoria electorum: nec post diem iudicij habebunt eque⁹ legitimam; quia sicut nō eque⁹ militauerunt in bellando, sed sicut vñus ante iudicium habuit meliora naturalia, & s̄m q̄ plus habuit de gloria & de grā plus bellauit, prout hic de bello loquimur: sic post diem iudicij plus habebit de triumpho & de lætitia triumphādi. Nulli ergo inter angelos sunt exempti, quia nulli sunt in eodem situ dignitatis, vel in eodem gradu, sed in cœlestibus omnia sunt librata et ponderata et s̄m ordinē iustitiae collocata. Posset. n. Deus omnia ista per se ip̄m facere, sed vult dignitatem suā cōmunicare angelis suis, et vult per eos gubernare mundum,

A & regere vniuersum. Et quia vult dignitatē suā cōmunicare angelis suis et regere mūdum per eos, consequens est q̄ magis digno magis cōmunicet de huiusmodi dignitate, et ex hoc, consequens est, q̄ magis dignus magis faciat ad regimē vniuersi. Non est ergo quin Deus eque⁹ bene et eque⁹ perfecte possit gubernare mundum sine angelis, sicut mediantibus angelis: sed q̄ gubernat ipsum per angelos, hoc est, quia suā dignitatē vult cōmunicare angelis, et magis digno vult plus cōmunicare de huiusmodi dignitate: et si id quod ait apostolus ad Romanos 13. Quæ autem a Deo sunt, ordinata sunt referatur ad cœlestes mentes, tanta est ibi ordinatio vt nullus eximatur ab alio, sed quilibet secundum suum gradum et secundum suum ordinem facit ad regimen vniuersi, et vt electi viatoriam habeant. Si ergo comparamus Deum regentem mundum per angelos suos ad summum Pontificem suum Vicarium regentē Ecclesiam per personas ecclesiasticas, dicemus q̄ Vicarius debet inquātum potest imitari eum cuius est Vicarius. Si ergo Deus regit mundum p̄ angelos vt nullus supertollat super suum gradum et ordinem, vt nullus eximatur a suo gradu et ordine: et sicut Deus magis digno in regimē vniuersi semper plus cōmunicat de huiusmodi regimē; sic summus pontifex debet suam ecclesiam gubernare, vt personis existentibus in gradibus magis dignis plus cōmunicet de huiusmodi gubernatione, secundum q̄ magis et minus sunt assumptæ in partem sollicitudinis. Et quia contrarium huius facit exemptione, omnino concluditur q̄ non est facienda, sed cauēda. Verum quia in titulo capituli dicitur q̄ quantum ad aliquid inuenimus rationē et causam, magis uitandam esse exemptionem in personis ecclesiasticis quam in supcœlestibus, ideo hoc volumus declarare. Aduertendum autem, quod, sicut dictum est, Deus posset sine Angelis mediis gubernare mundum, et eque⁹ bene et perfecte: sed non facit hoc propter indigentiam suam, sed propter abundantiam benignitatis suæ. Sed non est ita in summo Pontifice, quod possit totum facere per seipsum: immo si veller hoc facere, diceretur ei, sicut dixit Iethro Moysi, Stuko labore consumetis: et Exo. 18.6 ultra vires tuas est negotium, solus illud non poteris sustinere. Immo sine omni exemptione satis habet facere Prælatus corrigere forefacta omnium horum, qui sunt in Dioecesi, vt non vituperetur ministeriū Clericorum. Et si prelatus non potest facere: quomodo sumus Ponsifex absens hoc faciet, si tamen vult hoc facere: quia potest et vult aliquos eximere, non fieri eque⁹ bene, nec ita corrigitur exempti, nō habentes episcopum pastorē super eos vigilantem, sicut non exempti.

Cap.

Cap. XXI. In quo agitur quanta mala fecerit exemptione in Templariis, quantum ad fidem.

Templarij An.
Xpi . 1118.
sub Gelasio II.
originē babue
runt: qui post
annos fere
200. à Clemē
te V. et Philip
po iij. Francos
rum rege, dele
ti fuerunt.

Iob. 31.6 patimus, & tractamus: & primo ad Templarios. Quanta mala fecit exemptione in Templariis quantum ad ea quae sunt fidei. Nam, ut habemus in articulis fidei contentis sub bulla summi Pontificis, Templarii in profundum erroris fidei prospererunt: ut ponerent os suum in celum, Ne gantes Christum esse verum Deum: inducentes aliquos de novo receptos ad hoc negandum, & conspuendum in Cruce: ad negandum Christum esse verum prophetam; & ad negandum merititia passionis eius, afferentes ipsum non fuisse passum pro redemptione nostra, sed pro suis sceleribus quae commisit. Facti autem sunt ex huius incredulitate idolatras & adoratores idolorum, credentes per idola, quae habebant, terram germinare & fructificare, & per ea suas diuitias possidere. Et non solum idola adorabant, sed etiam Diabolo sub specie Cattorum reverentia exhibebant. Quod non solum de rebus hic inferioribus, quae sunt purae creaturae dicere habere aliquid ab eis, & eis reverentiam exhibere est contra rationem, sed et hoc credere de ipsis corporibus supercelestibus ut de Sole & Luna, apud scripturam sacram & veritatem summa iniurias reputatur. Propter quod dicitur Iob. 31. Si vidi Solem cum fulgeret, & Lunam incidentem clare: & latatum est in abscondito cor meum, & osculatus sum manum meam ore meo, quae est iniurias maxima & negatio contra Deum altissimum. Dicemus n. quod solus Deus dicit vere absconditus, sicut solus vere dicit immortalis & inuisibilis, iuxta illud ad Timoth. 1. Regi seculorum immortali, inuisibili, soli Deo honor & gloria. Quando ergo quis videt Solem fulgentem, & Lunam incidentem clare: & latatur cor eius quasi in abscondito, credens ibi esse aliquid diuinitatis, cum solus Deus sit vere inuisibilis & absconditus, iuxta illud, Vere tu es Deus absconditus) & volens Soli & Lunae facere reverentiam quasi Deo, & in signum reverentiae osculatur manum suam, ista est iniurias maxima, & negatio contra Deum altissimum. Sunt ergo Templarii in tantum facti unus elapsi propter exemptionem. Si n. non fuissent exempti, & fuissent sub correctione Prelati sui, & fuisset reuelatus Prelato suo modus professionis eorum, quem nunquam aliquis hominum scire potuit nisi esset de Ordine, qui modus nunc p

Tim. 1.4

Isa. 45.5

A Christianissimi Regis Francorum astutiam est deieccus, in tantā labē incredulitatis Templarū minimē corruiſſent. Consideret ergo ſumus Pōtifer quo bonos Christianos amittit, qui bona fidei poffſores intrantes ordinē Templarios rum exemptū, facti ſunt infideles, non credētes sacramenta ecclēſiae, & ſpecialiter Eucharistiæ sacramentū, quod eft continentia sanctius, intelligentia pulchrius, deuotione ſuauiſ. Eſt n. Eu charistiæ sacramentū continentia sanctius, quia in eo continentur totus Christus, qui eft Deus et homo, de quo dicitur Danielis 9. quod eft sanctus sanctorum. Eſt etiam hoc sacramentum intelligentia pulchrius, quia poſt illam admirabile altitudinem Trinitatis, & poſt illam benignissimam missionem filii in carnem, ſive unione Verbi ad carnē, que fuit tanta unio, quae fecit Deum hominem, & Hominem deum, hoc sacramentum inter cetera sacramenta, & inter cetera alia, ſublimitate intelligentiæ nullā pulchrius eluēſcit. Eſt nihilominus & tertio de uotio ſuauius: nam tota ſuauitas noſtra eft ut in corporem Christo, & ſiamus membra eius, ut ipſe ſit caput noſtrum, nosque membra ipſiſt quod facit hoc sacramentū. Eſt hic sanctus cibus diſſert ab aliis cibis: quia aliū cibi ſunt nature, iſte cibus ſpecialiter dictus eft cibus deuotiōis. Rurſus aliū cibi conuertuntur in cibatum, ſed in hoc cibo eft econuerſo, quia cibatus conuertitur in cibum: non n. per hunc cibum Christus conuertitur in nos, ſed nos conuertimur in iſum, et ſimus membra eius, et quod dictum eft, tota deuotio noſtra eft ut incorporem Christo, et ſiamus eius membra, ut ipſe ſit caput noſtrum, nosque membra ipſiſt, quod facit hoc sacramentū, et hic sanctus cibus. Tertio diſſert hic cibus ab omnibus aliis cibis et ab omnibus conuerſionibus, quia ſpecialiter vocatur transuſtantia. Nā in aliis conuerſionibus, ut cum uero corpus conuertit in aliud, manet uubstantia materie: ut ſi ex aqua fiat aer manente uubstantia materie aquae, introducuntur in illam materiam ſpiritu aeri et alia que ſunt aeris, quia nihil remanet de aqua corrupta ut eft corrupta: omnia n. poſt generationē aeris generati ex aqua corrupta ſunt in materia, ut ſunt aeris generati, et nihil eft ibi, ut eft aquae corruptae. In conuerſione ergo naturali, remanente uubstantia, ſit conuerſio aliorū: ſed in hac conuerſione glorioſa, remanentibus accidētibus, ſit conuerſio uubstantie, quia remanentibus accidentibus panis ſola uubstantia panis conuertitur & uubstantiat in uubstantiam corporis Christi. Ex cuius ſumptione nos conuertimur in corpus Christi, & ſimus membra Christi: ſic enim ait Augustinus, ac ſi ſuceptus Christus corporaliter ab eo, loqueretur ibi. Non, tu me uatabis in te. Et quia per ſumptionem huius sacramenti nos mutamus in Christum, in quo eft tota deuotio noſtra, benedictum eft quod hoc sacramentum eft continentia sanctius, intelligentia

pulchrius, deuotione suauius. Et quia Ordo Templariorum propter suam exēptionem fugiens correptionem Ordinarii, & vīsitationem eius, lapsus est in tam horrendas hæreses, specialiter ſ contra Christum, & contra sacramētū Eucharistiæ, ex hoc c̄ debet induci ſummus Pontifex videns tantum malum ex exēptione, quod exemptionem non faciat, ſed factam tollat, niſi pro magna & euidenti uilityate ecclesiæ exemptionem concedat: & in exemptione facienda ſummus Pontifex non laxatis fimbriis, ſed reſtri ctis, decens eſt ut procedat.

Cap. XXII. In quo agitur quanta mala fecerit exemptione in Templarijs quantum ad ea que ſunt moris.

Ernimus quidem fuſſe propositum coram D. N. S. Patre ſummo Pōtifice, Christianiſſimo Francorū Regi, & Venerabili collegio Reuerendorū patrum Cardinaliū, ac aliis innumerabilibus aſſtātibus: Christianiſſimum principem Francorū Regem figuratum eſſe per Angelū, de quo dī Apocalyp. 9. Data eſt ei clavis putei abyſſi, & aperuit puteum abyſſi, & ascendit fumus putei, ſicut fumus fornicis magnæ, & obſcuratus eſt Sol, & aer de fu mo putei. Verè Ordo Templariorum erat puteus abyſſi, continens fumum obſcurum & magnum. Qui puteus dum eſſet apertus, & reuelatæ eſſent nefandæ nequitiæ Templariorū, de fumo dictarū nequitiarū eſt obſcuratus Sol ſidei, & aer bonorum operum. Ettanta nequitiæ Templariorum eſt palam proposita, q̄ D. N. Summus Pontifex, ut verbo dixit, & ſub bullâ ſcripſit, nec poterat eam credere, nec mente coſentire, niſi eam propriis manibus palpatteſt, & propriis auribus audiuiſſet, & hoc ſciuifſet a magna multitudine Templariorum eā aſſerentiū. Et quia in p̄cedenti capitulo diximus de nequitius Templariorū quantū ad ea quæ ſunt fidei, volumus in hoc cap. tractare de nequitius eorū quātū ad ea quæ ſunt moris. Nam in huiusmodi oēs nequitiæ inciderunt propter exemptionē: quia ſi Pr̄lati potuiffent eos viſitare, & eos ſum opera perquirere, in tam enormia ſcelera minime incidiffent. Aſſumemus ergo illam au toritatem, quæ habet 1. Ioan. 2. Quoniam omnia quod eſt in mundo concupiſcentia carniſ eſt, & concupiſcentia oculorū, & ſuperbia vitæ. Dicuntur autē reduci ad hæc tria omnia quæ ſunt in mundo, & omnia peccata quæ dicūtur opera mundi. Nam nemo respiciens ad malum agit quod agit, ut vult Diony. in de diuinis no. Omne ergo agens intēdit aliquod bonum, ſed

A non refert, fm philosophum tertio de Anima, verum bonū existens ſit, vel apparenſ. Nā non ſemper agens agit in bonum existens, ſed aliqui in bonum apparenſ. Cū ergo in rebus nō repe riaſ niſi triplex bonū, Delectabile, Vtile, & Ho nestū, oportet ſecundū iſta tria genera bonorū accipi omnia opera bona, & omnia mala. Nam fm iſta tria genera bonorum nos habemus oīa bona, & omnia opera virtutū, ſi fm Deum, & fm rōnem conſurgunt: ſi vero non fm Deum & rōnē conſurgunt, omnia mala, & omnia ope ra vitiorum. Beatus ergo Ioānes in auctoritate p̄fata deſcribit iſta tria genera bonorum q̄tū ad homines mundanos, & quantū ad homines malos, qui non fm Deum, & fm rōnem ſe hñt ad ea, dicens, qm̄ omne quod eſt in mundo vel eſt concupiſcentia carniſ quantū ad bonum dele ſtabile, circa quod gulosā & venerea ſunt: vel eſt concupiſcentia oculorū, id eſt bonum vīle, cuiuſmodi ſunt aurum & argentū, & numiſſata, & quecunq; p̄nt numiſmate mensurari, cuiuſmodi ſunt ædificia, agri, & omnia genera di uitiarum: vel eſt ſuperbia vitæ quantū ad bonū honestū, cuiuſmodi eſt p̄r eſſe, p̄r ferri & do minari. In omnibus autē hiſ tribus ſe habebant Temp̄larii omnino ſceleratē, quod (rationabi lier intuentibus) ob exemptionē cōtingebat eis. Habebant ſe omnino ſceleritate quantū ad bo num delectabile, & pouiſſime quantum ad vene rea, quia bestialitatē nō reputabant p̄ ecatū, ſed credebat, eis eſſe rem licitam. Nā philosopher in 7. Ethic. diſtinguit tria genera malorū, & tria genera bonorū. Sunt n. aliqui mali quia ſunt incoſtiñētes, & aliqui peiores quia ſunt intem perati, & aliqui pefſimi quia ſunt bestiales. Dñr autem illi incoſtiñentes, qui nō de facili et non omnino voluntarie inclinantur ad malum, immo bellant contra paſſiones et tentationes: ſed viſti tentationibus & paſſionibus, & ſuccumbē tes in huiuſmodi bello nō continent ſe, ſed de clinant ad malū; ideo tales dicunt incoſtiñētes. Post ergo diſcuntur eſſe mali, quia licet ſit diſſile continere, tñ ſi bene voluiffent bellare, et feciſ ſent totum quod in ſe eſt, Deus iuuifſet eos, & malitia nō ſuperaſſet eos. Incoſtiñentes ergo ſunt mali, ſed intemperati ſunt peiores. Nam illi diſcuntur intemperati, qui ſunt habituati in malū, & quibus delectabile eſt malefacere: de quibus poeteſt exponi illud verbū, Qui lētantur, cū ma leſecerint, & exultant in rebus pefſimiſ. Iſti non bellant contra paſſiones, & contra tentationes, immo eligunt ire fm illas, & multoties diſplicet eis quod nō tentantur, & q̄ non hñt iuſurre ctiōnes carniſ. Sunt ergo mali incoſtiñētes, intemperati peiores, ſed bestiales ſunt pefſimi, ut vult Philosopher in eodē ſeptimo. Quia illi ſunt incoſtiñentes & intemperati qui ſunt ma li modo humano, & fm modum hominū: ſed illi ſunt bestiales, qui ſunt mali vltra modum ho minū. Inter quas bestialitates computant vi tium

7. Botic. ca. s.

tium Templiorum, quod nō reputabant Tē
plarii esse peccatum. Dicit etiam in eodem septi-
mo, Aliquos esse bestiales, narrans de quibusdam
hominibus existentibus in quibusdam insulis, q̄
rescindebant prægnantes, & comedebant puer-
ros earum: narrat de quibusdam aliis existentibus
circa Pontum, q̄ comedebant carnes hominū:
narrat de quibusdam aliis qui sacrificabant ma-
tres proprias, & sacrificabant sacrificium, & co-
medebant: narrat etiam de aliis, q̄ prestatabant sibi
filios in coniuio: nam si aliquis eorum volebat
facere cōiuium, mutuo accipiebat filiū ab alio.
Inter has autem bestialitates cōnumerat cōmis-
stiones carnales masculorū: hoc autem vitū est
q̄ aliquis delectetur in eo quod natura abhor-
ret. Apostolus autem has bestialitates appellat
ignominias, idest innominabiles, quia non sunt
digne nominari, ppter quodd vocat eas paſſio-
nes ignominiae, vt patet ad Rom. i. Templarii
ergo quantū ad bonum delectabile & quantū
ad venerea non solū erant mali & peiores, sed
etiam pessimi quia bestiales: & quod peius est,
non solū erāt bestiales, sed reputabant bestialita-
tē esse licitā. Nā ille est oīno pessimus, q̄ nō solū
peccat, sed credit esse licitū peccati, quia cīalīq̄
male agit, & credit se male agere, remanet in eo
quēdam scintilla boni, vt possit ex hoc penites-
re & conuerti: sed qui male agit, & non credit se
male agere, in eo non est aliqua scintilla boni, et
quandiu est talis, non pot̄ conuerti, nec esse pe-
nitens. Erant ergo Templarii quantū ad bonū
delectabile irrationales & pessimi. Sic etiā quā-
tum ad bonū vtile, quod est cōcupiscentia oculorum,
erant irrationales & pessimi: credebant
enim per fas & nefas bona eorum vtilia cresce-
re & augmentare: quod si negare velint facto
docebant contrariū, quia oēs eorū vicini affere-
bant & afferunt sic esse. Tertio quād ad bonū
honorabile, quod est superbia vitæ, erant irra-
tionales & pessimi, quia nolebant omnibus sup-
ferri. Vñ, vt ipsi modo confidentur, sic erant
inuidi, quod non superferrebant aliis. Sic do-
lebant de honore aliorum, q̄ ppter eorū inui-
diā creditur ciuitatem Aconensem fuisse per-
ditam. Nam publicē fertur, vexilla Saracenori
in domo eorū primitus fuisse visa. Et si dicat ali-
quis eorum Scerimæ bellasse. Dicemus, q̄ facit
aliqua bona quispiam, quæ cum facit, non dici-
tur facere bene, quia semper ea cum intentione
fallendi facit, vt Aug. ait in lib. de Trinitate. Sic &
Templarii faciebant bona, non tñ bene: q̄a nō
faciebant ea intentione merendi apud D.N. le-
sum Christum, sed apparendi apud homines.
Credibile est enim ciuitatem Aconensem p̄ eos
fuisse perditam, cum publicē diceretur eos esse
amicos Saracenori. Nam multo tñ Saraceni,
vt a fide dignis audiuiimus, rogati ab eis, defere-
bant aliquid Christianis. Dicebant etiam Sarace-
ni, vt audiuiimus, q̄ Tēplarii erant de lege co-
perta. Loquebantur enim de Tēplariis mo-

A do, quo loquebantur de Saracenis suis. Nam
cī Saraceni habeant apud se homines illustres
& subgiles, quia apud eos viguit & viget magis
sciētia, vt patet ex libris, quos hēmus trāslatos ex
ipsis, iō Tēplarii volentes eorū imitari legem,
libros Saracenorum acceperant, & in propriū
idioma transtulerant. Consideret ergo D.N.
Summus Pontifex, quanta mala fecerit exēptio
in Tēplariis, ppter qđ nō debet esse facilis ad
exemptionē facere, sed potius factam tollere.

Cap. XXXIII. In quo agitur, quanta mala fecerit
exēptio in Canonicis secularibus.

B Ostq̄ determinauimus,
& ostendimus D. Sum-
mum Pontificem non
debere exemptionē fa-
cere, sed factam tollere
p̄ ea que videmus ac-
cidisse i Tēplariis: hoc
idem volumus ostendere in Canonicis per
ea que videmus in canonicis secularibus dicen-
tibus se esse exemptos. Possunt aut̄ huiusmodi
Canonici operari ad tria: primo ad Prælatos,
a quibus se dicunt esse exēptos: secundo ad suos
concives & socios: tertio ad personas coniun-
ctas illis. In quibus omnibus forefaciunt. Quod
si non gauderent exemptione, punirent a suis
Prælatis, & cauerent sibi manifeste delinquere.
Primo si comparemus Canonicos, dicētes esse
exēptos, ad Prælatos, erigētes ceruicem ppter
exemptionem, volunt se æquiparare eis, & des-
ignātur suos Prælatos, superiores vocare, sed
vocant eos suos pares; cui verbo- etiam iura cō-
tradicunt. Nec est mirum si simplices Canonici
hoc dicāt, quia aliquos famulos in iure perfitos
audiuiimus sic loquentes. Et non solum vocant
se pares Prælatis, sed aliqui ex eis reputant se su-
periores Prælatis, afferentes se posse excōmuni-
care ipsos. Aliqui n. in tantam vescaniam sunt
elapsi, vt dicant se habere iurisdictionem in do-
mibus Prælatorum, dum existunt in domibus.
Et dum existunt, qđ peius est, armati insurgunt
contra Prælatos: & non verentur iniuriari Præ-
latis. Quæ omnia mala ex exemptione vim sus-
tine nullus debet dubitare. Familiares etiā Ca-
nonicorum ppter exemptionem forefaciunt in
familiares Prælatorū & in ipsis Prælatos, atq̄
huiusmodi defensionibus manutenēt & defen-
dunt eos: & ex hoc ipsis Canonici verē forefa-
ctores esse dicuntur. Sed dices q̄ Capitulum rō-
nabilitē & de iure debet esse supra Prælatū: nā
cum Capitulum eligat & faciat Prælatū, & sem-
per agens sic præstantius patiente, & causa sic
semper excellentior suo effectu, ideo vñ Capitu-
lum habere quandam excellentiam sup Præ-
latū. Ad hoc dici potest q̄ videt Capitulum
comparari ad Prælatū, sicut calor comparat

ad ignem vel ad formam substantialem ignis. Nam agens calefaciendo generat ignem: prius tamē introducitur calor in materia, q̄ ibi introducatur forma ignis, vel sequatur. Dicemus etiā q̄ calor imperfectus præcedit, sed perfectus sequitur, vt potest patere ex Cōmentatore, & cō muniter ex aliis philosophis loquentibus de hoc. Agens ergo generans ignem primo introducit calorem in materia, q̄ ibi introducat formā ignis. Materia ergo de qua debet fieri ignis semper calefit & augmentat in calore: nō tamē pōt esse perfecta in calore nisi p introductionē forme ignis. Cum ergo calor sit accidens, & semper accidens sumat originem a substantia, iuxta illud quod habetur 1. Phys. Materia subiecta cū forma est causa omnium accidentium quae sunt in ea. Non ergo potest intelligi q̄ in materia sit perfectus calor nisi in ea sit prius forma substantialis ignis, a qua oritur huiusmodi perfectus calor. Sic & in p̄positio, capitulū sine Prælati & sine capite intelligitur esse imperfectum, quia imperfectum est corpus sine capite, & imperfectum facit ad generationē Prælati, sicut calor imperfectus facit ad generationē ignis: & sicut calor perfectus sequitur generationem ignis, sic Capitulum perfectum sequitur perfectam generationem Prælati. Et vt ista melius patet, dicemus quod calor nō generat ignem, nisi vt organum formae substantialis ignis, sicut cera nō inducit formam artis nisi in virtute artis, & vt est forma artis. Sicut ergo cera est quid imperfectū respectu formae artis, & non introducit formā artis nisi in virtute perfecti, id est virtute artis: & sicut calor est quid imperfectum respectu formae substantialis ignis, & nō facit ad generationem ignis nisi. vt organum eius, ppter q̄ si calor imperfectus præcedat formam substantialē ignis, perfectus tñ sequitur: sic capitulū est imperfectum sine opere prælati, & generat prælatū perfectum, sed hoc agit in virtute Prælati superioris, ad quem spectat confirmatio Electi. Per capitulum electus Prælatus sed non confirmatus, est adhuc imperfectus, & præceditur a capitulo imperfecto: quia quandiu capitulū non habet Prælatum confirmatum, non habet propriū caput, & est imperfectum. Sed postq̄ Prælatus est confirmatus de esse eorū caput, tunc dicitur esse capitulum perfectum, h̄is suum caput cōfirmatum & perfectum. Et quia Prælatus prius inteligitur esse confirmatus & perfectus q̄ sit Prælatus Capituli, & q̄ capitulum habeat suū caput & sit perfectum, bene dictū est q̄ sic capitulum imperfectum præcedit Prælatū imperfectum, Prælatus tñ perfectus præcedit capitulum perfectum, sicut calor imperfectus præcedit ignē imperfectum. Et quantū adhoc videſ se habere capitulum vt accidens, Prælatus vero vt substantia. Et sicut accidens non pōt agere nisi in virtute substantiae, sic videſ contra naturam q̄ Capitulum agat nisi in virtute Prælati electi & nō cō

A firmati, vel electi confirmati & perfecti, vel Prælati superioris, cuius est confirmare & perficere prælatum electum. Semper n. ista artificialia, vt circa principium huius libri diximus, quantum possibile est, sunt in naturalia reducenda, cū naturale sit (vt iam diximus) q̄ ars imitetur naturā. Capitulum ergo dicēs se esse exemptum, & habere virtutem agendi a Prælati, dicit se esse imperfectum, cum imperfectū non agat nisi in virtute perfecti: negando ergo se agere in virtute Prælati, fatentur se agere in virtute Prælati. Qui modus arguendi, q̄ negando aliquid concedamus, in notissimis habet locum; sicut diximus de loquela, q̄ qui negat loquelā concedit loquelandam, cum non possit negare loquelandam nisi loquendo per loquelā. Cum ergo notissimum sit q̄ capitulū debet agere in virtute Prælati, decet summū Pontificem non solum caplū non exemptū facere, & ipsum subtrahere a suo Prælati, a quo debet habere perfectionē & virtutem agendi: sed factā exceptionē a caplo tolle re nīshoc faciat pro magna & evidenti cā. i. p studio per quod sunt homines scientes, & fides saluberrima defendit ac robatur. Sed si hoc volumus adaptare ad Capitula: dicemus ea nō studere (vt sensibiliter cernimus) ad fidei defensionem, sed magis ad rixas & litigia ac Prælatorum inculcationem. Viso, quomodo tollenda est exemptio capitulorum prout comparantur ad suos prælatos, volumus hoc idem ostendere prout Canonici constituentes capitula compartantur ad suos consocios tam clericos q̄ laicos. Videmus n. eos, qui sunt exempti a prælatis, q̄ non timent iniuriari aliis tam clericis q̄ laicos. Incedunt n. armati, commouent, vadunt vagabundi de nocte, inuidunt personas alias siue clericos siue laicos iniuriantes eis, & vulnerantes ipsos, & cum armis inuidentes ipsos: & quia Prælatum eorum dicunt esse summum Pontificem, sicut animalia non timent Leonem longinquū, sicut summus Pontifex, quia nō potest semper esse proximus, ab eis non timetur: & ipsi nō timent sententias Prælatorum nisi sint subiecti eis: q̄a quantum ad ea quae recipiunt a prælatis, putant per Prælatos Archidiaconi, vel recipiāt ab eis aliquam dignitatem fm quā faciunt Prælati Homagia, & pmittunt eis se esse subiectos: hoc tñ non obstante Prælati non obediunt, nec eorum sententias metuunt: & quod peius est, non timent sententias canonū, quibus se esse subiectos possunt nullatenus dubitare. Immocum visitant, quia visitatio discurrendo p agrū in transitus non debet magna celeritate peragi, quia diuturnā notitiam res ipsæ postulant: ipsi tamen nō verentur sic transeundo de quibus cunctis maximis causis celeriter cognoscere. Nā & matrimonia separant, dicente domino, quod Deus coniunxit, homo non separet. Debet n. iudex in talibus non in transitu, & sine evidenti causaz cognitione, sed in diurno tempore iudicare.

dicare. Pōt. n. contingere q̄ matrimonium sit legitimum & non sit ratum, cuiusmodi erat matrimonium in primitiua ecclesia inter infideles. Nam si vñus coniugum conuertebatur, & alias non, si volebant habitare simul sine contumelia creatoris, sustinebatur tale matrimonii in spe, q̄ vir infidelis cōuerteretur per mulierem fides sem, vel econuerso. Sed quando alter coniugū non conuersus volebat habitare cum alia, permittebatur sine contumelia creatoris ut dicit Apo stolus 1. Corinth. 7. Si infidelis discedit, discessat) dissoluebat matrimonium, quia & si potest esse legitimum, non tñ erat ratum. Sed nunc inter fideles si matrimonium est legitimum, est omnino ratum, nec debet quis separare quod Deus coniunxit: & si separantur coniuges, hoc est solum quantum ad torum, non quātum ad vinculum. Propter qđ dī prima ad Cor. 7. Qui matrimonio iuncti sunt, p̄cipio non ego, sed Dominus, Vxorem a viro non discedere: q̄ si discesserit, manere innuptam, aut viro suo recōciliari. Hoc ergo solum est videndum in matrimonio fidelium, vtrum sit legitimū: & si est legitimū, nullo modo debet nec potest dissoluī, & maxime quantum ad vinculum: propter quod magnum periculū, quod inde pōt accidere, nō est huiusmodi cognitio facienda in transitu, sed cum magna maturitate in diurno tempore. Cum ergo Archidiaconi ppter exemptionem hoc faciant in transitu, & sine sufficienti deliberatione, cum hæc tanto tempore durauerunt, & non potest latere D.N. Summū Pontificem maxime cum ipse fuerit prælatus in tēpore sollicitudinis assumptus, et diuersa Prælationū gñā expertus, nunc autem prælationis apicem adespitus, debere exemptionem nullatenus sustinere. Addemus autem ad aures D.N. Summi Pōtificis, ppter talem exemptionem tollendam et amouendam ab Archidiaconis, quod non solum Archidiaconi non verentur sentētiā Canonis incurrere, nam vna et eadem die visitant plures ecclesiās, sed etiam a qualibet ecclesia visitata totam et integrām procuratiōnē recipiūt in pecunia numerata. Quod neq; ipsi episcopis licet facere, nī super hoc habeant licentiā specialem a Domino Papa. Diximus autem de Canonicis dicentibus se esse exemptos, quomodo se habeat ad prælatos, et quomodo ad suos consocios sive clericos sive laicos: restat nūc vñmo declarare, quomodo se habeat ad personas coniunctas tam clericos q̄ laicos, et ad mulieres, sorores, filias, et nepotes, et alias personas eis cōiunctas affinitate vel consanguinitate, vel alio modo. Nam, vt diximus, ppter exemptionē nō timentes Prælatum sunt noctiugati, discurrentes de nocte per villam, portantes arma, vulnerantes homines, volentes suis prauis voluptatibus obuiare: frangentes ostia de nocte, et mulieres ibi existentes vi opprimentes, vel violēter inde eduentes, et alia enormia facientes: quibus omnes

A nibus ad agendum exemptionē tribuit incentiuī. Nō tamen dicimus quin multi Canonicorum exemptorum sint boni, loquendo tam de Canonicis Simplicibus q̄ de aliis in ecclesia habentibus dignates, quibus displicent ista mala, et forte in cordibus suis optant, et eorum cōscientia dictat q̄ non deberent esse exemptiones in ecclesia eorum, ne Canonici malefacientes, carrentes capistro et freno correctionis, exinde su mereint materiam delinquendi.

Cap. XXXIII. In quo agitur quanta mala fecerit exemptione in exemptionis religiosis diuitiis.

B

Eclaratis sceleribus, quę prouenerunt ex exemptione Templariorum; et ostensis delictis, quę ex ea prouenerunt in Canonicis, et capitulis exercitiis volumus declarare quot et quāta mala Religionis exemptis diuitiis ex exemptione contingunt. Primo enim vidimus Religiosos exemptos diuites delinquentes quantum ad respicientia religionē & ordinem, quia non gerunt vestes suę religioni congruas, immo etiam alii curiosiores existunt in suis vestibus q̄ sacerdcales, alii etiā vt non cognoscant se transferunt ad habitum penitus secularē. Et cum Religionē a religiōdo dicatur q̄ religiosi debent esse religati a mundanis & solitūs, quę consistunt in aribus, in venationibus, in mundanis strepitibus in armis: ipsi tamen non verētur ferre falcones & alias aues venaticas & alia animalia ad venandum: ferunt etiam gladios & alia arma bellica, quibus (suz religionis immemores) ledunt alios & vulnerant qui si inter p̄prios socios suę religionis fuissent, hoc minime attentassent. Nam in religiosis est detestabile nō solum alios ledere, sed etiam non refrenare linguam, & alii detrahere ac etiā diffamare, iuxta illud Iacobi 1. Si quis autē putat se religiosum esse, & non refrenat linguam suam, sed seducens cor suum, huius vanā est religio. Secundo delinquent quantum ad sacramenta ecclesiastica, & quantum ad sanctas ordinationes ecclesiastar. Delinquunt. n. quantum ad matrimonium, qđ est magnum sacramentū in ecclesia, iuxta illud ad Eph. 5. Hoc sacramentum magnum est, ego autem dico in Christo & ecclesia. Et dicitur alii quod sacramentum magnum vel quantum ad continentiam, & sic est magnum sacramentū Euchristia, quę continet totū Christum vñs Deum & vnum hominem. Vel dicit magnum aliquod sacramentū quantum ad efficaciam, & sic est magnum sacramentū Baptismus, qui licet directe ordinatus sit contra peccatum originale, tamē effici-

caciam habet contra alia peccata quæ inuenit A cum originali: ut si adultus baptizetur, & nō accedat factus ad baptismum, absoluatur non solum a peccato originali, sed etiam ab omnibus peccatis, quæ commisit ante baptismum. Potest etiam dici sacrum magnum quantum ad ministerium, & sic Confirmatio est magnum sacramentum, quia nō potest conferri nisi per ministrum Ep̄m. Et Ordo potest hoc modo dici magnum sacramentum, quia non potest aliquis conferre ordines, & facere alios sacerdotes, nisi sacerdos magnus & episcopus. Et potest dici quarto sacramentum magna quantum ad significatum, & sic Matrimonium vel Coniugium est sacramentum magnum, quia significat vel figurat coniunctionem Christi & ecclesie. Et iō Apostolus loco praesignato ait loquens de Coniugio, Hoc est sacramentum magnum, dico, id est expono, in Christo & ecclesia, & in eo quod significat & figurat coniunctionem Christi & ecclesie. Contra hoc autem hoc sacramentum Religiosi exempti diuites non verentur delinquere, qui contra mandatum ecclesie Matrimonia clandestina celebrant, in quorum celebratione est magnum periculum. Et proinde semper debent fieri palam, ne contrahentes habentes aliquod impedimentum, contrahant matrimonia illicita. Et nō solum faciunt contra matrimonium, quod est sacramentum ecclesie, sed etiam contra statuta & ordinationes ecclesie, cuiusmodi sunt, nō recipere excōmunicatos in Cemeterio benedicto, quia cum quibus non coicamus viuis, nō debemus cōmunicare mortuis. Ipsi autem contrarii facientes Cemeterium polluunt & tanquam conscientiam non habentes, nulla est in eis censura. Tertio nō currant infestre tam prælatis & aliis iniurias. Videlicet nō quendam religiosum exceptum inuadere hospitium prelati, et cum ense euaginato interfregisse portas hospitii Prælati ex qua fractione, plures de familia Prælati erant mortaliter vulnerati, & unus morte extinctus: & viam uniuersitatem carnis ingressus, nec tamen fuit propter hoc sufficienter a suo Abate correctus. Quod etiam faciunt in aliis diuites religiosi exempti: quo modo usurpant iura aliorum? quomodo per potestiam diuinarum opprimunt alios? quomodo sunt vagabundi de nocte? quomodo in hunc vestimentum? quomodo quas nō possunt ad inhonestatem nostram declinare, vi opprimunt? quae omnia narrare longum esset: sed haec omnia breuiter cōstringentes, dicamus in eis impletum esse vaticinium Ieremiac 24. Video fucus bonas, bonas valde) & sunt hi qui in religione manserunt & perseverant (& malas fucus, malas valde) & sunt illi excepti, qui a religione defecerunt. Religiosi ergo diuites exempti cōmuniter non currant de studio, ut testatur Hieronymus. Si nō literis operantur, carnis vitia nō amarent. Non laborantes ergo ad habendum victum & vestitum, quia sunt diuites, nō diligunt studium literarum, credentes ex suis diuitiis sufficientiam habere. Et quia ani-

mus hominis nescit otiosus esse, cogitant alias vanitates, & fiunt incōtinentes, correctionem sui episcopi non metuentes. Dictat ergo ratio, quod summus Pontifex exemptionem nō faciat, sed factam tollat. Sed dices quod D. Summus Pontifex potest omnia facere. Cui dicto non contradicimus. Habet n. summus Pontifex, quanto ad ea quæ sunt de iure positivo, plenitudinem potestatis, non autem habet hanc potestatem in naturalibus, & in his quæ sunt de iure naturali: sed solus Deus, cuius summus Pontifex est Vicarius, habet plenitudinem potestatis & in naturalibus, & in his quæ sunt de iure naturali: potest enim calefacere sine igne, & quod existens in igne non calefiat, non obstante quod ignis naturaliter calefaciat: potest etiam in his quæ sunt de iure naturali dispensare, & ea facienda percipere, vt si est contra ius naturale innocentem occidere, ipse tamē præcepit hoc fieri, cum mandauit Abraham imolare filium: & si est contra ius naturale furari aliena, & ea inuito domino petrae, hoc tamē præcepit, cui mandauit Hebreis, quod acciperent ab Aegyptis mutuo vas auria & argentea, quæ securè detulerunt: & si est contra ius fornicari, ipse tamen hoc præcepit Osee, quod acciperet sibi uxorem fornicariam, & ficeret filios fornicationum. Potest enim hoc licite imperare Deus, vt non peccet, hoc adimplens: nam ratio peccati in eo est, quod quis deordinatur a Deo. Sicut ergo in naturalibus potest remanere ordo ad Deum, non remanente ordine ad creaturam, quod fieret si Deus alia quam calefaceret sine igne, & si aliquo calefactibili existente in igne non permetteret calefieri ab igne: sic etiam in moralibus existentibus de iure naturali, potest remanere ordo ad Deum, sublato ordine ad proximum: sed quia Deus potest tollere ordinem ad proximum, remanente ordine ad seipsum, potest ista præcipere fieri sine peccato. Concludamus ergo & dicamus, quod sicut Deus potest dispensare in his quæ sunt de iure naturali, & potest facere contra cursum rerum naturalium, hoc tamen raro facit, & per eundem utilitate ecclesie et fidei facit: sic summus Pontifex faciens contra ea quæ sunt de iure positivo, cuiusmodi est exemplo. ideo communiter loquendo non debet exemptionem facere, sed factam tollere, nisi eam faciat pro magna & evidenti utilitate ecclesie. Rursus si faciat talam exemptionem, quantum ad aliqua capita Religionis diuinitum, vel quod totam unam religionem non deditam studio, vel deditam secundum aliquam modicam partem faciat exceptam, ex qua exemptione videtur tot mala originem sumere, credimus quod non deceat vel expedit facere, cum secundum sententiam Apostoli,

Omnia quæ licent, non expediunt.

Cap.

Cap. XXV. In quo ostenditur quod exemptione secundum sui significatum non est facienda sed tollenda.

I autem consideramus quid significat nomen exemptionis, declarare poterimus exemptione non esse faciem, sed tollendam. Hoc enim significat exemptione, quod aliqui eximantur a suo ordinario: sed non potest eximi a suo ordinario, nisi eximantur a suo ordine ecclesiastico, quem debet habere in Dei ecclesia. Cum ergo dicat Apostolus 1. Cor. 14. Omnia autem honeste et cum ordine sicut in vobis: exemptione autem non sit honestate: nam hoc est honestum, in quo seruat ordinarius status: sed in exemptione non seruat ordinarius status episcoporum vel pontificum, qui sunt super alios in his quae sunt ad Deum, ut habetur ad Hebreos. 5. Sunt ergo Pontifices vel episcopi medii inter summum Pontificem & alios homines, in his quae sunt ad Deum. i. in spiritualibus. Quod ergo aliqui eximantur a suis ordinariis, non seruat ibi honestas, id est ordinarius status quantum ad Praelatos: nec seruat ibi debitus ordo, id est debita ordinatio quantum ad subditos. Nam cum subditi sint inferiores suis Pontificibus, & pontifices sint medii inter eos & summum Pontificem, non seruat debitus ordo, si eximuntur a proprio praelato, cum est Dionysius. Semper debitus ordo requirat, quod inferiora sint reducenda in superiora per media, quia (ut ait 7. de divino.) Ipsa diuina substantia est omnium effectiva, & semper omnia concordans, & indissolubilis omnium concordationis & ordinis causa, & semper fines priorum coniungens principiis secundorum, & unam omnium conspirationem & armoniam pulchre operans. In hoc ergo stat armonia, ordo & consonantia totius universalis, quod fines priorum debent coniungi principiis secundorum. Priora ergo sunt summa, secunda sunt media, tertia sunt inferiora & infima. Summus ergo Pontifex est omnino prior, ipsi Pontifices sunt secundi, alii autem tertii sunt inferiores & infimi. Ergo infima priorum, id est infima summi Pontificis debent attingere principia secundorum, id est supraemaliorum praelatorum, (ut verificetur de Vicariis Christi, spiritualiter loquendo, quod verificatur de Christo similius cetero & totaliter, Omnia subiecti sub pedibus eius:) & sicut supraemaliorum praelatorum attingunt infima summi Pontificis, sic supraemaliorum debent attingere infima Praelatorum. i. episcoporum. Qui universalis ordo quia per exemptionem tollitur & confunditur tantum quantum se extendit exemptione, ideo bene dictum est quod in rubrica capituli dicebat, quod ex ipso significato non minis exemptionis sufficienter declarari potest.

A exemptionem non esse facienda sed tollendam, id est honestum statum a Praelatis, & debitum ordinem a subditis, dicente Apostolo, omnia in nobis honestate & secundum ordinem facienda. Sed dices, Hoc contrariari superioribus dictis. Dicebatur. n. supra, posse contingere, & etiam sic esse, quod Capitulum imperfectum praeedit Praelatum imperfectum, cum electio Praelati per capitem communiter fiat: sed praelatus electus per superiorum confirmatus praeedit capitulum perfectum, quia non est capitulum perfectum si non habet caput, & non habet caput antequam sit suus Praelatus confirmatus: propter quod prius intelligitur Praelatus esse confirmatus & perfectus, quod capitulum habeat caput & sit perfectum. Quae omnia si volumus adaptare ad summum Pontificem, cum ipse non confirmetur per aliquem alium, videatur semper remaneat ut electus, & ut imperfectus, cum in qualibet Praelatura videatur prefectio summi. Ad quod dici potest, quod semper universalia ut universalia superioribus carent. Nam ignis elementum continentia, quantum ad alia elementa, est quid universalis, quia universaliter continet alia elementa: sed non quid universalis est continentiam quantum ad alia corpora, quia non continet omnia alia corpora: igitur sicut habet universalitatem, sic habet superioritatem: est ignis supremus inter omnia elementa, non autem inter omnia corpora: sed celum, quod est supremum inter alia corpora secundum quod huiusmodi non habet aliud superius corpus: ideo ait Philo sophus quod terra est in aqua, aqua in aere, aer autem in igne, ignis in celo, celum autem non amplius in alio. Ego ergo ipso quod aliquis eligitur summus Pontifex, quia non habet aliquem hominem purum superiorum, non indiget alia confirmatione cum sit supremus inter homines hic viventes, sed ipsa electio, est ipsa confirmatione: sicut videmus in agentibus materialibus quod agens vel generans quantum dat passo vel generando de forma, tantum dat sibi de loco, tantum dat sibi de praesidentia & influentia: quia semper superiora sunt & loco praesidentia inferioribus, & influunt in inferiora, vel per ea sit influentia in inferiora. Cum ergo summus Pontifex quantum ad regimen ecclesiarum accipiat in se oem formalitatem, & oem dignitatem, & sit adeptus omnem apicem ecclesie, inferiora indigent confirmatione & stabilitate, summus vero Pontifex non indiger confirmatione, sed ipsa electio est ipsa confirmatione & stabilitas. Propter quod summus potest, eo modo, quo est omnino supremus, non indiget confirmatione & sit abilitate ab alio: sed eo modo quo non est omnino supremus, potest his indigere. Patefactum. n. fuit supra quod quantum ad ea quae sunt iurisdictionis, Papa est omnino supremus: propter quod post electionem eius, nullus potest aliquam iurisdictionem influere, vel iurisdictione eum confirmare, vel statibilem facere, sed quantum ad iurisdictionem ipsa electio est confirmatione: in ipsa enim electione datur D

Nbi tantum de formalitate & de dignitate, & de iurisdictione, quantum potest habere, ut quantum ad hoc non indigeant homines hic viuentes superiori agente vel confirmante. Habet ergo papa ex sola electione oem apicē ecclesie quantum ad ea quae sunt iurisdictionis, non quantum ad ea quae sunt ordinis. Propter qd si eligeretur papa nō presbyter oporteret qd fieret sacerdos ad hoc qd posset confidere corpus Christi: & si eligeretur papa nō episcopus, oporteret qd fieret episcopus ad hoc qd posset ordinare & facere alios sacerdotes. Si .n. eligatur in papam aliquis nō episcopus, nō erit sacerdos magnus qd ad ea quae sunt ordinis, quia non habebit in se perfectionem characteris sacerdotalis: erit tamen magnus & maximus quantum ad ea quae sunt iurisdictionis. Sicut etiam propositū confitendi & contritio facit nos impares, fīm Sanctos doctores, in remissione peccatorum, licet absoluī ab alio sacerdote omnes teneantur: oportet tamen qd se subiciat alii sacerdoti, ut absolutionis beneficium consequatur, cum nullus sit ab illa sententia exemptus. Ite ostendite vos sacerdotibus: & dixi, Confitebor, & tu remisiisti. In solo enim proposito confitendi, si sit tatum propositum quod sufficiat, remittuntur peccata: aliter nō esset verum, ut dum irent, id est anteq; ostenderent se sacerdotibus, mundati sunt. Tamen ex hoc nō potest argui qd simpliciter sufficiat propositum confitendi, vel contritio sine confessione: quia si adsit locus, & opportunitas cōfītēndi, & præsentia debiti sacerdotis, si nō confitentur, reputatur fictus, vel contritio vel propositum confitendi apud Deum reputatur fictum. His itaq; peractis, dicamus, ut dictum est, qd quantum ad prius homines, Papaz electio est cōfirmatio: nec tamē propter hoc excludimus diuinā operacionem vel Christi, qui est vñus Deus & verus homo huiusmodi electionē cōfirmans. Nā coadiutores sumus Dei, & omnia opa nostra operatus est Dñs Christus: qui ea cōsumat & perficit, ipso dicente, Sine me nihil potestis facere. Ipsam ergo electionem summi Pontificis operatus est Dñs, & dictam electionem consumat & perficit Christus: & forte ad hoc insinuādū dixit Christus Petro Lucæ. 22. Ego autē oraui pro te ut non deficiat fides, & tu aliquādo conuersus confirmas fratres tuos. Ex quibus verbis manifeste colligitur, qd ex oratione Christi, nō defecit fides Petri, sed fuit confirmatus in fide Petrus p Christum. Quae confirmatio pōt referri ad oēs successores Petri, ut intelliguntur cōfirmari deficientes in fide, quae est fundamentū: & in iurisdictione, quae est edificium superedificatum super fundamentū fidei. Igitur Petrus & quilibet successor Petri non est per aliquem purum hominem, sed per Christū confirmatus. Quod vero sequitur, Et tu aliquando conuersus confirmas fratres tuos) vox Christi est ad Petrum & ad suos successores dicentis, Tu Petre & quilibet

A successor tuus per me confirmatus es; Sed tu & quilibet successor tuus confirma fratres, Prælatoros per te vel sub te electos. Et signanter hic loquitur Christus de fide, quia quantum ad alias quones & executiones aliqui cōmitti pnt sine res uocatio, & forte cum quæstione: quia si esset Archidiaconus in ecclesia Dei, ad eum spectaret custodia & executio temporalium: & si esset Cancellarius in ecclesia Dei, ad eum spectaret beneficiorum determinatio vel diffinitio placentorum vel quæstionū, ita qd papa nō intromitteret se nisi de fide. Et ideo quia huiusmodi quæstio (id est de fide per antonomasiā) spectat ad summū pontificē, Christus igitur loquendo principi Apostolorū specialiter facit mentionem de fide, dicens, Ne deficiat fides tua. Confirmatio ergo summi pontificis nō refertur ad purū hominem, sed in Christū: confirmatio autem aliorum Prælatorum, & etiā omnium fidelium, referenda est in Petrum, vel in successores Petri media te vel immediate: quia summus pōtīfex aliquos ut superiores prælatos cōfirmat immediate, inferiores nō confirmat immediate, sed per superiores: aliquos etiam non superiores confirmat immediate. Et quāuis nō posset sine aliqua moderatione, quia semp exemptio aliquā inordinationem facit, tamē quia in his quae sunt de iure positivo potest remanere ordo ad summū Pontificem sublatō ordine alio, sicut in naturalibus & in his quae sunt de iure naturali potest remanere ordo ad Deum sublatō ordine alio: sed vt saepe saepius diximus Deus qui potest in naturalibus omnia facere immediate & æque bene, tamē nō vult, sed suam vult cōmunicare creaturis dignitatem: & sic administrat res, ut eas proprios cursus agere sinat, ut in capite huius libri per Augustinū ostensum est. Summus tñ pontifex habēs plenitudinē potestatis in positiis, sic debet administrare res, id est personas ecclesiasticas, ut eas proprias causas administrare sinat. Et cum non ēque bene, nec ēque diligenter possit fieri executio horum quae spectant ad ecclesiā (quā turbat exemptio) per vñū singularem hominem quantumcunq; bonū, sicut fit per plures bonos: ideo exemptio, nisi p magna causa, non est permittenda. Ad hanc veritatem probandā, qd electio summi Pontificis reducitur in Deum vel in Christū, possumus adducere verba quae habentur Matth. 16. Ego dico tibi quod tu es Petrus, & super hanc etc. & sequitur, Tibi dabo claves regni celorum: & quodcunq; ligaures super terrā &c. Petro ergo & suis successoribus dictū est signanter & specialiter, Tu es Petrus: & tibi dabo claves: quia electio summi Pōtificis est exempta actionis, & non habet alium confirmatorem nisi Deū. Sed ad alios Apostolos in ligatione & absolutione peccatorū locutus est generaliter, ut habeat Ioan. 20. quando post resurrectionē insulauit in discipulos suos, & dixit eis, Accipite spiritum sanctū, & quorum remiseritis

remiseritis peccata etc. ut det nobis intelligere, q̄ confirmatio aliorum Praetatorum currit cōmuniter, & sit confirmatio eorum ab homine puro; sed confirmatio summi P̄tificis habet singularē medium, & non sit ab alio qui sit purus homo, sed sit a Deo vel Christo, qui est Deus & homo: immo si consideramus verba euangeli, & maximē post resurrectionē Christi, quia ex tunc Christus per modicum tempus cōuersatus est cum eis, idest cum Petro & discipulis, videlicet usq; ad ascensionem: & ex tunc remansit ecclesia sub Petro, idest sub Vicario Christi, ideo Euangelium loquitur de Petro signanter per comparationem ad alios Apostolos, iuxta illud Marci vltimo, Ite, dicite discipulus eius, & Petro, quia præcedet vos etc. Sic etiam Lucas vltimo, illis duobus discipulis euntibus ap̄paruit Iesus in via, a quibus cognitus est per fractionem panis; ipsi vero redentes in Ierusalem, inuenierunt congregatos vndeclim discipulos dicentes, Surrexit Dominus vere & apparuit Simoni. Quod ergo Euangelium singulariter loquitur de Petro, Gregorius, & Hieronymus dicunt hoc factum esse, ne desperaret, quia negauerat ipsum. Possimus tamen dices re quod Angelus apparens mulieribus locutus est specialiter de Petro propter duo, videlicet ne desperaret, ut dicunt Gregorius & Hieronymus; & etiam quia specialiter confessus est Christum esse filium Dei viui: & Christus specialiter respondit, Tu es Petrus, & dabo tibi claves etc. Nam ex hoc factus est Petrus princeps Apostolorum, & ex hoc traditæ sunt ei claves regni celorum, ut ex hoc intelligeremus, quod principatus Petri, & successorum eius non currit communiter cum aliis, sed est exemptæ actionis: immo sicut Petrus primo confessus est Christum esse filium Dei, ita primus inter omnes alios viros post resurrectionem meruit videre Christum. Propter quod super illo verbo iam allegato, Surrexit Dominus vere, & apparuit Simoni, ait Beda, Omnis virorum primo Dominus intelligitur appariisse Petro, quia omnino credendum est primo appariisse Matri, non ut dubitantem certificaret, quia vniuersas heres interemit in vniuerso mundo, quoniam Christo moriente in ipso sola remansit fides, non credentibus immo dubitantibus ceteris.

Deus ergo apparuit ei ut tristem lētificaret, ut apparuit fors tē mulies ribus aliis. Sed inter viros primo Petro. Quæ omnia indicant principatum Petri & successorum eius esse actionis exemptæ.

A Cap. XXV I. Et ultimum, in quo ostendatur quod Exempti sunt quedam turpis pars ecclesie, & adducuntur dicta Decreti contra exemptos.

Voniam pulchritudo partis magis est in ordine ad totum, q̄ sit in se ipsa, non immitto Aug. in Enchir. c. 10. atq; singula creata bona sunt, simul autem vniuersa valde bona: quia ex omnibus consistit vniuersitas, admirabilis pulchritudo. Et q̄ pars ex toto & ex ordine ad totū habet quandam pulchritudinem, ideo bene dicta est quod ait August. 3. Confess. Turpis est omnis pars vniuerso suo non congruens. Quod si volumus ad hanc materiā verba Philosophi adducere, dicimus, q̄ cū homo sit mediis inter angelos & bestias, non potest nisi triplici modo vivere, quia vel vivit ut angelus, vel vivit ut homo, vel vivit ut bestia; si ut homo, vivit vita politica; si ut bestia, vita voluptuosa. De qua triplici vita, contemplativa, politica, & voluptuosa, agit primo Echico. Cap. 7. Vita politica, i. socialis vel civilis competit homini in eo q̄ homo, ut plane habeat ex i. Politie. Cap. 2. Est n. homo naturali animal ciuale vel sociale; pp q̄ ei secundū q̄ homo cōpetit vita socialis & ciuilis. Qui ergo nolunt aliis cōicare, & volunt esse exēpti, nolunt vivere vita ciuili, & nolunt animi numerari cum aliis; & si sunt pars ecclesiæ, non sunt pars conueniens suo toti, vel suo vniuerso. Et quia turpis est pars, quæ suo nō cōgruit vniuerso, si tales exēpti dicantur pars ecclesiæ, hoc non erit propriæ & absolute, sed cum hac additione, q̄ sunt pars turpis; quia pp̄ter exēptionē talis pars suo non conuenit vniuerso; quia non genent modū & ordinem cōpetentē suę vniuersali ecclesiæ, fm quē inferiora semp reducuntur in superiora per media, & semp aliū à pontificis reducuntur in summū Pontificem per pontifices medios. Quilibet ergo talis homo exemptus non vivit ut homo, quia non vivit vita sociali, ut socialis est; nec reducitur in summū Pontificem per pontificē medium. Et quia nō vivit ut homo, & non reducitur ut ciuis istius ciuitatis, quæ est ecclesia, cōsequens est, q̄ vel vivat ut angelus, si vivit contemplativa vita, vel vivat ut bestia, quia vivit vita voluptuosa. De talibus n. losquens Philosophus in i. Politicordi ait, q̄ non indigens alto, sed per se sufficiens, nō est pars ciuitatis, quare aut bestia, aut Deus. Quia vel est peior homine, & est bestia; vel est angelus qui est melior homine, & tūc Deus. i. diuinus vel angelicus. Omnis ergo exēptus, vel est exēptus, & augetur, si det se contemplationi & studio; vel est

D ii

bestialis, si det se voluptatibus: quod satis experimen-
to cognoscitur, si dicta in precedentibus
capitulis diligentius intueantur. Facere ergo exē-
pros non deditos studio, est facere quandā tur-
pem partem in ecclesia. His itaq; peractis, quia
vidimus apostolum ad suum propositū assume-
re similia verba Poetarum, cum ait, Corrupti

*1. Cor. 15. et
sunt verba Me-
nandri.*

Cane ne existi-
mes Aegidium
tenere illos eē
acephalosquos
Papa ob urge-
tissimas causas
sue imediate
suddis piāti.

Nulla rōne, dī,
Nulla rōne clerici aut sacerdotes hñdi sunt, qui
sub nullius episcopi disciplina & prouidētia gu-
bernātur: tales. n. acephalos. i. sine capite prisca
consuetudo nuncupauit. Item, Qui suis episco-
pis non obediunt, indubitate reprobri, & rei
existunt. Porro ipsi a Deo donum summi mun-
eris consequuntur, qui suis doctoribus libenter
obedient. Item, Ille proculdubio scandalizatur
in Deum, qui recte non docet, & qui eius scandi-
alizat sacerdotē vel ep̄m. Ex prima ergo clausula
horum dictorum, q; non sunt habendi cle-
rici nec sacerdotes, qui non sunt sub ep̄is, argui-
tur, exemptos delinquere quātum ad statū vię.
Ex secunda clausula habetur, q; exempti delin-
quēdo quantū ad ea quę sunt viæ, nō cōsequi-
tur a Deo donum summi muneris. i. ea quę sunt
patriæ. Ex tertia vero clausula q; ille scandalizat
ep̄m vel sacerdotē, latenter datur intelligi, qua-

A liter debeat fieri exemptio: quia si quantum ad
eos qui recte docentur, & qui dantur se studio,
tolleratur exemptio; quantum vero ad eos qui
non dant se studio, quia nesciens animus ho-
minis esse ociosus dat se voluptatibus. & ex hoc
scandalizat eius episcopum vel sacerdotem, nul-
latenus tollerāda. His itaq; excursis, dicemus q;
sicut iura Decretorum redarguunt volētes esse
exemptos; sic eadē iura docent ep̄os, qđo se ha-
bere debeat ad Exēptos. Nā cau. 18. q. 2. c. Ab-
batibus, diciē, Abbatibus, q; neq; sub Ep̄o, neq;
sub Metropolitanō, neq; sub Primate, neq; sub
Patriarcha sunt, nullus prorsus episcoporum
episcopalia quālibet administraret: cum. n. se nul-
li episcopo omnino subesse profiteantur, cōse-
quens est vt nullus episcoporum quae sua sunt
eis tanq; extraneis largiatur. Signanter autē nar-
rantur gradus existentes infra summum ponti-
ficem, quia a summo Pontifice nullus specialis-
ter eximi potest. Nā nec ipse summus pontifex
hoc facere posset, sicut nec etiam Deus posset
aliquā naturam creatam a se eximere. Et in hoc
terminatur hoc opus vel hic liber, quem intitu-
lari voluimus contra exemptionem; & exinde
sit laus Domino nostro Iesu Christo, per quē
omnia fiunt, & bona cuncta procedunt, qui cū
Patre & Spiritu sancto viuit benedictus Deus
in seculorum, Amen.

F I N I S.

D. AEGIDII ROMANIA
Archiepiscopi Bituricensis Ecclesiae, et Primas
eis Aquitanie, Ordinis fratrum Eremitarum
sancti Augustini, docto-
ris clarissimi,

TRACTATUS DE DIVINA
influentia in Beatos.

Nunc primum in lucem editus.

Cap. I. In quo probatur quinq; vijs, q; influentia
illam, qua beatificantur omnes angeli tam su-
periores q; inferiores & etiam homi-
nes, Deus non per alium sed
immediate facit per
seipsum.

Ignatus est Venerabilis pater Dominus Les-
gionis, per interpositionem personae de questione
quadam pregnante, & ad triumphalem ecclesiam
pertinente, nostrum ani-
mum comouere, videlicet, Vtrum Angeli infe-
riores, & quilibet eorum recipiat aliquam influen-
tiam specialē a Deo, præter influentiā, quam re-
cipit mediantibus superioribus Angelis. Dixi-
mus autem hanc questionē fore pregnantem:
quia forte per eam poterit descendere ad ecclesiā
militantem, Vtrum s. expeditat Sanctiss. Patrem
Dominū nostrum sumus. Pōtificem excep-
tum facere in ecclesia Dei: ut immediate influat,
& immediate regat aliquos in Dei ecclesia, non
mediantibus Prelatis mediis. Nam licet Deus
regat substantiam corporalem mediante spiritua-
li, & corpora inferiora mediantibus superioris-
bus: facit tamē aliquādo præter hunc ordinem,
quia sanavit multos egrotos, qui fū ordinē su-
periorū corporum erant infanabiles: & suscita-
vit Lazarū in monumento quatriduanū haben-
te, illud idem esse numero, quod prius habebat:
quod est contra ordinē influentias celi, dicente
Philosopho in de Generatione, Quorū substancialia
deperit, non redeunt eadē numero. Dicen-
dum ergo ad questionē primo, q; cū queritur,
Vtrum Angeli inferiores, & quilibet eorum re-
cipiat aliquā influentiā specialem a Deo præter
influentia quā recipit mediantibus superioribus
angelis: non est questionē de influentia beatifica
quia illa est generalis, & non pertinet ad propo-
tam questionē: quoniam loquentes de influentia

fū quam habet esse beatitudo beatorū que est
ipse deus, illa immedie datur a Deo in singu-
los angelos & beatos: nam Deus ipse per se
ipm & sine alio medio est Beatitudo nra, iuxta
illud Gen. 15. Noli timere Abraham, ego pro-
tector tuus, & merces tua magna nimis. Ipse er-
go Deus est merces nostra: vnde seruimus Deo
non ppter aliud præmiū habendum, sed ppter
habendū ipsum Deū. Primo ergo debemus
querere regnum Dei quod est ipse Deus, pos-
ste omnia alia adiūcent nobis: ppter quod tanq;
adiecta debemus querere alia a Deo, sed pro-
pter seipsum tanq; beatitudinē nostram & tanq;
principalē mercedē nostram debemus querere
ipsum Deū, iuxta illud Aug. 1. Confess. Ad te
nos fecisti domine, & inquietū est cor nostrum
donec requiescat in te. Oportet ergo q; Beatitu-
do nostra, in qua quiescit cor nostrum & mens
nostra, sit ipse Deus. Possimus autē enumerare
quinq; vias, per quas irrefragabiliter ostēdi po-
terit, q; Beatitudo nostra est ipse Deus per seip-
sum: & q; nihil infra Deū, & nihil aliud a Deo
potest beatificare nō solū nos sed etiā angelos,
de quibus est mota principalis questione: vt prima
via sumatur ex diuina immensitate: secunda ex
eius interioritate: tertia ex eius realitate: quarta
ex eius uniuersitate: quinta ex eius quietatione
& satietate. Prima via sic patet: est. n. per se nos-
tum, q; si aliquod vas potest capere tantū vinum,
minus vinum q; illud, non potest illud vas reple-
re: si potest capere vas aliquod quintam vini,
vel modium, vel quarticunq; vīnum, minus vī-
num q; illud, non potest illud replete. Cum er-
go anima & angelus possit capere tantū bonū
quātū est ipse Deus, minus bonum q; ipse Deus
non potest nec animā nec angelum replete: &
quia secundū Aug. 1. o. Confess. non sumus bea-
ti, donec dicamus satis est, id est donec sumus
gaudio & bonitate dei impleti: ideo potentes
capere tantum bonum quantum est Deus, mi-
nus bonum q; Deus nos beatificare & replere
non potest. Quod autē nos possimus tārū bos-
num capere quantum est Deus, patet ex hoc q;
sumus ad imaginē & similitudinē Dei. Nā fū
Aug. anima est imago Dei, ex eo quod eius ca-
pax & particeps esse potest. Secunda via ad hoc
idē sumitur ex diuina interioritate vel intimita-
te. Nam fū Aug. in lib. Confess. & in pluribus
locis, Deus est intimior cuique rei q; ipsa res sibi.
Est. n. Deus fū eundē ibidē intimior intimo
nostro. Cum ergo quilibet Angelus & qualis-
ber intelligentia nō sit quanta, nec sit quid ex-
tensum, nec quid diuīibile, iuxta illud Magistri
de causis, Intelligentia est substantia, quae nō di-
uiditur: nihil potest illabi Angelo vel Animo
sive cuiuscunq; substantiaz spirituali, nisi illud qd
potest illabi substantiaz eius: hoc autē est solū
Deus, qui illabitur substantiaz vel essentiaz etiam
spirituali. Dicemus ergo q; Angelum vel animam
vel quācunq; substantiaz spiritualē velle beatificare
D iii

cari vel satiari aliquo bono q̄ diuino, est velle satiari bono, quod non illabitur sibi nec intrat in ipsum: sed, vt pater, si tota aqua maris proiicitur circa testā vnius ovi, vel circa testā vnius nucis, & nihil de illa aqua intraret in huiusmodi testā, tota talis aqua non satiaret talem testā. Magna est ergo fatuitas cuiuscumq; hominis voluntatis satiare animā suā de pecuniis, vel de quisbuscūq; bonis exterioribus cū huiusmodi bona in animam intrare non possint: pñt. n. talia bona satiare bursam, in quam intrate pñt: sed angelum vel animā in quam intrare non pñt, nequeunt satiare. Solus ergo Deus, qui pōt illabim⁹ nobis & subintrag⁹ essentiam angeli vel aīæ, pōt angelum vel animā satiare & beatificare. Tertia via ad hoc idē sumitur ex diuina realitate: nam magna differentia est inter habere principaliter ipsam rem, vel rei speciem siue intentionē. Experitur. n. quilibet in seipso, fm̄ quod habetur in primo cap. can. Jacobi, de homine considerante vultū nativitatis suę in speculo: considerauit, enim se, & abiit, & statim oblitus est qualis fuerit. Quisq; n. experitur in seipso, q̄ si centies, vel pluries consideraret imaginem suę faciei in speculo, non ita recordaretur de ea, sicut recordaretur semel videndo faciem alicuius alterius. Ex quo apparere pōt quanta differētia sit inter rem, & speciem vel imaginē rei. Cum ergo fm̄ Philosophum in tertio de Anima. Res nō sunt in anima, sed species vel similitudines rerū: quātūcūq; ista species vel similitudines multiplicentur, non implebunt vel satiabunt animā. Solus ergo Deus, qui secundū seipsum & realiter potest esse in anima, pōtet animam satiare & beatificare, iuxta illud Aug. 4. Confess. loquens ad Dñm in seipso & supra, Vbi ergo te inueniam vt me docentem nisi in te & supra me? Anima ergo inuenit Deum in seipsa, & supra seipsam, & intra seipsam: quia anima non est in Deo, nisi quia Deus est in anima, iuxta illud qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo. Non queramus ergo Deum realiter longinquū a nobis, quia ipse Deus per seipsum realiter est in nobis: immo fm̄ Aug. 3. lib. Confess. Cū sumus longinqui a Deo per peccatum, nos auerterendo, ipse est propinquus nobis pie & misericorditer nos in nostro esse manutendo & conservando. Quarta via ad hoc idem sumi potest ex diuina vniuersitate: nam quilibet creatura est quoddam particulare bonū: solus autē Deus est vniuersale bonum: quā materiam diffuse tractat Aug. 8. de Trin. c. 3. vbi ait, Quid plura & plura: bonum hoc & bonum illud, tolle hoc & illud, & vide ipsum bonum si potes, ita Deū videbis, non alio bono bonum, sed omnis boni bonum. Quilibet ergo creatura est quoddam bonum particulare, quia est bonū hoc & bonū illud: sed solus Deus est bonum vniuersale, q̄ non est particulariter bonum hoc vel bonum illud, sed est vniuersaliter omne bonum, & om

A nis boni bonum, vt patet ex sententia auctoritatis preface. Arguatur ergo sic, Anima vel angelus, habens rationē & intellectum, est apta natura ferri in bonum vniuersale: quia vt ait Comentator in de Anima, Intellectus est qui facit vniuersalitatem in rebus: nullum ergo bonum particulare poterit angelum vel animā satiare vel beatificare: cum bonum vniuersale sit longe quid maius quam bonum particulare: solus ergo Deus, qui est bonum vniuersale, & nulla creatura, quia quilibet est quoddam bonum particulare, poterit animam satiare vel beatificare. Quinta via adhoc idem sumitur ex diuina quietatione & satietate: nā quādiu aliquid est in motu non quiescit: cum ergo per ea quae sunt ad finem tendimus in ipsum finem, quandiu sistimus in his quae sunt ad finem, tandem sumus in motu & non quiescimus. Cum ergo omnes creature ordinentur ad Deum tanquam ad finem, in nulla creatura simpliciter loquendo potest esse quies: quia nulla creatura est finis simpliciter vel finis omnium: solus autē Deus est finis omnium, quia solus ipse, vt vult Coment. in primo Metaph. se habet in triplici genere causae respectu omnium, quia ipse est omnium causa efficiens, omnium causa formalis exemplaris, & ipse solus est causa finalis vel finis omnium. In ipso ergo solo potest esse quies & beatitudo nostra: nam cum omnis creatura sit quid labile, & quid mobile, in nulla creatura potest simpliciter esse quies: quia qui labentis innititur, oportet quod cum labente labatur. Redeamus ergo ad questionem propositam, & dicamus quod cum Deus per seipsum & sine aliqua creatura media tam Angelos quam animas levificet, ideo cum queritur, Verum Angeli inferiores & quilibet eorum recipiat aliquam influentiam specialem a Deo præter influentiam quam recipit mediantibus superioribus Angelis: si huiusmodi queratio querat de influentia diuina, per quam sumus a Deo beatiti, quia talis influentia esse non potest sine collatione gratiae consumata vel sine collatione gloria, secundum quam Deus per seipsum nos beatificat & glorificat, patet questionem nullam esse: quia Deus per seipsum quemlibet Angelum & quamlibet animam glorificat & beatificat. Non ergo quantum ad huiusmodi

influentiam & beatificationem beatificat Angelos inferiores per superiores,

sed quemlibet Angelum tam inferiorem quam superiorē: & etiam quamlibet animam beatificat per seipsum.

Cap.

Cap. II. Quod licet Angeli fuerint beati uidendo et diligendo Deum trinum et unum: homines tamē nunq; fuerunt beati in re, licet fuerint beati in spe, non uidendo deitatem & humantem Christi.

Ostquā declarauimus quid tenendū sit de influentia, quā facit Deus in angelos & in quā sūt beati, quia Deus beatificat angelos omnes tam superiores q̄ inferiores, & etiam animas omnes imediate per seipsum:

volumus declarare quid dicendū sit de influentia vel impetu quē facit Deus in angelos, vel & quē Deus reuelat angelis quæ spectant ad regimen vniuersitatis. Sed anteq; hoc fiat, quia quidam circa beatitudinem errauerunt, dicentes q̄ non oportet ad hoc q̄ aliqui sint beati, q̄ videant personā trinitatem: sed sufficit q̄ videant essentię unitatē. Sed hoc stare nō potest: nam visio succedit fidei, iuxta illud Psal. Sicut audiuimus, sic vidimus in ciuitate Dei nostri. Ea ergo quę nūc per fidem audimus (quia ut dicit ad Rom. 10. Fides est ex auditu) in ciuitate dei nostri, id est in patria videbimus & dicemus illud Psalmi. Sicut audiuimus in via, sic vidimus & videmus in patria. Consuetudo n. est scripturæ sacrae, sape ponere præteritum pro præsenti, vel etiam pro futuro, ad notandū stabilitatē & firmitatem eorum, quæ dicuntur in sacra scriptura. Nam sicut quod factū pro infacto haberi non potest, quia tanta est immutabilitas rei factę vel rei præteritę, quod etiā ab ipso Deo negamus non posse facere, facta non esse facta, vel præterita nō esse præterita, iuxta illud quod dicitur in Ethicis de Agatone. Hoc n. solo Deus priuat, ingenita facere, quæ utiq; facta sunt. Ad hanc ergo stabilitatem & immutabilitatē insinuandā, quod potuit dici in præsenti, quia cum erimus in patria dicemus. Sicut audiuimus in via de unitate essentiae & trinitate personarum, sic videmus in patria: scriptura tamē sacra posuit in præterito qd ibi dici poterit in præsenti. Sicut audiuimus, sic vidimus) tamē vere ibi dici poterit, sic videmus. Redeamus ergo ad propositum, & dicamus q̄ fidei viae succedit visio patriæ, quæ visio erit tota merces, ut potest patere per Aug. 1. de Trin. cap. 8. et. 9. Quod non sic intelligendū est, q̄ visio sit tota merces prout est separata ab amore & delectatione: nam videre quod nō diligitur, vel quod nō delectat magis esset ad pēnā q̄ ad gaudium, & magis esset miseria q̄ beatitudo. Cōcedimus enim (& semper hæc positio nobis placuit) q̄ Beatitudo nostra principalius consistit

6. Bib. c. 2

A in amore & delectatione quæ est actus voluntatis, q̄ in cognitione & visione, quæ est actus intellectus. In utroq; n. cōsistit Beatitudo nostra tam in actu intellectus, q̄ in actu voluntatis: sed principalius consistit in amore qui est actus voluntatis: q̄ in visione quæ est actus intellectus. Consuevit n. dici in vulgari nostro, cum quis videt quod nō diligit, forte odit & sibi displaceat, q̄ oculos habeat, quando videt illud. Vnde q̄ impossibile est q̄ aliquis videat tantum bonum quantū est Deus, & non diligit illud vel nō deselectetur in illo, ubi nihil est non amabile, & nō delectabile: ideo dicit Aug. in locis præsignatis. q̄ visio est tota merces, accipiendo visionem, ut includit dilectionē & delectationē. His itaq; prælibatis q̄ fidei succedit visio, cum sint articuli fidei, non solum de Deo uno in essentia, sed de Deo trino in personis, visio nostra beata in patria succedens fidei in via, non solum erit de Deo uno in essentia, sed de Deo trino in personis. Vtrunq; ergo videbimus clare & aperte Deum unum essentialiter, & trinum personaliter. Immo hæc visio non sufficiet ad beatitudinem, sicut non sufficit ad fidem credere Deum unum & trinum, nisi credamus ipsum incarnatum quantum ad personā filii, quia sola persona filii est incarnata. Nam licet tota Trinitas induerit filium carnem, & filius induit seipsum carnem: ppter quod licet fuerint tres induentes: una tamen sola persona est inducta carne, iuxta illud Symboli Athanasi, Qui vult ergo saluus esse, ita de Trinitate sentiat. Sed necessarium est ad eternam salvatorem, ut incarnationem quoq; Domini nostri Iesu Christi fideliter credat. Non ergo sufficit credere Deum unum & trinum, nisi credamus Dei filium incarnatum, passum, mortuum, sepultum, & resurrexisse: quæ omnia, Dominus Ioan. 17. volens tractare de nostra vita æterna, quæ est beatitudo nostra, tangit, cum ait, Hæc est vita æterna, ut cognoscant te solum verum Deum, & quem misisti Iesum Christum. In quibus verbis ut per Augustinum patet super Ioannē, & habet in Glossis cōmunitibus, oportet q̄ intelligatur spiritus sanctus, qui est charitas substantialis amborum. s. patris & filii: tota ergo Trinitas, Pater, Filius, & Spiritus sanctus, est solus & unus Deus, ut exponit Augustinus ibidem. Sed contra omnia hæc dici potest: quia videtur q̄ visio unius personæ sufficiat ad Beatitudinem, iuxta illud Ioannis 14. Ostende nobis patrem, & sufficit nobis. Sed hoc satis est solutum per verba ipsius Christi respondentis Philippo, dicenti, Ostende nobis Patrem etcq; Philippe, qui videt me, videt & Patrem. Nam quantum ad deitatem non potest una persona videri sine alia: sicut nō potest una persona operari sine alia. Nam cum omnes tres personæ habeant unam & eandem essentiam, habet unam & eandem virtutem, & unam & eandem operationem: igitur propter unitatem essentiae

non videtur vna persona sine alia. Immo quia relativa sunt simili natura. i. naturali intelligentia, non solum propter unitatem essentiae non videtur vna persona sine alia, quia Quod quid est, est obiectum intellectus: sed et propter oppositionem relativam non videtur vel non intelligitur vna persona sine alia, cum relative opposita, sint simil natura. Rursus etiam obiici posset, quod cum deitas sit principale obiectum beatitudinis, videtur quod humanitas non pertineat ad huiusmodi obiectum. Ad quod dici potest, quod et si humanitas non est obiectum principale beatitudinis nostrae, est tamen obiectum annexum, sine quo non potest esse beatitudo nostra. Nam usque ad passionem Christi, quotquot obierunt de sanctis Partibus, non fuerunt beati in re, quia non videbant Deum: sed fuerunt beati in spe, quia habebant firmam spem videndi Deum. Propter quod decedentes ante passionem Christi, si quid habebant purgandum, ibant ad Purgatorium: postquam erant purgati, ibant ad finem Habrae, id est ad Limbum sanctorum Patrum. Nam, ut communiter dicitur, ordo conuersus fuit in Adam, & in nobis: nam ibi persona infecta infecit naturam: in nobis autem natura infecta infecit personam. Et ideo non possumus videre Deum, nisi sit satisfactum pro utraque infectione, naturae, & personae. Cum autem omnis natura generabilis et corruptibilis, ut appareat in natura humana, quantum est de se quodammodo sit infinita salte potentia, quia de se est multiplicabilis in infinitum, licet non possit esse actu multiplicata in infinitum: & cum solus Deus sit quid infinitum, non poterit pro tota natura nostra satisfacere, nisi Deus. Nam enim Augustinum lib. 12. de Trin. c. 10. Si aliis modus fuit possibilis, nostra tamen sananda miseria nullus fuit congruentior. Usque ergo ad diem passionis Christi, qui fuit mortuus pro salute nostra, non fuit satisfactum sufficenter pro natura nostra: eo autem mortuo, aperte fuit ianua celestis: & omnes, qui erant in Limbo sanctorum Patrum, viderunt Deum: & ideo dictum fuit Latroni, Hodie tecum eris in Paradiso: quia eodem die, quo mortuus fuit Christus, mortuo latrone, anima eius vidit Deum. In utroque ergo stabit beatitudo nostra, in visione Deitatis, & Humanitatis Christi, licet principalius sit in visione Deitatis. In visione tamen humanitatis & si non erit simpliciter, erit saltem tanquam in illo sine quo non contingit nostra beatitudo: cum ante incarnationem Christi, & ante eius passionem & mortem, nullus purus homo fuerit beatus. De hoc ergo poterit exponi quod dicitur Ioh. 10. Ego sum ostium, per me si quis introierit saluabitur: ingredietur, videndo Deitatem: & egredietur, videndo humanitatem: & pascua inueniet, quia utrobique erit gaudium, & delectatio nostra. Sciendum tamen quod ante resurrectionem Christi, sancti in Limbo viderunt humanitatem Christi saltem quantum ad animam.

A illuc descendetem: sed post resurrectionem Christi, viderunt humanitatem eum seipsum, & quantum ad totum. Concludamus ergo & dicamus quod aliqua sunt, que oes beati vident, videlicet, unitatem essentiae, trinitatem personarum, & humanitatem Christi, sine qua & si fuit Beatitudo Angelorum, non tam fuit beatitudo hominum. Quantum ergo ad unitatem essentiae & trinitatem personarum, quilibet, nam angelus, quod homo, est beatus ab ipso Deo per ipsum Deum, & in ipso Deo per seipsum. Sed quantum ad regimem Universi propter salutem electorum, non solum ordo superior angelorum illuminat ordinem inferiorem, sed etiam in uno & eodem ordine angelus superior illuminat inferiorem. Nam cum legitur quod Seraphim clamabant alter ad alterum, potest exponi ille clamor de eo quod petebat doceri alter ab altero. Quantum ad hoc ergo potest adaptari questio proposita, videlicet, Utrum angeli inferiores & quilibet eorum recipiat aliam quam influentiam specialem etc. quae questio in sequenti capitulo poterit determinari.

Ia. 6.

Cap. III. Quod licet Deus beatificat omnes angelos et homines immediatè per seipsum, tamen quantum ad ea quae spectant ad regimem universi illuminat & docet medios angelos per supremos: et inferiores per medios.

Vnde quodcum sit de influentia sive de illuminatione inferiorum angelorum per superiores; ideo ad evidentiam quae questionis propositae sciendum quod super illo verbo I. ad Corinth. 15. Deinde finis: cum tradiderit regnum Deo & Patri; & euacuauerit omnem principatum & potestatem & virtutem etc. Vult glossa quod dum durat mundus, angeloi angelis, demones demonibus, & homines hominibus praesunt ad utilitatem viuentium, vel ad destructionem: sed omnibus collectis, cessabit omnis praelatio, quia non erit amplius necessaria. In consummatione quidem seculi, quando perfectus erit numerus electorum, cessabunt omnes huiusmodi illuminationes, eum quas inferiores angeloi docent a superioribus de regimine universi, ut hereditatem capiant electi. Ideo dicitur ad Heb. 1. quod omnes sunt administratorii spiritus, in ministerium missi propter eos qui hereditatem capiunt salutis, id est, propter electos. Aduertendum ergo quod in angelis est duplex missio, ad exteriora & interiora: quod satis potest haberi per id quod dicitur Isa. 6. Et volauit ad me unus de Seraphim, & in manu eius calculus, quem forcipe tulerat

tulerat de altari erat. Constat autem quod non fuit de ordine Seraphim angelus missus ad Isaiam: quia tota prima Hierarchia continens tres ordines, quorum supremus est Seraphim, est in vestibulis Dei secundum Dionysium. Nullus ergo illorum ordinum mittitur ad haec exteriora. Ideo secundum Dionysium 8. de angelica Hierarchia, ille angelus fuit de inferioribus ordinibus, quia soli inferioris ordines mituntur, non superiores: vel saltem nullus de supraemis hierarchia mittit ad haec exteriora. Dicitus autem est Seraphim ille angelus missus, non ratione ordinis, quia de inferioribus erat: sed ratione administrationis, id est ratione officii. Nam Seraphim interpretantur incendentes, id est igniti, quia toti ardenti amore charitatis. Ille ergo angelus missus ad Isaiam, qui forcipe accepit calculum de altari, id est lapillum, qui calculus vel qui lapillus erat ardens & ignitus de igne qui erat in thuribulo illius altaris, & cum illo calculo ignito tetigit labia Isaiæ, & incendit, & combusit ea, & hoc modo purgavit labia eius: propter huiusmodi incendium & adustionem datus est Seraphim, id est incendes. Ergo secundum Dionysium non omnes angeli, sed soli inferiores mituntur. Sed qua apostolus dicit ad Hebreos 5. quod omnes angeli sunt administratori spiritus, in ministerium missi propter eos, qui habent creditatem capientis salutis, id est propter electionem salutem: ideo, ut distinximus, oportet nos distinguere de missione, ut dicamus quod omnes angeli mituntur vel ad interiora, & sic mituntur quantumcumque supremi: vel ad exteriora, & sic mituntur soli inferiores. Nam & personæ diuinæ dicuntur miti. Solus namque pastor secundum Augustinum non dicitur missus, quia non est ab alio: filius autem & spiritus sanctus dicuntur missi visibiliter, & invisibiliter. Filius namque missus est visibiliter in carnem, cum factus est homo. Et spiritus sanctus missus est visibiliter in specie flatus, cum Christus insufflauit in discipulos suos, dicens. Accipite spiritum sanctum. Et in specie columbae, cum a Ioanne Christus baptizabatur. Et in specie ignis, in die Pentecostes. Et sicut veritatem spiritus sanctus, quod filius, missi sunt visibiliter: sic veritatem mitteatur cotidie invisibiliter. Nam filius mititur invisibiliter ad illuminandum intellectum, spiritus sanctus ad inflammandum affectum. Sed cum mituntur personæ diuinæ, non mituntur ubi non erant, sed qualiter non erant, non mutando loci situm, sed supplendo nostras naturas defectum, ut Beda dicit. Hoc ergo modo possumus intelligere, quomodo mituntur angelii quantumcumque superiores. Nam cum angelii superioris illuminant inferioris, dicuntur miti ad illos, quos illuminant de gubernatione mundi, & de regimine universi. Cum ergo queritur, Vtrum angelii inferiores & quilibet eorum recipiat aliquam influentiam specialem a Deo praeter influentiam, quam recipit medianibus superioribus angelis. Dici potest quod si loquamur de influentia per quam sit homo vel angelus beatus,

A tuus illam causat in nobis per seipsum immediate solus Deus. Sed si loquamur de influentia illuminationis quantum ad regnum universi, quia illam causat Deus in angelos inferiores medianibus superioribus, iuxta illud Dionysium 4. de angelicis, dicentis, Tantum diuino legali ordine promulgato per prima secunda in Deum reduci. Et idem ibidem cap. 8. dicit, Hoc est nomen omnino diuino ordine diuinitus promulgatum per prima secunda a participare diuinis illuminationibus. Est ergo ordo & lex diuinitatis infima per media in supraemis reducere. Quilibet namque angelus videndo Deum, & diligendo Deum est beatus immediate per Deum. Sed licet quilibet angelus videat Deum tantum quoddam speculum, non tamen quilibet videret in illo speculo omnia quae relucunt in ipso: sed continuè quandiu durabit mundus, Deus reuelat angelis superioribus ea quae disposuit facere in universo pro salute electorum. Et ibi est tantus ordo, & tanta armonia, ut illuminationes de regimine universi sicut in angelos medios per superiores, & perueniant huiusmodi illuminationes usque ad inferiores per medios. Et non solum secundum huiusmodi illuminationes ordo superior illuminat inferiorem, sed etiam in uno & eodem ordine angelus superior illuminat inferiorem: quia legitur ipsos Seraphim clamare alterum ad alterum, qui clamor non est aliud nisi quod unus petit doceri & illuminari ab altero. Verum quia non vestrum quæstio ad hoc esse soluta, cum queratur, Vtrum aliquam influentiam recipiant angelii inferiores immediate a Deo, praeter illam, quam recipiunt medianibus superioribus angelis: quod si dicatur quod recipiunt huiusmodi influentiam, per quam sunt beatificati immediate a Deo omnes angeli, quia Deus omnes beatificat immediate per seipsum; adhuc remanebit quæstio de illuminatione quantum ad regimen universi. Vtrum quantum ad horum regimine Deus immediate illuminet inferiores angelos per seipsum. Ad quod dico postea, quod sicut est unus magister in cathedra, qui loquitur & mouet aures omnium discipulorum: sic unus est Deus magister in ecclesiis, qui facit imperium & mouet intellectum omnium angelorum. Et sicut aliqua sunt in dominica magistri sic conuenientia & levia, quod ea omnes capiunt, aliqua vero quae soli perspicaciores capiunt: & de illis perspicaciores docent & illuminant minus perspicaces. Sic Deus stabilitis in se manens dat cuncta moueri, & mouet & facit imperium de isto regimine universi, quomodo vult quod universum regatur & gubernetur: & per huiusmodi motum & imperium aliqua sunt quae omnes angelii percipiunt: aliqui vero quae soli perspicaciores percipiunt: & de illis qui sunt perspicaciores & superioris illuminant inferioris & minus perspicaces. Vnde Dionysius 4. de diuinis nominibus, Deum assimilat soli: quia sicut sol illuminat oculata: quodque habent oculos magis claros, magis percipiunt lumen solis: & per modum lu-

men vident multa, que non vident alii. Sic & in proposito, ut hoc modo per dictum modum quæstio sit soluta prout tangit ecclesiam triumphantem. Aduertendum tamen q̄ prout præfata quæstio erat prægnans, & prout per eā poterat descendere ad ecclesiā militarem quantum ad exēptionem, per quam sit magis immediatum, quod nō erat sic immediatum. Nam semper summus Pontifex intelligitur esse ordinarius vbiq; & posse ad se referuare ordinariam & immedia tam cognitionem cuiuslibet ecclesiæ. Hoc tamē non obstante, quilibet Prælatus in Dioecesi habet cognoscere causas illius Dioecesis, & est ordinarius in tota sua Dioecesi: quod ideo cōtins-

git, quia Prælati suarū assumpti in partem solici tudinis: sed summus Pontifex assumptus est in totalem plenitudinem potestatis. Et quia totum stat simul cum parte, ideo simul stat immediata iurisdictio etiā ordinariæ summi Pontificis cum ordinaria iurisdictione cuiuscunq; Prælati. Et quia exemptione hoc tollit, & priuat iurisdictionem medium Prælatorum, ideo quædam inordinatio dici potest: quia facit de iure Prælatorum non ius. Sed quia de hac materia pleniū diximus in quodam libello, quem fecimus contra exemptos, ideo in hoc tractatu hanc materiam possimus silentio præterire.

F I N I S .

D. AEGIDIUS COLUMNIUS

Romani, Buricensis Archiepiscopi, et Aquitaniae Primatis, Ordinis fratrum Eremitarum sancti Augustini, doctoris clarissimi,

TRACTATUS DE LAUDIBVS Divinæ Sapientie.

Super Psal. XLIII. Eructauit cor meum uerbū bonum, dico ego opera mea Regi: linea mea calamus scribæ uelociter scribentis, et cæt.

Cap. I. In quo ostenditur quæ & quot sunt trahenda in hoc opere, & qui sit ordo dicendorum.

NTBR multas, et varias occupaciones nostras requiri à vobis de qōnibus quibusdā, descreuimus pro modulo nostræ scientiæ, vestræ piz pessitioi patere. Quæ rebantur. n. in septeñario numero propositæ qōnes, videlicet, Qualiter est credendum. Qualiter sperandum. Qualiter confidendum, & de peccatis penitendum. Qualiter debemus Deum diligere. Quomodo debemus eum timere, ac sibi obedire. Qualiter pro susceptis bñficiis debeamus sibi gratias agere. Et ultimo, qualiter debemus sibi seruire. Post has questiones quererbatis specialiter de expositione auctoritatis præpositæ, quomodo intellegendum sit (Eructauit cor meum uerbum bonum etc.) & de Donis Spiritus sancti. Ad hanc autem omnia intelligenda, & declaranda, cum Dionysio, circa principium Ecclesiasticæ hierarchiæ, Iesum inuocemus omnium hierarchiarum principium, & perfectionem ipsiusq; adiutoriū postulantes & supponentes. Dicamus in nobis duos esse motores contrarios, sensum. s. & rationem, (ut sapientes Philosophi protulerunt, put est in tertio de Anima declaratu.) Quam veritas tamen Paulus ad Rom. septimo lucidius narrat, cum ait. Video aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ. Ratio igitur, quæ est lex mentis, sicut motor, & incitator bonus deprecatur ad optimam: sensualitas autem, & lex membrorum ad opposita nuditur inclinat.

re, iuxta id quod dicit Gen. 8. Proni sunt sensus hominis ad malum ab adolescentia sua. Prætermissa itaq; sensualitate siue lege membrorum, quæ inclinat ad malum, de ratione agendū est, quæ inclinat ad bonum. Verum, quia hic intendimus agere de salute nostra, quæ supra naturam est, ad quam adipiscendam, ratio non potest sufficere, oportet præter rationem mouentem, dare motorem diuinum, ut hoc modo salutem nostram, & hereditatem illam æternam adipiscamur, tanquam moti a Deo, & tanquam filii Dei: quia qui spiritu Dei aguntur hi filii Dei sunt, & sibi filii, & heredes. Ro. 8. Et quia utrūq; motorē bonum diceremus, rationem. s. tanq; Deo seruientem, & etiam ipsum Deum tanq; principem pantem, duo genera habituum in nobis ponenda esse, cōmuni locutio atq; opinio protestat: videlicet, Virtutes, ut vires animæ obedient rationi mouentur: & Dona, ut omnes potentiae animæ Deo mouenti atq; impellenti obtemperent. In his ergo quæ agenda sunt, magis ad impulsum diuinum debemus recurrere, (quod sit per donum eius) q; ad rationem. Quod sit clare, & manifestè ex eo, q; etiam Philosophus in de bona fortuna, loquens de hominibus qui mouentur ex diuino impulsu, ait, q; consiliari nō expedit ipsis, habent. n. principium tale, quod est melius intellectu & consilio. Spiritus itaq; sancti impulsui innitentes, in hoc tractatu hoc ordine procedemus. Quia primo exponemus auctoritatem propositam, cuius expositiō ultima quereretur: quia in ea sunt septem conditiones laudabiles, siue septem laudes Divinæ Sapientie, quas adaptabimus ad septem dona, ex quibus soluemus septem propositas questiones.

Cap. II. In quo ostenditur, q; septem sunt laudes Divinæ Sapientie, & adaptantur ad expositionem huius auctoritatis. Eructauit cor meum etc.

Premillo ordine dicendorum, volumus primo agere de septem laudes diuinæ Sapientie, & eas adaptare ad expositionem auctoritatis prædictæ; & per hoc, distinguere septem dona: & soluere septem propositas questiones. Sciendum ergo q; diuina sapientia primo est plena, & copiosa: Secundo est alta, & profunda: Tertio est recta, & vera: Quartio est bona, & sancta: Quinto est omnibus propinqua: Sexto est secunda: Septimo est efficax, & prompta. Si igitur volumus propositas questiones soluere, oportet nos aliquid de Diuina Sapientia gustare & participare, & omnes has bonas conditiones debemus in illa alta Sapientia recognoscere, ut possimus de diuinis donis aliqua percipere, & omnes prefatas questiones soluere. Dicemus quidem prefata septem, in au-

Auctoritate præposta per ordinem denotari, vt. s. A Plenitudo, & Copiositas diuinæ sapientiae nos tentur, quum dicitur *Eruſtauit*. Altitudo, & Profunditas, quum subditur. *Cor meum*. Rectitudo, & Veritas quum subiungitur. *Verbum*. Bonitas & Sanctitas, quum additur *Bonum*. Ad omnia propinquitas, quum sequitur. Dico ego. *Fæcundiras*, quum annexatur *Opera mea regi*. Efficacitas, quum ultimo sequitur. *Lingua mea calamus scribæ velociter scribentis*. Secundum quidem hęc scriptem, sumuntur septem gradus sapientiae, vt in prosequendo patebit. Primo ergo describitur illius diuinæ sapientiae abundantia & copiositas quum dicitur *Eruſtauit*. Sic. n. cor prophetæ repletum erat sapientia illa diuina, vt quasi ea eructare compelleretur, sicut vas nimis plenum cōpellitur eructare de eo quo est sic repletū. Vnde & glosa exponens hoc, ait, *Eruſtauit quidē de pleno*, quia mens prophetæ, (vt ibidem dicit) intus plena erat, ideo eructabat. Nec mirum si sic mentem prophetæ replebar, vt eam quasi eructare compelleretur, quia thesauri diuinæ sapientiae, atque scientie a nullo compræhendipossunt, sed omnia replent. Secundo, istius diuinæ sapientiae describitur altitudo & profunditas, quum dicitur. *Cor meum*. Quod enim profertur ex ore, videtur quasi ex superficie proferri: sed quod procedit ex corde, ex intimo & profundo videtur procedere. Hęc. n. est tam alta profunditas, vt nullus eam possit explicare sermone. Tertio circa huiusmodi sapientiam describitur rectitudo, & veritas, quum dicitur. *Verbum*. Est. n. *verbum*, quasi verū boans, siue dicens. Nomine. n. *verbi*, intelligimus aliqd verum, & perfectum. Propter quod August. 15. lib. de Trinitate. cap. 16. Volens a Deo oēm imperfectionē excludere, dicebat, quod in Deo non est cogitatio, sed verbū. Sapientia. n. diuina quia falli non potest, nec aliquam imperfectionē habet, ideo nomine (*Verbi*) exprimitur: vt & ipse Dei filius, cui appropriat diuina sapientia, verbum propriè nuncupetur. Inde est etiam, q̄ ratione huius perfectionis, & veritatis, Scriptura sacra diuina sapientia nuncupatur, quia est diuina sapientia exēplata: quę rōne talis veritatis cōtētæ, tantam auctoritatem habete dicitur, vt Augustinus secundo super Gen. dicat, q̄ maior est auctoritas huius scripturæ, q̄ omnis humani ingenii capacitas. Quarto circa diuinam sapientiam describitur Bonitas, atque sanctitas, quum subinfertur. *Bonum*. *Verbum*. n. quod eructare volebat propheta de diuina sapientia, non erat verbum quodcunq; sed bonum & sanctum, vt de eo verificatur, qd dicit, tertio Reg. 17. Verbum domini in ore tuo, verum est. Huiusmodi autem verbum est id in quod viuit homo secundum animam: quod non esset, nisi esset bonū & sanctum, iuxta illud Deut. 8. & Mat. 4. Non in solo pane viuit homo, sed in omni verbo, quod egreditur de ore Dei. Quinto circa diuinam sa-

pientiam describitur propinquitas quātum^a omnia, quum dicitur. Dico ego. Nam per nūtios consuevit aliquis loqui ad remotos, sed perses ipsum ad propinquos. Et quia quilibet p̄ se ipsum ad propinquos potest dicere, quod dicit propheta. Dico opera mea regi, cuilibet diuina sapientia est propinqua. Nec mirum quia (vt dicitur Sapientia. 8. cap.) Attingit a fine usq; ad finem fortiter, & disponit omnia suauiter. Sexto circa diuinam sapientiam notatur fēcunditas, quum additur *Opera mea regi*. Sicut. n. dicitur alii quid fēcundum, quātum ad prolem quū filios generat, sic quantum ad actus dicitur aliquid fēcundum, quum in opera progreditur. Vnde

B Philosophus in tertio Ethicorum vult, q̄ nos ita se habeamus ad opera nostra, sicut se habet progenitores ad filios. Quum. n. diuina sapientia eos quos replet faciat in opera progredi, vt quilibet talis possit dicere opa sua Regi, ad magnam fēcūditatem videtur pertinere. Septimo, & ultimo circa diuinam sapientiam describitur Potentia & efficacitas, quum subinfertur. Lingua mea calamus scribæ velociter scribentis. Nam facere aliquem velociter pronunciare, & sine impedimento aliquo verbo eructare, ad virtutem, & efficaciam pertinet.

C Cap. III. In quo ostenditur quomodo ex prefatis septem laudibus diuine sapientiae possumus accipere septem gradus, per quos ascenditur ad diuinam sapientiam, & ex hoc accipere septem dona spiritus sancti.

D X his autem septē laudibus p̄nt haberi septē gradus per quos pergitur ad diuinam sapientiā, & ex hoc accipere septem dona spiritus sancti, vt Aug. secundo de doc. christiana videtur inuenire. Nam si considerauerimus diuinæ sapientiae abundantiam, & plenitudinem, quę prima conditio laudabilis, siue prima laus est, deberemus ab omnibus delectationibus carnalibus recede re: quod ad donum timoris pertinet. Ut dicamus cum propheta (sicut August. ibidem narrat) configere timore tuo carnes meas. Tunc. n. carnes nostræ. i. carnales affectiones timore dominis configuntur, quādo ceteræ sensibiles delectationes sunt quasi nobis abominabiles, & solū dominicæ sunt nobis delectabiles. Hoc autem debet facere Abundantia, & Plenitudo diuinæ sapientiae, q̄ solū in ea delectari debemus. Nam vt dicitur Ecclesiastes secundo, Tantū præcedit sapientia stultitiam, quantum differt lux a tenebris.

tenebris. Habet ergo sapientia rationem lucis. Si ergo dulce est lumen istud corporale: & delectabile est oculis videre Solem: (vt dicitur Ecclæsiastes. xi.) multo magis est delectabile lumen sapiætæ, quia est inextinguibile. Iuxta illud sap. 7. Diligite sapientiam quoniam inextinguibile est lumen illius. Et si delectabile est considerare de lumine sapientæ creatæ, multo magis inco- parabiliter est delectabile considerare de lumine illius sapientæ increatae. Tanta ergo, & talis debet esse delectatio, quum cōsiderauerimus plenitudinem diuinæ sapientæ, quod die, nos & tunc nō deberemus de hoc posse satiari; sed deberemus propter talē delectationem omnes alias delectationes sensibiles spernere. Plenitudo itaq; diuinæ sapientæ debet nos inducere ut delectationes sensibiles fugiamus, quod pertinet ad donum timoris. Secunda autem conditio laudabilis, sive secunda laus, videlicet, altitudo illius diuinæ sapientæ, debet nos inducere ut mites simus, quod pertinet ad donum pietatis. Ex hoc n. quis se humiliat, & mitis efficitur, qui considerat infirmitatem suam, & sublimitatem alterius. Propter quod si considerauerimus quæcā sit altitudo, & sublimitas diuinæ sapientæ, et quanta est imbecillitas, & infirmitas intellectus nostri, quia in genere intelligibilium, est sicut materia prima in genere entium, nihil reputabimur nos esse, & quasi iumenta intellectu carentia, dicemusq; ad ipsum dominum, Ut iumentum factus sum apud te, & ad nihilum redactus sum. Huiusmodi autē altitudo diuinæ sapientæ potissimum debet nos facere humiles, & mites: quod pertinet ad donum pietatis. Nam fm August. secundo de doct. christiana cap. 7. Sicut delectationes fugere, pertinet ad timorem, sic mitescere pertinet ad pietatem. Facit n. donum timoris in nobis, qd bene nos habeamus circa delectabilia sensibilia, ea detestando & fugiendo. Sic & donum pietatis (large accipiendo pietatem) facit in nobis, qd bene nos habeamus circa alias personas, eis debitam reverentiam exhibendo. Quod potissimum fit si simus mites, & humiles. Tertia autem laudabilis conditio illius diuinæ sapientæ est rectitudo, & veritas, quæ debet nos inducere ad studiorum statem. Quilibet, n. debet esse intentus & studiosus circa ea, quæ scit recta esse & vera, per quæ potissimum habetur donum scientiæ, est enim scientia de humanis, de diuinis vero sapientia. Nā bene sentire, vel iudicare de humanis, pertinet ad scientiam: de Diuinis autem ad sapientiam. Et quia nullus bene potest iudicare de aliquibus nisi sit intentus, sedulus, & studiosus, dicere possumus cum Aug. secundo de doct. christ. qd sicut delectationes fugere pertinet ad timorem, mites esse, ad pietatem, sic studiosos esse ad scientiam: nam bene iudicare de humanis (quod pertinet ad donum scientiæ) non possumus sine studiostate. Quaranta quidē laus, sive quarta conditio laudabilis diuinæ sa-

A pientiæ est eius Bonitas, per quam debemus in duci, ne in aduersitatibus frangamur, quod pertinet ad donum fortitudinis. Nam (secundum Apostolū secunda Cor. 4.) Id. n. quod in praesenti est momētaneum, & leue tribulationis nostræ: supra modum in sublimitate eternum gloriam pondus operatur in nobis, non cōtemplationibus nobis quæ videntur, sed quæ non videntur. Quæ n. videntur, temporalia sunt: quæ autem non videntur eterna sunt. Diuina enim bonitas & illa gloriæ sublimitas, id esse bonum ostendit nobis, quod oportet nos facere, & tribulatiōes superare: Quinta laudabilis conditio diuinæ sapientæ, est, ad nos propinquitas. Nam sicut diuina sapientia, & diuina virtus est intra omnia nō inclusa, & extra omnia non exclusa: sic est altissima nō separata, & proxima, ac propinquissima non contracta. Huiusmodi autem propinquitas debet nos inducere ad amorem, & dilectionem diuinorum, sive eternorum: quod (fm August. secundo de doct. christ. cap. 7.) spectat ad donum consiliū. Sexta autem laus, seu laudabilis conditio diuinæ sapientæ, est eius secunditas. Quia, vt dicitur in lib. sapientæ cap. 7. omnibus mobilibus mobilior est sapientia. Est n. diuina sapientia immobilitas, & mobilis: immobilitas in se, mobilis in effectibus: quia ad oēs effectus pertingit. Et quantum ad plures pertinet, tanto secundum hunc modū dicitur esse mobilior & secundior. Ex huiusmodi autem secunditate debemus induci ad mentis puritatem, quod pertinet ad donum intellectus. Nam quanto purior est oculus mentis, tanto magis secundatur in cognitione sapientiæ. Septima autem & ultima laus superior tacta de diuina sapientia, est eius efficacitas, & virtuositas, quæ debet nos inducere ad mentis tranquillitatem. Nam in eo, qui est oīum artifex, omnem habens virtutem, debemus tranquilli, & pacifici permanere, quod pertinet ad donum sapientiæ. Vnde August. secundo de doct. christ. it, Talis filius ascendit ad sapientiam, quæ ultima, & septima est, qua placatus trā quillusq; perfuitur.

D Cap. 1111. Vbi clarè agitur de sufficientia donorum, & ubi clarius ostenditur, quomodo secundum præsignatos septem gradus, accipiuntur septem dona.

D pleniorē autem intelligentiam prædictos rō, & vt hæc omnia clari videantur, dicimus septē dona Spiritus sancti sic dēre accipi. Quia quedam pertinent ad perfectionem partis intellectiæ: quedam autē ad perfectionē partis appetitiæ. Ad perfectio-

B

nem autem partis intellectu^q (quātum ad præ sens spectat) quatuor pertinent, videlicet, veritas tem appræ hendere, secundum apprehensio nem factam bene iudicare de rebus humanis sive de rebus creatis, & bene iudicare de rebus diuinis, & secundum omnia hæc, in suas actiones, & in sua opera recte dirigi. Bene autem ap prehendere pertinet ad donum intellectus: bene iudicare de humanis, ad donum scientiæ: bene autem iudicare de diuinis ad donum sapientiæ: secundum hæc autem bene in operationes dirigi ad donum consilii. Ad partem autem appetitivam (quantum ad præsens spectat) pertinent tria, videlicet, delectationes carnales fugere, quod fit per donum timoris: In aduersis nō frangi, quod fit per donum fortitudinis: ad alios debet se habere, quod fit per donum pietatis. His autem sicut assignatis, fit sufficientia donorum. Talis tamen est ordo (ut innuit Aug. in verbis præsignatis:) quia Primo debemus delectationes carnales fugere. Secundo debemus esse humiles, non nobis intendere, sed mitesce re. Tertio debemus attendere & studiosi esse. Quarto in aduersis nō debemus frangi. Quinto ad delectationem æternorum debemus nos conuertere. Sexto oculum mētis debemus omnino purgatum habere. Non enim statim quā delectationes carnales fugimus, ex hoc omnino purgati sumus, quia adhuc possunt remane reliquæ reliquiæ peccatorum. Cum n. vinum remotum est a vase, adhuc remanet odor vini in vase. Et quā febris recessit ab ægrotato, adhuc remanent reliquiæ morbi. Ita quum aliquis recessit a peccatis, adhuc remanent incentiu^a ad peccandum, a quibus purgamur per dilectionem æternorū, quia quāto magis æterna diligimus, ad peccandum minus incitamur. Septimo, & vi timo ex his omnibus sumus mente tranquilli. Per quā septem, colliguntur septem dona. Ut per delectationes carnales fugere, habeatur donum timoris: per mites esse, donum pietatis: per esse sedulos, donum scientiæ: per non frangi in aduersis, donum fortitudinis: per eterna diligere, donum consilii: per purgatos oculos mentis habere, donum intellectus: per esse mente tranquillos, donum sapientiæ. Quia ergo non potest quis deuenire ad donum sapientiæ, & esse in mente tranquillus, nisi prius carnalia fugiat, quod est initium omnium aliorum, quod pertinet ad timorem: ex isto initio, scilicet, carnalia fugiendo, peruenitur, ut quis seipsum cognoscat, & humili efficiatur, & reuerentiam exhibeat debet aliis, quod pertinet ad pietatem. Fugies autem carnalia, & iam factus humilis, & reuerens, iam non est amplius vana cogitans, sed magis est attentus, & sedulus, & incipit saltē iudicare de rebus creatis, quod pertinet ad donum scientiæ. Bene autem iudicando de rebus creatis, nihil appreciantur ista temporalia, nec frāgitur rebus aduersis, quod pertinet ad donum fortitudinis.

Quibus omnibus sicut se habentibus, grauia omnia ista temporalia despiciunt, et inducunt ad amore æternorum, quod pertinet ad donum consilii, nam donum consilii est, ut bene quis dirigatur in operibus suis, quod potissimum fit per amore æternorum: quia qualis vita quisque est, talis visus sibi videtur, & talia operatur, & loquitur. Et 3. Reb. 8. ideo si habemus amorem carnalium, carnalia operabimur, & carnalia loquemur: quia carnales carnalia tractant. Si vero habebimus amore spiritualium, tractabimus spiritualia opera, loquimur, & ea faciemus, & in nostris operibus dirigemur. Ex dilectione autem æternorum purgabit oculus mentis, quia præceptum domini lucidū illuminans oculos, potissimum autem præceptū est de dilectione sive de charitate, per quam purgatur oculus mentis nostræ. Nam sicut diligen do carnalia, conuertimur ad ea, & inficiuntur: sicut, diligendo spiritualia, conuertimur ad ea, & purgamur per ipsa. Habere autem purgatos oculos mentis pertinet ad donum intellectus. Nam per huiusmodi donum fit quod bene apprehendamus veritates: sicut per scientiam, & sapientiam fit quod bene iudicemus de eis. Sicut ergo oculus carnis impurus non potest bene videre, sicut oculus mentis non bene depuratus, nō potest bene apprehendere. Ex his omnibus fit homo in mente tranquillus, quod pertinet ad donum sapientiæ. Nam qui bene vult iudicare de tantis, & tam arduis rebus, (sicut sūt res diuinæ,) operari ipsum esse in mente tranquillum, & pacificum. Bene ergo dictum est quod initium sapientiæ est timor domini, quia incipimus à timore delectationes carnales fugere, ut possimus deuenire ad sapientiam, & tranquillitatem mentis.

Cap. V. In quo est continuatio ad dicenda, & in quo ostenditur, quomodo ex prima laude diuinæ sapientiæ, videlicet, ex plenitudine eius, scire possumus qualiter debeamus credere, et quae, et quot sunt credenda.

Is itaq; omnibus prælibatis, patet expositam esse auctoritatem illā. (Eructauit cor meum verbū bonum &c.) Cuius expositio spâliter petebatur. Ad expositionē est illius auctoritatis adaptata sunt omnia dona spiritus sancti, de quibus aliqua scire desiderabatis. Volumus nunc (secundum illam eandem auctoritatem, & secundum illas septem laudes diuinæ sapientiæ) soluere omnes septem propositas quæstiones. Nam ex plenitudine diuinæ sapientiæ ostendemus qualiter debeamus credere: ex eius altitudine, qualiter sperare: ex ipsius rectitudine, & veritate, qualiter debeamus de peccatis nřis penitentia ex eius bonitate, qualiter

liter débeamus Deum diligere: ex propinquitate eius ad nos, qualiter debeamus ipsum timeremus, & ei obedere: ex fecunditate autem eius, qualiter debemus ei gratias agere. Septimo & ultimo, ex virtuoseitate diuinæ sapientie declarabitur, quō debemus ei seruire. Ita quod ex septem laudibus diuinæ sapientie, quas expressimus ex auctoritate proposita Psal. 44. soluemus oēs septē præhabitas qōnes. Scendum itaq; p̄ potissimum credendum est alicui de aliquo, si plenē sciat de re, quæ sita veritatem. Et quia Deitas, & Trinitas, solum sibi nota est: per reuelationem diuinā, & per doctrinā Christi, oportet nos credere quæ credenda sunt. Ip̄sa itaq; plenitudo diuinæ sapientie, in qua plenē cognoscuntur, quæ diuina sunt, sufficienter nos monet, quō debeamus credere, quia debemus credere ea, eo modo, quo reuelata sunt a diuina sapientia. Ideo Dionysius primo de diuinis nominibus dicit: De hac igitur superius, & occulta deitate, non est audēdum dicere, nec cogitare aliqd, præter illa, quæ nobis diuinitus ex sacris eloquii sunt expressa. Cum ergo queritur, qualiter est credendum, vel quæ sunt credenda, breuis r̄sūlo fieri potest. Quia omnino credendū est, & omnia credenda sunt, prout nobis diuinitus sunt expressa, sive expressa sunt multifariè, multisq; modis, sive p̄ oīm locutus est Deus patribus in prophetis: sive sunt expressa sive p̄ clare, & aperte locutus est nobis in filio, quem constituit h̄c demū vniuersorū, per quem fecit & secula. Heb. 1. Quæ ergo & in veteri, & in nouo testamento, cōtinentur, credēda sunt. Nec alia cōtinentur hic & ibi, sed est rota in rota, iuxta visionē Ezecl. ca. 1. Quæ n. in veteri testō exprimebant velatā, & per figuram, in nouo paduntur clare, & per veritatē. Fit autē duplex distinctio de credendis, vna de modo credendi, alia de articulis creditis. De modo quod dem credendi distinguitur: quia debemus credere Deum, Deo, & in Deum. Nā fides a Deo est efficienter de Deo est, & Deum habet sicut obiectum: & in Deum tendit finaliter. Prout ergo fides tendit in Deum, tanq; in obiectum, & terminum: sic credimus ea quæ sunt credenda de Deo: sed prout fides a Deo est efficienter, & exclariter, sic credimus ipsi Deo omnia, quæ pponuntur nobis credenda: omnia n. clare reliquent in diuina sapientia, a qua sunt derivata & exēplata. Ideo quæ nunc audimus per fidem, in patria videbimus per spēm. Tāc ergo dicemus illud Psalmi.

Psal. 47. Sic audiuimus, sic vidimus in ciuitate dñi. Cū enim erimus in ciuitate dñi. in patria: quæ nobis nunc proponuntur ut credenda & audienda, ibi nobis offerentur tanq; inspicienda, & videnda. Hoc est ergo credere Deum & Deo: credere diuina eo modo, quo inspirata sunt a Deo. Sed prout fides tendit in Deum, finaliter: sic credimus in Deum prout credēdo, finaliter in ip̄m tendimus. Hęc aut̄ tria adaptare possumus ad tria genera hominē, videlicet ad Gentiles, ad Fideles

peccatores, & ad Iustos. Gentiles quidē, & si credunt Deum, nō credunt Deo, nec in Deo. p̄ h̄t. n. gentiles credere Deum, h̄sido aliquam notitiam de diuinis, quia (vt dī ad Roma. 1.) Quod notum est Dei, manifestum est in illis: tñ nō ex hoc proprietate credunt Deo: quia notitiam quam h̄sido de diuinis, non accipiunt a sacra scriptura, quā inspirauit Deus, sed solum ex sensibus, & p̄ res creatas quas creauit Deus. Accipiendo ergo credere testimonium sanctorum, per quos locutus est Deus: sic gentiles non credebant Deo, quia & si credebant Deo, h̄sido aliquam notitiam de diuinis, non credebant Deo: quia non recipiebant testimonia sacrarum scripturarū. Fideles aut̄ peccatores & si per amplius credunt Deo, q̄ gentiles, quia ampliore notitiam h̄sido q̄ ipsi: et si credunt Deo recipiendo testimonia scripturarū sancte, etiam non credunt in Deum: quia sic credendo, non tendunt in Deum tanq; in finē: nec pponunt sibi finē, bonū diuinum. Sed fides les iusti, omnia ista h̄sido. Et licet quantū ad fidem possimus ista tria distinguere, vt sancti distinxerūt, formalius tñ est credere Deum. Nā si p̄ fidē credimus in Deo, & tanq; in obiectū tendimus in ip̄m, isto mō debemus hoc facere, sicut Deus reuelauit nobis, & sicut ipse nos docuit, per fidem: ergo hoc mō credimus Deo, q̄a credimus Deo, ea quæ de se ipso locutus est nobis. Sic etiā prout credimus in Deo, debemus hoc facere, prout credimus Deo, ea qua de se ipso nobis locutus est. Nā hoc modo debemus in Deo finaliter tendere, prout ipse nos docuit. Et q̄a hoc est forsū male credēdi credere eo mō, quo docti sumus a Deo, bene dictū est, q̄ qualiter déamus credere, ex plenitudine sapientie debemus accipere nam quia solus Deus plenē se cognoscit, & plenā habet sui notitiam: ideo sibi de se ipso debemus credere. Sic ergo dicēdū est de modis credēdi. Sed si fixo qđ de ipsi creditis, quæ, & quos sunt credēda, dicemus, oēs articulos fidei quos debemus credere, ad quartū decimū numerū, (sive cōdens sententiā) reductos esse. Quartū septē ad Diuinitatem pertinet, & septē ad humanitatem. Circa diuinitatem quidē est consideranda vñitas essentiae trinitatis personarū, patris, & filii, & S.S. & complexus genus opis, qđ p̄ p̄ p̄ p̄ solum Dei est, videlicet, creare, dādo naturam: recreare, infundendo ḡram: & glorificare, dando gloriam. Erat ergo septē articuli, ad diuinitatem pertinetes. Primus de vñitate essentiae. Credo in vñū dñū. Secundus de persona filii. Et in Iesu Christo filio eius. Quartus de persona S.S. Credo in S.S. Quintus de opere creationis. Crearem celi & terrae. Sextus de opere recreationis. Sanctā ecclesiā cōstitutā, scītō cōfessō, remissō peccatorū. Septimus de opere glorificationis. Carnis resurrectiō, vñitā eternā. Septē ēt sūt pertinetes ad humanitatem Christi, q̄a prior credēdū ēt, q̄ fuerit cōceptus de S.S. Secundus qđ natus ex Maria virginē. Tertius, q̄ fuerit pāsus, mortuus, & sepultus. Quarto, q̄ defecdit ad infernā.

Quinto, credendum est quod tercia die resurrexit. Sexto, quod ascendit in celum. Septimo, quod inde venturus est iudicare viuos, & mortuos. Et quia omnia ista reuelata sunt nobis ex plenitudine dicti unius sapientie, bene dictum est, quod ex plenitudine illa debemus induci qualiter & quid credamus.

Cap. V I. In quo ostenditur quomodo ex secunda laude diuinæ sapientie, uidelicet ex altitudine eius, soluitur secunda questio, quomodo scire possumus quid sperandum.

Iso quomodo ex prima laude diuinæ sapientie, quia est sic plena, et copiosa, potest solui prima questio. Qualiter & quod crededam sicut, voluntus nunc ostendere qualiter ex secunda laude: quia scilicet illa diuina sapientia, est ita sublimis, & alta, soluitur secunda quod, videlicet quid sit sperandum. Aduertendum ergo, quod semper spes tendit in arduum, & in altum, non est neque proprietas de aliquo patuo, sed de aliquo magno, & arduo. Ideo, & si ex abundantia diuinæ sapientie, aliquo modo inducimur, ut in Deo speremus, tamen ad id agendum maxime, & proprietas inducimur, ex eius altitudine, & nobilitate. Ut autem debemus sperare, videlicet, quod perueniemus ad videndam illam altitudinem diuinæ sapientie per visionem apertam, & quod fruemur excellentia diuinæ bonitatis per charitatem perfectam. (In quo autem constat principaliter felicitas nostra. An in visione illius altitudinis diuinæ sapientie, An in dilectione illius excellentis bonitatis, alibi declarauimus: nec est hoc prius speculatiois. Sufficiat autem ad prius scire, quod in utramque extat felicitas nostra, & in utramque sperare debemus.) Prout autem assignari quinque speciales rationes, quare ex altitudine diuinæ sapientie inducimur, quod, quid, & qualiter debeamus sperare. Nam si considerauerimus altitudinem illam, aperte conspiciemus, quod ad illam omnia ordinantur: quod ex ea, omnia prius refici, & reficiuntur, quod ab ipsa omnia conspicuntur, quod in ea omnia continentur: quod per ea omnia penetrantur: & ipsa omnibus illabitur. In solo itaque Deo debet esse spes nostra, ut non ins-

Hier. 17. curramus in illud dictum propheticum. Maledictus homo qui confidit in homine, & ponit carnem brachium suum, & a domino recedit cor eius. Sed e contrario incurrimus benedictionem, quia Benedictus vir qui confidit in domino, & erit in Deo fiducia eius. Quod autem in Deo debeamus confidere, & in eo solo ponere principalem spem nostram, omnia illa quinque quae diximus de altitudine diuinæ sapientie, per amplius nos inducunt. Nam (ut diximus) diuina sapientia, propter sui altitudinem,

A est illud ad quod omnia ordinantur: nam semper inferiora ordinantur ad superiora. Et quia illa sapientia in altissimis habitat, ut habeat Ecclesia. cap. 24. ideo ad illam omnia alia ordinantur. Sicut ergo nunquam quiescit intellectus, donec veniat ad ultimam cam de qua non est ulterior cam querere, (ut sapientes philos protulerunt): sic cor nostrum nunquam quiescit in aliquo, quod dependeat ex alio, & quod ordinatur ad aliud, sed in eo quiescit quod ad nihil ulterius ordinatur. Cum ergo ex altitudine diuinæ sapientie, sufficienter possimus arguere Deum esse super omnia, & ipsum ad nihil aliud ordinari posse: non debemus spe nostram ponere, nisi in eo, quod potest cor nostrum quietare, hoc autem est id, quod ulterius non ordinatur ad aliud: in solo ergo Deo debemus spem nostram ponere, ut dicamus cum Augustinus lib. confess. cap. 1. Ad te nos fecisti dominum, & inquietum est cor nostrum, donec requiescat in te. Secundo, altitudo diuinæ sapientie, est id a quo omnia possunt refici, vel reficiuntur: nam non solum Deus non est effectus alterius, nec ordinatur in aliud, nec causatur ab alio, ut ex hoc possit quietare cor nostrum, ut habendo ipsum non desideremus ulterius aliquid aliud: sed ipse sic est omnium causa, quod potest omnia restituere, & reficere, si essent etiam annulata, ut ex hoc habeat cor nostrum quietare, nam id potest quietare cor nostrum, quod potest reficere omnia nostra, hoc autem potest Deus solus facere. Vnde si annihilati essemus, adhuc posset nos in idem numero reficere. In tali ergo debemus spem nostram ponere, qui, si essemus nullati, si essemus occisi, posset nos adhuc restaurare, & reuiuiscere, & beatificare. Ideo dicebat Iob cap. 13. etiam si occiderit me, in ipso sperabo. Tertio, ex altitudine diuinæ sapientie, possumus declarare, quod ab ea omnia comprehenduntur: nam oculus qui est in imo, pauca potest conspicere: sed ille qui est in alto, omnia vident. Sic enim diuina sapientia alta est, ut omnia sibi sint lucida & clara. Ideo dicitur ad Hebreos. 4. Quod discretor est cogitationum, & intentionum cordis, & non est vestra creatura invisibilis in conspectu eius: omnia autem nuda, & aperta sunt oculis eius. In illo ergo debemus spem nostram ponere, qui potest omnes defectus nostros videre, & cogitationes omnes cognoscere, cui nihil est inuisibile, nihilque occultum. Sicut ergo de illo medico debet infirmatus confidere, qui optime scit infirmitates cognoscere: sic in Deo spem nostram debemus posse, cui nulli defectus nostri latere possint. Quartto, ex altitudine diuinæ sapientie, possumus comprehendere quod in Deo omnia, id est perfectiones omnia continentur. Nam cum diuina sapientia sit causa omnium rerum, iuxta illud Omnia in sapientia fecisti. Psalmus 103. & ea que sunt causatorum per amplius insunt causis, ut dicit Dionysius secundo de diuinis nominibus: ex ipsa altitudine diuinæ sapientie,

sapientiae, per quam arguimus Deum omnium esse causam, concludere possumus quod perfectio-
nes omnium causatorum per amplius, & perfe-
ctius sunt in Deo. In illo ergo debemus sperare, in quo sunt perfectiones omnium, & qui po-
test omnia in omnibus, quia eius solius est desideria omnium completere, & cor cuiuslibet quie-
tare: unde August. secundo lib. confess. cap. sexto,
probat quod etiam in omnibus fallibilibus uitis, ins-
uenitur quedam umbratica spes; sed quod per-
fectum, & non defectuum bonum est, quod in
sua puritate constituit, in Deo est. unde ait, quod est
quedam defectiva spes, & umbratica in virtutis fal-
libilibus. (de subdit.) Quodd superbia celstis di-
nem imitatur, quem tu sis unus super omnia Deus
excelsus. Et ambitio quid nisi honores, & glo-
riam querit? tu sis prae cunctis honorandus
unus, & gloriolus in eternum. Quicquid ergo bo-
ni desiderare possumus toti reperimus in Deo.
In ipso ergo debemus sperare, qui potest omnia
desideria nostra complere. Illi enim vitiis sunt, q
peruersi in creaturis querunt, quae pure & ex-
cellenter repertuntur in Deo. Quinto, ex altitu-
dine divinae sapientiae, possumus ostendere, q
eius est omnia replere. Sicut n. videmus in istis
elementis, quod quanto aliquid est altius, & subs-
limius, tanto magis est penetratum, ut aqua ma-
gis habet penetrare quam terra, & aer magis quam aqua,
& ignis magis quam aer. Diuina ergo sapientia,
ex quo altissima est, oportet ipsum puram, & sim-
plissimam esse, ratione cuius simplicitatis, om-
nibus illabitur, omnia penetrari propter quod,
diuinus sermo, & diuina sapientia ratione eius
penetrationis gladio anticipata assimilatur, iuxta
illud ad Hebreos cap. 4. Vetus est enim sermo
Dei, & efficax, & penetrabilior omni gladio
anticipi. In illo ergo debemus spe nostram po-
nere, qui potest cor nostrum, mentem nostram,
& animam nostram replete: hoc autem facere
potest solus ille, qui animam nostram potest illa-
bi, & in animam nostram intrare. Sicut enim in
corporalibus, non replet aliquid, nisi quod po-
test intrare in ipsum, sic nihil potest latiare, &
replete animam nostram, nisi quod potest in-
trare, & esse in anima nostra: hic autem est sos-
lus Deus. Si ergo queratur in quo, &
quid, & qualiter debemus spe
rare. dicemus quod spem
nostram debe-
mus ponere in Deo, ut per ipsum
consequamur ipsum, quia so-
lus ille est, qui potest no-
stra desideria satia-
re, propter om-
nia predicta,
que omnia probari possunt, & eas
concludi ex altitudine
divinae sapientiae.

Cap. V I I. In quo agitur, quomodo ex tertia lau-
de divine sapientiae, ut ex eius rectitudine, soluitur
tertia questio: quomodo, uidelicet perfectio debe-
mus de peccatis paenitere, quod potissimum
fiet si sciuerimus que, & quae bona
facit paenitentia.

Scenso quo ex plenitudine diu-
ne sapientiae possumus declarare
cui, & que, & qualiter sit credens
dilectus: & declarato, quo ex altitudi-
ne eius, in quo, & quid, & quali-
ter sit sperandum, Volumus patet scire quo ex
veritate, & rectitudine illius sapientiae, possumus
concludere, quo & qualiter, de nostris culpis,
defectibus, & peccatis, sit penitendum. Imagina-
bimus quidem, quod sicut in istis temporibus, statim
presente linea recta, appareret quid obliquum, et
quid rectum, adeo quod & multa videntur oculis
recta, quae ad presentiam regulam apparent ob-
liqua. Unde & edificatores non credunt pro-
priis oculis de rectitudine edificii, sed ipsi plani-
bant & applicant ei regulam, ut appareat quod est
obliquum. Propterea bene dictum est quod dicit in
Psal. 74. cum accepero eis ego iustitas iudica-
bo. Multe n. hic vobis esse iustitiae, quae in iudicio
finali apparetur esse culpe. Et quia tanta est re-
ctitudo illius sapientiae, quod quaevis obliquitas di-
secedat ab ea, valde debemus esse intenti, quod pe-
nitamus de peccatis nostris, & quod emendemus
obliquitates nostras. Quod si bene nos ipsos iudica-
bimus, non vici ab illo iudicabimur. Et quia puto
est secunda tabula post baptismum, per quam mare
huius seculi possumus evadere, & ad gloriam diu-
nam, & ad virtutes, & dona redire, & ex his no-
stris obliquitatibus rectificare: ideo ne disconde-
mus a rectitudine diuinae sapientiae, debemus pre-
ter de peccatis nostris penitentia. Quod potissimum fiet,
si consideremus que, & quae bona, pia habet
facere. Dicit n. August. in lib. de vera, & falsa pe-
nitentia, cap. 1. quod quantum sit appetenda gratia
penitentiae, omnis clamat auctoritas, omnis bo-
norum vita conat ostendere. Penitentia n. (Item
eius) languores sanat, leprolos curat, mortuos
suscitat, sanitatem inducit, auger, & conservat: clau-
dis gressum, aridis copia, cecis restituit viam. Vis
tia fugacis virtutes exornat, mentem intumescit & robo-
rat. Ora sanat, ora iustificat. Tempore successus,
costringit impenus, moderat excessus. Ignorans, per
hunc se recognoscit querens, per hunc se inuenit.
Hunc est quis hoies ad angelos ducit, & creaturam
redit creatori. Ista oue perdida monstrat quae-
renti, & decimam trachinam obtulit amicandi. Hunc
dissipatore filio ad prem reduxit, & vulneratum a
latronibus custodiens, & curandus tradidit. In
hunc omne bonum innatur. Per hanc oem bonum
conservat. Fugae tenebras, inducit lucem,
ex quo omnia. Ipsa ignis consumens est.

E iii

Cap. V I I I. In quo ostenditur, quomodo intelligenda sint uerba Augustini de bonis quae facit pœnitentia, quantum ad potentias, perfectiones potentiarum, actio-nes, & modos agendi.

T ergo intelligant uerba Augustini : dicere possumus , quod circa gubernationem nostrā, & circa regimen nostrum, est quinque considerare, videlicet potentias per quas agimus : dispositiones, & perfectiones potentiarum, per quas habilitamur ad agendum: actiones ipsas, modum agendi : & finem in quē tendimus per huiusmodi actiones . Peccatum autem omnia ista peruerit, Tollit bonas dispositiones, & perfectiones potentiarum : impedit actiones, peruerit potentias, destruit modum agendi, & facit nos peruersos in finem tendere. Quantum ad perfectiones, & dispositiones potentiarum: peccatum facit tria mala: quia facit nos languidos, leprosos, & mortuos. Facit nos languidos, nos debilitande: leprosos, nos inficido: & mortuos gratiam, & charitatem, & alias bonas dispositiones, & perfectiones per quas vivimus tollendo. Penitentia vero, tanque peccato opposita, languores sanat, leprosos curat, mortuos suscitat: nam contra hec tria: videlicet contra languorem, lepram, & mortem, sagittam datur, auger, & conseruat. Dar quidem sanitatem, per quam languores tollit: auger, quia non solum ab infectione leprosos nos custodit, sed huiusmodi sanitatem conseruat, quia nos preservat a morte. Sic ergo se habet culpa & penitentia, quātū ad dispositiones, & perfectiones potentiarum. Sed quātū ad actiones ipsas, culpa facit quinque mala: quia nos facit claudos, aridos, cęcos, & insuper, nos viciat, & virtutes deformat. Facit nos quidem claudos, ne in bonas actiones tēdamus: aridos, ne ex bonis actionibus fructū faciamus: cęcos, ne huiusmodi bonas actiones quas agere debemus, cernamus, & videamus. Et non soluna culpa sic nos impedit, quantum ad actiones bonas, sed etiam nos viciat inclinando in actiones malas: quod faciendo etiam ipsas virtutes (si quae remanent) deformat, vt si post peccatum remanent in nobis fides, & spes, quae inter virtutes computantur, non possunt remanere formatae sed informes. Penitentia ergo omnibus his quinque, quae consequimur per culpā, se opponens, claudis restitus gressum, aridis copiam bonorum fructuum, cęcis restituit visum, via fugar, virtutes exornat. Insuper, ipsa eadem culpa, quae peruerit nos, & quantū ad dispositiones potentiarum, & quantū ad actiones ipsas, nihilominus etiam nos lædit, quantum ad ipsas

Fides & spes
post peccatum
non remanent in
formes.

A potentias, & quantum ad hec, culpa quatuor mala facit, Primo a potentias munitio[n]es, & fortitudines tollendo, Secundo in eis aegritudinē operando, Tertio dispergendo eas, & Quarto dolorem & tristitiam causando in ipsis. Homo enim per culpam perdit primo suam fortitudinem, & robur, vt non possit peccatis resistere. Quādū. n. sumus in culpa, & dum non sumus in gratia, non possumus omnia peccata vitare; hoc enim ponere, esset incidere in errorem Pelagi, quia ex puris naturalibus possit sibi quisque ab omnibus peccatis cauere. Culpa ergo, primo a potentias munitio[n]es & fortitudinem tollit, & secundo cum hoc eas infirmat, & egrotat: sic ut enim aliud est perdere calorem, & aliud est incurrere frigiditatem, sic aliud est perdere munitio[n]es & fortitudines, & aliud est contrahere virtus opposita, & infirmari, & egrotari. Et si hec duo sic se habent quia unum concordatur aliud, secundum tamen aliam, & aliam rationem, sumitur hoc & illud. Hec ergo duo mala facit in nobis culpa, & ulterius facit malum tertium, quia potentias dissolvit & dispergit: In peccatore. n. potentias non sunt unita, sed dispersae & dissolte, quia unum dictat agere ratio, & aliud secundum sensualitatem agitur. Quarto culpa in potentias nostris & in mente nostra dolor & tristitia causat. Nam sicut gloria nostra hec est, testimonium conscientiae nostrae: sic dolor, & tristitia mentis nostrae, est in nobis ipsis contrariam nostram conscientiam inuenire. Cōtra autē hec quatuor mala quae facit culpa, tangit Augustinus quatuor quae facit penitentia, quia mente munis, & roborat, contra primum: omnia sanat, contra secundum: omnia reintegrat, contra tertium: omnia legitificat contra quartum. Et si dicatur, quia hec etiam superius tangebantur, quum dicebatur, quia peccatum facit languidum, quod est tollere robur & facit hominem leporum, quod est inducere infirmitatem, & morbum: penitentia vero econtra, opposita bona facit. Porro dicemus quia & si peccatum bonas dispositiones tollit, & actiones bonas impedit, & potestias ledit, & si uno iactu omnia hec mala facit, nihilominus hec plura mala sunt: sic econtra, opposita quae facit penitentia sunt plura bona. Igitur si Augustinus, vel alii sancti detestando culpam, vel cōmendando penitentiam, videntur idem plures iterare, potest illud sic plures iteratum ad diversa referri, vt ad remotionem perfectionis, vel ad lesionem potentiarum, vel ad impedimenta actionum, vel quomodo libet aliud. Patet ergo quomodo loquēdū est de culpa, & de penitentia, quantum ad potentias, bonas dispositiones, vel perfectiones potentiarum, & quantum ad actiones. Sed quantum ad modū agendi, dicimus quodculpa tria mala facit, & habet intemperare successus, dispergere impetus, immoderate gressus. Nā quum incidimus in culpam: primo incipimus vana cogitare, &

ex

ex hoc dicimus non temperare successus, quasi cogitatio succedens cogitationi: quae non est temperata, nec ad debitum finem ordinata, sed est vana. Secundo quis per culpam quam incepit vana cogitare, & non temperare successus, incipit in rebus vanis delectari, propter quod dicitur non constringere impetus. Et tertio consentit illis vanis, & tunc dicitur non moderare gressus. Hic ergo est modus culpæ, & modus agè, di per culpam. Sed penitentia tanq; totaliter culpæ opposita, temperat successus, ne cogitemus vana, cōstringit impetus, ne delectemur in eis, moderatur gressus, ne consentiamus in ipsis.

Cap. IX. In quo ostenditur, quomodo intelligentia sunt verba Augustini, de bonis quæ facit penitentia, prout per eam in finem tendimus.

Si ergo ex præhabitis declaratum, qualiter dicendum de culpa, & penitentia quantum ad omnia praetacta: sed quantum ad finem, in quem tendimus per omnia præfata, dicere possumus, quod peccatum nos deuiare facit a fine, pœnitentia vero facit nos tendere in finem. Sed de deuiatione a fine, possumus loqui duplicitate, primo generaliter, secundo specialiter prout comparatur ad Christum: generaliter quidem quæ duplicitate nos facit deuiare peccatum a fine. Primo impediendo intellectum, ne homo seipsum cognoscat; si. n., peccator seipsum cognosceret, & bene seipsum consideraret, quantum visus effectus est per peccatum, statim a peccato recederet. Secundo peccatum, peruerit affectum, ut homo nolit seipsum querere, nolit seipsum inuenire, quia si seipsum quereret, & seipsum inueniret, videret se esse animal rationale, & secundum rationem debere agere. Tertio per peccatum, a societate angelorum separamur, ad quorum societatem perduicti, una cum eis debemus nostro fine, & nostro creatori frui. Quarto per peccatum ab ipso Deo creatore auertimur. Et quia penitentia per omnem modum peccato opponitur, ideo contra hæc quatuor quibus per peccatum deuiamus a fine, penitentia quatuor facit. Quia per penitentiam homo ignorans se reconoscit. Querens per hanc, se inuenit. Hec est, quæ homines ad angelos ducit. Ex creaturâ redit creatori. Sic ergo loquendum est de culpa, & de penitentia, secundum quod loquimur de deuiatione, vel de consecutione finis generaliter. Sed prout specialiter, comparamus ad Christum qui est mediator inter nos, & Deum, dices-

A re possumus quod septem in nobis facit peccatum, quod diuidit inter nos & Christum, quæ omnia restaurat penitentia. Nam peccatum facit nos esse ouem perditam, quia facit nos a pastore nostro deuiare. Facit nos esse drachmam amissam, quia habet nostrâ imaginem deformare; nam sicut in denario, sive in drachma, est imago principis, sic in anima nostra est imago Dei: sicut ergo, si a denario tolleretur imago, non diceretur esse denarius. Si quando ab anima deformatur, vel etiâ quodammodo tollitur imago, quod sit pœcatum (iuxta illud psalmi. 72. Imaginem illorum ad nihilum rediges) anima quoque definit esse drachma, vel dicitur drachma amissa. (Qualiter autem peccatum tollat imaginem & qualiter non, plena est responsio, quia non tollit quantum ad ipsas potentias, tollit autem quantum ad perfectiones potentiarum. Ipsiæ etiâ potentias licet non simpliciter tollat: eas tamè vulnerat, & inhabilitat.) Tertio, peccatum facit nos esse filium diaboli patorem, tollendo a nobis hereditatem eternam. Quarto, facit nos esse a latronibus, & demonibus, vel a carnalibus affectionibus, expoliatos, & vulneratos: expoliatos in gratuitis, vulneratos in naturalibus. Quinto, per peccatum voluntas nostra perdit omne bonum, & detinetur in malum. Sexto, per peccatum intellectus noster induit tenebras, & expoliatur luce. Septimo, per peccatum omnia opera nostra sunt cruda, & infrigida, & immeritoria. Penitentia autem tanquam peccato omnino opposita septem facit opposita his quæ numerata sunt. Nam ista scilicet penitentia, Christo querenti ouem perditam monstrat: drachmam amissam Christo inquirenti offere: dissipatore filium ad patrem reduci: vulneratum a latronibus, & expoliatum, custodiendum, & curandum tradit. In hac omne bonum invenitur, & conseruatur quantum ad affectum. Ista fugat tenebras, inducit lucem quantum ad intellectum: excoquit omnia opera nostra, quæ ignis consumens est, quantum ad actum, seu quantitate ad opus. Advertendum autem, quod omnia ista possumus referre secundum quod comparantur ad Christum, quia ipse specialiter in Euagelio, loquitur Mat. 18. de oue perdita, de drachma amissa, de filio Lue. 15. dissipatore, de vulnerato a latronibus: per ipsum consequimur omnes bona: ipse. n. est magister noster, fugans tenebras, inducens lucem: per Lue. 10. ipsum excoquuntur igne charitatis omnia opera nostra, quia sive ipso nihil possumus facere. Iam. 1. 5. Si igitur hic interantur aliqua superius tacta, tamen ad aliud, & ad aliud referri possunt. Nam penitentia facit præfata quartuor generaliter, non descendendo secundum hunc modum, vel illum & facit hæc septem specialiter descendendo ad hunc modum, prout per penitentiam Christo coniungimur, per quem omnia illa septem consequimur. Advertendum etiam, quod mors Christi, & pro redemptione omniis fuisse sufficiens, tamen redempcio nomen omnis non

est efficiēs, quia iniqūtates nostræ diuidunt ins-
ter nos, & ipsum, ut non perueniat ad nos in-
fluentia sanctitatis suæ: sed quum per pénitentia-
tiā ad ipsum conuersemur & ei coniungimur,
tunc tanq̄ ouis perdita ab eo inueniamur, tans
quam drachmæ amissio ab ipso recuperari eto.
quæ superius sicut expresa. Aduertendum est,
quod drachmæ amissio pertinet ad imaginem,
quæ consistit in potentia animæ, in quibus vul-
neramur, ut sunt quedam naturalia, & expolia-
mur a gratiis, ut perficiuntur per virtutes &
dona propter qd huius amissio drachmæ vide
esse idem cum vulneratione, & expoliatione.
Sed dicemus quod imago Dei, & drachma no-
stra consistit in potentia superioribus: & quia
tm Augustinum in lib. 14. de Trin. cap. 3. in eo
quod est potissimum in anima, querenda est ima-
go: vulneratio autem, & expoliatione, est in virtu-
tibus inferioribus, quia ipsa cōcupiscibilis, & ira-
scibilis, sive ipse appetitus sc̄titius per peccatum
expoliatur a suis perfectionibus, & vulnerat
& inhabilitatur ad bonum: ideo ad aliud, & ad
aliud referre possumus hac & illa.

Cap. X . In quo demonstratur , qd si uolumus plenè conformari rectitudini diuinae sapientie,
debemus de peccatis nostris plenè cō-
teri, confiteri, et satisfacere, et quid
est contritio, & propter quas
causas debemus de pecca-
tis nostris conteri.

Vonā ergo locuti diu-
tius sumus, quot bona
faciat pénitentia ut
inducamur ad péniten-
tiā, & ne discordemus
a rectitudine diuinae sa-
pientie, uolumus nunc
de partibus pénitentiae
loqui. Nam culpa facit
omnia prehabita mala, per quorum quodlibet
discordamus a rectitudine diuinae sapientie, tāo
quam ab arte recta & vera, in qua omnes hu-
iūmodi obliquitates cognoscuntur. Et conuer-
so autem pénitentia facit bona opposita illis ma-
lis, per quae illi rectitudini, & illi arti conforma-
musr. Verum qd huiūmodi pénitentia integras-
tur ex multis partibus, nec est aliquid perfectum
sine omnibus suis partibus, ideo ut perfecte illi
rectitudini conformatemur, de omnibus péniten-
tiæ partibus decreuimus pertractare, quæ com-
muniter dicuntur esse tres. Contritio in corde,
Confessio in ore, Satisfactione in opere. Debet n.
primo peccator in corde conteri, quod similitu-
dinari dicitum est, ac si cor peccatoris, esset vas
plenum fetido liquore, quia est repletum tur-
pibus culpis. Cum ergo cōterere sit aliquid in

Pénit. partes.

A minutis partibus frangere, cor peccatoris debe-
re contritum, i. in minutis partibus fractum, ut
totus ille liquor inde exeat: si n. frangeretur in
maginas partes, possit ibi aliquid de illo liquo-
re remanere. Sed quando omnino contritum
est, nihil ibi de illo liquore festido remanebit.
Ista ergo cōtritio, dolor est de peccatis, de quis-
bus dolendo, vacuatur cor a fēditate, & inani-
dicia peccatorum. Vnde Augustinus de huius-
modi dolore, qui requiritur in pénitentia, loquē-
Cap. xii
s in libro de vera, & falsa pénitentia, dicit: qd pec-
cato semper doleat, & de dolore gaudeat, & se-
nō semper doluisse doleat. Iste ergo dolor des-
bet esse quasi contritio, i. cōfractio in partes par-
tas, quia sigillatim nostram conscientiam debe-
mus inquirere de omnibus, quæ cōmisimus cō-
tra Deum, & de quolibet illorum debemus dos-
lere, ut in nulla parte cordis lateat aliquod pec-
catum, vel complacentia alicuius peccati: immo
sic singulariter, & partibilibet debemus de quo-
libet peccato dolere, ut totum cor, quantum ad
continentiam peccatorum, secundum quamlibet
sui partem sit confractum, non retinens in
se aliquod peccatorum. Nam (ut dicitur 4. Sen.
dist. 14. & allegatur auctoritas Gregorii.) qui
sic alia peccata deplorat, ut alia tamen cōmitat,
ad huc pénitentiam agere aut ignorat, aut dissi-
mular. Et subditur: Quid. n. prodest, si peccata
luxuriae quis doleat, & ad huc auaritiae & stibus
anhelat. Et Augustinus in de vera, & falsa pén-
itentia, cap. 9. dicit. Quædam. n. impietas infidelis
tatis est, ab illo qui iustus & iustitia est, dimidiari
sperare misericordiam. Debet ergo cor, esse cō-
tritum per singulas partes, & confractum, ut de
singulis peccatis doleamus. Possimus autem
assignare quinque causas; quare sic debeamus de
peccatis conteri, & dolere. Primo, ut a mundo
auertamur, iuxta illud: Nolite diligere mun-
dum, nec ea quæ in mundo sunt. Secundo, ut
ad Deum conuertamur, sicut ipse per Proph-
etam Ioelem cap. 2. nos inducit: Conuertimini
ad me in toto corde vestro, & scindite corda ve-
stra. Tertio, ut ex hoc Deum adiutorem habeā-
mus: sicut. n. qui se auertit a lumine non habet
adiutoriū ab ipso, sic qui se auertit a Deo, quan-
tum in se est, respuit auxilium Dei: cōtra quos
dicitur in psalmo. 5. Ecce homo qui non po-
suit Deum adiutorem sibi. Quarto, hoc debemus
facere ut de peccatis displicantiam habeā-
mus, nam nō possumus inchoare nouā vitam,
nisi nobis displiceat præsentia vita. Quinto de-
bemus sic conteri & dolere, ut a peccatis
in posterum caueamus, quia hęc est
vera pénitentia secundum Am-
brosum, mala præterita
plangere, & plan-
genda iterum
non committere. Et secundum Greg.
est acta peccata deflerē, & flen-
da non committere.

Cap.xi.

Cap. x i . In quo ostenditur quod confessio, que est secunda pars paenitentie, habet animam decorare, & propter quinque causas debemus sacerdotibus confiteri.

Cap. 5

Ecunda pars penitentie est confessio, ad quam inducimur testimonio Iacobi dissentis, confitemini alterum peccata vestra. Confessio n. peccatorum anima decorat, & pulchram facit.

Vnde confessio, & decor sive pulchritudo conuertitur, & vnum sequitur ad aliud, iuxta illud psalmi 10. Confessionem & decorum induisti. Et alibi psal. 95. Confessio & pulchritudo in conspectu eius. Fuerunt autem nonnulli dicentes, quod in sola contritione dimittuntur peccata, ut quis non indigeat confiteri: quod patet per simile de leprosis, de quibus dicitur, quod dum irant, mundati sunt: mandatum n. eis fuerat quod se ostenderent sacerdotibus. In quo significabatur, quod peccatores debent sua peccata confiteri, se sacerdotibus ostendere, ante tamen quam se ostenderent, videntur fuisse mundati: ante ergo quam quis confiteat, in ipsa contritione, in ipso proposito confitendi: mundus est, quod concordat cum Psalmo 31. Dixi confitebor. Ipponui confiteri, aduersum me iniustitiam meam dominino, & tu eris. Si ergo in proposito sit remissio, non indigemus ulterius confiteri. Dicemus ergo quod fatua & vana est voluntas, si adsit cōmoditas, & tamen non reducatur ad actum. Nulli ergo remittitur culpa, nisi adsit confessio in voto, & nisi proponat confiteri, aliter non est illi remissio. Si ergo ibi adsit tale propositum, & ad sit cōmoditas confitendi, & non adimpleat quod habuit in proposito, & in voto, fatuum reputatur tale propositum, & non est sufficiens ad salutem. Potest ergo quis sine confessione salvatori, dum tamen conteratur, & proponat confiteri, & debet sibi spatiū confitendi: sed si adsit cōfrendi cōmoditas, vel si sit pposuit quod volebat implere, vel est a suo bono proposito remotus, & ex hoc est Deo ingratius, in qua ingratitudine persistens, non potest salutem consequi. Possumus autem assignare quinque rationes, propter quas quisque debet confiteri. Primo ut in re certa se ponat: Nam quum quis cōfitetur, clauibus ecclesie se supponit, quia magna est virtus clavium: & multoties virtute clavium quis de atrio fit cōfritus: & homo nescit bene iudicare, an veram contritionem habet, ideo debet se superponere clauibus, sperans & confidens, quod virtute clavium, suppleatur, si quis sit in contritione defectus, ratione cuius magis se fundat in re certa, dicente sententia sapientis: Tene certum, & di mitte incertum. Secundo hoc debet facere quia

A transgressionem mandati vitat: nam quum preceptum sit quod debeamus confiteri, quod figuratum fuit Leuitici. 14. cap. vbi dicitur quod hic est ritus leprosi, quando mundatus est: adducetur ad sacerdotem. Vbi figuratum est quod peccator mundandus a lepra peccati per confessionem, debet se ostendere sacerdoti. Tertio debet hoc facere, ut augmentum gratiae habeat: nam & si in contritione consecutus est gratiam, per confessionem (si deuotè hanc agit) augmentum gratiae promeretur. Ideo dicitur Proverb. 28. cap. 13. Qui abscondit scelera sua, non dirigetur in augumentum confessus fuerit, & reliquerit eam, misericordiam consequetur. Quia misericordia intelligenda est, vel quia de non grato sit gratus, si ante confessionem non fuit in gratia: vel quia de grato sit magis gratus, si in gratia existens, deuotè se clauibus ecclesie subiicit. Quarto hoc debet facere, ut de peccato cognitio nem habeat: Supponit enim quod sacerdos sit sciens discernere inter lepram & lepram, et sciens dare notitiam de peccatis, & sciat ligare, & solvere. Vnde Augustinus in de vera, & falsa penitentia ait, quod qui vult confiteri peccata, ut inuenias gratiam, querat sacerdotem scientem ligare, & soluere, ne si negligens circa se extiterit, negligatur ab illo, qui eum misericorditer monet, & petit ne ambo insoueam cadant. Quinto debet aliquis confiteri peccata, ut penam sibi debitam pro peccatis minuat: nam ipsa erubescētia, quae est in confessione, est pars satisfaciōnis, & minuit penam debitam pro peccatis.

Cap. x i i . In quo ostenditur quod satisfaciōne que est tertia pars paenitentie proper quinq; causas est nece saria paenitenti.

Tertia pars penitentie est satisfaciōne, quae potest comparari ad quinque causas: Nam in peccato sunt tria, videlicet Superbia, prout peccator non vult Deo subesse: Avaritia, prout vult propriam voluntatem, & cupiditatem consequi: Obligatio ad penam ratione transgressionis. Ad quinque ergo potest comparari satisfaciōne, vel ad Superbiā quae est in peccato, prout non vult voluntati alterius subesse: vel ad avariciam, prout vult suam voluntatem, & cupiditatem consequi: vel ad obligationem ad penam: vel ad alias partes penitentie, quae sunt contrito, & confessio: vel ad ipsum satisfaciōnem & penitentem. Cum ergo penitens hoc modo satisfaciat, quia supponit se volatati alterius scilicet sacerdotis, & relinquit voluntatem propriam, & facit illud quod sacerdos sibi iniungit, dato quod sibi sit graue, & sibi displicet facere, propterea quinque requiruntur, ut sit bona talis satisfaciōne. Primo, ut peccator voluntati alterius se

subiectat, contra superbiam, quæ fuit in peccato. Secundo, ut voluntatem propriam deserat, contra auaritiam, quæ est est æqualiter in quolibet peccato. Tertio, ut in seipso penam gerat, contra obligationem, quæ habet esse in quolibet peccato, nam hinc dicitur penitens (secundum Augustinum in de vera, & falsa penitentia, cap. 19.) quasi penam tenens. Quarto hoc debet facere, ut defectum, si quis contra hoc fuit, in huiusmodi contritione, & confessione, supplet. Nam dolor contritionis, & pudor confessionis, sunt partes satisfactionis. Sed forte non fuit tantus dolor, nec taneus pudor, & sufficienter satisfaciat pro peccato. Ideo præter contritionem & confessionem, iniungenda est aliqua alia satisfactio. Quinto, bona est satisfactio, ut penitens totum se Deo tribuat. Nam in satisfactione iniunguntur orationes, abstinentiae, eleemosynarum largitiones, peregrinationes; ieiunia, & alia huiusmodi. Cum ergo contritio sit in corde, confessio in ore, ut anima ipsius peccatoris ordinetur in Deum, tam corpus, q̄ res exteriores (si quas habet) ut totū se deo tribuat, iniungēda est satisfactio: vel quantū ad ieiunia, per quas corpus maceratur: vel orationes, per quas totus in Deum ordinatur: vel quantum ad genuflexiones, per quas corpus inclinat, & anima humiliatur: vel quātū ad itineraciones, per quas corpus fatigatur: vel quātū ad eleemosynarum largitiones, per quas bona exteriora cōmunicantur, ut sic totus homo, secundum se & secundum omnia sua possit ordinari in Deum. Vnde cum maturitate & cum discretione debet sacerdos videre, quid cuique imponat: quia quanto magis penitens conteritur, & dolet, & magis verecundatur de peccato, tanto magis satisfacit, & minor ei pena vltior ponenda est: sicut et iuuenibus magis est abstinentia iniungenda, ut magis macerentur in carne, & ut macerati ibi a peccatis caueant.

Cap. X I I I . In quo ostenditur q̄ ex quarta laude diuina sapientie, ut quia in illa relucet infinita bonitas, per eam a creaturis participata, soluitur quarta questio, qualiter Deus sit diligendus.

Ostq̄ egimus de tribus laudibus diuinæ sapientie, per quas soluimus tres ppositas questiones: Volumus agere de quarta laude, videlicet, de bonitate diuinæ sapientie: ex qua poterimus soluere questione quartam: Qualiter debemus Deum diligere. q̄ si bene sciuerimus, scire poterimus, quæ, & quo-

sunt ex charitate diligēda, & quæ bona facit in nobis. dilectio charitatis. Scendum ergo, q̄ id est amare & velle bonum. Vnde & Philosophus secundo Rheticorum capitulo de amore ait, q̄ dissimilares amare, dicamus q̄ est velle alicui quæ putamus esse bona. Ex ipso itaq̄ ratione bonitatis, quam volumus alicui, vel nobis, oportet, q̄ sumatur ratio amoris. Igitur, ex bonitate Dei, scire poterimus, qualiter diligendus sit Deus. Dicimus autem q̄ quarta laus diuinæ sapientie, est eius bonitas. Nam illa sapientia, non solum est plena, alta, & recta, ut dicebant tres primæ laudes: sed etiam est bona, & optima, sicut dicit hæc quarta laus: Dicitur enim bonum æqualiter enti. Sicut igitur aliquid est ens, sic est bonum, & quod est infinitum ens, est infinitum bonum: & quia illa diuina sapientia est infinitum ens, consequens est q̄ sit infinitum bonum. Si ergo ex ratione bonitatum sumitur ratio dilectionis, consequens est, q̄ Deus sit in infinitum diligendus: & quia ad hoc nō possumus pertingere, quia dilectio nostra, siue sit actus dilectionis, siue habitus, est finitus (quum sit quidcreatum;) consequens est, q̄ nō possumus Deum tantum diligere, quin sit plus diligendus: inde est q̄ secundū Gregorium, modus charitatis, est non habere modum: ideo præcipitur in lege mosaica & euangelica q̄ diligamus Deum omnino modo quo possumus, ex tota mente, idest ex tota memoria, ex toto corde, idest, ex tota intelligentia, ex tota anima, idest, ex tota voluntate, quæ sunt tres partes imaginis. Et vltius debemus ipsum diligere ex omnibus viribus: quod dupliciter potest exponi. Primo, ut omnes vires referantur ad illas potentias animæ. Nā non solum partes imaginis, quæ sunt superiores animæ vires, memoria, videlicet, intelligentia, & voluntas; sed omnes alias vires animæ, debemus ordinare in Deum: propterea q̄ non solum ex tota memoria, intelligentia, & voluntate, sed ex omnibus aliis viribus animæ debemus in Deum ferri, & ipsum diligere, et omnia ad ipsum per dilectionem ordinare. Vel possumus dicere, q̄ nullum debemus habere modum in diligendo Deum, nec extensiu, nec intensiu; sed nos totos, et totaliter ordinare debemus in Deum. Debemus ergo Deum diligere, ex tota mente, ex toto corde, & ex tota anima, idest omnia nostra, et nos totos, ordinando in ipsum, ut sit ibi totalitas extensiu ut nihil sit in nobis, quod non ordinemus in ipsum. Debemus insuper hoc facere ex totis viribus, q̄ sit ibi totalitas intensiu, ut cum omni furore, et quantum possumus, et secundū omnes vires nostras, omnia nostra ordinemus in ipsum. Prima ergo totalitas (ut dicit ex tota mente etc.) sumitur extensiu, ut ibi comprehendantur omnia nostra. Secunda autem totalitas quum dicit, (ex omnibus viribus etc.) sumetur intensiu, quia omnia nostra nō quo cūqmodo, sed modo summo debemus ordinare

nare in Deum: ex bonitate itaq; illa qua relucet in diuina sapientia, scire possumus qualiter Deus sit diligendus: sed ipsa diuina bonitas que relucet in ipso Deo, & in eius sapientia, tripliciter potest considerari. Primo quanta est in se. Secundo quanta est in suorum effectuum productione. Tertio quanta est in ipsorum conseruatione. Ex ipsa autem diuina bonitate in se, ostensum est, qualiter sit diligendus, quia diligendus est, secundum omnia nostra, & secundum omnes vites, & secundum omnem modum, secundum quem possimus: quod non solum veritatem habet, si considereremus diuinam bonitatem, relucentem in illa diuina sapientia quanta est in se: sed etiam, si considereremus eam in productione suorum effectuum,

Cor. 4. quia secundum sententiam Apostoli: nihil habemus quod non acceperimus. Ab ipso enim habemus mentem, cor, & animam: sive memorem, & intelligentiam, & voluntatem, & omnes potentias animae: ab ipso etiam, habemus omnes vires, & omnem conatum in bonum, qui potest esse per huiusmodi potentias: ab eo ergo habemus omnia extensu& intensu&, quantum ad res habitas & quantum ad modum habendi; quantum ad id quod sunt, & quantum ad eorum conatum. Et quia magna ingratitudo est, non ordinare omnia quae habemus ad illum a quo habemus: ideo ne ingratisimus Deo, omnia nostra secundum conatum debemus ordinare in ipsum Deum, nec ad hoc sufficit, quia non possimus ei reddere aequivalens. Si enim consideramus hunc modum, nihil supererrogamus, & nihil facimus, quod non teneamur facere: ideo

Lac. 17. dicebat Dominus, qd quum omnia bona fecerimus, debemus dicere, servi inutiles sumus, & qd debuimus facere fecimus. Tertio hoc idem patet, si considereremus diuinam bonitatem relucentem in diuina sapientia, quantum ad effectuum conseruationem. Nam Deus non sic est causatur, sicut edificator est causa domus, quia recessente edificatore, adhuc stat domus: sed si ad momentum Deus desereret creaturam suam, statim esse desineret. Vnde August. 4. super Gen. ca. 1. ait, Neg. n. sicut structuram aedifici quod fabricauerit quis abscedit, atq; illo cessante, & abscedente, stat opus eius: ita mundus, vel iactu oculi stare poterit, si ei Deus regimur suum subtraxerit. Et quia Deus est super omnia conservans ea, & sine ipso nihil sunt omnia: ideo ad ipsum debemus contueri per omnia, & in ipsum omnia nostra per dilectionem, omni modo quo possimus, ordinare debemus. Vnde Aug. loquens Deo. 6. confessionis ca. 6. ait. Quod relictis omnibus conuertamur ad te, qui es super omnia, et sine quo nulla sunt omnia. Aduertendum autem qd modus dilectionis diuinae est, qd ipsum diligimus super omnia intesu&, quia ex totis viribus, & super omnia extensu&, quia secundum omnes potentias nostras, quem modum diligendi appro priamus laudi diuinæ sapientiae, prout in ea re-

lucet infinita bonitas. Nam pro ut Deus, p suam sapientiam cognoscit se infinitum bonum, suam bonitatem comunicavit rebus per suam sapientiam, vt dicantur omnia in diuina sapientia esse facta. Et quia prout per suam sapientiam bonitatem suam comunicavit nobis, & fecit nos esse debitores suos, vt ex hoc teneremur ipsum diligere, & non habere modum dilectionis, iō laudi diuinæ sapientiae, put ipsa est infinitum bonum, & in ea relucet bonitas infinita, hęc volumus adaptare.

Cap. XIIII. In quo ostenditur quomodo ex modo dilectionis diuinæ sapientie scire possumus quae, & quot, et quo ordine, sunt ex charitate diligenda.

Iximus autem supra, qd si sciuerimus qualiter sit Deus diligendus, scire possemus, quae & quot sunt diligenda ex charitate, & quot bona faciat in nobis dilectio charitatis. Recitat autem Aug. primo de doct.

christ. cap. 23. quatuor diligenda esse: Vnum quod est supra nos, videlicet Deus: aliud quod nos sumus: tertium quod est iuxta nos scilicet proximum: & quartum quod est infra nos, videlicet corpus nostrum: sed eo modo quo ipse posuit quatuor sic esse diligenda, potuisse posse quinq;. Nā sicut nos ipsos dividimus in duas partes. s. in hominem interiorum, & exteriorum, vel vt loquamur verbis Aug. 1. de doct. christ. cap. 26.) in animam, & corpus: sic possumus & proximos nostros dividere, vt dicamus quinq; diligenda esse ex charitate, videlicet, Deus, qd supra nos: hō interior, quod nos sumus: hō interior proximi, qui est iuxta nos: homo exterior non sicut corpus nostrum, quod est infra nos, & homo exterior proximi sicut corpus eius qd est iuxta corpus nostrum: sed si sic dicimus non videmur omnia enumerasse, quae sunt ex charitate diligenda. Nam, & ipse amor, & ipsa dilectionis est ex charitate diligenda. Vnde Aug. 8. de Tri. c. 8. Nemo dicat non noui quid diligam, diligat fratrem, & diligat eam dilectionem, qua diligie fratrem. Dicemus ergo duo esse genera diligendorum. Nam aliqua diligimus, tanq; ea quibus bonum volumus; aliqua autem, non tanquam ea quibus bonum volumus, sed tanq; aliqua bona, quae nobis, vel alii volumus. In primo quis dem genere, uno modo sunt tria diligenda, alio modo sunt quatuor, alio modo quinq;. Aug. autem. 19. de Trin. cap. 14. et. 1. de doct. christ. c. 26. Trias dicit esse diligenda ex charitate, Deus, proximus, & nos ipsi, quae tria diligenda inveniuntur quum Dominus ait. Diliges Dñm Deum tuum, & proximum tuum sicut te ipsum. In. 1.

Matth. 22:0

autem de doct. christ. c. 2 3, dicit esse quatuor sic diligenda, quia diuidit nos ipsos in animam & corpus, vel in nos & corpus nōm. Nam quum aliquid componit ex duobus, semper supremum sumit nomen totius ut quod facit Papa dicere facere ecclesiu, quia Papa est caput ecclesie: & sicut Papa supremum in ecclesia dicit, sic anima nostra, vel animus, vel homo interior, videtur esse nos ipsi: sed sicut nos ipsi diuidimur in duo, sic & proximos nostros in illa duo diuidere possumus, & potissime prius homines sunt proximi nostri, qui diuiduntur in naturam corporalem, & spiritualis: quod dicimus propter Angelos, qui etiam sunt proximi nostri, quia possunt nobis misericordiam impartiri. Nō. n. inter nos, & Angelos, est illud chaos magnā firmatum q̄ non possumus ire ad eos, & q̄ nō possint dici proximi nostri. Quinq̄ ergo (vt rangebamus) sunt diligenda ex charitate. Natura spiritualis, quae est supra nos, videat Deus: & natura spiritualis quae nos sumus, videlicet anima nostra: & natura spiritualis proximi quae est iuxta nos, videlicet anima illius, sive sunt ipsi Angelici, sive humani: & natura corporalis nō quae est infra nos, videlicet corpus nostrum: & natura corporalis aliorum hominū, videlicet corpora eorum, quae est iuxta corpus nostrum. Hęc autem omnia diligimus tāquā ea quibus bonū volumus, quae hoc ordine sunt diligenda. Nam primo est diligendus Deus, magis etiam q̄ nos ipsi, quia propter q̄ unumquodq; & illud magis. 1. Poster. Qūm ergo Deus sit diligendus propter seipsum: quilibet autem debet diligere seipsum, non propter seipsum, quia non est ipse sui ipsius finis, sed propter Deū: consequēs est q̄ quilibet debet plus diligere Deum q̄ seipsum. Nec in hoc possumus dubitare, q̄ si amor est quedam vniō, magis Deus vnitur, & est magis vicius nobis, q̄ nos nobis ipsis, vt yult. August. in. 3. lib. cōfessionum, cap. 6. Immo magis, bonum nostrum nō posset subsistere sine Deo. Bonum ergo nostrum reseruatur in Deo magis q̄ in seipso: quia bonum nostrum non posset subsistere sine Deo. Bonum ergo nostrum non posset subsistere in seipso, nisi esset coniunctū Deo. Vnde si antiquilatum foret, & si nihil esset in seipso, posset a deo refici. Ergo quilibet homo debet se magis amare in Deo, q̄ in seipso, & magis amare Deum q̄ seipsum, quum suū bonum magis sit ipse Deus, q̄ sit ipsumer. Sic et plus debemus diligere Deum, q̄ proximos nostros. Nam filii plus sunt vniū patri, q̄ sibi ipsis. Nam non sunt vniū sibi ipsis, nisi quia sunt vniū patri a quo descenderunt, propter q̄ maior est amor filiorū ad patrem q̄ ad seipso. Sic et nos gerimus imaginē vniū Dei: vniō ergo ad alios, est ex vniōne quam habemus ad Deū, vt Deū plusq̄ omnia alia diligamus. Debemus ergo diligere Deum plusq̄ nos, & proximos. Sed nos debemus plus diligere nos, q̄ proximos nostros,

A Nam non prēcipitur nobis, q̄ diligamus proximos nōnos plusq̄ nos ipsis, sed sicut nos ipsis. it ad id ad quod diligimus nos ipsis: vt sicut nos ipsis diligimus ad vitam æternam, sic & proximos nostros, ad vitam æternam debemus diligere. Oportet n. q̄ ex fine sumatur omnīs ratio dilectionis. Nam finis se habet in diligibilibus sicut principia in speculabilibus: sicut ergo principiis credimus propter se, conclusionibus autē propter principia: ideo plus credimus principiis quā conclusionibus: sic finem diligimus propter se, alia autem propter finem. Deus autē est diligendus, quia ipse est finis, & beatitudo nostra, ideo est summē diligendus. Nos autem debemus diligere nos ipsis propter hunc finem, vt coniungamur eis proximos autem pp hunc finem, vt associemur eis in huiusmodi fine. Et quia plus est vniū fini, q̄ associari aliis in vniōne ad finem, plus debemus diligere nos ipsis, q̄ proximos nostros. Corpora autem nostra debemus diligere propter hūc finem, & pp hanc beatitudinem, vt quia à beatitudine illa in anima, redundabit beatitudo in corpore: sicut enim quum quis est letatus in anima, a letitia quae est in corde resultat pulchrior color in corpore: sic in patria & multo magis, a decoro, & beatitudine in anima, redundabit decor & beatitudo in corpore: ppter q̄ corpus nostrum est quarto loco diligendum. Corpora autem proximo rum debemus diligere tanq̄ ea quae nostris corporibus associabuntur in participatione secundum talem resultationē talis beatitudinis: ideo corpora proximiorum sunt ultimo diligenda. Assignauimus ergo (vt est per habita manifestum) in hoc genere diligendorum (prout sunt ea quibus volumus bona) quinq̄ gradus. Quia primo volumus bonum diuinum ipsi Deo. Secundo volumus huiusmodi bonū vniū nobis. Tertio volumus in illo bono associari nobis proximos nostros. Quarto volumus illud bonum aliqualiter resultari in corpora nostra. Quinto volumus in tali resultatione associari corporibus nostris corpora proximorum. Sed sicut assignauimus ordinem in his quae diligimus, tanq̄ quedam ea quibus bonum volumus: sic possumus assignare ordinem in his quae diligimus, tanq̄ quedam bona quae nobis, vel alii volunt, quae sunt in triplici ordine. Nam primo est ipsa dilectio, sive charitas, quae est mater omnium. Secundo sunt aliqua interiora bona. Terțio possunt etiam sic diligere exteriora bona: quae omnia etiam propter finem, & ppter beatitudinē debemus diligere. Charitatē ergo, & omnia illa bona, sine quibus nūquā est charitas, & quae nunquā sunt sine charitate, debemus primō diligere. tanq̄ ea sine quibus beatitudo haberi nō potest, & tanq̄ quibus habitis, a beatitudinē frustrari non possumus. Bona autem illa interiora debemus diligere ex charitate tanq̄ cōsecutiā finis, & quasi administrantia ex propinquō.

Bona

A bona etiam exteriora possumus diligere nobis & aliis, tāquam aliqualiter iuantia ad finē quodam modo ex longinquo. Sed hæc omnia nō propriè diligimus tanquam ea, quibus bonum volumus, sed tanquam quædam bona quæ ex charitate nobis vel aliis diligere possumus. Nā & ipsam charitatem debemus nobis & aliis ex charitate velle, & diligere, vt sic verisicet in nobis illud Canticorū primo, Introduxit me Rex in cellam vinariam, ordinavit in me charitatem. Qui enim vino charitatis inebratur, a recto ordine dilectionis non distrahitur: immo magis ipsum tener, & continet: vt inebrati hoc modo, omnia diligenda suo ordine diligamus.

B Cap. X V. In quo ostenditur que, & quæ bona facit in nobis diuinus amor, siue dilectio charitatis.

C Olentes autē complere omnia quæ de dilectione diximus: volumus es narrare quæ, & quæ bona facit in nobis dilectio charitatis, quia de hac dilectione loqui intensimus. Propter quod sciendū, & secundum Aug. 13. confessionum, cap. 9. et. 11. de ciui. Dei cap. 28. Quod illud qd est pōdus in corporibus, est amor in spiritibus. Vnde ait, Pōndus meum, amor meus, eo feror quocunque feror. Possumus autem dicere, & accipiendo pondus large sicut accipit Aug. pro omni eo quo feruntur corpora in loca sibi cōuenientia, quinq; consequuntur corpora ex suo pondere. Nam primo corpora per pondus, in loca sua tendunt. Secundo locis suis vniuntur. Tertio, locis suis assimilantur. Quarto, in eis cōseruantur. Quinto, ibidem quietantur, vt grauias per grauitatem ad centrum tendunt, eisq; vniuersitas assimilantur centro secundū & conseruant, & quietant ibidem: respectu centri loci sui omnia ista concurrunt. Dicuntur enim res suis locis assimilari, & ibidem conservari: quia quum in locis suis quietant, & nihil quietat in eo qd est simpliciter sibi dissimile, oportet qd locata sunt in locis suis quietant, sicut aliquā similitudinem habeant ad loca sua, vel aliquam similitudinem contrahant, ex eo qd sunt in eis. Hæc autem quinq; quæ dicta sunt de corporibus respectu sui pōderis, vera sūt de spiritibus respectu sui amoris, & maxime, quum per amorem feruntur in Deum: qd sit per virtutes, qui motus quodammodo est naturalis vel est cōueniens naturæ, quia & si sit per gratiam, gratia non tollit naturam, sed perficit eam. Nam ferri secundum vitia, est ferri cōtra naturam: nam omne vitium est contrarium

naturæ, vt vult Augustinus vndecimo de chita te Dei, cap. 17. Sicut ergo corpora in locis contra naturam non quietantur: sic quum animus fertur in aliquid per vitium non quietatur, immo per hoc magis habet pena, iuxta illud Augustini primo cōfessionum cap. 12. Iusti Do mine, & sic est, vt pena sua sibi esset omnis inordinatus animus. Quum ergo mens fertur per amorem in id quod est secundum naturam, vel in id quod est cōueniens naturæ, vel quod p̄ficit naturam, secundum quem modum fertur in Deum, quod potissimum facit in nobis amor charitatis, dicimus qd secundum talē motum, & secundum talē amorem, natura spiritualis cōsequitur quinq; correspondēt illis quinq; quæ consequuntur corpora, prout per pondus ordinantur in locum sibi cōuenientem. Nam hūmōi charitatis amor facit nos in Deum tendere: vnit nos ei: transformat nos in ipsum: facit nos de Deo gaudere & in ipsum quiescere. Facit primo talis amor in Deum tendere. Nam quum p̄prie talis amor sit diuinus & in omnibus faciat nos habere Deum tāquā finem, quia nos facit diligere omnia propter ipsum, quum res quælibet naturaliter tendat in suum finem, consequens est, qd hoc sit de natura huius amoris, qd p̄cūnctis nos faciat desiderare Deum, & in ipsum per desiderium tendere. Habet etiā huiusmodi amor, nos Deo vnit, quia hoc est de ratione amoris, qd sit quædam virtus vniuersitatis cum re amata, vt dicit Augustinus de Trinitate cap. 10. & Dionysius quarto de Diuinis nominibus, vbi ait, qd omnam amorem, sive Diuinum, sive Angelicum, sive intellectualem, sive animaliem, sive naturalem, vniuersitatem quandam dicimus esse virtutem. Inde est ergo quod Apostolus prima ad Corint. cap. 6. dicit quod qui adhæret Deo (scilicet per amorem) unus spiritus est cum illo'. Tertio huiusmodi amor habet nos in Deum transformare. Nam plus facit amor, qd faciat scientia, quia scientia assimilat tantum. Sufficit enim quod in scientiis sint similitudines scitorum ad hoc quod illa scientia sciantur ab eo. Immo aliquādo maior est cognitionis rei scire per similitudinem, quam per essentiam eius: vt Angelus de seipso haber cognitionem per essentiam suam: Deus autē non haber cognitionem de re creatâ per essentiam rei creatæ, sed per essentiam suam quæ est similitudo & exemplar omnium creaturarum. In comparabili tamē pleniorē cognitionem habet Deus de Angelis, quam Angelii de seipsis. Vnde de Dionysius sexto de Angelica Hierarchia, vult, quod quanti & quales sunt celestes spiritus, solus princeps, idest, Deus perfectiones eorum nouit: (& subdit) quod ip̄s Angelij dicuntur proprias ignorare virtutes, quod intelligentiam est respectu Dei: quia adeo est clara cognitionis, quam habet Deus de Angelis, vt respectu illius cognitionis dicantur Angelii ignorare

F

seipso. Scientia ergo assimilat, id est, sufficit afflui milatio ad scire. Sed amor transformat, quia si sit perfectus amor, oīno vult esse amans idē, qd res amata. Ideo dicit Dionysius. 4. de diuinis nominibus, qd amor ponit rem extra se, & collocat ipsam in re amata. Quarto amor Diuinus facit nos de Deo gaudere. Nam quum habeat nos transformare in Deum, & facere nos Deo formes, & diuinos, consequens est, quod faciat nos gaudere de rebus diuinis. Nam ex coniunctione conuenientis cum conuenienti, de necessitate sequitur delectatio, & gaudium. Huiusmodi ergo amor, qui nos transformat, & conformat rebus diuinis, facit nobis diuina esse delectabilia. Pondus ergo in corporibus, facit quod corpora tendant ad illum locum in quo conseruātur. Sic amor iste diuinus facit nos delectabiliter tendere in Deum & esse in ipso; & per consequens quātum est de se, facit nos persistere in Deo, & conseruat nos in ipso, quia quilibet libenter persistit in actu delectabili. Et quia sic est, ideo inter cetera signa, hoc est valde magnum signum, quod homo sit in charitate, & quod habeat huiusmodi amorē, quando delectatur in rebus spiritualibus, & diuinis. Certitudinaliter quidem scire non possumus: Vtrum amore, vel odio digni simus, vt dicitur Ecclesiastes. 9. sed per signa valde probabilia, vt si non habemus remorsum conscientiae: si libenter audiimus verba diuina: si delectamur in verbis diuinis: confidere debemus, quod in charitate sumus. Quinto hmoī amor charitatis facit nos in Deo gescere: ga mens delectata in aliquo, (fm quod delectat) quiescit in illo, & maxime si delectat in eo finaliter; quā delectationē finalē de Deo, facit in nobis diuinus amor. Erit ergo huiusmodi ordo, quod huiusmodi amor charitatis, primo incipit: secundo perficit: tertio sic perfectus, facit amatorem dicere cum Paulo, Cupio dissolui, ratione delectationis diuinæ, & esse cum Christo, siue esse in Deo, & quiescere in ipso. Ergo secundum hunc amorem, incipientes per desiderium in Deum tendunt: perficientes ei vniuntur: perfecti quasi omnino Dei formes, in Deum transformantur: transformati, nihil est eis aliud delectabile, nisi Deus: sic autem de Deo delectati quiescent in ipso. Ergo si dubitas, Qualiter debemus Deum diligere: Dico quod debemus ipsum diligere sine modo: vt diligamus ipsum quantum possumus extensiū, & intensiū (vt superius dicebatur) vt omnia ordinante diligamus ppter ifm, quem diligendorū ordinem superius exprimebamus. Debemus etiā sic eum diligere, vt in eum tendamus, vt ei vniamur, vt in ifm trāsformemur, & delectemur in ipso, & quietemus in ipso.

A Cap. xvi. In quo ostenditur, quomodo ex quinta laude diuinæ sapientiae, uidelicet, quia est omnibus propinqua, & proxima: sol uitur quinta quæstio, qualiter debemus Deum timeret, et ei in omnibus obedire.

Xpeditis quatuor ppositis quæstionibus, & adaptatis ad quatuor laudes diuinæ sapientie: Volamus expedire quoniam quintam. s. quoniam modo demus Deum timere, & ei obedire: quam expeditus secundū quintā laudem diuinæ sapientiae. Erat enim quinta laus, quod illa sapientia omnibus est propinqua. Nā huiusmodi sapientia attingit (vt dicitur Sap. 8. a fine usq ad finē fortiter, & disponit omnia suauiter. Quod non esset, nisi super omnia diuina opera esset diffusa: & nisi omnibus esset propinqua & intima. Posuntur autem communiter tres modi, quonodo Deus est ubiq: & quonodo est propinquus et intimus omnibus: quia est ubiq: per præsentiam, omnia videndo & cognoscendo: per essentiam, omnia in esse conseruando: per potentiam, omnibus dominando: quæ omnia possumus valde congrue diuinæ sapientiae adaptare. Nam Deus per suam sapientiam omnia cognoscit, quia quæcumq: sunt nota sapienti, sunt ei nota per sapientiam: quæcumq: ergo sunt nota Deo, sunt nota per sapientiam Dei. Et sicut Deus per sapientiam suā omnia cognoscit: sic per eandem omnia in esse conseruat. Nam sapientia Dei dicitur esse causa rerum, & Deus per suā sapientiam dicitur res causas. Vnde August. 15. et. 6. de Trinitate. cap. vlt. ait, Vniuersas autem creaturas suas & spirituales & corporales non qd sunt, ideo nouit: sed quia nouit, ideo sunt. Vbi vult, qd scientia & sapientia Dei sunt causa rerum. Hoc idem etiam Philosophi assertuerunt: vnde Com. super. 12. Met. co. 39. dicit, qd scientia Dei causat res: sed scientia nostra causatur a rebus. Si ergo Deus per suam scientiam, & sapientiam causat res, oportet quod ipse per talem sapientiam eo modo causat res, sicut ipse est causa rerum: sed ipse sic est causa rerum, qd eas efficit & conseruat, ergo oportet qd ipse per suam sapientiam, res in esse producat, & in esse conservet. Quum enim omnia comparentur ad Deum, sicut artificialia ad artificem (quia vt de Deo dicitur Sapientia. 7. Omnium est enim artifex, omnem habēs virtutem) oportet qd sicut in rebus artificialibus voluntas & sapientia artificis est causa rerum artificialium: sic & in Deo, voluntas,

tas, & sapientia sua sunt causa omnium rerum.
Tex. 1. et. 2. Et ideo dicitur in. 6. Metaph. q. in definitione artificiali ponitur voluntas: & artificialium est volitum, quia pars non progrederit in opus, nisi per imperium voluntatis: Agens enim secundum artem est agens a proposito. Inde est, quod cause rerum dicuntur. Dicere Dei: quod pertinet ad sapientiam, iuxta illud, Ipse dixit & facta sunt: & dicuntur velle Dei, quod pertinet ad voluntatem, iuxta illud, Omnia quecumque voluit, fecit. Quod sic est intelligendum, q. in arte, & in sapientia artificis relucent similitudines, exemplaria, rationes, & Idee osum artificialium, quae rationes & Idee sunt scientiae productiuae rerum. Sola ergo voluntas artificis non posset producere res, quia in voluntate artificis (vt voluntas est) non sunt Idee & rationes productiuae rerum: sed talia sunt in sapientia, & in intellectu. Ideo voluntas artificis, mediante sapientia & intellectu, progrederit in productione rerum artificialium. Sicut n. si manus deberet imprimere formam sigilli in cera, quia in ipsa manu non est exemplar figurae imprimendae, oportet quod hoc ageret manus mediante sigillo, ubi est talis forma: propter quod quantumque manus determinet sigillum & moueat ad huiusmodi impressionem, & quantumque manus possit dici causa illius formae impressae, erit tamen huiusmodi causa, mediante sigillo: dicimus enim quod a forma, quae est in sigillo, est forma, quae est in cera. Sic & in proposito, vt patet per Philosophum. 7. Metaphy. a domo, quae est in anima est dominus, quae est in materia. Quantumque ergo voluntas edificatoris, sit causa aedificii: tamen quia in ipsa voluntate (secundum quod huiusmodi) non est exemplar, & imago aedificii construendi, non poterit voluntas esse huiusmodi causa, nisi mediante intellectu. Sic suo modo, & in proposito se habet. Nam diuina voluntas est prima, & summa causa omnia, vt dicit August. 3. de Trinit. cap. 4. Attamen haec facit diuina voluntas, mediante diuino intellectu, & mediante diuina sapientia, ubi sunt rerum omnia rationes, quibus omnia sunt condita. Nam (vt dicit Augustinus. 8. 3. questioni questione de Ideis) non est dicendum Deum irrationaliter omnia condire. Et ait. Si hoc recte dici: credi non posse, restat ut omnia ratione sint condita. Et quia non eadem ratione conditus est homo & equus, sed singula propria sunt creata rationibus, quas rationes non arbitrandum est esse nisi in mente creatoris: diuina ergo voluntas vel ipse Deus, nullius est causa, quod non causet illud per suam sapientiam. Sicut ergo Deus est causa rerum, sic causabit eas per sapientiam suam. Et quia Deus est causa rerum producens, & conseruans, nil conuenientius dici potest quam quod per sapientiam suam, res non soli in esse producat, sed etiam in esse conseruat. Imaginabimur. n. q. & multo amplius ac etiam efficacius, sicut a for-

A ma sigilli tanquam ab exemplari causa, est forma in materia aliqua: sic ab exemplaribus rerum in mente Dei, sunt res in propria natura. Et imaginabimur q. res sunt magis fluxibles ad retinendam sine praesentia Dei impressione factam a Deo, vel naturam eis impressam ab exemplaribus diuinis, quam sit aqua fluxibilis ad retinendum formam sigilli. Sicut ergo semper oportet esse sigillum praesens ipsi aquae, ut conseruetur in ea forma a sigillo impressa: sic semper oportet Deum, vel diuinam sapientiam, vel exemplaria rerum existentia in illa sapientia, esse praesentia rebus, ad hoc q. conseruentur in eis naturae impressae ab exemplaribus illis. Deus ergo per sapientiam suam (vt supra diximus) est omnia prospiciens, & omnia producens, & conseruans. Est etiam per huiusmodi sapientiam omnibus dominauisnam dominari potissimum attribuitur sapienti, iuxta illud Proverbiorum. 17. Seruus sapiens dominabitur filii stultis. His itaque tribus modis, videlicet, omnia conspicendo, omnibus dominando, omnia producendo & conservando, est Deus ubique per sapientiam suam: sed quarto modo, est in bonis & sanctis viris, eis gratiam & dona largiendo: & est quinto modo in malis, iuxta sua opera, in eis iustitiam exercendo, vel paratus iustitiam exercere. Ex quibus quinque habentur quinque, propter quod quis potissimum timeret, & potissimum obedit Domino suo. Nam q. quis Dominum suum non timeat, vel ei in suis mandatis non obediatur, quantum ad prius spectat, ex quinque potest contingere. Primo, si non credit illum Dominum omnia conspicere. Secundo, si non credit ipsum omnibus dominari. Tertio, si non credit ipsum dominari faciliter: nam si quis crederet Dominum suum oia scire, & eum ubique dominari, si si opinaretur eum non dominari faciliter, posset intra se dicere q. securè posset forefacere contra dominum illum, quia etiam si talis Dominus potest ubique dominari, & ubique sua iudicia exercere, cum difficile sit ei hoc facere, suum delictum remaneat et poterit impunitum. Quartu, quis aliquando non obediit domino, si credit ipsum non esse gratiosum & liberalem: dicunt enim homines, quare seruimus taliem Domum, nihil præmiti consequemur ab illo: sed quia hoies libenter volunt gratias & retributions, & multum timent perdere eas, libenter seruunt Dominum, & timent offendere eum, quem sciunt esse liberalem, & gratiosum. Quintu, alius potest esse non sollicitus ad obedientium Dominum, & ad timendum eum, si credit ipsum non punire mala, vel non infligere peccatas, iuxta delinquentium delicta. Cui ergo Deus, per sapientiam suam, primo oia prospiciat: secundo oibus dominis: tertio omnibus dominetur faciliter, quia per illam sapientiam sic dominatur q. omnia conservat, ita q. statim perirent res, si solum se subterheret: quartu Deus per sapientiam suam est praesens omnibus bonis & iustis, dando eis suam gratiam, & sua dona: &

F ii

& quinto, est præsens omnibus malis, in eis suam exercendo iustitiam, vel paratus suo tempore iustitiam exercere: omnia igitur valde subsunt dominio eius, cum ad momētum sine ipso esse non possunt. Propter quod, patet, qualiter debemus eum timere. Debemus enim hoc facere tanq; ei, cui nullū scelus nostrum potest esse ignotum: tanquā ei, sub cuius dominio cuncta sunt posita: qui omnibus faciliter dominatur, & ad suum nutum omnia fiunt: tāquam ei, sub quo nullum bonum irremuneratum, & nullū malum relinquitur impunitum.

Cap. IX V I I. In quo ostenditur, quomodo ex sexta laude diuinæ sapientiæ, & omnia in omnibus operatur et omnimode fœcūda soluis sur sexta quaestio, qualiter pro beneficijs susceptis debemus Deo gratias agere.

Is itaq; peractis, volumnus de sexta laude diuinæ sapientiæ agere, vis delicit, de eius secunditate: qd sic secunda est, qd omnia in omnibus operatur. Ideo dicebat psalmus. 44. Dico ego opera mea regi, Quasi diceret, opera mea operatus est in me Rex, vel operatus est in me Deus: Ideo ego dico, id est recognosco, & confiteor ea sibi, tanquam opera sua magis, quam mea. Ex hac autem laude diuinæ sapientiæ qd sic secunda est, quod omnia in omnibus operatur: possumus soluere questionem sextam, qualiter pro susceptis beneficiis debemus Deo gratias agere. Ponuntur autem à Dionysio in libro de Diuinis nominibus, cap. 8. & Damasceno, secundo libro, cap. 23. tria esse in omnibus rebus, Substantia, Virtus, & Operatio. Secundum quæ tria, possumus tangere quinque, quæ diuina sapientia, propter suam secunditatem, operatur in omnibus rebus. Nam ipse Deus, per suam sapientiam, omnibus rebus dat substantiam, virtutem, & operationem: & omnia conseruat in sua substantia, & virtute, & etiam in sua operatione. Largitur enim Deus per suam sapientiam omnibus rebus substantiam, & naturam. Nam (vt probat Dionysius in 4. de Diuinis nominibus) Binarius non habet rationem principii, sed unitas: ideo quibuscumq; duobus demonstratis, secundum ipsum, vel unum causatur ab alio, vel ambo à tertio. Illud ergo, quod à nullo causatum est, consequens est, quod sit omnium causa. Quia si aliquod esset non causatum ab eo, tunc illa duo sic se haberent, quod unum non esset causatum ab alio, nec ambo

A essent causata à tertio. Nam cum ponatur alterum illorum non causatum, non poterunt ambo illa esse causata ab aliquo. Eo ergo ipso, quod Deus non est causatus ab alio, consequens est, quod omnia sint causata ab ipso, vt nulla sit natura, quæ subterfugere possit causalitatem eius. Et non solum ex eo quod competit Deo negatiue, vt quia non est quid causatum, possumus ipsum ostendere, esse omnium causam: sed etiam possumus hoc idem concludere ex eo quod competit Deo positivie: vt quia est ipsum esse, & quia summe habet esse, ex hoc omnia produxit in esse: & nulla est natura, quæ non sit ab eo producta. Dicemus enim cum Phylosopho in 2. Metaphy. quod illud quod Tex. 4. est maximè tale, est causa omnium aliorum: vt maxime calidum, est causa omnium calidorum: sic illud quod est summe ens, est causa omnium entium. Nam sicut videmus in aliis perfectionibus, sic arbitrari possumus in ipso esse: vt si calor est quedam perfectio, calor, qui est in materia, non habet omnem rationem caloris: quia limitatur iuxta capacitatem recipientis: sed si esset calor separatus, haberet omnem rationem caloris. Sic esse in materia, non habet omnem rationem essendi: sed in ipso esse separato, est omnis ratio entitatis. Nihil ergo quod habet in se materiam vel aliquod materiale, est summe Ens. Deus itaq;, qui est ipsum esse separatum, est summe Ens, & habet in se omne esse, & est causa omnium quod habeant esse. Naturæ ergo creatæ, quia hoc modo producuntur, in quantum communicatum est eis esse, cum omne tale sit causatum à primo esse, & ab ipso Deo, qui summe est: consensuens est quod ipse sit causa omnium naturarum. Et hæc est via August. 12. de Ciui. Dei, cap. 5. vbi ait, à Deo, qui summe est, facta est omnium essentia, quæ non summe est. Et Cōment. exponens illud Phylosophi. 2. Metas Tex. 4. phys. Id quod est maxime tale, est causa omnium aliorum) ait, Vnum est per se ens, & per se verum: omnia autem alia sunt entia, & vera per esse, & veritatem eius. Ab ipso itaq; Deus est omnis natura, ab eo etiam est omnis virtus. Probatur enim in lib. de Causis, quod Deus in Prop. 20. sua actione non indiget alio continuatore. Omnis enim alia natura, & quæcunque alia substantia, continuatore indiget ad hoc vt agat, quia nihil creatum immediate per suam substantiam agit. Formæ enim substantiales, (vt probat Commentator, septimo Metaphy. 1.) Tex. 3. non sunt immediatum principium actionum suarum, sed oportet quod substantia & natura creatis superaddatur eis virtus, quæ sit immediatum actionis principium. Cum ergo res creata agit, vt per actionem vniatur rei actæ, indiget continuatione, i. indiget aliqua virtute superaddita, quæ continuet agens cum patiente: quia cum Agens creatum nō agat per suam substantiam,

Substantiam, non potest sic se continuare passo, nec potest in actionem progredi, sed oportet quod hoc faciat per aliquam virtutem superadditam suarum naturarum. Nihil ergo creatum est sua virtus, sed est participans virtutem. Deus autem qui immideate agit per suam substantiam, & qui non indiget aliquo superaddito ad agendum, oportet quod sit sua virtus, & quod non sit participans virtutem. Quia ergo esse, quod est essentialiter tale, sit causa omnium aliorum, quae sunt per participationem: consequens est, quod Deus non solum sit summa Ens & sit causa omnium substantiarum, sed tangere id quod est essentialiter sua virtus, sit causa omni virtutum. Vnde & in libro de Causis, virtus divina dicitur esse virtus virtutum: nam in. 16. propositione dicti libri scribitur, quod omnes virtutes pendententes sunt per infinitum primum, quod est virtus virtutum. Divina itaque sapientia sic est secunda in rebus, quod est causa in eis omnium naturarum, omnium virtutum, & etiam omnium operationum. Nam operatio in rebus semper dependet ab eo quod est primum operans: sicut omnis motus hic inferius secundum naturam cursum quem videmus, dependet a primo motu ita quod si cessaret primus motus, (nisi Deus immutaret hunc ordinem quem indidit rebus) cesseret & omnis altus motus. Vnde Philosophus

Tex. 1. 8. Physi. appellavit motum primum, vitam in entibus, quia (secundum Com.) ille motus

primus, respectu omnium aliorum mobilium, se habet quasi vita, quia suo modo se habet, sicut Anima in rebus viuis. Nam sicut motus vitae in rebus viuis sit ab anima, ita quod separata anima, nullus motus vitae remanet in corporibus: sic suo modo omnis motus simpliciter in omnibus atque rebus mobilibus sit a primo motu, ita quod cessante illo motu, cessaret omnis alias motus. Ita igitur, quia Deus est primum operans, est causa omnium aliorum operationum, & eius est efficere omnia alia opera. Ideo dicebat Dominus in Evangelio, Sine me nihil potestis facere. Et Isaia. 26. scribit, Omnia enim opera nostra operatus est in nobis Dominus Deus noster. Quanto tanta est secunditas diuinae sapientiae, quod non solum omnibus dat D substantiam, virtutem, & operationem: sed omnia conseruat in sua substantia, & in sua virtute. Vnde August. in libro Confessionum ait, Sine eo esse volebam, sine quo esse non possem. Propter quod, sicut omnia substantiae conservantur a Deo, in suo esse: sic etiam conseruat omnes virtutes: alioquin, non esset Deus virtutum. Quinto, tanta est secunditas diuinae sapientiae, quod non solum eius est creare omnia opera aliorum, sed etiam eius est omnia conseruare in suis operibus. Distinguentes hanc conseruationem a conseruatione substantiae & virtutis, ipsam autem conseruationem substantiae & virtutis non distinximus ab invicem: quia &

A substantia & virtus creaturarum sunt de genere successuum, & maxime si illa operatio vel illa actio sit fundata in motu, secundum quem modum loquitur de actione ille Auctor. 6. Principiorum, in cap. 3. de Actione, qui ait, quod omnis actio in motu fundatur. Cum ergo aliud sit esse successuum, & aliud sit esse permanentiam: (quia successuum esse, est in ordine partium, non in similitate partium: nam cum totus motus factus est, nullus viterius motus est: quod inuit August. ii. confessionum, ca. 13. vbi vult quod quia nostri anni transirent, ideo isti anni tunc omnes erunt, quum omnes non erunt. Non est ergo esse successuum in similitate partium, vel in completione partium, vel in esse totius: sed in ordine partis ad partem, ut tam diu durat successus, quam diu pars succedit partem: & quum totum successuum factum est, non amplius est. Permanentia autem, econtra, non est proprietas, nisi quum totum est:) oportet nos aliter loqui de conseruatione in esse unius & aliter de conseruatione alterius. Propter quod, per se mentionem fecimus de conseruatione rerum in operibus suis, distinguentes hanc conseruationem a conseruatione rerum in suis substantiis, & virtutibus. Deus autem non solum dat rebus quod operentur: sed etiam dat eis quod conseruentur in operibus suis: Ideo August. 9. de Genesi ad literam, cap. 15. dicit, Si Deus subtraheret occultam suam operationem, extinguita remaneret operatio naturae. Innuens ex hoc, quod operatio aliorum agentium non potest durare, nec conseruari in esse sine operatione Dei. Ex hac ergo secunditate diuinae sapientiae, quia ita secunda est, quod operatur in nobis substantiam, virtutem, & operationem: & quia conseruat nos in nostra substantia, & virtute, & etiam in nostra operatione, apparere potest, qualiter debemus Deo referre gratias de beneficiis suscepimus. Nam solus Deus est diuines per seipsum, ut dicitur in libro de Causis: nos autem Prop. 21: sumus diuites ex mutuatis, inquantum scilicet Deus vult nobis mutuare, & nos participes facere de bonitatibus suis. Nihil ergo habemus quod non acceperimus. Ideo Deo tanquam mutuanti, & praestanti nobis omnia bona, substantiam, & delictum, virtutem, & operationem: & conseruat nos in talibus bonis, debemus in omnibus gratias agere, iuxta illud primus Thessalos. 1. in omnibus gratias agere. Aduerendum autem quod licet supra, quum agebamus, qualiter debemus Cap. 16. timere Deum & obedire sibi, aliqua tangenteremus de conseruatione rerum per diuinam sapientiam, & hic aliqua de hoc terigerimus, non degener hoc inconveniens existimari, si ex uno & eodem multipliciter in Deum serimur: ut quia Deus conseruat nos in esse, debemus eum ex hoc timere, & debemus sibi gratias agere.

Cap. XVIII. in quo ostenditur, quomodo ex se
ptima laude diuinæ sapientiæ, quia illa sapiæ
tia est sic efficax, & virtuosa, soluis
tur septima quæstio, quomodo
est Deo in omnibus
seruendum.

L^{timo} videndum est de septima laude diuinæ sapientiæ, per quam soluemus septimam quæstionem. Qualiter debemus Deo seruire. Non enim est idem omnino, esse secundum, & efficaciam: sed Fecunditas magis sonat in multitudine productorum. Efficacia vero in velocitate, & habilitate producendi. Cum enim illa diuina sapientia sit tantæ efficacia, quod omnia bona ab ea sumus sortiti, secundum omnia debemus sibi seruire. Nam & omnia nobis Deus secundum ordinem suæ sapientiæ dedit, & in omnibus fuit efficax ad dandum. Et ideo secundum omnia debemus sibi efficaciter seruire. Omnia autem nostra in tres partes distinguntur, scilicet in animam, corpus, & res exteriores. Animam quidem sive animæ potentias in tres partes similiter possumus dividere, in Intellectum, voluntatem, & in potentias inferiores, quæ sunt potentias organicæ. Deo ergo sic debemus seruire, ut omnia ista quinq; ordinem ad ipsum, & ad obsequium eius, & ad honorem, & reuerentiam ipsius, videlicet, Intellectum, Voluntatem, Virtutes organicas sive corporales, Ipsum corpus, & Ipsiæ res exteriores. Et debemus ei in obsequium, & in honorem, & reuerentiam eius, efficaciter ordinare nostram mentem sive intellectum, assidue de ipso meditando. Ideo dicitur Deuteron. 6. Verba, qua ego præcipio tibi hodie, in corde tuo erunt, & enarrabis ea filii tuis, & meditaberis sedens in domo tua. Et vnde此 cap. scribitur, Ponite hæc verba mea in cordibus & in animis vestris, & suspendite ea pro signo in manibus, & inter oculos vestros collocate; docete filios vestros, ut illa meditentur etcet. Sic enim cor nostrum, & intellectum, mentem, debemus ordinare in obsequium Dei, ut semper meditemur de eo, ut non consentiamus peccato, & ne pretermittamus præcepta Dei (iuxta illud quod dicebat Tobias filio suo cap. 4.) omnibus autem diebus vitæ tuæ, in mente habeto Deum: & caue ne aliquando peccato cōsentias, & prætermittas præcepta Dei. Secundo, debemus seruire Deo, non solum in obsequium Dei, ordinando mentem, & intellectum, assidue meditando de ipso: sed etiam sic debemus ordinare voluntatem & affectum habens,

A do deuotionem in ipso, ut oremus, & psallamus Deo: & in laudem eius mouemus, non folium mente, id est intellectu: sed etiam spiritu, id est spirituali deuotione, & voluntate, & affectu (iuxta illud primæ Cor. 14.) orabo spiritu, orabo & mente: psallam spiritu, psallam & mente: quæ duo connexa sunt. Nam si diligimus, et deuotionem habemus in lege Dei, oportet quod meditemur de ea: immo in hoc maximè exprimitur, & insinuatur dilectio nostra, & deuotio ad Deum, & ad legem Domini, quando tota die, id est assidue meditemur de eo (iuxta illud Psalmi. 118.) Quomodo dileyxi legem tuam Domine, tota die mediatio mea est. Tertio debemus seruire Deo, ordinando in obsequium eius, vires animæ inferiores, & virtutes corporales, quæ possunt dici membra nostra, quia sunt perfectiones membrorum, & perfectiones organorum (iuxta illud Apostoli ad Rom. 6.) Humanum dico, propter infirmitatem carnis vestrae: sicut enim exhibuisti membra vestra seruire in munditate, & iniquitati ad iniquitatē: ita nunc exhibete membra vestra seruire iustitiae in sanctificationem. Condescendit enim Apostolus infirmitati nostrae: nam cum posset præcipere, quod longe amplius, membra nostra, id est virtutes nostras organicas, & vires animæ inferiores, & etiam omnia nostra ordinaremus ad iustitiam, q̄ ordinauerimus ad iniquitatē: quia longe amplius debemus seruire Deo, quam seruerimus mundo: ipse tamen Apostolus humane se volens habere ad nos, condescendit infirmitati nostræ, & mandat quod conuersi ad Deum seruiamus Deo, & iustitiae: sicut quando eramus auersi seruiebamus iniquitati. Quarto debemus in obsequium Dei ordinare corpus nostrum, ipsum Deum adorando, genuflexiones, et inclinationes, & reuerentias etiam corporales ei exhibendo. Nam sicut habemus à Deo non solum animam, sed etiam corpus: sic ad obsequium eius vtrūq; ordinare debemus. Ad hoc autem seruitiū reducitur omnis maceratio corporis, & quicquid in corpore nostro facimus pro Deo, quia totum est ad obsequium Dei. Ideo dicitur Apoca. 14. Timete Dominum, & date illi honorē (& sequitur) adorate eum qui fecit Cœlum & Terram, Mare & omnia quæ in eis sunt. Quinto debemus ordinare in obsequium Dei ipsas res exteriores, si quas habemus. Nam sicut animam & corpus habemus à Deo; sic ab ipso habemus res exteriores. Ideo scribitur Prover. 3. Honora Deum de tua substantia, & de primitiis omnium frugum warda pauperibus: & implebuntur horrea tua sautitate, & vino. Terciaria redundabunt. Vbi innuitur quod quum à Deo habeamus ista temporalia, bene utimur eis, ordinando ea in obsequio Dei, & in pauperes distribuendo ea: qd faciendo, Deus multiplicabit nobis ea. Ad hoc autem obsequium reducuntur oēs oblationes,

nes,

Voti paupertatis, quas facimus in Ecclesia: & quæcumq[ue] tem
pis efficacia. poralia in Dei obsequiis ordinamus. Nec sunt
peioris conditionis prominentes paupertatem,
non valentes huiusmodi oblationes facere, nec
temporalia conferre, non habentes aliquid
proprium, nec substantiam, de qua hoc possint
adimplere: quia promittentes paupertatem (si
hoc faciunt diuino spiritu ducti, & si sunt pau-
peres spiritu) plus offerunt Deo de temporalibus,
q[uod] aliquis aliis offerat: quia offerunt ei non
solum quæ habent, sed etiam quæ possunt ha-
bere, ut magis seruio Dei vacare valeant. Sic
totum Deo offerunt, ut de cetero non licet eis
aliquid proprium possidere. Quum ergo que-
ritur, qualiter debemus Deo seruire: dicemus,
quod secundum omnia nostra debemus sibi fa-
mulari. Debemus enim ei famulari secundum ins-
tinctum, de ipso assidue meditando: (& secundum

A dum affectum ad ipsum sine intermissione devo-
tionem habendo: secundum vires inferiores
animæ, eas in Dei obsequium ordinando: secun-
dum corpus nostrum, corporales adorationes,
& genuflexiones, & inclinationes pro eo
faciendo, & macerationes in ipso nostro corpo-
re pro ipso tollerando: debemus etiam ei seruire
de propria substâlia (si habemus ipsam) per
facultas se offert, in oblationes ecclesiarum &
subuentiones pauperum ordinando. Et in hoc
imponatur finis huic tractatu, quem intitulati
volumus, De Laudibus diuinæ Sapientiæ: quia
secundum præsignatas causas de divina sapientia,
omnia a vobis postulata, effectui demanda-
vimus: & soluimus vobis o[mn]is propositas que-
stiones. Quod quia, sine te Domine Iesu Christi
ste fieri non poterat, Tibi sit honor, & gloria,
in secula seculorum. Amen.

FINIS.

D. AEGIDIUS COLVMNIA

Romani, Bituricensis Archiepiscopi, et Aquitaniae Primatis, Ordinis fratrum Eremitarum sancti Augustini, doctoris clarissimi.

TRACTATVS

De Praedestinatione, Praescientia, Paradiso, et Inferno.

Capitularum distinctio.

Cap. i. Quare boni & saluandi dicuntur praedestinati, mali autem non, sed praesciti tantum: Et quid est praedestinatione: Et quomodo praedestinatione, & praescientia distinguntur.

Cap. ii. Quod deus est praescius omnium futurorum. Et quod rebus necessitatibus non imponat, sed cuenire permittit contingenter.

Cap. iii. Quod si divina praescientia aliquā necessitate impuneret rebus, quod illa necessitas, contingenter non repugnat.

Cap. iv. Paradisus potest capi spiritualiter et corporaliter: Et quod Paradisus ad literam erat quidam corporalis locus.

Cap. v. Quod paradisus secundum moralem sensum, animam sanctam, letitiamque bone conscientie significat, & figurat.

Cap. vi. Quod Paradisus, secundum allegoricum sensum significat ecclesiam militantem, sive presentem.

Cap. vii. Quod Paradisus, secundum anagogicum sensum, significat ecclesiam triumphantem.

Cap. viii. Quod videtur Augustini sententia, quod inferni nomine, non corpus, sed similitudo corporis importetur.

Cap. ix. Quod infernus dicit vere corporalem locum: Et dictum Aug. quod videtur esse contrarium, non est afferendo, sed magis nostra ingenia exercitando dictum.

Cap. x. Quod scientia dei se extendit ad damnatos, ut illi quando salvi fiant, secundum errores, & opiniones & sententias diversas.

Cap. xi. In quo reprobantur omnes errores, & false opiniones supradictorum. scilicet Dei misericordia se extendat ad saluandos damnatos.

Cap. xii. Quod demones, & anima separatae possunt vere pati ab igne inferni.

Cap. xiii. Quod in animabus damnatis, & demonibus intellectus fungitur vice sensus: Et quod tales substantiae crescuntur, quia videntur se cremari.

Cap. xiv. Quomodo verificatur dictum August. quod animae damnatae exire corporibus, eunt ad infernum, dicuntur ire non proprio ad corporalia, sed ad similitudines corporalium.

Cap. xv. præter paradisum, et infernum, est dare purgatorium et limbum puerorum: Et quod ante christi aduentum erat dare limbum sanctorum patrum: Et quomodo pro peccato temporali debeat infligi poena eterna.

Incipit Tractatus.

Cap. i. Quare boni & saluandi dicuntur praedestinati, mali autem non, sed praesciti tantum: Et quid est praedestinatione: Et quomodo praedestinatione & praescientia distinguntur.

Ost distinctionem casuitorum, restat Transstatum cōponere. Discemus autem primo deum esse praescium omnium futurorum, habet quidē praescientiam de dās, nāndis, q̄ de saluandis, sed praescientia de dām,

nāndis dicitur praescientia tantum, de saluandis vero dicitur praedestinatione. Cuius rei possemus duplē causam assignare. Primo quidem, q̄ deus sic scit bona, q̄ ea causat: mala autem sic scit, q̄ ea non causat. Vnde Aug. d. in de Vera innocentia, Omnia quorum deus ipse est auctor, scit: nec tamen omnium peccatorum, que praescit, ipse est auctor. Quorum autem (ut malorum) non est auctor, est vtlor. Bonorum autem sic est praescius q̄ etiam est eorum auctor.

Verbum ergo illud Auer. in. 12. Metaphy. Tex. 51.

quod scientia dei causat res: intelligendum est quantum ad mala. Ex hoc autem patere potest, q̄ deus sic praescit damnatos, q̄ eos non praedestinat ad mortem. Sic tamen praescit saluandos,

q̄ eos praedestinat ad vitam destinare enim idē est q̄ mittere. Vnde cōmunis vsus loquendi habet hoc de aliquo mittente nuntios in seruitū, q̄ dicitur destinare ei illud. Sed praedestinare idem est q̄ præmittere. Sicut enim videmus, q̄ modo homines per diuinum impulsū, & per diuinam gratiam destinantur. i. mittuntur in vitam æternā: sic deus quos ab æterno præuidēt tales, in seipso prædestinavit. i. præmisit suā gratiā, in vitam æternam. Malos autem non impellit ad mortem, & ad miseriā, sed sua malitia vadunt. Sicut ergo deus non mittit eos ad miseriā, sic nec prædestinavit, nec præmisit eos ad mortem. Praescientia itaq̄ saluandorum, sic est præscientia in deo, q̄ etiam est praedestinatione: quia tales impulsū dei missi sunt in vitam æternā, per gratiam diuinam. Sed praescientia damnandorum in deo, ita est praescientia, q̄ nō est praedestinatione, quia deus nō mittit, nec impellit malos ad mortem, sed solum dimittit. Secunda autē ratio sumitur ex iis, quæ videmus, in aliquibus nominibus. Videmus. n. q̄ numerus superficialis dicitur de numero ducto in se, sicut bis duo faciunt quatuor: & dicitur de ducto in alio, quia bis tria faciunt sex. Tamen quia numerus ductus in se, habet nomen proprium, quia dicitur quadratus; numerus ductus in alio, retinuit sibi nomen cōmune,

mune, & vocatus est numerus superficialis: sic A etiam hoc nomen Proprietū, vt pater in Topis dicitur de diffinitione: tamen quia diffinition habet nomen propriū, propria passio retinuit nomen cōmune, & appellata est propriū. Sic etiā in proposito præscientia Dei cōmuniſ est ad bonos, & ad malos: tamē quia præscientia sal uandorū habet nomen proprium, quia nominatur prædestinatio, ideo præscientia damnatorum retinuit sibi nomen commune, & dicta est præscientia solū. Ex hoc autē apparere potest, quid sit prædestinatio, & præscientia. Nam præscientia dicit simplicē Dei notitiam, quā habet de dānandis; vel si dicit diuinū propositum, hoc non est scđm qđ deus agit vel scđm qđ proponit, agere, sed scđm qđ cessat ab actu vel secundū qđ proponit cessare ab actu. Vel dicamus qđ diuinā præscientia est notitia, quā habet deus de dānandis, prout proponit aliquos indurare, idest permittere qđ indurentur, qui indurati dāna buntur. Nā deus non dī indurare impartiendo malitiā, sed cessando ab actu, & nō dando gratiam. Exponēdū ergo est illud R.o. 9. Deus quē vult indurat. i. indurare permittit. Sed prædestinatio non dicit Dei simplicē notitiam, sed inclu dit diuinā propositum cū actu, scđm quod pponit aliquibus misereri, & dare eis gratiā in præsenti, & gloriam infuturo. Et inde est qđ prædestinatio multis modis a sāctis, & doctoribus desribitur. Aliquando n. desribitur ab ipso fine, ad quē boni tendunt, & sic desribitur. Prædestinatio est aliquorū electio in finem. Aliquādo desribitur a remissione culpe, & scđm hoc dici tur. Prædestinatio est diuinum propositū mis rendi, idest a miseria, & culpa liberaudi. Aliquādo ab auxilio desribit prædestinatio, per quē tendit in finem propositū, & recedit ab opposito, vt quia fit per diuinā gratiam: & quia h̄mōi diuinā gratia quatuor modis considerari pōt, ideo secundū hoc pōt ipsa prædestinatio qua tuor modis describi. Potest considerari primo gratia vt comparatur ad dantem, & scđm hoc, est gratuita donatio; secundū quem modū desribit August. de fide ad Petrum. qđ prædestinatio est præparatio gratuitæ donationis. Secundo modo potest considerari ipsa gratia vt comparatur ad recipientēm; & secundū hoc, est præparatio ad beneficia diuina: secundū quē modū desribit eam Magister primo sententias rum, quod est præparatio beneficiorū dei. Tertio modo potest considerari ipsa gratia vt comparatur ad finem; & secundū hoc, est præparatio ad vitam ēternam: secundū quem modū desribit eam Augu. in de prædestinatione sancto rū. d. Prædestinatio est præparatio ad vitā ēternā. Quarto modo potest cōsiderari ipsa gratia sūm se, & sic vt est virtus initiatā, dī gratia: sed vt est consumata, dicitur gloria. Et secundū hoc desribit cōiter a doctoribus, qđ prædestinatio est præparatio grīc in p̄fici, & glorię in futuro.

Gratia ques
tuor modis cō
sideratur.

Dī. 35.

Cap. 10.

Cap. II. Quod deus est præcious omnium futuros
rum, & rebus necessitatē non imponat,
sed euincire permittit contingentia,
contingenter.

Stendemus in præsenti capitulo, Vtrum diuina præscientia, & prædestinatio, rebus necessitatē imponat: vt si deus præscit hos esse dānandos, de necessitate dānentur: & si saluandos, de necessitate saluentur. Et qualis necessitas ibi esse cōtingat. Sciendū ergo, quod August. de Ciuitate Dei cap. 9. ostendit Ci ceronem, & Stoicos, modū oppositum tenuisse. Nam Cicero, ne negaret contingentiam a rebus, negavit à deo præscientiā futurorū. Stoici vero, ponētes omnia sub Fato, dixerunt, omnia ex necessitate cōtingere. Sed siue Fatum intelligamus vim aliquā, siue quācunq; ordinatio nem syderum, vel secundarū causarum, vt dica Gell. lib. 1. 3. tur Fatum à for. faris, vt homo prius corde cōcipit, & postea per verba exteriora pandit illud: sic deus qđ ab ēterno concepit, per secūdas cauſas, in tempore manifestat: vt dicant secundē cauſas quedam verba exteriora, respectu dei, p̄ quę deus fatur, & fando suū propositum manifestat. Siue per Fatum intelligamus diuinam prouidētiā, sūm quem modū. D. August. de Ciuitate dei. cap. 8. vult, qđ nomine Fati diuina voluntas aliquando aut diuinum propositū, aliquā vero ipsa series causarū intelligatur. Quocūq; autem modo sumatur Fatum, nō oportet à rebus cōtingentiam negare: vt negabant Stoici. Nam series secundarū causarum vocat Fatum: cum hu iustudi causa in suis effectibus possint impedi ri, multa evenient contingentier, vt non semp stella, cuius est causare humiditatem & pluviā, existente in signo cuius est causare humiditatem & pluviā, faciet hoc, quia forte impedietur ex alterius aspectu syderis, cuius est causare siccitatem: vel ex indispositione materiæ, quia secūda Ptolemeum, in Centiloquio, expectandum est iudicū a secundis stellis, idest ab elementis, que forte non sunt disposita ad suscipiendā influen tiā secundarū causarum. Et si dicamus qđ & ipsa dispositio materiæ a motu causa deficeret. Di cemus, qđ non oportet tantam unitatem, & uniformitatem dare in effectu, sicut in causa: quia semper effectus deficiunt a causa sua: vt si semper redeunt sydera ad eundem punctum, non oportet qđ semper ordinatè redeat effectus hic inferius, ad eundem pūctum. Ex h̄mōi itaq; effectu, quem patiuntur effectus, respectu causarum, multa eveniunt contingentier. In quo des truitur error ille, qui ascribitur Platonī, videlicet, qđ in magno anno, quādo omnia sydera res ē p̄ inc.

T. c. 70.

dibunt ad eundē punctum, oēs effectus hic infērius, ad eundē punctum redibunt. Ut si Plato nunc est in scholis, & docet; in fine magni anni erit idē Plato in eisdē scholis, & docebit eosdem scholares: quod omnino ridiculū est dicere: qā quorū substantia deperit, non redeunt eadē numero, vt habetur in fine, 2. de generatione. Sed siue in magno anno omnia redeant ad eundē punctū, siue non, propter totā hīmōi seriem causarū, non denegabimus a rebus contingentia: quia hāc causæ in multis deficiunt in suis effectibus, quia possunt à multis mediis impediri in suis effectibus. Et etiā effectus isti multum deficiunt a suis causis, vt non uniformiter redeant sicut causæ, ratione cuius multa contingentia eveniuntur. Quod si in iis, quæ dependent a motu celi, multa contingentia eveniunt, consequens est multo magis in iis, quæ dependent a libero arbitrio: quia liberum arbitrium virtuti siderū non potest esse subiectum directè. Sed dicemus cū philosopho in de generatione. Quod futurus quis incedere, non incedit, quātūcūq; secūdāz causæ, q̄tum est de se, habeant, q̄ iste debeat incedere. Ex hoc possumus dicere, q̄ iste est futurus incedere: poterit tamen impediri, & poterit esse, q̄ non incedet. Igitur, si per Fatum intelligatur series secundarū causalū, non oportet omnia evenire ex necessitate, sicut Stoici posseunt. Sed si per Fatū intelligatur diuina prouidentia, quāvis hāc non sit propria locutio, qā scdm August. 5. de Ciuitate dei. 9. cap. Qui ponit omnia sub Fato esse, quia omnia sunt sub diuina prouidentia, sententiā teneat, lingua corrigat. Ac si diceret, q̄ non deberet diuina prouidentia Fati nomine rūncupari. Quicquid tamen sit de nomine, si volunt Stoici, omnia esse ex necessitate, quia omnia sunt a deo prævisa: dicemus, quod omnia cōparantur ad deū, sic etiā futura, sicut præterita, & presentia. Sed in iis quæ sunt præsentia, eque certi sumus, & eque non fallimur in contingentibus, sicut in necessariis: vt si præstantialiter video celi moueri, & auē volare, eque non fallor, & eque certus sum de volatu avis, sicut de motu celi, quāvis celi moueatur necessario, & avis volet contingēter, Sed quia totus ille decursus est deo præsens: in nullis fallitur, & in omnibus est infallibiliter certus: siue necessario, siue contingentia eveniant. Non ergo tollemus contingentia a rebus propter infallibilitatē diuinæ sciētiæ. Dicemus ergo q̄ diuina præscientia vel potest dicere simplicē dei notitiā, vel potest includere diuītū proposītū. Si autē dicit simplicem dei notitiā, sic secūdū Magistrū primo sententiarū, dist. 38. nō est causa rerū, nisi causa sine qua non. Et secundū hūc modū, scire dei non ponit necessitatē rebus, cū hoc modo, non sit simpliciter causa rerū. Secūdū dum ergo dicemus, q̄ scientia dei suo modo sic se habet ad fienda, sicut scientia nostra ad facta. Sicut ergo quæ scimus esse facta, facta

A sunt, & ppter nostrū scire illa non sunt facta, ita vt contingentia, & necessario eveniant secundū exigentia sui generis: sic quæ deus scit fidē, sunt fienda necessario, & contingentia, prout eorū genus requirit. Sed si diuina præscientia includit diuinū ppositū, vt dicatur deus talia scire, quia sic disposuit ea facere, secundū hunc modū scientia dei est causa rerū. Intellectus. n. omnis speculatiuus, non est causa rerū, nisi sine qua non: quia nisi specularetur artifex, nihil artificialiter faceret: intellectus. n. qui est cœla re- T. c. 49.º tū, est intellectus practicus: nam secundū philosophū tertio de anima, Intellectus speculatiuus extensione fit practicus: nā prout se extendit ad opus, se extendit ad effectum, siue ad voluntatem artificis, cum vult per intellectū aliquid operari. Vnde dicitur. 6. metaph. quod in diffi- Co. 1. et. 2. nitione artificiati ponitur voluntas, & omne artificiatum est volitū: quia (vt diximus) intellectus non fit practicus, nisi per imperiū voluntatis. Igitur si sic accipiatur diuina præscientia, prout includit diuinum ppositum, vel diuinā dispositiōnem, adhuc non imponit necessitatē rebus; quia fm August. in de ciui. dei, Deus sic admini- 7. cap. 30.º strat res, vt eas pprios cursus agere sinat. Quātūcū ergo deus disposuerit de rebus, huiusmodi dispositio sinat agere res pprios cursus. Quæ contingentia sunt contingentia eveniūt; & quæ necessaria, necessario. Decipiebantur ergo Stoici, ppter Fatum, a rebus contingentiam remouentes. Quia si sic hoc esset, vel esset rōne infallibilitatis, vt quia diuina præscientia falli nō potest: quod nō potest esse, cum totus decursus rerum sit deo præsens; & quæ sunt nobis pñtia, q̄tumcūq; sint contingentia, non fallimur, iudicando de eis. Nec ratione causalitatis, cum sic deus causet, & prouideat, q̄ eas sinat currere secundum proprios cursus. Valde igitur decipiebantur Stoici, sed multo magis Cicero, negans Lib. de Fato scientiam à deo vt res contingentia evenirent. Nam, vt ait August. 5. de Ciuitate dei, cap. 9. Confiti deum esse, & negare illum præscium futurorum, maxima insania est. Et idem ibidem, Qui confitentur deum esse, & negant eum præscium futurorum, non dicunt aliud, q̄ dixit insla- D piens in corde suo, q̄ non erat deus. Et subdit: Qui. n. non est præscius omnium futurorū, nō est vtūq; deus. Nomine enim dei intelligimus intellectum quendā separatum, in quo nulla potentialitas est admixta. Sed fm philosophum in lib. de Bona fortuna, vbi plurimus intellectus, ibi minima fortuna. Ergo vbi omnis intellectus, ibi minima fortuna. Qui. n. multum habet de intellectu, multa prouidet, & pauca sibi accidūt casualia. Sicut ergo si esset albedo separata, habberet in se omnem rationem albedinis: sic quia intellectus diuinus est omnino separatus, habet omnem rationem intelligendi. Negare itaq; à deo intelligentiam futurorum, est negare ipsum intellectum separatum, & per cōsequens est negare

gare ipsum esse deū: hoc enim intelligimus nomine Dei, Intellectū scilicet separatum. Oportet ergo hic per viam medium ambulare, ut nō teneamus alterum extēmorū cum Cicero-ne, excipiente à deo futurorum intelligentiam: nec alterum extēmorū teneamus cum Stoicis, a rebus contingentiam auferentibus: sed dicemus qđ deus omnia præscit, & qđ in sua præscientia minime fallit. Propter quod sic futura cognoscit, sicut sunt, & etiam contingentia: falletur. n. deus, si aliter futura præsciret, qđ essent: & quia non fallitur, quę sunt ventura contingēter, scit contingentē euenire; & quę necessario. Simul ergo stant diuina præscientia, & futura contingentia, nec vnum alterum tollit.

Cap. IIII. Quod si diuina præscientia aliquam necessitatem imponeret rebus, illa necessitas contingentia non repugnat.

Via nescit intellectus hominis quiescere in materia hac, oportet de ipsa multas distinctiones adhibere. Nam quia quicquid deus præscit, necessario est euenire, oportet aliquā necessitatem esse in omnibus a deo præscitis: quod si ipsa contingentia sunt ipsi deo nota, antequā fiant, etiam quod est deo notum, necessario est euenire. Consequens ergo est, qđ & ipsa contingentia, ut sunt deo nota, quodāmodo necessario eueniant. Propter qđ oportet de ipso necessario distinctiones facere. Faciemus ergo de ipso necessario, quantum ad pīs spectat, octo distinctiones, ut fm quamlibet ularum possit ad qđnem propositam responderi: quod videlicet necessitas imposta rebus præscit, rerum contingentiam minime destruit. Est autem prima distinctio de ipso necessario, qđ est quādam necessitas quę contingentiam tollit, quādam quę roborat, & cōfirmat: sicut est immobilitas aliqua, quę mobilitatem tollit, scilicet posse moueri: quādam quę roborat, & cōfirmat, & quę mobilitatem arguit, ut immobiliter se habeat ad mobilitatem sīc, qđ nō possit visitare ut non sit mobile. Talis autem immobilitas motum non tollit, sed potius arguit, & cōfirmat. Sic quia deus quę præscit necessario euenient, quęcunq; deus scit contingentē euenire, illa necessario eueniunt contingentē. Præscientia itaq; dei non tollit contingentiam, sed potius cōfirmat. Sic nec necessitas aliqua, immobilitas tollit motum, sed roborat. Vnde August. s. de Ciuitate Dei. c. 10. hanc materiā pertractās, ostendit, quod sicut dei potentiam non minui mus, cum dicimus eum nō posse mori, quia mo-

A ri, non est posse, sed nō posse, ideo dicēdo hoc, attribuimus deo impotentiam, ut si hoc posset, impotens esset. Illud ergo non posse, nō tollit posse, sed magis arguit. Sic & quę deus præscit necessario eueniunt, ergo quęcunq; Deus scit cōtingenter euenire, illa necessario contingentē euenient. Nō ergo præscientia dei tollit cōtingentiā, sed magis arguit, & cōfirmat. Sic ergo per primā distinctionē possumus ad qđnē rīndere, seu soluere vno modo. Est autē secunda distinctio, qđ est quādam necessitas rei, & quādam dicti: vel, qđ idem est, necessitas in sensu diuisio, & in sensu cōposito; ut Sortes sedens potest ambulare, duplīcēm sensum habet, vel qđ res ipsa, quę est Sortes, & est subiecta sessioni, potest esse subiecta ambulationi, & tunc est verus sensus. vel qđ totū illud dictum Sortes sedēs posset esse sub ambulatione, & tunc est sensus falsus: quia sī simul federet, & ambularet, & per cōsequens simul foderet, & nō foderet. In sensu ergo diuisio, quod Sortes secundū se consideratus, posset esse sub ambulatione, est locutio vera; sed in sensu cōposito qđ Sor. cum sessione posset esse sub ambulatione, est locutio falsa. Sic in proposito: cō dicimus, Hæc res contingentē a deo præscita, necessario eueniet) si cōsidererē ipsa res, quę est contingentē, pōt euenire et nō euenire, sed si cōsiderat hoc totū in sensu cōposito (res simul cō præscientia dei, necessario eueniet) sic est a deo præscita, ut si est præscita contingentē, contingentē eueniet: si autem necessario, necessario.

Et quia necessitas in sensu cōposito potest simul stare cum contingentia, ut currēs in sensu cōposito, necessarie est currere, dum n. aliqd currit, necessarie est qđ currat, quia nō potest simul currere, & non currere: præscientia itaq; dei, qđ in sensu cōposito imponit necessitatem rebus, ab eis minime contingentiam tollit. Potest autē cōglutinari illa secunda distinctio cum prima, ut dicatur, qđ in sensu cōposito præscientia dei contingentiam a rebus nō remouet, sed magis arguit, & cōfirmat, fm qđ dicebat prima distinctio. Tertia autem distinctio est, quoddam necessarium est simpliciter, quoddam ex conditione: & secundū hoc soluēmus qđnem, tertio modo. Dicimus. n. qđ ex necessitate simpliciter, sunt res necessariae simpliciter, sed necessitate conditio- nata, possunt esse necessariae quęcunq; res contingentēs: secundū quem modum distinguit philo sophus in Perihermenias, volens qđ necessitate conditionata, omne quod est, dum est, neesse est esse. Præscita sunt ergo a deo necessaria, ne cessitate cōditionata. Nam quod præscit, oportet qđ illud sit futurum, ut vult Anselmus in de Concordia præscientiaz, & prædestinationis. Dicemus ergo, si hoc est præscitum a deo, est necessario futurum, & ut diximus, hoc esse præscitum esse futurum, nihil erit aliud dicere, qđ si est futurum, necessario erit futurum: secundū quę modum omnia sunt necessaria, ut dicamus, si

Lib. 2. c. 3.

aliquis currit, necesse est quod currat, quia non potest currere. & non currere. Necesitas ergo conditionata simul stat cum contingentia rerum. Posset etiam si alicui cureret esset, addi isti distinctioni, ut habilius haberet intentum. Est autem 4 quarta distinctione, quod aliqua sunt necessaria necessitate precedenti, aliqua sequenti. Hanc distinctionem facit Anselmus dicens ubi supra, quod est necessitas antecedens, & consequens. Necesitas consequens, ut si dicatur, Hoc necessario curret: hoc est necessitas consequens tantum, quia agitur necessitas cursus tantum, ex consequenti conditione apposita, videlicet, si curret. Sed si dicatur sol orietur, si orietur: hoc est duplex necessitas, antecedens, & consequens: antecedens quidem, quia in ipso oriens solem, ut cum dici, sol orietur, ante quod addatur conditio, intelligit necessitas, quam necessitatem vocat Anselmus necessitatem antecedentem: sed cum postea additum (si orietur) est necessitas non solum antecedens, sed consequens, ut ex conditione consequente apposita. In hac itaque locutione, sol orietur, per (orietur), est duplex necessitas. scilicet antecedens & consequens; antecedens, quae cogit rem esse; consequens, quae non cogit rem esse. Sed si dicatur, (Hoc currit si curret) nulla necessitas est in antecedente, cum dicitur homo currit: sed solum in consequente, cum dici, si curret. Cum igitur dicitur, A, necessario erit, si est a Deo praescitum, potest esse ibi duplex necessitas, & una sola. Duplex, quia si, A, quod ponitur futurum esse, est de se necessarium, est ibi necessitas antecedentis, cum, A, erit: & necessitas consequentis ex conditione apposita, sive addita. scilicet si est a deo praescitum. Sed si, A, futurum esse, in se non sit necessarium, ut si dicatur, A, erit, si a deo est praescitum: solum erit ibi necessitas consequens, scilicet, si est a deo praescitum. Et quia necessitas consequens nihil de esse rerum variat, talis necessitas permitit res esse, quales sunt secundum se. Necesitas ergo diuinæ præscientiæ est necessitas consequentis, quia nihil variat rem esse: sed necessaria, necessario euenient, & contingentia, contingenter. Sic ergo possumus per distinctionem quarum ad quoniam soluere quarto modo. Est autem quinta distinctione, quod quædam sunt necessaria, relata ad mensuram propriam, quædam vero prout ad mensuram aliam referuntur. Dicemus ergo quod illud quod hic fit successivum, secundum cursum temporis, totum in eternitate præsentialiter demonstratur: quia Nunc fluens facit tempus: & Nunc stans facit eternitatem, ut ait Boethius. Oia ergo sunt in eternitate presentia, quia omnia sunt ibi stantia, cum nihil ibi depereat, nec accrescat. Illa ergo eadem, quæ comparata ad eternitatem sunt presentia, & stantia, comparata ad mensuram propriam, cursibus temporis peraguntur. Quare si sic in seipsis res presentes sunt, cum fiunt: sic antequam fiunt, deo eternaliter præsentia sunt, & ab ipso præmia cognoscuntur, ut ait Boethius in lib. de Conso. Cum ergo res præsentialiter fiunt, non possunt simul fieri, & non fieri, sed sunt alteram partem tantum: nec tam propter huiusmodi determinationem, quod fit, necessario fit. Res ergo, antequam fiunt, possunt fieri, & non fieri, ut non oporteat eas esse necessarias simpliciter, nec ex conditione. Sed cum causæ sunt prætes, licet non oporteat eas esse necessarias simpliciter, quia possunt contingenter fieri, tam non esse necessarias ex conditione: quia cum fiunt, necessario est eas fieri, ut non possunt simul fieri, & non fieri, & actu simul esse, & non esse: licet antequam fiunt, proportionaliter virtutem pronuntiari possit. Res itaque contingentes, relatae ad propriam mensuram, sunt quæ sunt futuræ, & temporis subditæ, non sunt determinatae ad alteram partem. Relatae vero ad eternitatem, ubi præsentialiter relucunt, oportet eas esse determinatas ad alteram partem, sicut cum præsentialiter fiunt; quia nisi præsentialiter se habeant, fieri non possint. Propter illam tamen talem determinationem, nulla necessitas imponitur rebus. Et quia necessitas ex presentia rei, simul stat cum contingentia rei, quia possunt presentia esse quæ contingentes fiunt, necessitas ex presentia dei, rerum contingentiam non euacuat. Præscita itaque a deo sunt contingentes, relata ad mensuram propriam, ut ad tempus: sed relata ad eternitatem, & ad dei præscientiam, quæ simili intuitu omnia cognoscit, necessitatē illam contrahunt, quæ competit rebus ex presentia rerum cum fiunt, quæ necessitatē rerum non tollere contingentiam, potest esse manifestum ex dictis. Est & sexta distinctione, quod quedam res est necessaria in se considerata; quedam vero solum ut est ad aliud relata. Omnia. n. quantūcunq; contingentes, & particularia, relata ad intellectum, discuntur esse necessaria: quia sunt Cōmen. primo de Anima, Intellectus facit universalitatem in rebus. Res ergo relatae ad intellectum considerantur sub esse universalis, universalis autem dicitur esse semper, & ubique, quia est abstractum a tempore, & loco: unde non consideratur sub esse hic, & nunc. Eadem ergo res secunda se erit contingens, & particularis; relata tam non esse ad intellectum, & considerata sub esse universalis, quedam necessitatem contrahit: & sic considerata, non est corruptio subiecta. Ideo dicit philosophus in lib. priorum, Quod Miccalus semper est intelligibile quantūcunq; Miccalus sit corruptioni subiectus, & contingentia subditus. Relatus tam non esse ad intellectum, prout reseruantur in eo ratio universalis, dicit semper esse: talis enim semperitatis quæ est per relationem ad aliud, contingentiam non remouet. Sic in proposito: contingēta in seipsis, possit quedam necessitatem habere ut referuntur ad intellectum diuinum. Illa tamen necessitas, nullam contingentiam remouet: immo magis etenim roborat: quia & si talia sic considerata necessario euenirent, patet quod necessario euenirent contingenter;

Lib. 5. p. 6. 6. sem, ut ait Boethius. Oia ergo sunt in eternitate presentia, quia omnia sunt ibi stantia, cum nihil ibi depereat, nec accrescat. Illa ergo eadem, quæ comparata ad eternitatem sunt presentia, & stantia, comparata ad mensuram propriam, cursibus temporis peraguntur. Quare si sic in seipsis res presentes sunt, cum fiunt: sic antequam fiunt, deo eternaliter præsentia sunt, & ab ipso præmia cognoscuntur, ut ait Boethius.

tingentēt, quia sic sunt à deo præscita, q̄ continua
7. genter eueniant. Sic ergo potest solui quæstio
per distinctionem sextam ut quæstio sexto modo
soluxur. Est nihilominus & septima distinc-
tio: quædam habent necessitatem omnimodā,
quædam vero solum necessitatem quādam; ut
sic loquamur de necessitate, & cōtingentia, quæ
videtur sibi multū obuiare, sicut loquitur de
accessu, & recessu, qui sibi inuicem obuiant.
Quod enim aliquid respectu vnius & eiusdem
habeat omnimodū accessum, & recessum, est im-
possibile. Sed quod aliquid respectu vnius habeat
accessum, respectu alterius recessum: vel q̄ ali-
quid respectu vnius & eiusdem; uno modo ha-
beat accessum, alio modo recessum, non est in-
cōueniens: videmus enim q̄ idem lapis ascedē
do sursum, recedit deorsum: & quod habet ac-
cessum, & recessū: sed hoc non est respectu eius
dem. Sic & in proposito: nam sicut accessus, &
recessus, sunt respectu terminorū: sic necessitas,
& contingentia, sunt in rebus creatis respectu
causarum: propter quod sicut respectu diuersorum
terminorū eadem res potest habere ac-
cessum, & recessum: sic respectu diuersarum cau-
sarum, eadem res poterit necessitatem, & cōtin-
gentiam habere. Quod. n. res habeat omnimo-
dam necessitatem, & omnimodam cōtingentiam
respectu omnī terminorum, esse nō pot: sed
habere necessitatē ex parte diuinæ præscientiæ,
contingentiam respectu causæ proximæ, nō est
inconueniens. Sic etiam nō solum respectu di-
uersorum terminorū, sed etiam respectu vnius
& eiusdem, alio & alio modo, potest aliquid ac-
cedere, & recedere: vt orbiculariter mota, res
deundo ab oriente, accedunt ad oriens: quia tē-
dunt ab oriente, ad oriēs. Atamen esse nō pot,
q̄ simul, & respectu vnius, & eiusdem simpliciter
aliquid accedat, & recedit: tamen quod simili-
citer sit huiusmodi, & secundum quid, nullum est
inconueniens. Sic in proposito diuinam præ-
scientiam duplicitate consideramus, uno modo
ut solum speculatiue intuetur res, secundū quē
modum infallibiliter certit: & siuum infallibilis-
ter cernere, nec necessitatem, nec contingentiam,
imponit rebus. Alio modo consideratur, non
solum ut speculatiue circuncernit res, sed ut est
causa rerum, & ut mediariis secundis causis res
producit, secundum quē modum est causa entis,
& differentiarū entis, & per cōsequens contingen-
tium, & necessariorū: ut quæ exequitur me-
diantibus secundis causis contingentibus, con-
tingenter eueniunt: & quæ mediantibus necessa-
riis, necessario eueniunt. Respectu ergo vnius
& eiusdem, ut respectu diuinæ præscientiæ, ea-
dem res poterit esse contingens, & necessaria.
Contingens quidem prout huiusmodi res cau-
sas a diuina præscientia & voluntate median-
tibus causis contingentibus: necessaria vero pro-
ut infallibiliter cognoscuntur per diuinam sci-
entiam q̄ ex talibus causis sint facta. Erit ergo eas-

A dem res necesaria, & contingens, modis prædi-
ctis: sed contingens erit simpliciter, quia ex pri-
mis causis contingentibus procedit: necesaria
erit scđ. n. quid, prout diuina scientia in eius ada-
uentu non fallitur; quod nō falli, nō cogit rem
esse, nīl sicut est. Ut quo & ultimo potest distin-
guiri (vt dicebatur) q̄ in aliquibus est necesitas cō-
tingentis, vel antecedētis: in aliquibus vero nec
hęc, nec illa, sed consequentia tantum: sicut po-
nit Exemplum Boethius. s. de consolatione phi-
losophica, ubi dicit quod nulla necesitas cogit
incedere voluntate gradientem, quāvis necessa-
rium sit, quādo graditur, eum incedere. Neces-
sarium enim est quod si Sortes currit, quod mo-
ueatur: & si graditur, quod incedat. sed talis ne-
cessitas, non est antecedentis, nec consequentis,
sed consequentia tantum. In hac enim neces-
saria conditionali, Si sortes currit, sortes mouet:
non est necessarium antecedens, scilicet Sortem
currere: nec cōsequēs scilicet Sortem moueri:
sed solum cōsequentia, vt si currit, quod mouea-
tur. Sic & in proposito, si hoc est prædictum a
Deo, ergo veniet. In hoc quod dī, ergo veniet,
non est necessitas: quia cōsequens illud pōt eue-
nire contingenter: sed est necesitas consequen-
tiæ tantum: quia ex diuina præscientia referit hoc
cōsequēs. Lrem euenire. Res tñ ipsa potest eues-
nire, & nō euenire: & Deus est liberi arbitrii, q̄a
posset ordinare, & nō ordinare: & sicut ordinad-
uit cōtingēter, vel necessario, sic cōtingēter uel
necessario eueniet: vt solum necesitas cōsequē-
tiæ sit in ipsis rebus ex diuina præscientia: quod
in ipsis contingentibus fieri potest, nec cōtingē-
tiam ab ipsis rebus auferit. Cōcluditur ergo in
ne huius cap. quod i diffuse sumus p̄secuti, sicut
cōcludit Boethius. s. de cōsolatione: vt si visus
noster videat hominem currere, & solem oriri,
et que vere pronuntiabit cursum hominis, sicut
ortum solis, licet homo contingenter currat, &
sol necessario oriatur: tamē propter illud i. fallū
bilitate iudicare, nō imponit necessitatem rebus
cōtingentibus. Sic & in proposito, deus præsen-
tia, tam præterita, q̄ futura certat, nec in eis
fallitur: & tamē propter hoc nō imponit neces-
sariem rebus, sed cōtingentia contingenter eueni-
untur: & necessaria necessario, q̄a cognoscit ea su-
cūt sūt: & id nō tollit cōsulere, & negotiari. Que
libet ergo creatura faciat prædestinationē suā,
& quilibet bene agat ut saluerit, sciēs quod nul-
lus dānabitur nūl per culpan suam. Videt. n. te
saluandum, & dānandum, sicut videt te come-
sturum. Sicut ergo derideretur ille qui diceret,
deus præuidit me comedendum, ideo de neces-
sitate comedam: propter quod nō oportet me la-
borare, nec lauare manus, nec ire ad mēsam, sed
veniet bolus, & etiam me inuitò introibit in os
meum, quia præuidit deus me comedendum; &
sic fieri. Sic deridens est ille qui diceret deus
præuidit me saluandum, aut dānandum, ideo nō
oportet eum curare qualiter agat, quia sic euer-
G

niet, sicut deus præuidit. Nam præuidit te deus A comesturum, hoc modo q[uod] debebas tibi prouide re, & procurare cibum, & cetera talia: quæ faciens comedes: & si non, non. Sic deus videt te esse dānandum, quia debebas dei præcepta ser uare, vel nō, ideo saluaberis vel dānaberis. Hæ autem octo distinctiones licet in ynam viā tens dant, sentimus tamē eas, hoc modo intelligēdo dicta sanctorū de hac materia loquētiā. Et hæc de diuina prædestinatione sufficiant.

DE PARADISO.

Cap. IIII. Quod Paradisus potest sumi corporaliter,
 & spiritualiter: & quod paradisus
 ad literam est quidam
 locus corporalis.

Ost executionem de diuina præsciētia, & prædestinatione, restat exequēdum de Paradiso, & Inferno: & primo de Paradiso. Sciēdum ergo q[uod] vt August. ait. 8.super Gene.ad līram, de Paradiso eē tres opiones. Quarum vna tantū corporaliter paradisum ponit. Alia solum spiritualiter. Alia vtroque modo intelligi voluit. Et vt Aug. ibidem dicit, tertiam sibi placere positionem, q[uod] paradisus vtroq[ue] modo intelligatur. Et Dam. 1.lib. c. 9.dicit, quod sicut homo sensibilis, & intelligibilis postus est, sic & paradisus sumitur. Qd autem paradisus vtroq[ue] modo dicatur, scriptura ostendit. Nam de paradiso sensibili & terrestri, dicit Gene. 2. Plantauerat deus paradisum a principio in quo posuit hominem, quē formauerat. Quod Magister. 2.d. 17. exponens ait. His verbis aperte insinuat Moyses, q[uod] homo extra paradisum formatus fuerit, postmodū in paradisum postus, fm quē modū oportet q[uod] paradisus corporaliter, & sensibiliter sumatur: quia cum homo sit caput mulieris, & mulier fuit formata in paradiso, quia Adam existente in paradiso misit deus soporem in Adam, & tulit vnam de costis eius, & formauit inde Euam (vt dicitur Gen. 2.) non potest intelligi de paradiso spirituali, quia tūc aliqua dignitas in Eua specialiter fuisset, quæ non fuisset in adā, qd non est cōueniens. Oportet ergo q[uod] paradisus sumatur corporaliter pro quodam loco amēno, fructuoso, ac nemoro so: extra quem creatus homo, postea fuit ibidē postus diuina virtute. Vnde August. loquens de hoc paradiſo, dicit. 7.super Genesim ad literam, q[uod] paradisus in quo collocauit deus hominem nihil aliud est q[uod] quidam locus amēnus in terra vbi habitauit homo terrenus. Et idem in loco eodē dicit, Paradisum intelligi debere los

cum amēnissimū, fructuoso, nemoribus occu patum, magnum, & spacio, magnōq[ue] fonte vallatum. Sic ergo in Genesim accipitur paradiſus. s. corporaliter. Spiritualiter sumitur paradiſus, cū dominus dixit latroni, Hodie meū eris in paradiſo: quod de anima latronis verificatum est: & quia anima est res spiritualis, oportet ibi spiritualiter intelligere paradiſum. Quia ergo vtroq[ue] modo sumitur paradiſus, oportet de vtroq[ue] exequi. Et primo de corporali, de quo multa dicuntur: dicitur enim primo de tali paradiſo, q[uod] homo nō fuit ibi creatus, sed positus: cuius ratio potest esse, q[uia] non debebat ibi persistere, & ideo non fuit ibi creatus, sed positus. Vel (vt dicit Magister Senten.) quia esse in paradiſo attribuitur gratiæ, non naturæ. Lignum autē vitæ in paradiſo erat fm Bedam: quod lignum eius virtutis erat, vt qui ex eius fructu cō mederet, eius corpus stabili sanitate, & perpetua soliditate permaneret: nec ætatis imbecillitate, vel vlla infirmitate in deterius laberetur. Aug. et super Genesim. 8. ad literam, de hoc ligno dicit, quod sicut panis ille quem comedebat Elias, habuit amplius q[uod] vñstatu panis, quia ab indigētia famis. 40. dierum spatio vendicauit Eliam (vt dicit. 3. Reg. c. 19.) quia (vt dicitur) ambulauit in fortitudine cibi illius. 40. diebus, et 40. noctibus: sic lignum vitæ, siue fructus eius, vim sustentandi, & restaurandi, vltra alia ligna habuit. Dei. n. perfecta sunt opera: voluit enim deus q[uod] formaliter, & materialiter, posset Adam & Eua, si non peccasset, incorruptibles permanere, & se preservare. Formaliter quidem ex Originali iustitia, quæ p[ri]ori erat forma animæ, cui corpus totaliter subiiciebatur. Materialiter vero, ppter lignum vitæ. Nam q[uod] non perpetueretur homo, contingit ex hoc, quia nō ita pura est restauratio alimenti, sicut est deperditio deperditio; habebat. n. hoc lignū præ aliis, vt purius ficeret nutrimentum, ex quo tale lignum materialiter faciebat ad perpetuitatem Adæ. Secundo in paradiſo erat lignum scientiæ boni & mali, non q[uod] ad lit. lib. 8. vñsus illius arboris, siue arbor illa esset mala, sed vñ homo cognosceret se tenere ad obedientiam creatoris, fuit sibi datum præceptum ne ederet de fructu illius ligni: & ex hoc dicti est arbor boni & mali, quia in illa erat præcepti futura transgressio, in qua per experimentum didicit, quid interesset inter obedientiam boni & mali. Erat tertio in paradiſo corporalis fons magnus, diuisus in quatuor flumina, vt magna amēnitatis ibi esset. Vnde Dam. lib. 2. cap. 11. de amēnitate huius paradiſi loquens, dicit, Quod deus hominem scdm propriā imaginem condidit & similitudinem, sicut quēdam regem, & principē omnis terræ, & eorū quæ sunt in ipsa. Constituit autem eum velut in quādam regiam mansionem, in qua beatam vitam duceret: & hæc fuit paradiſus, manibus dei plantata, promptuarium omnis exultationis, & gaudii: quod sine amēnitate aquarū

Luc. 23.

aquare tunc esse non poterat. Idē ēt' Damasc. dicit quod hic locus in oriente positus erat, omni terra excellentior, tenuissimo ac tēperatissimo aere circūfulgens, plantis semper & floribus comatus, bono odore plenus, & lumine repletus. Quarto, in hoc paradiſo homo fuit positus, ut operaretur, & custodiret illum. Nam secundum August. 7. super Gen. ad literam, Anste peccatum fuit homo agricola sine labore, solum ad delectationem: qui fuit post peccatum ad laborem, nō bene custodiens gratiam sibi datum, & ideo inde fuit abiectus. Hęc autem quę de paradiſo dicta sunt, ostendunt illum esse corporalem, & sensibilem: tum quia nullum spiritualem bonam habuit Eua, quod non haberet Adam; tum etiam quia ibi erat lignum vite, quod ad eum corporalem erat: tum etiam quia ęlus arboris boni & mali, indicat corporalem actionem: tum etiam quia ibi erat fons cum fluminibus, quę flumina fm August. Gyon, Physon, Tygris, & Euphrates sunt nominata: tum etiā quia Adam in paradiſo positus fuit ut agricola, quod solum in loco corporali fieri habet: & Adam etiam inde fuit abiectus. Quare pater, quid sit de hoc paradiſo dicendum.

De Gen. ad liter. lib. 8. cap. 7.

Cap. V. Quod paradiſus secundum moralem sensum, animam sanctam, letitiamq; bona conscientiae significat, & figurat.

Eclarato quomodo accipitur paradiſus corporaliter, restat videre quomodo sumatur spirituāliter. Sciendum ergo qđ August. super Gen. ad literam. 8. dicit, Lignum vite sumi corporaliter, & spiritualiter: sicut Hie rusalem eterna est in celis: & etiam in terra est civitas, qua illa figuratur. Et sicut Sara, & Agar, quis duo testamenta significant, in erant duas mulieres: sic lignum vite, quāvis significat Christum, tamē est quədam arbor in paradiſo, scilicet terrestri: & paradiſus licet significat celestem patriam, est tamē quidam locus corporalis. Ut igitur prosequamur similitudinem de Ierusalem, & Paradiſo, dicemus, quod sicut Ierusalem interpretatur visio pacis, ita & paradiſus est locus amēnus, qui quidem in visione etiam pacis, & in tranquillitate consistit, in quibus possim̄ amēnitatis, & delectatio, habet esse. Dicemus ergo qđ paradiſus quatuor significat, iuxta quatuor sensus sacrae scripturæ. In sacra enim scriptura significantur voces, & res: secundum significationem vocum, significatur sensus literalis. Nam ille est sensus literalis, qui scdm significationem vocū, scilicet literarum, occurrit in-

B intellectui primo sine repugnancia. Dicimus n. sine repugnancia, quia cum dicitur in lib. Iudicium, qđ ligna voluerunt cōstituere Regem, nō est sensus literalis, qđ ligna hoc facerent: qd ibi esset repugnancia, cum ligna ratione careant. Quādo ergo est repugnancia, poterit esse alius sensus: sed illud quod voces significant, quod se offert primo intellectui sine repugnacia est sensus literalis. Sensus autem spiritualis est, quod significant res: quaz res tripliciter sumi possunt ad significandum: quia vel sumi possunt ad significandum quid agendum, & tunc est sensus moralis: vel quid credendum, & tunc est sensus allegoricus: vel quid sperandum, & tunc est sensus anagogicus. Ut dicatur sensus moralis à moribus, qui ex actibus nostris dependent. Dicit sensus allegoricus, ab alio, quod est aliud, & goge, quod est ductio, ut vnum significat, & ad aliud ducitur, ut quia ducitur ad aliqua credendū. Dicitur autem anagogicus, ab ana, quod est sursum, & goge, quod est ductio, quasi ad ea, quaz sursum sunt, & que speranda sunt, ductio. Ierusalem itaq; secundū literalem sensum significat illum corporalem locū: secundū sensum moralē, significat animam sanctam: secundū allegoricum, ecclesiam: fm anagogicum, cęlestē partiam. Sic paradiſus omnes quatuor sensus habet, ut secundū literam significet quēdam locū corporalem. Scdm vero mores, animam sanctam. Scdm allegoricum, ecclesiam. Et secundū C anagogicum, cęlestem patriam. De sensu autē literali, & paradiſo corporali, dictum est. Restat autē de tribus sensibus exequi, & primo de primo. Dicamus ergo qđ anima sancta, secundum moralem sensum, dicitur paradiſus. Illa n. quatuor, quaz reperiuntur in paradiſo corporali, possumus ad animā sanctā adaptare. Nā sicut in paradiſo fuit ipse Adam positus dei gratia: sic qd in initiatibus cōcepti sumus, fm Psalmū, quod anima sit sancta, & bona, est diuinæ gratiae. Immo magis est gratia in anima, quam fuit in Adam: quia in Adam fuit bonum gratię gratia dacea, in anima nostra, est bonum gratię gratum facientis. Secundo, quia sicut in paradiſo D erat lignū vite: sic in anima sancta est charitas, quaz habet omnia facere viua, sive lignum vite, quod corpora reficiebat ad vitam. Tertio, quia sicut in paradiſo erat arbor scientię boni, & mali: sic in anima sancta est liberum arbitrium, p quod possumus bene & male agere. licet enim virtutibus non contingat male vti, (vt vult August. in lib. 2. de lib. arbi. & Philosophus in Rhetoricis) ipsi tamē potentiss., possumus bene & male vti: ppter quod anima potest dici, arbor scientię boni & mali. Quarto, sanctitas vite sive alio, potest dici paradiſus: nam sicut homo fuit in paradiſo positus à deo, ut operaretur & custodiret illum; sic est positus iustus homo in bonitate & sanctitate à deo, ut operaretur & custodiret illam. Animaduertēdum tamē, quod

G ii

cum dicitur, deus posuit hominem in paradiſo, ut operaretur & custodiret illum, dupliciter potest intelligi. Primo modo, ut homo positus sit in paradiſo ut custodiret eum ſibiipſi, ne per peccatum amitteret illum: ſic homo eſt positus in paradiſo bonæ conſcientiæ, ut operando ſibiipſi custodiret ſanctitatem, id est, paradiſum ſuum. Secundo modo potest exponi quod diſcutum eſt quod deus posuit hominem in paradiſo ut custodiret iſum hominem, ut Auguſtinus exponit. Posuit deus hominem in paradiſo ut custodiret hominem, id est ſeipſum: quia homo videns ſe in tantis delitiis, in quantis a deo positus erat, debebat ſeipſum custodire: quod ſi non fecit, ostendit ſe ingratum eſſe; & quod non dei culpa fuit, ſed hominis ingrati. Sic etiā in proposito, a deo eſt quod homo ſit bonæ vițe & ſanctitatis, quae potest dici paradiſus. Deus enim posuit hominem in hoc paradiſo, ut ope raretur, & custodiret iſum, per bona opera: quod ſi non fecit, non eſt culpa dei, ſed hominiſ ingratii. Pater ergo quod per iſta quatuor, moraliter intelligi poſſunt de anima ſancta, vel de homine ſancto, quae de paradiſo corporali ad literam intelliguntur. Aduertendum tamen quod grammatici dicunt paradiſum, feminini generis: ſacra aut̄ ſcriptura, quae non eſt ſubiecta regulis grammaticorum, ſumit eum in maſculino genere, cum dicit, Posuit deus hominē in paradiſo, ut custodiret illum.

Cap. v i. Quod paradiſus secundum allegoriū cum ſenſu, ſignificat ecclesiā militanē, ſive præſentem.

Stendendum eſt in hoc cap. quod paradiſus, ſeipſum ſenſum allegoricum, ſignificat ecclesiā. Praesens ergo ecclesiā, quae dicitur militans, merito dicitur paradiſus, quia illa, quae diximus eſſe in paradiſo corporali, poſſu

mus ad priorem ecclesiā adaptare. Nam ſicut homo prius non fuīt in paradiſo poſitus, ſed cōditus: ſic nos ex primordiali generatione noſtra corporali, cum in peccato naſcimur, nō ha bēmus, quod ſumus filii ecclesiæ, ſed ex regeneratione ſpirituali: ſeipſum quā ab hoc peccato abſoluimur. Sicut igitur Adā extra paradiſum formatus fuīt, & per deum in paradiſo poſitus: ſic nos naſcimur extra ecclesiā, ſed per diuinam gratiam, & regenerationem in baptismo, in ecclesiā colloccamur. Rursus in ecclesiā eſt lignum vitæ ſcilicet christus, qui eſt dei virtus, & dei ſapienſia. Nam de hac ecclesiā ſcriptum eſt, quod eſt lignum vitæ iis qui apprehendunt eā. Vnde Aug. 13. de Ciuitate dei, cap. 20. de hoc

A ligno loquens ait, Cætera ligna erant in paradiſo in alimento: illud autem ſeipſum vitæ, in ſacramento erat. Et subdit, quod ſicut fuit lignum vitæ in paradiſo corporali, ſic in paradiſo hoc intelligibili, & ſpirituali, ſcilicet in ecclesiā, eſt ſapientia dei, de qua ſcriptum eſt, quod eſt lignum vitæ amplectentibus eā. Poſſumus autē dicere, quod lignum, arbor vitæ, liber vitæ, ſapientia dei, & virtus, & cætera talia appropriate poſſunt dici de filio dei. Nam filius procedit per modum intellectus: ideo dicitur verbum & ſapientia p̄ris. Et quia actio intellectus, dicitur vita, inde eſt, quod ipsa vita, & ea quae pertinent ad vitam, ut lignum vitæ, & liber vitæ, filio appropriantur. Ideo Ioānes volens nobis aliqua enarrare de filio dei dicit quod eſt in principio apud deum patrem, diſcens Quod factum eſt in ipſo eſt vita: innuens quod omnia quae facta ſunt, antequā facta eſſent, erant in verbo vita, & modo intelligibili: & quod actus intellectus dicitur vita fm. Cōmentatorē 12. metaphy. 39. ideo talia, quae vitam dñi, poſſunt appropriari filio: filius ergo qui procedit per modum intellectus, per appropriationem, dicitur ſapientia, vita, & omnia quae describuntur per modum vitæ. Et ideo merito appropria tur, quod ſit lignum vitæ. Ex hoc etiam dictus eſt non ſolum ſapientia patris, ſed etiam & virtus: quia cum pater ſit intellectualis nature, & agat per ſuam ſapientiam, & per ſuam filium, omnia dicitur agere & per verbum ſuum: & ideo dicitur, C. virtus patris ipſe filius. Potest ergo ipſe Christus, & ipſe filius dei, dici lignum vitæ. Cætera n. quae erant in paradiſo corporali, erant in alimento, lignum autem vitæ quod figurabat Christum, erat in ſacramento ſolum. Arbor autem ſciens tię boni & mali, in ecclesiā eſt transgressio manuata per experimentum, ut ait Aug. 13. de Ciuitate dei, cap. 21. Nam, ut dicit idem. 8. Super Genesim ad literam, Lignum ſcientię boni & mali, arbor quædam fuīt corporalis, cuius eſlus non per ſe malus, ſed ratione transgressionis mandati. Sicut ergo illa arbor corporalis, in paradiſo corporali, dicitur arbor ſcientię boni & mali, ſic in ecclesiā ipsa transgressio mandati per quod ex perimur, quid inter eſt inter obedientiam bonā, D & malam, Arbor ſcientię boni & mali dici poſtent. Vel dicere poſſumus, quod ipsum mandatum, eſt huiusmodi arbor: transgressio vero eius, eſlus. Fons qui diuidebat in quatuor capita, ſignificat in ecclesiā doctrinam euangelicam: quae diuiditur in quatuor Euangeliā: per quam doctrinam irrigatur tota ecclesiā, ſicut per fontem illud irrigatur totus paradiſus. Deus etiam poſuit hominem in hoc paradiſo, qui eſt ecclesiā, ut ope raretur, & custodiret illum. Quod dupliciter potest intelligi. Primo, ut homo refertur ad hūc paradiſum, quae eſt ecclesiā, poſtent eſſe ſenſus, quod deus poſuit hominem in paradiſum, quae eſt ecclesiā, ut operaretur, & custodiat huiusmodi paradiſum. Nam ſicut ecclesiā dicta eſt paradiſus dei

dei, ita potest dici vinea dei, ad quam continuerunt operarios mittit, ut reddat singulis suos denarios. Positus est ergo homo in ecclesia, quae dicitur paradisus ut custodiat hunc paradisum, ne per peccatum perdat illum: statim enim quod quis peccat mortaliter, quantum ad deum, separatus est a communione ecclesiae. Secundo modo potest exponi hoc operari & custodire, non ut referatur ad hominem prout comparatur ad paradisum quod est ecclesia, sed prout refertur ad deum. Nam sicut homo operatur terram, multo magis deus hominem: nam homo operatur terram, non ut sit terra, sed ut fructificet: deus autem operatur hominem ut sit homo & ut sit iustus: sine enim deo non possumus esse, nec iusti, nec opera iustitiae facere. Non igitur positus fuit in ecclesia, ut custodiret illam, & ut deus custodiret hunc hominem, faciendo eum operari opera iustitiae, sine qua nihil possumus facere.

Cap. V II. Quod paradisus secundum anagogiam sensum, significat ecclesiam triumphantem.

Stendemus in hoc capitulo quomodo anagogice per paradisum significatur ecclesia triphantia (ut sit sensus anagogicus, quando ad superna manudicimur, quae potissimum sunt res sperandas, & illa celestis patria, que illa quae sursum est, quae est libera, quae est mater nostra, ut dicitur ad Gal. 4.) Possimus autem dicere, quod nomine paradisi significatur illa celestis patria, & illa quae sursum est Hierusalem. Nam secundum Augustinum, super Gen. circa finem, Omnis etiam spiritualis quasi regio, in qua bene est anima, paradisus dici potest: sicut dicebatur corporalis paradisus, in quo bene erat corpori. Vnde idem Augustinus, ibidem ubi supra, dicit. Si enim proprietas (paradisus) est nemorosus locus translato autem verbo, omnis etiam spiritualis quasi regio, ubi anima bene est, a merito Paradisus dicitur potest. Tertium ergo celum, sicut tertium genus visionis ubi erit beatitudo nostra, ad quam raptus est Paulus, paradisus dici potest. Vnde ad Corinthios, cum prius dixisset se raptum esse usque ad tertium celum, dicit postea se raptum in paradisum: idem intelligens per paradisum, & per tertium celum, quod est visio diuinae essentiae, ubi est beatitudo nostra. Præsens ergo ecclesia dicitur paradisus, quia bene est anima, si bene vivit in ecclesia militante. Paradies autem celestis dicitur & paradisus paradiorum, quia bene est omnibus ibi existentibus, ubi nullus alterius inuidet, iuxta illud Augustini, 32. de Civitate dei. c. ultimo, In illa superna ciuitate,

A te, beati magis in se bonum videbunt, ubi nullus superiori nullus inferior inuidet. Vnde Augustinus, sanctam ciuitatem, paradisum appellat paradiorum. 32. super Gene. Et ut discurramus per singula, quae dicimus esse in paradiso corporali, dicere possumus omnia illa per amplius, & perfectius, esse in paradiso spirituali. Primo homo in paradiso corporali non fuit conditus, sed positus: ut daretur intelligi, secundum Magistrum sententiarum, quod non erat natura, sed gratia. Quod multo magis veritatem habet in paradiso spirituali. scilicet patria, ubi erit beatitudo nostra: nam nullus homo purus a sui nativitate, est in hoc paradiso conditus, sed solum per gradum positus. Beatitudo enim nostra supernaturalis est. Nam videre deum per essentiam naturaliter alicui creaturæ competere non potest: quia essentiam suam appellat deus, lucem inaccessibilem, quam unquam nemo hominum vidit, nec auris audiebat &c. Non ergo potest homo, nisi per gratiam, paradisum ascendere: sicut nec primus homo fuit in paradiso positus, nisi per gratiam. Possimus etiam dicere, in hoc paradiso spirituali lignum vitae esse. Nam ipsa sapientia diuina, potest dici lignum vitae: nec est inconveniens quod dicamus diuinam sapientiam, tam in paradiso corporali, quam spirituali esse lignum vitae, cum sit caput nostrum, & beatorum, ipse Christus dei filius. Vnde Augustinus, 32. de Civitate dei. c. 32. loquens de paradiso prout dicit vitam beatam, ipsam sapientiam diuinam in hoc paradiso dicit esse lignum vitae, dicens. Nemo prohibet intelligi paradisum, vitam beatam, & lignum vitae, ipsam bonorum omnium matrem, & sapientiam, sive ipsum Christum. Lignum autem scientiae boni & mali, est in paradiso cognitione speculativa, quae habent sancti de bonis, & malis. Obliviscantur. sancti suorum, & malorum peccatarum, quantum ad experimentum, sed quantum ad cognitionem intelligibilem, nequaquam: sicut homo, per gloriam, peccatum dicit gustasse de arbore boni & mali, quando gustando bonum, cognovit quid intererat per experientiam inter bonum, & malum: sic boni & contra dicuntur gustare de arbore boni & mali, quia gustando tantum bonum, videbatur quae differentia sit inter bonum ipsorum, & malum miserorum, ut vitromodo insurgant in dei laudem. Vnde Augustinus, 32. de Civitate dei. c. ultimo loquens de ciuitate beatorum, dicit quod Liberata est ab omni malo, & repleta est omni bono, fluens indeficienter iucunditatem eternorum gaudiorum, obliterata peccatarum, & culparum: nec tamen suæ liberationis est obliterata, ut suæ libertatis sit ingrata. Et subdit, quod quantum attinet ad scientiam rationalem, memor est etiam priorum malorum suorum: sed quantum ad sensum, omnino est immemor. Fons etiam diuisus in quatuor flumina, est abundantia beatitudinis, & refectionis animæ. Beatitudo autem nostra dupliciter potest capi. Vno modo nomine extenso, prout extendit se

Cap. 34.

32. cor. 32. potest. Vnde ad Corinthios, cum prius dixisset se raptum esse usque ad tertium celum, dicit postea se raptum in paradisum: idem intelligens per paradisum, & per tertium celum, quod est visio diuinæ essentiae, ubi est beatitudo nostra. Præsens ergo ecclesia dicitur paradisus, quia bene est anima, si bene vivit in ecclesia militante. Paradies autem celestis dicitur & paradisus paradiorum, quia bene est omnibus ibi existentibus, ubi nullus alterius inuidet, iuxta illud Augustini, 32. de Civitate dei. c. ultimo, In illa superna ciuitate,

G iii

ad omnes potentias, tam sensitivas, q̄ intellectivas, tam organicas, q̄ nō organicas: fm quem modum, fluuius paradisi diuisus in quatuor capita, est refectio animæ, & abundantia beatitudinis, fm quatuor potentias animæ, in quibus habent esse quatuor virtutes cardinales, & etiā virtutes aliæ annexæ. Hic autē est intellectus, in quo habet esse prudentia. Affectus, siue voluntas, in qua habet esse iustitia. Irascibilis, in qua habet esse fortitudo. Concupiscibilis, in qua habet esse temperantia. Hæc aut̄ virtutes Cardinales, in præfatis quatuor potentias animæ, habent esse. Et sicut h̄e quatuor virtutes habent esse in illis quatuor animæ potentiis, ita etiam & annexæ virtutes, in eis habent esse. Et quia beatitudo est prius quod reddetur nobis per opera virtuosa facta in charitate quantū ad adultos, vel in gratia quātum ad parvulos: dicitur ꝑ nomine extenso beatitudo accepta, ad omnes has quatuor potentias se extendit, in quibus virtutes habent esse. Alio modo accepta beatitudo ut propriè, non potest esse nisi deo, qui est in cōmutabile bonum: & sic sumpta beatitudo, non potest esse nisi in illis potentias, quæ immediate ferri possint in deum, cuiusmodi est intellectus, & voluntas: quia potentias sensitivas, & organicas, cuiusmodi sunt irascibilis, & concupiscibilis, nō referuntur, nisi ad hoc perticulare bonum. Hoc autem secundū dupliciter possumus dicere, Primo videlicet, ꝑ fluuius diuisus in quatuor capita, sit abundantia beatitudinis, quæ diuiditur in cognitionem veri, quæ pertinet ad intellectum: & in adepctionem boni, quæ pertinet ad effectū: & in securitatem, & pacem, quæ p̄tinent ad vtracq;. Hæc autem fm Augustinum faciunt ad beatitudinem: unde de his omnibus ait August. 9. de Ciuitate dei cap. 12. Quòd vtracq; modo effici beatitudinem dicimus, quam recto proposito natura intellectualis desiderat, hoc est, vt homo incommutabili bono, quod deus est, sine villa molestia perfruatur: & in eo se in æternum māsurum, nulla dubitatione trahatur, nec villo etore fallatur, vt secundum hoc dicamus animam beatam, esse sponsam dei: propter quod dicere potest deo, quod dicit sponsus in Cantica: Dilectus meus mihi, inter vbera mea commorabitur: id est, inter intellectum, & voluntatem. Et secundò dicere possumus, quòd proprie loquendo, fluuius ipse est deus, in quo beatitudo nostra proprie, & principaliter est: qui diuiditur in cognitionem veri, & adepctionem boni: in pacem, & securitatem: quæ omnia ad intellectum, & voluntatem pertinent. Aduertendum tamen, q̄ licet in iis duabus, tanq; in excellentiis, habeat esse principale: ab illis tamen potētiis redundabit beatitudo in totam animam, & a tota anima in totum corpus. Erit autem hic ordo: quia ab ipso deo, ubi principaliter & finaliter est beatitudo, redundabit ipsa beatitudo in ipsas potentias principales, scilicet, intellectum,

A & voluntatem: & ab his potentias erit redundātia in totam ipsam animam: & ab ipsa anima, fiet in totum corpus: vt totus homo, fm omnia sua, dicatur esse beatus, vt de eo verificetur quod dīctum est. Quòd ingrediet, & egredietur, & pascua inueniet. Vt ingredietur, quātum ad hominem interiorē, siue quantū ad potentias non-organicas: & egredietur, quantum ad potētias organicas, siue quantum ad hominē exteriorē: & pascua inueniet, quia fm vtracq; potētias, erit refectus, & delectatus, et plenus gaudio delectabit. Vel ingredietur, quantum ad beatitudinē animæ; & egredietur prout illa beatitudo redūdabit in corpus: & pascua inueniet, quia vtracq; delectabitur. Vel ingrediet Christi cognoscendo diuinitatē, quæ cōs, & vna, & eadē est cū patre, & spū sancto: & egrediet vidēdo eius humanitatem; & pascua inueniet, quia vtracq; modo delectabitur. Quinto positus est homo in paradiſo, vt custodiret, & laboraret illum: dicetur. n. homo tunc operari circa hunc paradiſum, & gaudium sempiternum, quia omnes suos actus, omnia sua habebit in hoc paradiſo, & gaudios: sicut angeli sancti, licet operentur circa illa ad quæ per deum mittuntur, semper tamen vidēt faciem eius, qui in celis est. Post ergo erunt homines in paradiſo, vt custodiant illum, & operentur illum, quia nunq; poterunt ipsum perdere. Vel possumus dicere fm alium exponendi modum, ꝑ deus ponet hominem in hoc paradiſo, vt custodiat illū. i. vt deus custodiāt, & laborat ipsum hominē: q̄ si in præsentि, ii filii dei sunt, qui spiritu dei aguntur, multo magis qui in cœle Rom. 8. sti patria filii dei sunt, spiritu dei aguntur. Patet ergo quomodo potest sumi paradiſus, secundū sensum literalē, moralē, allegoricum, & analogicum. Et h̄ec de paradiſo sufficiant.

DE INFERO.

Cap. VIII. Quòd uidetur Augustini sententia, quòd inferni nomine, non corpus, sed similitudo corporis, importetur.

Vm iste tractatus sit de prædestinatione, & præsc̄iētia, dignum est, vt in eo, de paradiſo, & inferno, aliqua vi deant: ad quæ vadunt præs̄enti, & prædestinati, in fine. Post tractatū de paradiſo, si volumus bene diffinire de paradiſo, & inferno, qui sunt contrarii, necesse est tractatum de ipso Inferno componere. Sciendum ergo, ꝑ Aug. 8. super Gen. ad literam, videtur ad hanc Cap. 5. partem tendere, ꝑ Infernus sit locus imaginatiū siue spiritualis, sicut est anima, quæ in tali inferno

Cap. 32.

inferno ponitur. Nam cum anima non sit corpus, sed possit habere apud se similitudines corporum, (vt dicit idem August.) infernus in quo patitur anima separata, non est corpus, sed similitudo corporis. Vnde August. in. 1. 2. videt hoc asserere dicens, Iam utrum habeat aliquod corpus anima, cum de hoc corpore exierit, ostendat qui potest, ego autem non puto: spiritalem enim arbitror esse, non corporalem. Et subdit, Ad spiritalia autem fertur anima pro meritis, aut ad loca pena similia corporibus. Videt ergo r̄nlio, q̄ talis locus non est corpus, sed similitudo corporis. Vñ Aug. in eodem libro, adducit tale exemplū, dicens. Qualia s̄pē demonstrata sūt iis qui rapti sunt a corporis sensibus, & iacuerunt similes mortuis (id est, ac si essent mortui) & infernales penas viderunt, cum & ipsi in seipsis gererent quandā similitudinem corporis sui, per quam possent ad illa ferri, & talia similitudinibus sensuum experiri. Et idem in eodem dicit, Animam vero nō esse corpoream non me p̄tare, sed plane scire audeo p̄fiteri: h̄c tñ posse similitudinē corporis, & corporalium omnium membrorum quisquis negat, potest negare animam quæ in somnis videt, vel se ambulare vel sedere, vel hac atq̄ illac gressu, vel & volatu, ferri ac referri: quod sine quadam similitudine corporis non sit. Ex proportione itaq̄ locati ad locum, ostendit Augustinus animam ferri ad locum, non corporalem, sed similitudinē corporis habentē: licet hoc non dicat asserendo, sed hominem exercitando. Si autē querat, quomodo anima exura a corpore posset apud se formare similitudines corporis? Dicendum q̄ hoc potest dupliciter fieri. Per cognitionem, & per affectionem. Per cognitionem primo: quia lapis non est in anima, sed similitudo lapidis: ergo per cognitionem, & intellectum, potest anima habere apud se similitudines corporum. Sic & multo magis potest homo per affectionem, & potissimē anima peccatrix, quæ sic est affecta corpori, vt quasi corporale cognoscat: vt de il-

Luc. 16. lo diuite patet, qui portatus in infernum, dicebat, q̄ pater Abraham s̄ineret Lazarum intingere extremum digiti sui in aqua, vt refrigeraret linguam eius, quæ cruciebatur in flamma. Cōstat autem diuitem illum nō esse in inferno, nisi s̄m animam, & ita loquebatur, ac si haberet digitū, & linguam: quod ideo poterat cōtingere, quia anima diuitis, ita erat alligata, & affecta corporalibus rebus, in quibus in hoc mundo delectata fuerat, vt videtur sibi quasi digitum, & linguam habere. Si ergo anima diuitis habebat linguam, hoc erat solum, quia erat similitudo corporis. Sic etiam si flamma illa cruciabat animam illam, non erat corpus sed similitudo corporis: sed flamma illa erat ignis inferni, vel locus infernalium: ergo videt q̄ locus inferni, nō sit corpus, sed similitudo corporis. Sed dicet, quomodo possunt pati animæ, in inferno? r̄sider Aug. q̄

2. de Gen. ad lit. Cap. 32.

A quāuis nō sint corporalia, sed similia corporalibus, quibus animæ corporibus exutæ afficiuntur seu bene seu male, cum ipse corporibus suis similes, sibimet apparent: sunt tamen & vera latitia & vera molestia facta de substantia spirituall: nam & in somnis magni interest utrum in latitudine an tristibus simus. Et subdit, Vnde quidā in rebus quas concipiuerant constituti, se euigilasse doluerunt: et rursus (in somniis) gravibus terroribus atq̄ cruciatis exagitati atq̄ vexati, cum expergeti essent, dormire timuerunt, ne in eadē mala reuocarentur. Sicut ergo in somniis verè quis tristatur, sicut dicit August. ita in inferno quis tristabitur, licet ille locus solum similitudinem corporis dicat: & adhuc amplius, B quāto ille similitudines expressiores sunt in inferno, fm q̄ dicit Augustinus.

Cap. 1 X. Quod infernus dicit uere corporalem locum. Et dictum Augustini quod uides utr̄ esse contrarium, non est asserēdo, sed magis nostra ingenia exercitando dictum.

C

Se diligenter aduentum, q̄ licet August. 1. 2. de Genesi ad literam, videatur hanc sententiam tenere, q̄ inferna, ad quæ vadunt corpora dānatorum, non sūt corpora, sed similitudines corporum: ipse tamen in hac materia, non loquitur afferendo, sed magis nostra ingenia exercitando.

Cap. 32.

Vnde 8. de Genesi ad literam, ponens in qōne, utrum animæ a corporibus exutæ vadant ad corporalia loca, ait: q̄ de tam magnis questiōnibus nulla temeritate vult aliquid asserere, ga (vt dicit) melius est dubitare de occultis, q̄ litiū garē de incertis. Certum est autē (vt ait) diuitem illum fuisse in ardore peniarum, & illum pauperem in refrigerio gaudiorum: sed quomodo sit intelligenda illa flamma inferni, ille sinus Abrahaz, illa lingua diuitis, ille digitus pauperis, illa sitis tormenti, illa stilla refrigerii, vix fortasse à mansuetè querentibus, a contentiose autem certantibus nunq̄ inuenitur. Quia ergo, non afferendo loquitur hic Augustinus, quātūcūq̄ ponit partem dubitando, non contradicimus ei, si contrarium afferamus. Volumus ergo ostendere, q̄ infernus sit corporalis locus, & q̄ sit inferior locus. Dicemus n. q̄ terrena sit sex elementorum omnium, vt vii sunt sapientes omnes assere: sicut in dolio vini, sex vadit ad inferiorem locum, ita q̄ cōclum sit stet dolia, & terra quasi

Cap. 5:

Prima via.

in infimo loco ut in medio, sit fex omnium ele- A
mentorum, & eorum quae continentur sub ce-
lo. Dignum est autem quod in sece, & in vilissimo lo-
co sit carcer ille, ad quem vadunt animae dam-
natorum: ut sicut animae illae in rebus turpis-
mis delectabatur, sic in turpibus submergatur.
Possimus autem triplici via venari, quod infernus
sit locus corporalis. Prima via sumitur per ea,
quaes videmus in corporibus glorificatis: nam fide
quod tenet fides catholica, & veritas sic se habet,
Christi corpus glorificatum, est super omnes celos, iuxta illud apostoli ad Eph. 4. Qui descendit, ipse est qui ascendit super omnes celos. Si-
cut n. corpus, quod est graue, non suae naturae des-
relictum, est in loco inferiori, ut in terra, sed
virtute diuina, potest esse in excellentissimo lo-
co: sic animae a corporibus exutae, quibus non
debetur aliquis locus corporalis fidei suam natu-
ram, per diuinam iustitiam poterit esse in inferno, & in corporali loco, & inferiori. Nam non
magis possibile est, quod illud, quod suae naturae des-
relictum est, debet esse in determinato loco, sit
in loco sibi opposito, quod indifferenter fidei
suam naturam, se habet ad locum, & possit esse
in tali loco determinato. Probat autem Augu-
stus de ciuitate dei. c. 11. per. 7. exempla quod cor-
pus terrestre possit esse in celo. Primum exem-
plum. Nam corpora quaes terrestria sunt, eleuan-
tur in aere: ut primo quod est corpus terrestre
sit terra, secundo aqua, tertio aer. Si ergo, ut ait, p.
plumas, & pennas, donatur leuitas terrenis cor-
poribus auium, ut portetur in aere: corporibus
hominum immortalibus factis poterit dari etia
virtus, quod possint habitare in celo, quod est cor-
poralis locus. Secundum est tale. Nam si homines
adhuc mortales, & terrestres, non vivunt sub
terra, immo si sub terra ponerentur statim mo-
rerentur, sed vivunt in aere, quod est tertium
corpus: non debet esse incredibile quod tale cor-
pus glorificatum, & immortale factum, possit esse
in celo. Tertium exemplum est tale. Nam si ipsi
plumbo poterit dari talis forma quod natabit
in aqua, ut si fiat concauus amplectens multitu-
inem aeris natabit super aquam. quis suae naturae
derelictum, sit graue, & graue semper appetat
terram: sed si prius fieri forma, & signa, data cor-
pori graui, quod natet super aquam, poterit fa-
cere dos agilitatis, quod corpus glorificatum, sit in
celo. Quartum exemplum est. Si. n. corpus ter-
restre, cui coniuncta est anima per essentiam, sic
potest deprimere animam, ut habiteret in terra:
anima ergo glorificata adhaerens deo, sic pote-
rit eleuare corpus suum, ut habiteret in celo. Quin-
tum exemplum est de quodam miraculo. Nam
cum quidam incusaretur de adulterio, volens se
excusare, ut narrat Varro, accepto cribro im-
pleuit eum aqua Tyberis, quod licet tale vas per-
foratum esset (ut recitat Augustus, narrare Vars-
ronem) tenuit tamquam aquas. Si ergo Cribrum p-
foratum continere potuit aquas, licet diuino mi-

raculo, vel opere Daemonis, quantumque in illis
foraminibus esset aer, cōsequens erat quod aer cor-
pus subtile sustineret aquam, quae est corpus gros-
sum & inferius. Si ergo hoc potuit, vel virtute dei,
vel demonis, nulli dubium esse debet, quod corpus
terrestre, virtute diuina poterit esse in celo. Sex-
tum exemplum est, quia cum aquae pluviales
possint subtiliari, & eleuari in aere, poterit cor-
pora glorificata per dotem subtilitatis, & agili-
tatis, eleuari ad celum. Adducitur autem septi-
mum exemplum. Nam ignis lux est in concav-
uo lunae, licet de sui natura sit, esse super aerem:
propter tamen grossitatem eius terrestrem, po-
test esse in terra, sicut patet de corpore ignito
super carbones, & flamma: sic corpus glorifica-
tum, quod de sui natura est terrestre, propter do-
tem subtilitatis & agilitatis, poterit colligari in
celo. Ex omnibus autem his similitudinibus, &
ex eiusdem arguamus, quod si corporis terreni po-
test esse locus celum, eo quod hoc corpus secu-
tum est spirituales & celestes impetus, non est
inconueniens quod ipsorum spirituum malorum, &
ipsarum malarum animarum locus, sit corpus
infimum, & terrestre, cuiusmodi est infernus, qui
est locus inferior, ut terra quae est fex fecis. Secun-
da via ad hoc idem sumitur ex connexitate vni-
uersi. Concludit enim philosophus. I. 2. metaph. 2.
quod est unus principatus, & unus princeps. Sic ut
ergo unus est princeps, ita unus principatus, &
vniuersum debet esse unum. Cum igitur corpus, &
animae, sint principales partes vniuersi, oportet quod
anima habeat semper unionem ad corpus. Nulla n.
est substantia spiritualis qua alicui corpori non
sit aliquo modo vniuersa: si secus esset, illa crea-
tura spiritualis non haberet connexionem ad vni-
uersum. Anima ergo, quantumque exutae a cor-
poribus, propter connexionem vniuersi, debet esse
in aliquo corporali loco: ut si sunt bona, sursum
in celo: & si male, in inferno subtus terram: quod illae
celestes, inferiores secundum fuerint motus. Ter-
tia via sumitur ex merito animarum, quod patere potest
ex dictis. Nam si animabus beatis pro merito da-
bimus locum superiorum, & celestem, animabus
vero damnatis, pro demerito, locum inferiorum;
& terrestrem, cōsequens est quod si celum est los-
cus corporeus, quod est infernus sit locus corporalis.

A. tex. 52.

vsi ad finem.

3.

Cap. x. Quod scientia dei se extendit ad damnatos, ut illi aliquando salvi fiant secundum errores, et opiniones & sententias diuersas.

Actus Augusti. lib. 21. de Ciuitate dei. c. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. Septem positiones falsas, & errore-
raneas, quarum prima est Platonicon, & Origenis: qui di-
xerunt quod nulla pena sit exter-
na, sed omnis pena purgatoria est. Nam ut dicit
idem

1. op. Orig. idem Aug. eodem lib. cap. 17. vbi p̄ctm Origēnis pertractat. Sed illum & propter hoc & pp̄ alia nonnulla, & maximē propter alternantes sine cessatione beatitudines & miseras, & status seculorum interuallis, ab istis ad illas, atq; ab illis ad istas itus ac reditus interminabiles; nō im merito reprobauit ecclesia. Posuit enim Origenes (vt Aug. ait) quod animæ saluatæ, aliquādo redibunt ad corpora, & peccabunt, & dānabuntur. Sic & dānatæ redeuntes ad corpora, saluabantur. Sic ergo alternatim, sine cessatione, animæ dānatæ saluarentur; & animæ saluatæ, dānarentur; & tam dēmones, q̄ animæ aliae saluarentur. Vtrum autem hoc senserit Origenes vel sui æmuli ascriperint suis libris (vt aliqui dicunt) ignotum est nobis. Errit itaq; contra misericordiam dei prima positio quæ ascribit Ori geni, quod tam dēmones quam homines dānati, saluari poterunt post multa flagella, assumēs motuum ex sacra scriptura, vbi dicit, Nunquid obliuiscet misereri deus? Secunda opinio est magis erronea, quia magis ampliat misericordiam dei, dicens q̄ deus miserebitur dēmonibus, & hominibus damnatis, statim non post multa flagella. Quod tripliciter probatur: primo q̄a hoc restatur scriptura sacra, dicens, Non continebit deus in ira misericordiam suam? Nō dicit diu, sed absolute, propter quod statim miserebitur. Secundo probat hoc idem. Nam (vt dicunt) sancti in vita ista & boni homines, orant p̄ inimicis suis, & pro malis hominibus; multo magis hoc facient, quando erunt sancti, & beati; & sic propter eorum sanctitatem exaudiētur preces eorum: propter quod oēs saluabuntur. Tertio hoc idem probant, q̄ si ad prædicationē Ionaz pepercit deus ciuitati Niniue subuersuræ, multo magis ad preces sanctorū, omnibus dānatis deus parcer, quantumcūq; prædixerit eos damnados. Tertia opinio erronea dicitq; misericordia dei se extendebat ad omnes homines quantumcūq; malos, & dānatos, non autē ad dēmones, quia de hominibus videt potissime intellexisse Apostolus cum dicit, Conclūst omnia in infidelitatem, vt omniā misereatur. Quarta opinio erronea dicit q̄ misericordia dei se extendit ad baptizatos, & hæreticos, qui cum particeps fuerint corporis & sanguinis domini nostri Iesu Christi, in quaetq; hæresi vel impietate fuerint, damnari non p̄nt, propter illud quod ait Iesus, Ioan. 6. Ego sum panis viuus, qui de cœlo descēdit: si quis manduauerit ex hoc pane, viuet in eternum. Si ergo in eternum viuet, non cōdēnabitur. Quinta opinio erronea dicebat, quod deus miserebitur hominibus omnibus baptizatis, qui crediderunt, & veram habuerunt fidem, q̄uis in hæresim postea sint lapsi, dicēte scripturam: Qui crediderit & baptizati fuerit, saluus erit. Addit autem hæc positio supra aliam: q̄ opere tet illos fuisse fideles aliquando, quibus deus miserebitur. Sexta opinio erronea dicebat, q̄ deus

miserebitur omnibus hominibus baptizatis, qui in fide permanerunt & si pessime vixerint, dicēte Apostolo. Fundamentum nemo aliud posse potest, præter illud quod possum est, quod est Christus Iesus. Si quis autem edificauerit super fundamentum hoc, aurum, argentum, lapides preciosos, ligna, sēnum, stipulam: vniuersus iusq; opus manifestum erit. Et subdit, Si cuius opus manserit quod superedificauit, mercedē accipiet. Si cuius autem opus arserit, detrimens tum patietur: ipse autem saluus erit: sic tamē quasi per ignem. Volunt ergo isti, q̄ ex quo in fundamento, id est, in Christi fide permanerit, de necessitate homo saluetur. Septima opinio errorea, est, quod deus miserebitur in iudicio solī illis fidelibus, qui se exercitauerunt in operibus misericordiæ: iuxta illud Iacobi. 2. Iudicium dei sine misericordia fieri illi, qui non fecerit misericordiam. Sed isti dicunt: qui fecerit misericordiam, quantumcūq; malus, deus illi miserebitur, propter misericordiam suam. Ad hoc est pertinere dicunt, & in oratione dominica quotidiana postulationem: Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris. Propter qd qui se exercitauerint in opibus misericordiæ, dimittentur ei peccata sua. Est & alia positio catholica, concordans factam scripturam: q̄ tā dēmones, q̄ homines dānati, in eternū cruciabuntur: propter quod nō erunt omnes p̄ ne purgatoriaz, sed erunt aliquæ infernales.

7. Cap. 22.

Matth. 6.

C

Cap. xii. In quo reprobantur omnes errores, & false opiniones supradictorum, scilicet, quod dei misericordia se extendat ad saluandos dānatos.

Ductis variis opib; niōibus cōtra p̄ceptos ad infernum tendētes, volumus opiniones illas res probare: & ostēdere, quomodo in inferno nulla est res demptio: adhærentes sententiaz Augustini in lib. de fide ad Petrum dicentis, Imposibile est bene mori, qui male vixerit, & qui in peccato mortali mortuus est: & male mori, qui bene vixerit, & sine peccato mortali mortuus est. Possunt enim opera misericordiæ facta in peccato mortali, alleuiare peccantes in inferno: q̄a sicut est dare gradum in paradiso, ita etiā in inferno. Possunt etiam talia bona disponere hominem ad gratiam habēdam: sed q̄ talia opera, nīl sunt perpetua, possint hominem eripere de æternali iudicio, veritas non capit. Nulla ergo in inferno est redemptio, quantū ad pēnæ mansionem: est tamen ibi inéqualitas quācumque

Cap. 18.

2.

Ione. 4.

3.

Rom. ii.

4.

Cap. 19.

Cap. 20.

5.

6.

Cap. 21.

D

- ad acerbitatem: quia unus acetbius altero punis tur. Et ut discurreamus per omnes opiniones su
- A.** de diuina iustitia, quæ potissimum apparebit in dñ natis. Adhuc etiā in vita ista experimēto cernimus, quod viri delectantur iustitiae, & veritatis, & contra quoscumq; inimicos mouentur, quādo videtur eos male facere: & gaudent de eorū punitio ne: quod maxime implebitur in bonis in iudicio, qñ videbunt malos puniri: quia gaudent de diuina iustitia, & maxime, quia scient talem esse dei voluntatem, cui inseparabiliter adh̄rebunt. Vnde Ioānes in canonica sua dicit. Est autem peccatum ad mortē: non pro illo di co ut roget quis. Et Aug. in. 21. de Ciuitate dei c. 24. dicit nō esse orandum pro dæmonibus, nec pro dñnatis, nec etiā pro iis qui sunt in vita ista, si constaret nobis quod vscq; in finem perseverarent in malo. Si ergo oramus pro quantūcunq; malis in vita ista, hoc est, quia speramus de salutatione, & conuersione eordi ad penitentiam, ut conuersi saluentur. Quod vero addebatur de Ciuitate Niuiue, quod deus dixerat illam subuersuram; & tamē non fecit, propter quod (vt videtur) pari ratione quartūcunq; scriptura dicat quod mali in æternum puniētur; non tamē oportet sic esse, ut in æternum puniantur. Dicidetur, quod non est simile, quia iurauit angelus per viuentem in secula, quod non est amplius tempus. Post. n. diem iudicii, non est amplius tempus miserendi, & ulterius penitentiam agendi, neq; merendi, nec demerendi: propter quod quādiu sumus in vita ista, qd possumus penitentiam agere, multa dicuntur nobis per cōminationē, ut conuertamur a via mala: propter quod sacra scriptura & si sic loquitur, vera est, quia cōminatoria loquitur. Sed post diem iudicii, quia nō est amplius tempus miserendi, non pōt est intellexus scripturæ per cōminationem, sed solū per assertionem: propter quod falsa esset scriptura, quæ hoc asserit, nisi sic esset, ut asserit: quod impium est cogitare de sacra scriptura. Tertia autem opinio, quæ dicebat, quod deus miserebitur nō omnibus dñnatis, sed solum hominibus, est erronea, & falsa. Quod ut pateat, dicit debet, quod qua ratione possint saluari dñnati, eadem rōne possunt dñnari saluati, & dæmones saluari, ut dicit August. 21. de Ciuitate dei. c. 24. Et quia ibidem dicit, dæmones saluari non possunt, nō dicit homines dñnatos saluari posse. Quod autē dicebatur, quod Conclusit deus omnia infidelitate, fm Apostolum, vel vt habet alia litera, in credulitate, ut omnium misereatur: non est intētio Apostoli quod nullus dñnetur, sed hoc referendū est fm August. 21. de Ciuitate dei, cap. 24. ad ipsos prædestinatos, qui fm Aug. sunt via misericordiaz, quos deus conclusit infidelitate, ut omnium talium deus misereatur. Vel possumus dicere, omnes sic conclusit, ut omnium misereatur in hac vita, ut nullus possit cōqueri de diuina misericordia, sed de sua culpa. Quarta opinio dicens quod diuina misericordia se extēdit ad dñnatos ipsos, non ad omnes, sed baptizatos
- B.**
- C.**
- D.**
- 1. cap. 5.**
- 2. cap. 3.**
- 3. Apoc. 20.**
- 4. Rom. 9.**
- 5.**
- 6.**
- 7. Psal. 5.**
- 8. Matb. 25.**
- 9. Cap. 23.**
- 10. Psal. 143.**
- 11. Luc. 16.**

- tos solum etiam inter hereticos existentes q̄ fuerunt participes corporis, & sanguinis domini, debet etiam erronea iudicari. Nam cū dicitur, Siquis manducauerit ex hoc pane, viuet in eternum: intelligendū est, si manducat digne, & si in tali statu se teneat. Quia vt dē ad Cor. 11. Qui enim manducat, & bibit indigne, iudicium sibi manducat & bibit. Vel possumus dicere, vt dicit Aug. 21. de Ciuitate dei, cap. 25. Non manducant corpus Christi, qui non sunt in corpore Christi. Et tamē intelligendū, q̄ corpus Christi potest suū tripliciter, scilicet, materialiter, & hoc modo possunt infideles manducare, q̄a possunt sumere species illas, sub quibus est corpus Christi. Sacramentaliter vero, corpus Christi illi manducant, qui credunt sub speciebus illis esse Christi verum corpus, & sanguinem verum, quod fidelibus bonis, & malis competit. Spiritualiter vero corpus Christi sumunt illi, q̄ sine remorsu conscientiae hoc faciunt. Et hoc modo intelligendum est, qui manducant corpus Christi spūaliter, viuent in eternū, dumtamen perseuerent. Quinta etiam opinio. s. quod deus miserebitur baptizatis, qui fuerūt participes corporis Domini nostri Iesu Christi, & fuerunt fideles, quāuis in hæresim lapsi fuerint, vel in qd̄ cunctū peccatum, est erronea, & falsa: quia vt dicitur ad Heb 11. sine fide impossibile est placare deo. Si ergo post susceptionē fidei in hæresim fuerunt elapsi, impossibile est tales placere deo. Sexta autem opinio. s. q̄ deus miserebit omnibus fidelibus in iudicio, dumtamen in fide sua permanerunt, est falsa. Quia fides sine operibus mortua est: & Apostolus ad Cor. 11. dicit. Si habuero omnē fidem: ita vt montes transferram, charitatē autē non habeam: nihil sum. Dāto ergo quod quis haberet tantam fidem quod montes transferri faceret, dumtamen charitatē non habeat, nihil sibi prodest ad vitam. Cū autem dicit: Qui crediderit & baptizatus fuerit, saluus erit. Dici debet quod intelligendum est de iis qui credunt per fidem formatā per charitatem, non autem de iis qui credunt per fidem informem, quae est mortua. Quod aut̄ dicebat de fundamento, quod si manet fides, manet funda-
mentum: dicendum est, quod fundamentū illud est Christus Iesus. Et si hoc fundamentum est fides: hoc est prout hac fide coniungeris deo, vel ip̄si christo Iesu, & ē membrum eius: quod non facit fides informis, sed fides forma ta, & charitati coniuncta. Si ergo aliqua peccata venialia committimus, propter hęc peccata non dānabimur: quia adhuc manet funda-
mentum quod est christus, quo manente, perire
non possumus. Septima autem opinio, quae di-
cit quod in Iudicio deus miserebit infidelibus, non omnibus, sed his qui se exercitauerunt in operibus misericordiæ: etiam est erronea & falsa. Quia quantumcūq; nos exercitamus in ope-
ribus talibus, sine charitate, & fide; nihil prodest

A ad salutē. Fatuum est enim velle dicere, velle iluminari a sole, & nolle cōuerti ad solem. Ope-
ra ergo facta sine charitate, valent vt conuerta-
tur ad deum: sed ad vitā nihil valent, si in hoc
pmanet homo. Dicamus ergo, & cōcludamus,
quod quæcunq; mala quis fecerit, dumtamen
finaliter in charitate moriatur, in alia vita pēnas
purgatorias sufferre poterit, quia forte non suf-
ficienter in hac vita pēnitētiā egerit de peccatis
suis: ex quo enim quod in charitate morimur,
nunquā pēnas æternas sustinebimus. Sic ergo
quicūq; in peccato mortali decedit, in per-
petuum dānabitur: iuxta illud Ezechiel. 18. Si
impius egerit pēnitentiam ab omnibus peccas-
tis suis quæ opatus est, & cu' todierit omnia p̄ræ
cepta mea, & fecerit iudicium & iustitiam, vita vi-
uet & non morietur. Et sequitur. Si auerterit
se iustus a iustitia sua, & fecerit iniuriam p̄m
omnes abominationes quas opari solet impius,
nunquid viuet? omnes iustitiae eius quas fecerat,
non recordabuntur. Quod intelligendum est
ad salutem: quia tales iustitiae nihil proficiēt sibi
ad salutem.

Cap. XI. Quod dæmones, & animæ sepa-
ratæ, possunt uerè pati ab
igne inferni.

Ost omnia supradicta, inuestigare restat, quomodo anima in inferno crucietur, & patiatur. Dixerūt aliqui Angelos esse corporeos. Ideo mali angeli patiuntur in inferno mediatis suis corporibus. Sic et voluerunt quidā, animas hoīum habere cor-
pora aerea, non vñira naturaliter, quæ nunquā deponunt: & medianib⁹ illis corporibus subtilibus, dicebant animas coniungi istis corporibus grossis. Anima ergo recedens a corpore, poterit pati ab igne inferni, p̄m hanc suā: q̄a desert secum quoddam corpus subtile, in quo poterit sustinere pēnas igneas. Sed cūm cōmu-
niter teneamus, & veritas sit, animas, & ange-
los, esse substantias spirituales: videndū est, q̄o possunt pati a corpore ignis. Dicemus ergo pati dolorem, hoc est, sentire dolorem: pa-
ti enim ab igne, hoc est, sentire impressionem fa-
ctam ab igne. Sentire enim dolorem, nō est idē qd̄ calefieri, vel pati: quia secundū hoc lapides, cum possiat pati, & calefieri ab igne, dolerent. Dolor ergo addit supra passionem, sensus. Sed cum sensus sit susceptiuus specierum sine mate-
ria, & non fiat sensus nisi per immutationem intentionalem, consequens est, vt dolor forma-
liter, immutatione intentionali fiat. Immo immu-
tatio realis impedit sensus: quia caro nimis cale-
facta, non percipit differentias tangibiles: cons-
tituit enim de quodā, cum nimis haberet pedes

Plato in Phaedone inquit,
Alio nō pure
decesserunt à corpore, sed ui-
sibile aliiquid
bñt ut uideri
possint (et pau-
lo inferius.)
Nunquā pura in
vitā alterā p̄fū
ciscitur, sed se
per plena cor
poris labe egre
ditur.

tifrigidatos posuit eos in aquam nimis calidā; A nec sentiebat aquam illam, nisi prius aliqua p̄ carnis decoctæ caderet de pedibus eius. Immunitatio ergo realis impedit sensus. Ideo natura fecit quod oculus esset discolor, ut posset omnē colorem sentire. Et fecit carnē esse proportionem medium inter qualitates tangibiles, ut posset excellentias tangibilium cognoscere. Si ergo sentire est ex intentionalī immutatione, erit dolor perceptio immutationis intentionalis splicentis. Est ergo in carne, duplex passio. Una realis, in quantum realiter calescit: & secundum hanc immutationem, licet caro calescat, non tam proprie sentit: quia non fit sensus per mutationem realem, sed magis impeditur. Alia passio in carne est intentionalis, sive quā caro sentit. B Si ergo tolleretur a carne immutatio intentionalis, manente reali, nec sentiret caro, nec dolebet, sed pati posset, sicut & lapides patiuntur: & econtrario si tolleretur realis, quod nō est possibile manente intentionalī, non solum adhuc doleret, immo plus doleret. Est nihilominus notandum, quod maxime patimur, & dolemus secundū qualitates tangibiles, à quibus dependunt corpora nostra, & quae possunt corpora nostra a destruere. His itaq; prælibatis, inuestigare possumus, quomodo spiritualis substantia, pati possit ab igne. Dicemus vero, non esse incoueniens corporalia, quae non possunt virtute propria agere in spiritualia, hæc facere in virtute alterius: ut phantasmata, quæ sunt corporalia, in virtute luminis intellectus agentis, possunt agere in intellectum possibilem. Oportet tamē qd semper sit aliqua vno agentis ad patiens. Et ideo cum essentia animæ sit in qualibet pte corporis, erit ergo intellectus possibilis in organo vnitus phantasmatibus, ppter quam vniōnem, licet nō possit phantasma agere in intellectū possibilem sui virtute, hoc tamen possunt face re, virtute luminis intellectus agentis. Sic & in proposito, corporalia aliquā vniōnem habent ad spiritualia (aliter enim eēt vniuersum destruētum) sed ex ista vniōne, non habent corporalia qd possint agere in spiritualia, sed magis ecōuerio: quia semper corporalis substantia gubernari habet per spiritualem: nec tamen est incoueniens, quod in virtute superioris agentis, vt virtute dei, corporalia possint aliquam similitudinem imprimere in spiritualia, etiam nocivam, & etiam verum dolorem causare in eis. Si enim qualitates tangibiles, quia ab eis dependet corpus, possunt sic sensum carnis immutare intentionaliter, quod tamen causant dolorem: cū magis depēdeat spiritus a deo, quam corpus nō a qualitatibus tangibilibus: poterit ignis inferni virtute dei, aliquā intentionem horribilē causare in spiritum, sive in animam, à qua magis affligetur, & cruciabitur, qd affligat caro, sive corpus, ab his qualitatibus tangibilibus. Plus ergo dolebit, & plus cruciabitur anima ab igne sine

comparatione, quam doleat nūc caro ab igne afflita, tum quia magis dependet à deo, in cuius virtute agit ignis, qd faciat caro à qualitatibus tangibilibus: tum etiam quia caro ab igne afflita mutatur realiter, & intentionaliter: quæ immunitatio realis, ut quia calescit, impedit perceptionē doloris, & immutationē, & intentionē. Anima autem solum immutatur intentionaliter, quia solum sentit, sive (ut proprie dicatur) percipit ligationem, & dolet, & cruciatur maxime: non autem immutatur realiter, quia nō calescit, licet ab igne cremetur, & crucietur, quia in illo suus dolor, & sua afflictio impeditur.

Cap. XIIII. Quod in animabus damnatis, & demonibus, intellectus fungitur vice sensus. Et qd tales substancialiter cremantur, quia uidenti, i. sentiunt se cre mari.

Via vero intellectus hominis nō quiescit, dicitur aliquis, nō esse possibile, corporalia quæcunq; in virtute diuinā, posse in spiritualia agere: quia non comunicant in materia corporis, & spiritus. Agētia autem, & patientia, oportet in materia communiceare, vt est per habita declaratum. Dicemus ergo qd qui intelligit quo modo sensus sit suscepitiūs specierum sine materia, potest intelligere veritatem huius questionis. Est enim sensus, quātum ad præsens spectat, susceptiuus speciesrum sine materia, quia talis susceptio fit sine materia, & quia est talis susceptio immaterialis: quia in hoc communicat sensus cum intellectu, & materialia cum in materialibus, ut intentionaliter immutentur. Sed si spiritualia nō immutantur a corporibus, hoc est, qd agens poterit esse praesentius paciente. In virtute ergo propria non poterit materiale immutare, sed in virtute alterius. Ignis ergo inferni in virtute dei, agit in animam, intentionaliter immutando ipsam: scdm quem modum eam affigit, & cruciat. Et ut magis ad punctum descendamus. Dicamus quod animæ peccatorum, quia suam rationē, & suum intellectum supposuerunt rebus materialibus, & sensibus: dignum est, ut intellectus in eis fungatur vice sensus: ut sicut naturaliter ignis potest immutare sensum causando intentionalem immutationem, sic ignis inferni causabit virtute diuina in intellectum animæ separatæ, vel causabit in intellectum spiritus maligni, intentionalem quandam immutationem: propter quā vere affligitur anima, sicut vere affligitur caro propter immutationem intentionalem factam in sensu.

Ex

BEx hoc autem apparet dictum Grego. in dia-
log. Quod anima crematur in inferno, quia vis-
der se cremari: vt exponatur, videt, hoc est sen-
tire: fm quē modum est quasi propositio per se
nota, quia ratio prēdicati, clauditur in subiecto:
nullus enim dolet, nisi quia sentit se cremari. Di-
ctū est enim q̄ in anima separata, & in maligno
spiritu, intellectus fungitur vice sensus: & quia
ad intellectum spectat videre, & cognoscere, vo-
luit sic loqui Grego. quia per intellectum ad
quem spectat videre, & cognoscere, anima cre-
matur: & quia non sit per hoc q̄ intellectus fiat
sensus, sed quia fungitur vice sensus, vt sicut ca-
ro per sensum vere dolet, & cruciatur, sic ani-
ma vere affligitur, & cruciatur per intellectum.
CReuertamur ergo ad propositum, & dicamus,
q̄ rerum creatarū, quēdam sunt simpliciter im-
materialia, vt angeli, & animæ. Quædam sim-
pliciter materialia, vt lapides, & ligna. Quædam
sunt materialia: cum hoc tamē aliquid partici-
pant de conditionibus immaterialibus: vt orga-
na sensitiva, quæ licet materialia sint, aliquid ta-
men participant de conditionibus rerum immas-
terialium, quia sunt susceptiva sp̄cierū sine ma-
teria. Lapides ergo, & ligna, quæ solum sunt ma-
terialia, solum materialiter immutantur. Animæ
& spiritus solum immaterialiter immutantur.
Organavero sensitiva, & maxime sensus tactus,
vtroque modo immutatur: quia cum vtrisq; co-
municant: cum lapidibus quidem, & lignis, pro-
ut materialiter immutantur: cum spiritualibus
autem substantiis, prout immaterialiter immuta-
tur. Et inde est, q̄ immutatio realis nunquam a
sensu deriuatur ad intellectum. Nūquam enim
intellectus, potest fieri frigidus, aut calidus: vt di-
citur. 3. de anima. Vbi ostenditur, q̄ nō est cor-
pus, nec virtus in corpore. Sed immutatio inten-
tionalis a sensu peruenit vscq; ad intellectum: sed
inter has duas immutationes, hæc est differen-
tia, quia scdm immutacionem realem sit corru-
plio passi, secundū quem modū scriptum est. q̄
passio magis facta abiicit a substantia: sed fm im-
mutationem intentionalem, si sit ultra propria-
nem debitam, causatur dolor, & cruciatus, non
autē corruptio: ppter hoc lapides immutati so-
lum realiter, corrumpuntur, nō autem dolent:
sensus autē dolere, & corrūpi potest. Anima au-
tem dñata quia solum intentionaliter immuta-
tur, dolere pōt in mente, sed nunq̄ corrumpi
nunq̄. n. talis passio magis facta, abiicit a substan-
tia. Et de hoc intelligitur, q̄ agens, & patiens,
semper cōmunicant in materia: vt de illis agen-
tibus, quæ per realem actionem corrumpere
possunt. Illa autē alia agentia quæ solum inten-
tionaliter immutant, & rem immutatā non cor-
rumpunt, nō concedimus in materia & in essen-
tia, cōmunicare. Nunq̄. n. dolor animæ existen-
tis in inferno cessabit, quia talis passio non cessa-
bit: quia anima corrumpi nō pōt a tali igne, cū
secum non cōmunicet in materia. Dicemus er-

go q̄ sicut deus in beatis est omnia in omnibus,
quia quicq; homo desiderabit, erit in deo suffi-
desiderium adimplesum: sic ignis inferni in ani-
ma separata, est quodāmodo omnia in omni-
bus quādum ad afflictionem: quia ille, virtute di-
uina affligit intellectum, qui fungitur vice sensu-
sus, vt q̄ non possit de aliquo cogitare. Dices
mus ergo q̄ sic affligitur anima per ignem, sicut
nunc caro per ignem. Qd sane est intelligen-
dum: quia multo amplius affligitur anima per
intellectum ab igne, q̄ nunc caro per sensum: &
multo magis est ille dolor, quā iste, vt superius
fuit declaratum. Est tamen omnitio consonū,
vt fm illam partem corporis, vt fm linguā, fie-
ret cruciatus in diuite, fm quā plus peccauit: q̄a
epulabatur quotidie splendide. Sicut ergo di-
ues ille si dū viuebat in corpore, fuisset positus
in igne, sic cruciaretur lingua in flamma, q̄ pue-
nisset dolor in animā per corpus, mediante sen-
su lingue: sic virtute diuina talis dolor, & maior
erat in anima diuitis separata, p illud quod age-
bat ignis inferni in intellectu eius, cum plus age-
ret in intellectu eius, q̄ egisset dum viuebat in
sensu: vt p quę peccat homo, per hęc torqueat.
Nam licet in inferno esset anima diuitis non ha-
bentis corporalem linguam, tamen talis crucia-
tus virtute dei poterat cauſari in anima separata
per intellectum, qualis fieri poterat eo viuente,
per linguam, & sensum. Hoc ergo modo pōt
intelligi lingua diuitis, & digitus Lazari, quia ille
diues sic affligebatur in anima exuta, ac si fuisset
in igne posita carni coniuncta. Deus, n. est cauſa
caſarum, & quicquid potest mediantibus se-
cundis substantiis, bene potest sine illis. Sicut er-
go potest affligere animam per ignem, median-
te carne: sic potest eam affligere sine carne, per
ignem. Petebat ergo diues, q̄ Lazarus intinge-
ret digitum suum, & refrigeraret sibi linguam:
idest, petebat q̄ saltem temperaretur in vita ista
per guttam aquę positam in lingua, si quis cō-
bureretur in igne.

Cap. x i i i . Quomodo uerificatur dictum Au-
gustini q̄ animæ dñatae exutæ corporis
bus, cuntes ad infernum, dicuntur ire

propriè ad corporalia, sed ad
similitudines cor-
poralium.

T dicta doctoris sic ex 8. de Gen. ad
cellentis, & sanctissimi, lit. cap. 5.
ac Reuerēdi patris Au-
gusti. sane, solidēq; intel-
ligantur. s. q̄ anima exu-
ta a corpore non ferat
ad corporalia loca, sed
ad similitudinē corpo-
ralium: est diligēter ad-
uentendum, modum suum esse, vt semper attri-
H

Cap. 22.

buat factum ei, quod est faciendum: fm quē modum loquitur ipse. 8. super Gen. ad literā, cū dicit, deus mouet spiritualem creaturam per tempora, non per loca. Constat autem q̄ per loca mouentur angelii: descendunt enim de celo ad terram; non tamē mouentur per loca localiter, q̄ nō cōmensurant se corporali loco: bene tamē mouentur successiue, quia cum applicant virtutem suam ad vnum locū, desinunt applicare eā ad alium, vt cum sunt in celo Empyrio nō sunt in terra. Igitur quia successio temporis applicatur: quia quicquid successuum est, tempore mensuratur secundū q̄ h̄mōi, ideo Aug. ipsum motum angelorum diuidit per loca, quia nō mouentur sub hac ratione qua mouentur successiva, quę sunt nunc in uno loco, nunc in alio. Idem n. dicit, creaturam spiritualem moueri per tempora, non per loca, idest moueri successiue, nō localiter, quāvis vere nunc sit sp̄ualis substantia in uno loco, nunc in alio. Sic & in proposito, q̄uis locus infernalis corporalis sit, tamen si consideramus modum & rōnes, qualiter animæ dānas ex sunt in inferno, dicemus q̄ animę dānatorū, non feruntur ad loca p̄enalia, sed magis feruntur ad similitudines corporum, q̄ ad corporalia loca. Sic etiam licet celum empyrium, ad qd̄ feruntur animæ sit locus corporalis, & animæ existentes in celo empyrio, dicuntur esse in paradise: tamen animæ euntes in paradisum, non dicuntur ire, nec ad loca corporalia, nec ad similitudines corporum, sed ad aliquod excellētius, tam corpore, q̄ similitudine corporum. Est itaq̄ infernus, corporalis locus, quia est locus infimus: & ille ignis, est corporalis ignis: anima tamen exuta corpore nō est localiter, idest per cōmensurationem, sicut corpora quanta cōmensurātur loco, sed solum per applicationem virtutis ad infernalem ignem. Ex qua applicatione infernalis ignis per similitudinem suam intētionalē, virtute diuina immutat intellectum, tam animæ, q̄ substantiæ separatae: ex qua immutatione vere cruciantur, tam animæ dānatæ, q̄ spiritus mali. P̄enalitas itaq̄ animæ est ex immutatione similitudinaria & intentionalē, & ideo p̄ ut anima fertur ad loca infernalia, vel ad loca p̄enalia, non debet ferri ad corpora, sed ad similitudinem corporum: quia suscipiendo intētionaliter similitudinem corporum cruciat, & dolet. Nec valet si quis obiiceret ex hoc, q̄ anima non feratur ad p̄enas, sed ad similitudines p̄enarum: quia (vt late disputauimus) vera pena, & verus dolor est ex eo q̄ percipimus læsuum, vel immutationem aliquā terribilem, ita q̄ qui non sentit, non dolet: & quia sensus non percipit nisi immutationem intentionalem, vera pena, & verus dolor est ex huius immutatione intentionalē. Sicut nunc ergo anima coniuncta corpori vere dolet ex eo q̄ per sensum applicatur igni, cum sensus fm quod huiusmodi, & prout sentit, nō immutat corporaliter, &

A realiter, sed intentionaliter, & similitudinariē: sicut & anima separata per intellectum applicata ad ignem, per hanc immutationem vere cruciat, et dolet. Aduertendum tamē q̄ (vt supra diximus) licet intellectus fungatur vice sensus, non tamē intellectus sit sensus: & alī immutat intellectus, q̄ sensus. Sufficit tamen q̄ etiā hoc recipiat similiter intellectus, sicut sensus. Quia vere cruciat anima per intellectum sicut corpus per sēsum. Nec tamē oportet q̄ s. malignus sit semper cōiunctus igni corporali inferni ad hoc q̄ cruciat & patiatur has p̄enas. Nec est necessarium, q̄ semper portet ignem inferni secum: quia potes est deus similem immutationem facere, & similē p̄enam horribilē in anima sine spiritu maligno & sine igne, sicut cum igne. Intantum ergo dicitum sit, q̄ siue in nobis, siue in anima separata, non sit dolor ex immutatione reali: sed solū ex intentionalē. Et quia ire ad infernum, est ire ad locum p̄enale, & ad locum doloris: ideo dictum est q̄ infernus magis dicit similitudinem corporum, fm quem modū immutari potest anima separata, q̄ dicatur corporalis, fm quē modū immutari nō potest: vt quod infrigidetur, & calescat. Quia si sic esset, tantum posset calescat, q̄ ad ultimum fieret ignis: qd̄ omnino est absurdum. Est etiam diligenter notandum ad plenam intelligentiam dictorum August. vt possimus adaptare omnia ista verba ad propositum nostrum, quod anima existens in Inferno, duplē passionem habet, vel duplicitate dolet. Primo, quia cruciat. Secundo quia sic carcerata cruciat. Sicut enim corpus nostrū est in loco per cōmensurationē, sic spiritus est in loco per virtutis applicationē: & sicut nunc homo corporaliter viuens, suæ libertati relictus, potest se commensurare nunc isti loco, nūc illi, prout vult: sed si poneretur in carcere hoc non posset: sic spiritus suæ naturæ derelictus, potest applicare suam virtutem ad quocūq̄ corpus: sed pp̄ hoc non patitur: sed postea in pena delicti factum est quod anima dānata suam virtutē applicare non posset, nisi ad tale corpus; vt ad infernalem ignem: vt ex hoc quasi dicat esse in carcere, & hoc sit ei magna pena: fm quem modū ipsi maligni spiritus qui tenetur reclusi in infernum, dicent christo: Vt quid tibi, & nobis fili David venisti ante tps torquere nos? Secunda est pena animæ dānatæ: quia non solum carceri addicta cogitur virtutem suam applicare ad tales corpus, vt ad ignē inferni, sed quia ex tali applicatione sic sit intellectui suo quādam horribilis immutatio, ex qua immutatione verissime cruciat. Qualitercūq̄ tamen sumat infernus, siue dicat p̄enalis locus, quia est carcer animę: siue anima sit in tali corporali loco, nō est ibi localiter per cōmensurationem, sed per virtutis applicationem. Vnde Aug. i. 2. super Gen. d. aīam exutam corpore, ad corporalia non ferri nisi cum aliquo corpore, vt non localiter ferri: sive vero

vero dicatur infernus locus penalis ratione immutacionis quam facit in anima, & ignis non dicitur esse quid corporale, sed similitudo corporalitatis: quia anima solum immutatur intentionaliter, & similitudinarie: non vere calefit, nec frigescit: sed solum cruciat, & dolet: non quia corporalis locus sit infernus, & etiam ignis, sed quia (vt dictum est) modus essendi non est ita sicut ea que corporaliter sunt in loco, vt ex hoc verisimiliter dicit Aug. vt anima, cum est exuta corpore, non fertur ad loca, idest ad modum essendi rerum corporalium in loco, sed ad similitudines corporalium, i.e. ad modum rerum spiritualium in loco existentium, quod est per applicationem virtutis, vel per immutationem intentionalem. Sic autem discimus de anima damnata. Sed anima beata non fertur ad loca corporalia prout dicitur esse in paradyso, nec ad similitudinem corporalium, sed ad aliquod excellentius. Est enim celum empyrium ubi sunt angeli beati, & ad quod feruntur animae beatae, locus quidam: sed vere dicitur animae esse in hoc paradyso, quia est in celo Empyrio, quia fruitur ipso deo, & dicitur quod vere paradi-sus animae, sit locus amenus eius, & regio in qua optime est sibi, sicut ipse deus, qui nec est corpus, nec similitudo corporis, sed est longe & in infinitum quid excellentius omnibus creaturis, paradi-sus animae dici potest.

Cap. x v. Quomodo praeter paradi-sum, & infernum, est dare Purgatorium, et Limbum puerorum. Et quod ante christi adventum erat dare Limbum sanctorum patrum. Et quod pro peccato temporali debeat infligi pena aeterna.

Oientes presentem tractatum consumare, que intitulare volumus de praedestinatione, & prae scientia, ratione quarum de paradyso ad quem fermentur praedestinati, & de inferno, ad quem fermentur praesciti, longum sermonem fecimus. Volumus summatim ad maiorem gloriam beatorum, & ad maiorem miseriadannatorum dicere, quid nomine paradi-si, & quid inferni intelligi debeat. Dicit n. August.

Cap. 33. 1. super Gen. ad litera: Quod licet latina lingua hoc sonet, vt dicatur Infernus locus inferior, & subtus terram: & sicut corpus mortuum subtus terram ponitur, sic anima peccatrix, que sequitur voluntatem corporis digna est subtus terram positi: & ex hoc in infernum descendere: tamen ut idem in eodem dicat secundum graecam linguam, origo nominis inferni appellari afflictio, eo quod

A nihil suave habeat. Idem etiam in eodem loco dicit. Quod namquam sibi occurrit scriptura Canonis, infernum alicubi in bonum posuisse: semper enim infernus sumitur in malam partem, & pro afflictione, & pro carentia gaudiorum. Sic ergo intelligimus infernum, vt omne illud habeat, quod dannatus displiceat: & si ignis inferni possit habere lucem, hoc non est nisi ad dolorem dannatorum. Vnde Isid. de summo bo. lib. 1. cap. 29. dicit, Ignem gehennae ad aliquam lumine habere, & ad aliquam non habere: hoc est, lumen ad damnationem, vt videant impii se in tanta miseria constitutos, & ad quas afficiantur, vnde doleant & non habet ille ignis lumen, vnde videant, & gaudeant. Ponit autem Isid. exemplum de illis tribus pueris missis in fornace ignis ardentes, qui ignis combussum in eis quod erat contractans, quia combustum vincula, vnde erant ligati: non autem combustum quod erat placens, & delectans: quia nec capillus capitum eorum erat adustus, vt dicitur. Danie. 3. Sic econuerso ignis, & alia que sunt in inferno, agent quae erunt ad damnatorum tristitiam, non autem quae ad laetitiam. Sic in beatissimo econuerso paradi-sus dicit quicquid potest ex cogitari gaudii, non autem aliquod triste, vel molestum. Est ergo paradi-sus, locus in quo bene est animae, infernus autem econuerso, vt patet. Propter autem paradi-sum, & infernum, est dare tertium locum, scilicet Purgatorium. Cum enim multi decedunt cum charitate & gratia, tamen quia non sufficientem penitentiam egerunt in hoc mundo de peccatis suis, & quia nullum malum impunitum, sic vt nec bonum irremuneratum, oportet sic se habentes, post hanc vita alias penas tollerare & in paradi-sum introire, & salvificiant, sic quasi per ignem. Non ergo omnes penes purgatoriis sunt, vt videtur Plato sensisse, prout ei August. imponit, quia in vita ista penes purgatoriis sunt & penes que ad purgationem non faciunt: quia aliqui flagellantur in vita ista, nec ex hoc penitent, sed ex hoc incipit quasi eorum damnatio. Pharaonem enim flagellatum, non penituit. Nabuchodonosor flagellatus, ad penitentiam reuersus est. In vita ergo presenti, vt experimento videmus, flagellaciones, & percussionses diuinæ, vel sunt purgationes vitæ presentis, quia per eas homines convertuntur, & boni sunt: vel sunt initium carentiarum felicitatis æternæ: quia per eas homines non corrupti, sed potius indurati, morientes, ad inferna descendunt. Vnde Isi. 3. de summo bo. c. 5. d. Quod omnis diuina percussio, aut est purgatio vitæ presentis, aut est initium penarum sequentis. Et subdit, quod Quibusdam flagella ab hac vita inchoantur, & in æterna percussione perdurant. Et sic in hac vita, non omnes penes sunt purgatoriis, & multo minus in aliis vita. Est ergo triplicem locum dare, videlicet, Paradi-sum qui est decedentium cum gratia, & non habentium ad purgandum. Est & pur-

H ii

TRACTATVS

gatoriū, qui est decedentiū cū grā, & hñtium ad purgādū. Et infernus dñnatorū, qui est decedentiū sine gratia, & nō valētum purgatoriū recipere. Verum quia duplex est peccatum, videlicet, actuale, & originale. Decedentes in originali, quia carent gratia, nunquā vident deum: habebunt ergo pēnam dāni, ppter carentiam gratiae: sed non habebunt pēnam sensus, quia tale peccatum non est ex inordinata delectatione, sed solum ex origine Protoplasmorum contrā statum. Et quia pēna afflictionis rñdet gaudio in ordinatę delectationis, nullam habebunt pēnam sensus. Præter ergo paradisum, infernū, & purgatorium, est dare limbū puerorum, quod est quartus locus: sed decedentes in actuali peccato, digni sunt vt tormentis, & pēnis æternis plementantur. Insuper, præter omnia hæc tria loca, ante christi aduentum erat dare alium locum, scilicet sanctorum patrum limbum. Omnibus. n. ante christi passionem, erat clausa ianua regni cælestis, quia nōdum solutum erat p̄cium pro peccato primi hominis, put fuit infectio totius humanae naturæ: pro quo, purus homo satisficeretur nō potuit. Decedentes autem cum gratia, si habebant aliqua ad purgandum, ibant ad purgatoriū, & purgabantur: cum iam purgati essent, nō poterant ad cęlum ascendere, quia nōdum solutum erat p̄cium, nec satisfactum pro humana natura: ideo ibant ad limbum sanctorum patrum, quem christus expoliauit, ducens secū ad cęlos captiuatos. Nunc autem nullus ad talē locum accedit, vel non est amplius dare modo talem locum. Quia si qui decedunt in gratia sine peccato aliquo, statim euolant ad cęlum; quia satisfactum est per passionē christi, & est p̄ hoc amotum naturę impedimentum. Si vero alii qui decedunt in gratia & habent aliquid purgandum, vadunt ad purgatorium, & purgati ad cęlum ascendunt. Patet ergo q̄ nō sunt nisi quatuor loca. scilicet paradisus, illorum qui decedunt cū gratia, & sine peccato. Infernus sibi oppositus, qui est locus decedentium cum actuali culpa, & sine gratia. Et purgatorium, quod est decedentium cum gratia, nō tamen sine peccato: ppter quod purgari indigent. Et limbū puerorum in originali decedentium, qui nunquā deum vident, non habentes pēnam sensus, sed dāni. Ultimum aurem locum, vel nō est dare, vel ad eum nullus accedit. scilicet limbum sanctorum patrum: ga passio christi eum expoliauit totaliter. His itaq̄ prælibatis, quia ex dictis insurgit dubitatio: Cū dictum sit aliquos fore in æternum cruciados: volumus priusquā huic tractatui finem imponamus, difficultatē hanc aperire, & declarare quō deceat diuinam iusticiā, pro peccato temporali infligere pēnam æternā. Dicimus q̄ in peccato quatuor est cōsiderare, videlicet, pēnam peccato debitam: ipsum peccatum: peccatum commissum: & deum qui offenditur pro peccato. Omnibus his declaratis viis, patet decens esse p̄ pec-

cato temporali debere infligi pēna æterna. Prima via sumitur ex parte penarum infictarū p̄ peccatis. Recitat autem Augu. 21. de ciuitate dei, cap. 11. dixisse talium. 8 genera esse penarū postularum in legibus. scilicet Dānum, vincula, verbera, talionem, seruitutem, ignominiam, exilium, & mortem. Vbi August. dicit q̄ nihil horum tantum a celeritate plectatur, quāta deprehēditur fuisse peccatum perpetuum, nec forte talio. Vocat autem talio, quādo quis patitur in se qđ alteri se cit, vt oculum pro oculo, & dētem pro dente. Potest enim cōtingere, q̄ in tanto tempore oculus alicuius eruatur per iustitiam, in quātum ipse eruit oculū alterius per nequitiam, & iram: sed cætere aliae pēnas, nō cōquantur in celeritate temporis cum peccatis. Ut si quis per morulam parvū delectationis delectatur, si ex hoc puniatur pēna dāni, non oportet q̄ solum per tantā mortulam patiatur huiusmodi dāni pēnam, vt ppter hoc dānatus sit in pecuniam, siue in aliqua alia re, q̄ carentiam huius rei nō plus tempore patiatur, nisi quātum proposuit in perpetratio peccati. Immo illa re carebit in æternum, exiū iuste, pro peccato, quod cōmisit in paruo tempore. Sic de vinculis, & ignominia, & de multis aliis, possunt habere talia iuste pro peccato, qđ in paruo tempore perpetrati sunt. Præter enim talionem, nulla est ibi alia pēna numerata, que nō vel perpetuo, vel saltē non in maiore parte possit de iure durare, quām fuit peccatum perpetratum. Igitur si gentes hoc faciunt, quia pēnas perpetuas infligunt pro peccato temporali: nō debemus deum de iniustitia arguere, sed de iustitia cōmendare, si pēna perpetua puniat peccatum, qđ fuit in paruo tempore perpetratum. Secunda via sumitur ex parte ipsius hominis peccantis: Nam peccator usq; ad mortē fuit Greg. peccat in suo extremo, quia peccauit quādiu potuit, ex quo usq; ad mortem noluit penitere. Iudicādus est, q̄ quātum est de se, in peccato perpetuo fuit. Igitur si peccauit, si quātum est de se perpetuo peccauit, iuste æterna pena plectuntur. Tertia via sumitur ex parte ipsius peccati cōmunitatis. Nam sunt aliqua peccata, quæ iusta pēna, plectuntur morte. Cum igitur per mortem q̄ auferatur in sempiternum a societate viuentium, quia si resurgat, vel moreretur morte naturali, hoc totum est per accidens: sic dignum est, vt deus pro peccato temporali possit infligere pēnam æternam. Nam dato quod nunquā esset futura resurrectio mortuorum, & posito quod nunquā quis moreretur morbo, sed solum posset mori gladio: quilibet sanæ mentis iudicaret, quod si quis delinqueret in regiam maiestatem, vel in tempublicam, quod esset morte moriens, per quam mortem, in æternum priuaretur a societate viuentium. Quarta via sumitur ex parte ipsius dei. Quod per peccatum offendit infinitū bonū dignū est vt in infinitū patiatur. Sunt ergo in peccato duo: scilicet auerſio ab incōmutabili bono, & cōuersio

& conuersio ad cōmutabile bonum. Ex parte autem auersionis, peccatum est infinitum, quia auertit se ab incōmutabili, & infinito bono: sed ratione conuersionis est finitum: quia conuertit se ad finitum bonum. Cum ergo peccamus in infinitum, si secundum mensurā delicti & peccati, debet esse mensura pēna, oportet hanc mensuram esse finitam, & infinitam. Cum ergo in pēna non possint esse nisi duo, quae potissime sunt ponderanda. Lacerbitas, & duratio (nam ex hoc ponderamus pēnam, vel quia est multū acerba, vel quia multum durat) ergo sīm hęc duo, oportet esse finitatem, & infinitatem in pēna. Non potest autem esse infinitas, quātum ad acerbitas, vel quia nō est possibilis huiusmodi infinitas: vel si esset possibilis, creatura ad talem acerbitatē durare nō posset. Si ergo sumetur finitas, & infinitas in pēna, ut respōdeat finitati, & infinitati delicti, erit infinitas ibi ex par-

A te durationis, & finitas ex parte acerbatis. Vel possumus dicere, q̄ acerbitas pēna dicit qd possituum: nūquā autem finiri, dicit quid priuatiū. Cum ergo in peccato sit priuatio ex parte auersionis ab infinito bono, & ibi sit positio ex parte conuersionis ad finitum bonū: dignū est ut acerbitas, quae est quid posituum, respōdeat conuersioni: interminatio pēna, & carentia gloriæ, respōdeat auersioni: & quia auersio est ab infinito, erit carentia gloriæ, cum interminatio ne pēna infinita: cōuersio vero, quae est quid finitum, erit acerbitas pēna finitæ. In infinitū ergo dānati priuabitur deo, cum tanta pēna miseria: & in infinitum beati fruentur deo, cum tāta gaudii lætitia. Et in hoc erit summa felicitas bonorum, quia videbunt se euallis tantam miseriā, & adeptos tantam gloriam. Cuius gloriæ nos participes faciat Christus Iesus, per infinita secula. Amen.

Tractatus de Prædestinatione, Præsciētia, Paradiso, et Inferno,
editus a D. Aegidio Romano, Ordinis fra
trum Eremitarum S. Augustini,

F I N I S .

H

D. AEGIDIUS COLUMNII

Romani, Bituricensis Archiepiscopi, et Aquitanus Primatis, Ordinis fratrum Eremitarum Sancti Augustini, doctoris clarissimi,

De Defectu & deviatione malorum culpe & peccatorum à Verbo Tractatus,
nunc primum excusus.

Cap. I. In quo ostenditur per quatuor clausulas in principio Euangeliū Ioānis positas, q̄ mala et peccata non sunt à verbo, nec per Verbū.

Lacuit nobis propone re quæstionē de eo qđ habetur Ioan. i. Omnia per ipsum facta sūt; & sine ipso factum est nihil. Vtrum ex hoc possimus cōcluder̄ omnia tam bōa q̄ malaesse facta per ipsum, idest, per Verbum. Et videtur quod sic: quia qui omne dicit nihil excipit; si ergo omnia facta sunt per ipsum, idest, per verbum, & nulla exceptio est ibi adiecta, videntur omnia tam bona quam mala esse facta per Verbum. Præterea & quod ibi additur, Et sine ipso factum est nihil.)vt videtur, multum fortificat quæstionem. Nā mala idest, peccata non videntur esse nihil: nam pro nihilo Deus nō damnaret hominē: cum ergo Deus damnet hominem ppter mala & peccata, videtur q̄ talia non sunt nihil: quare si solū nihil factum est sine Verbo, mala & peccata facta sunt per Verbum. Sciendum ergo q̄ multis viis per verba Euangeliū, vnde sumpta sunt verba præfata, probare possumus mala & peccata non esse facta per verbum nisi permisiviē, non autem effectiue. Incipiens n. à principio euangeliū, quod sic incipit, In principio erat verbū.) & ostendemus per verba ipsius textus euangeliū præcedentia & sequentia, ac per proposita verba, veritatē intentam. Duæ n. clausulae sunt propositæ, quarū prima est. Omnia per ipsum facta sunt.) secunda est, Et sine ipso factum est nihil.) Quatuor etiā sunt clausulae præcedentes: quarū prima est, In principio erat verbum.) secunda, Et verbum erat apud Deum.) tertia est, Et Deus erat verbum.) quarta est. Hoc erat in principio apud Deum.) Similiter quatuor clausulae sunt sequentes. prima est, Quod factum est in ipso vita erat.) secunda est, Et vita erat lux ho-

minum.) tertia, Et lux in tenebris lucet.) quarta est, Et tenebrae eum non comprehendērūt.) Per omnes autem has decem clausulas contentas in ipso textu Euangeliū, quarum quatuor sūt præcedentes, duæ propositæ, & quatuor sequentes, intendimus declarare mala & peccata non esse facta per Verbum. Primæ n. quatuor, clausulae præcedentes quantā ad personas diuinās, sic se habent: quia prima continet essentiæ unitatem, secunda personarum alietatem vel proprietatem, tertia personarū diuinarum & qualitatem, quarta personarū diuinarum & eternitatem. Ille ergo qui fecit Præstationem in missa de Trinitate, qui creditur fuisse Gregorius, cum dixit de Trinitate, In essentia unitas, in personis proprietas, in maiestate adoretur & qualitas.) si ad didisset (in duratione veneretur vel adoret eternitatis) fuisset satis & cōpetenter hæc quarta clausula ad tres clausulas propositas copulata. Prima ergo clausula cum dicitur, In principio erat verbum.) continet in patre & filio essentiæ unitatem: & quia nunquā sunt separandi Pater & Filius à Spiritu sancto, qui est amor & unitio & nexus amborum (nam, vt ait Dionysius quarto de diuinis nominibus, Amorem sive diuinū, sive angelicum, sive intellectualem idest humanum, sive animalem idest sensibilem & vegetabilem, sive naturalem ppter grauiā dicimus amarē deorsum & levia sursum, unitiuam quādam intelligimus esse virtutem.) cum ergo nominamus patrem & filium semper intelligimus ibi spiritum sanctum, tanq̄ virtutem unitiuam, & tanq̄ amorem & nexus amborū. Cū ergo in prima clausula dicitur, In principio erat verbum, idest in patre erat filius, notatur in patre & filio, & p consequens in spiritu sancto, qui est amborum amor, nexus, & unitio, in essentia unitas: nā ppter sibi insunt ppter essentiæ unitatem. Nā quia una est essentia omnium trium personarum, & illa una & eadem essentia prædicatur de qualibet persona singuli, & de oībus nō pluraliter, quia pater est diuina essentia, & filius est illa eadem essentia, & spiritus sanctus eadē essentia: oēs tamen tres personæ non tres essentiæ, sed una essentia. Quia ergo nullus ita desiperet non solū de personis diuinis, sed et de quacunq̄ re, quod diceret. Essentiam tēi nō esse in re: nullus ergo pōt ita desipe ppter dicat, Essentiā p̄tis nō esse in patre. Et quia sic est, cum illa essentia patris sit ipsa persona filii, & ipsa persona spiritus sancti; si essentia patris est in patre, filius & spiritus sanctus sunt in patre. Benè ergo dictū est, ppter essentiæ unitatem & bene dictum est, ppter cum in prima clausula dicitur, In principio erat verbum, idest in patre erat filius, & in patre & filio spiritus sanctus, qui tanquā nexus amborū intelligitur in utroq; circa omnes personas diuinās notatur in essentia unitas. Ex hac autem prima clausula possumus expresse arguere & probare ppter vitia & mala & peccata

peccata non sunt per ipsum, id est, per Verbum. Nam si est tanta vno Verbi ad Deum patrem, quod est in ipso Deo patre, mala & peccata, que non vniunt nos cum Deo, sed separant nos a Deo, per ipsum id est per verbum facta esse non possunt. Vlo quomodo prima clausula quae est In principio erat verbum, manifeste concludit, mala, vitia, & peccata non esse facta per verbum: volumus hoc idem ostendere ex secunda clausula, quae est, Et verbum erat apud Deum. Dicebatur. n. supra qd sicut in prima clausula In principio erat verbum, denotatur circa personas diuinis in essentia unitas: sic in secunda clausula Et verbum erat apud Deum, notatur circa personas diuinis personarum alietas vel proprie-
tas. Nam distinctio & alietas personarum non nisi per proprietas esse potest: propter quod et in diuinis proprietatis & alietas pari passu currunt. Est. n. persona in diuinis essentia cum proprietate, ut pater est essentia diuina cum paternitate, filius est essentia diuina cum filiatione, spiritus sanctus est illa eadem essentia cum processione, iuxta illud Damasceni lib. 1. cap. 2. In diuinis oia sunt unum praeter ingenerationem, id est, paternitatem, & generationem, id est, filiationem, & processionem. Reuertamur ergo ad propositum, & dicamus qd proprietas filii, qui est verbū in principio apud Deum, est qd ei approprietur virtus & sapientia, iuxta illud. 1. Cor. 1. Preedicamus Christum, dei virtutem, & dei sapientiam. Procedit enim filius a patre sicut verbum: ergo procedit per modum intellectus, & ei approprietur sapientia: ipse est. n. patris sapientia, & splendor, & figura. Rursus quia pater dicendo facit quicquid facit, iuxta illud, Ipse dixit & facta sunt, oportet qd filius non solum sit sapientia patris prout pectit a patre per modum intellectus, sed etiam sit virtus patris, quia per dicendo verbum, per ipsum quod dicit, facit quicquid facit: propter quod dicit virtus patris, quia per ipsum tantum per virtutem operatur, iuxta illud August. 1. confess. Verso tibi coetero simul & sempertero dicis omnia quae dicas, & fit quicquid dicas. Si ergo Dei filius verbum patris, est sapientia & virtus patris, per seipsum non possunt fieri aliqua mala, quia omnis malus ignorans, sicut Philosophus in Ethicis, quae s. ignorantia repugnat sapientiae: & omnis malus defectivus, quod repugnat virtuti. Deus ergo pater per suum verbum quod est eius virtus & sapientia, nulla mala (loquendo de malis culpas) operari potest. Mala. n. penitentia, quae inferuntur prodemertis nostris, potest Deus operari tanquam iustus iudex, cui est tribuere vnicuique sicut opera sua, iuxta illud, Opera. n. illorum sequuntur illos, per suavitatem & sapientiam: quia talia non inferuntur ex defectu dei, sed ex eius virtute: nec ex ignorantia Dei, sed ex eius scientia. Nam non nos puniit, quia scire nos malos: aliter. n. non esset iustus iudex, si puniret creaturem suas, nisi scire eas esse malas, iuxta illud Psalm. Ut iustificeris in sermonibus tuis,

A & vincas cum iudicaris, id est cum in iudicio ad alios compararis. Iudicamus. n. Deum dicentes, quod sic debet facere vel sic facere: sed cum bene perspicimus, omnia in sapientia facit, & omnia debito modo facit. Bene ergo dictum est, qd deus pater per verbum tanquam per eius virtutem, in qua non potest esse aliquis defectus: & sapientiam, in qua non potest esse ignorantia, licet possit facere mala penitentia, quae ipse potest facere omne opus iustitiae: non tamen potest facere mala culpa, quia talia sine defectu & ignorantia, quae sunt a Dei verbo penitus aliena, committi non possunt. Dei ergo verbum ab eterno cum patre & spiritu sancto nos praedestinavit, id est ad gratiam in presenti, & ad gloriam in futuro nos praedestinavit. Cum ergo nec cum gratia, nec cum gloria, quae est gratia consumata, possit stare peccatum, bene dictum est quod per verbum peccatum vel mala culpa fieri non possit. Aduertendum tamen qd sicut Christus Dei filius verbum patris ab eterno nos praedestinavit, nos praordinando ad gloriam in presenti & gloriam in futuro, quae duo culpa & peccato repugnant: sic nunc ad dexteram Dei sedens est apud patrem aduocatus pro nobis, ut peccata vitemus, & gratiam consequamur, iuxta illud, 1. Ioan. 2. Filioli mei haec scribo vobis ut non peccatis: sed si quis peccauerit aduocatus hemus apud precium Iesum Christum iustus. & ipse est propitiatio pro peccatis nostris, non pro nostris autem tantum, sed etiam pro totius mundi. Sunt. n. haec valde repugnantia quod Christus Iesus sit iustus, & aduocatus noster apud patrem pro peccatis nostris, & tamen ipse sit illorum, per quem peccata fiunt, & culpas committuntur. Cum ergo dicitur, Et verbum erat apud Deum, id est apud deum patrem, quia erat apud ipsum tantum virtus & sapientia, quibus repugnant defectus & ignorantia, quae sunt in quolibet peccato, non possumus hoc arguere quod per Verbum sunt facta mala & peccata: sed magis quod per ipsorum sunt amota & deleta. In omni. n. peccato est defectus & ignorantia: Nam esse ibi defectum, non est dubium, cum secundum August. 1. 2. de Civit. Dei, cap. 6. malum non habet causam efficientem, sed deficientem. Ait. n. Nemo igitur quae rat causam efficientem male voluntatis: non enim est efficientes, sed deficiens, quia nec illa, id est, mala voluntas est efficiens, sed defectio. In omni itaque malo & peccato est deficiens: quod repugnat virtuti. Est etiam ibi ignorantia: quod repugnat sapientiae. Nam & si non omne peccatum sit per ignorantiam, quia ignorantia respectu peccati non semper se habet causaliter: tamen omnis malus ignorans, sicut ait Philosophus: quia ignorantia ad peccatum & si non semper se habet causaliter, semper tamen se habet concomitans. Otenso, quod per primam clausulam, quia In principio erat verbum: & quomodo per secundam clausulam, quia Verbum erat apud Deum, non possumus arguere propositum, quod mala

& peccata sunt facta per Verbum, sed magis op
positum: volumus hoc idem declarare per ter
tiam clausulam, cum dicitur, Et deus erat verbū:
quod statim apparere potest. Nam si omne pec
catum instantum est peccatum, inquantū auertit
a Deo, clare clarius apparet quod peccata nō sunt
per Deum. Lumen. n. quantum est de se semper
habet illuminare; nullus. n. obtenebratur ex eo
quod conuertit se ad lumen; & quia Deus lux est, &
tenebrae in eo non sunt illæ: tenebra vel pecca
tum nō cōmittitur per Deum, qui est lumen sine
admixtione alicuius tenebre, cum fīm Comīmē.
Deus sit actus purus sine admixtione alicuius
potentiaz. Peccatum itaq; non est per Deū, nec
e Deo: & quia Verbū est verē Deus, cum dis
cūm sit in tertia clausula quod deus erat verbū, pec
catum non est per verbū nec a verbo. Propter
quod Hilarius in suo libro de Trinitate expos
tens hoc dictum, Et deus erat verbum, ait, Cels
sat sonus vocis, & cognitiōis eloquium. Et sub
dit, Verbum hoc res est, non sonus: natura est,
nō sermo; deus est, non inanitas. Nos enim pos
sumus eē dii dicto vel sermone, iuxta illud Psal
mi, Ego dixi dii estis. Et potest quis esse Deus,
quia cōstituitur aliquis Deus, iuxta illud quod

Exo.7. dixit dominus Moysi, Ecce constituite Deum Pharaonis. Sed Verbum non est hoc modo Deus: sed natura Deus. Mala ergo & peccas
ta auertentia a Deo seu a Verbo, quod est na
tura Deus, non sunt per verbum nec a verbo.
Declarato, omnes tres p̄fatas clausulas in
hoc conuenire quod mala & peccata non sunt
a verbo nec per verbum: volumus hoc idem
declarare per quartam clausulam, quæ est, Hoc
erat in principio apud Deum: quod sic potest
exponi. Hoc, scilicet, Deus verbum erat in prin
cipio, idest, ab æterno apud Deum. Cum ergo
mala & peccata nunq; respiciant nisi res tempo
rales & deficientes, ab æterno facta esse non pos
sunt per Verbum, quod erat in principio & ab
æterno apud Deum. Potest ergo hæc quarta
clausula (exponendo eam ut exposita est) circa
personas diuinæ asserere quod personis diui
nis competit in duratione æternitas. Nam sicut
in prima clausula quod in principio erat ver
bum idest in parte filius, & in vtrōq; spirituſan
ctus, qui a patre & filio minime est separandus,
denotabatur in essentia vnitatis, quia personæ
sibi insunt propter essentiæ vnitatem: & in se
cunda quod verbum erat apud Deum, ostende
batur in personis proprietatis in tertia vero, &
Deus erat verbum, in maiestate æquali
tas: sic in hac quarta clausula quod
hoc erat in principio, idest
ab æterno apud
Deum, no
tatur circa personas diui
nas in duratione
æternitas.

A Cap. I I. vbi per duas clausulas propositas hoc
idem concluditur, quod mala & pec
cata non habent esse a verbo
nec per verbum.

Istinguebamus enim su
pra clausulas euangeliū q̄s
volebamus exponere ad
ostendendum intētum q̄
mala & peccata non sunt
a verbo nec per verbum, dis
centes q̄ quatuor de illis
clausulis erant præcedentes, duæ erant propo
sitæ, & quatuor sequentes. Egimus ergo in præ
cedenti cap. de quatuor clausulis præcedētibus,
& ostendimus per quamlibet illarum clausula
rum mala & peccata non esse facta a verbo nec
per verbum. Nunc autem volumus agere de
clausulis propositis, quæ sunt duæ, quarum pri
ma est, Omnia per ipsum facta sunt. Secunda
est, Et sine ipso factum est nihil. Per quamlibet
autem istarum propositarum clausularū duarū
ostēdebat mala & peccata esse facta per Ver
bum. Nam cum sine exceptione aliqua dicatur
q̄ omnia sunt facta per ipsum idest per verbum;
& qui omnia dicit, nihil excipit: videtur q̄ mala
& peccata sunt facta per verbum. Rursus, cū ma
la & peccata nō sunt nihil, quia pro nihilo Deus
nō damnat hominē, & tamen damnat ipsum p̄
mala & peccata: cum ergo a factione per Ver
bum non excludatur nisi solum nihil, vñ q̄ ab
huiusmodi factione nō excludātur mala & pec
cata. Sciendum ergo q̄ cum dī, Omnia per ipsum
facta sunt) nō p̄t intelligi nisi de factibilibus.
Nam sicut sub hoc nomine Animal nō conti
nentur nisi animalia: ppter quod si diceret tali
die Deus produxit omnia animalia, non posse
mus ex hoc arguere, q̄ Deus illa die produxe
rit lapides, quia sub nomine animalium lapides
comprehendi non possunt. Sic a simili cum di
citur, Omnia per ipsum facta sunt) non potest
hoc intelligi nisi de factibilibus, quia sub nomi
ne factorum solū factibilia possunt denominari.
Mala ergo & peccata, quæ non sunt factib
ilia sed defectibilia, & quæ non sunt factiones
sed defectiones, sub factis vel factilibus compre
hendi nō possunt. Omnia. n. facta & omnes fa
ctiones habent causam efficientem: mala enim
& peccata nō habent causam efficientem sed defi
cientem, & non sunt factiones sed defectiones:
quæ omnia concordant cum verbis Augustini
suprpositis. 12. de Ciuit. Dei, cap. 7. vbi ait,
Nemo igitur querat efficientem causam malæ
voluntatis: nō enim est efficiens causa sed defi
cientia, quia nec illa. i. mala voluntas est effectio, sed
defectio. Cum ergo dicimus omnia esse facta p
verbū, intelligitur de factibilibus nō de defecti
bilibus, vel intelligitur de factionibus nō de de
fectionibus. Argumētum ergo p̄fatum non
est ad

TEx. 21. est ad ppositū q̄ mala & peccata sunt facta per Verbū. sed potius est ad oppositum q̄ talia nō sunt facta per Verbū; cum dictum sit q̄ talia nō sunt factiones sed defectiones, quo posito, non sunt factibilia sed defectibilia. Nam fīm causam debent iudicari quæ sunt ex illa causa: cum ergo mala & peccata non habeant cām efficientē sed deficientē, talia non possunt esse facta a Verbo vel per verbū, cum Verbū sit naturā Deus, vt patuit supra per Hilarium exponentem illā clausulam, Et Deus erat verbum. Deus autē est in quo congregantur perfectiones omniā generū, vt patet per Philosophū, s. metaph. cap. de Perfecto, vbi vult q̄ aliquid dī bonū nobile vel perfectū modo vniuersali, in quo reperiuntur talia vt sunt in unoquoq; genere vt nihil inueniatur extra illā. s. bonitatem vel perfectionē: & vt exponit Gōmēt. ista est dispositio primi principii. s. Dei. Nomine ergo Dei intelligitur aliqd perfectū omni perfectione, vel intelligitur aliqd bonū omni bonitate, & nobile omni nobilitate. Ideo de hoc primo principio. s. Deo dicit in 12. Metaphy. q̄ Deus est viuus æternus in fine nobilitatis. Si ergo Deus est perfectus in fine, i. infinitē perfectionis, & nibilis in fine. i. infinitē nobilitatis: Verbum, quod est natura Deus, q̄ habet eandem deitatem & eandē naturā diuinā cum patre & spiritu sancto, erit hoc modo pfectum, quia erit in fine perfectionis. i. infinitē pfectionis, & nullo modo poterit esse cā deficiens sed semper efficiens & perficiens: nullo ergo modo poterit esse causa malorū & peccatorū, q̄ non sunt effectiones nec perfectiones, sed defectiones. Mala ergo & peccata non sunt facta à verbo nec per verbū: quod declarare volebamus. Sed quid dicemus ad secundā clausulam propositā, q̄ sine ipso factū est nihil? Nungd vitia & peccata vel mala culpæ quæcūq; pro q̄bus damnatur homo, dicenda sunt esse nihil, vt concludamus de Deo factore nostro & creatore pro nihilo dānat creature suas, quia damnat eas pro vitiis & peccatis? Ad quod vñ dices re Augustinus super Ioānem, exponens istud verbum, Sine ipso factū est nihil. i. peccatum, assensio nō peccati dicit nihil, quia nihil sunt homines, qñ peccant. Sed hæc rñslo indiget declara tione, qđo peccatum nihil est, & qđo nihil sunt homines, cum peccant. Aduertendum ergo q̄ hñmōi declarationē, videlicet, q̄ peccatum nihil est, & q̄ nihil sunt homines cā peccant, accipere possumus ab Augu. 12. de Ciuit. Dei, cap. 7. quærit. n. ibi vnde hoc habet voluntas q̄ pōt fieri mala, & quod pōt esse causa malæ operationis, fīm quē modum nō erit cā efficiens sed deficiens, quia hoc est vniuersale in omni mala & in omni peccato q̄ nō habet cām efficientē sed deficientē. Et soluit ibidē qđonem propositam, innuens q̄ voluntas sit quædam natura, & sit ex nihilo: vt est quædam natura, nō est cā deficiens, sed efficiens. Si ergo quæris vnde habet hoc vo

A luntas quod sit causa deficiens, & quod sit causa malæ operationis? Responderi pōt, quod hoc non habet vt est natura quædam, sed vt est ex nihilo. Immo plus arguit ibidē Augustus q̄ dice re voluntatem posse esse malā vel posse esse causam deficientem vt est natura quædam, idem est quod retrorquere hoc in ipsum Deū, et afferere ipsum Deū facile naturas malas: quod falsum est. Nam, vt habetur Gen. 1. vidit deus cuncta quæ fecerat, & erāt valde bona: quod exponēs Augustinus in Enchiridion ait, Vnāquodq; in se bonū est, sed omnia sunt valde bona, quia ex omnibus cōstat vniuersitatis admirabilis pulchritudo. Concludamus ergo ex his omnibus, & dicamus quod natura vt natura est nō est cā malæ voluntatis, sed hoc habet vt est causa deficiens & vt est ex nihilo: sic voluntas vt volūtas est, & vt quædam natura est, nō est causa malæ operationis, sed hoc habet vt est causa deficiens & vt est ex nihilo. Si ergo volumus hæc adaptare ad hominē, dicemus quod homo vt homo est & vt est natura quædam à Deo producta, non est causa peccati vel malæ operationis, sed hoc habet vt est causa deficiens & vt est ex nihilo. Ex his autem patere pōt, bene dictum esse hoc quod Augustinus ait, & quod ponitur in Glosa, videlicet, quod peccatum nihil est, & quod nihil sunt homines cā peccant: quia posse pecare & posse deficere, hoc nō habent homines vt sunt natura quædam & vt sunt à Deo, sed vt sunt causa deficiens & vt sunt ex nihilo. Sed dices quod adhuc stat argumentum: nam si peccatum est nihil modo quo dictum est: cā ergo Deus pro peccato damnat homines & angelos creature suas, ergo damnat eas pro nihilo. Ad hoc dici pōt, quod peccatum est aliquid materialiter, sed est nihil formaliter: nam peccatum est operatio quædam, sed est operatio deficiens. Propter quod (formaliter loquendo) peccatum non est aliquid, quia non est alius effectus, sed est aliquis defectus: & inde dictum est quod peccatum non habet causam efficientem, sed deficiens. Damnat ergo Deus creature suas pro aliquo materialiter, quia damnat eas pro mala operatione quæ est aliquid materialiter: sed cā mala operatio sit quidam defectus, formaliter loquédo potius est nihil q̄ aliquid. Quid ergo damnat Deus? patet quod damnat solum quod ipse non facit, & quod nō est ex ipso. Nam peccata & malæ operationes ipse nō facit, sed creatura facit, non vt est quædam natura & vt est à Deo, sed vt est quid deficiens, & vt est ex nihilo. Totum enim quod facit in nobis Deus remunerat et præmiat: peccata autē punit & damnat, quia nō facit ea. in nobis Deus, nec nos facimus ea vt sumus à Deo, sed vt sumus quid deficiens & ex nihilo. Ex hoc autē potest patere quod peccata non sunt facta per verbū nec à verbo, cum Verbum sit natura Deus, & peccata non sunt à Deo, nec à creaturis suis vt sunt à Deo.

Cap. 111. In quo ostenditur per quatuor clausulas sequentes, quod mala & peccata non sunt à uerbo nec per uerbum.

T patet per habita duas fuerunt clausulae propositae, quarum prima est, Omnia per ipsum facta sunt. i. per verbum. Secunda est, Et sine ipso factum est nihil. i. sine verbo. Has duas clausulas propositas praecedunt in

Euangelio Ioannis quatuor clausulae, quarum Prima concludit diuinarum personarum, quattuor ad substantiam, uiratem. Secunda concludit & asserit earumdem, quantu ad personas, alietatem & proprietatem. Tertia affirmat in diuinis personis, quantu ad maiestatem, & qualitatem. Quarta asserta in diuinis personis, quantu ad durationem, & eternitatem. Cum ergo probatum sit sex modis, videlicet, per quatuor clausulas praecedentes, & per duas clausulas propositas quod mala & peccata non sunt à Verbo nec per verbū: volumus hoc idē ostendere per quatuor clausulas sequentes. Sequentur. n. in Euāgeliū Ioānis omnia hec quae sunt dicta, quatuor clausulae, quartū est, Quod factū est in ipso vita erat. Sectūda est, Et vita erat lux hominū. Tertia est, Et lux in tenebris lucet. Quarta est, Et tenebre eum nō comprehenderunt. Postea sequitur alia materia, Fuit homo missus à Deo) de qua non intendimus prosequi in hoc Tractatu. Aduertendū ergo quod primam clausulam quae est, Quod factū est in ipso vita erat, Augustinus exponens super Ioānē, ait, De ipso Dei verbo, siue de ipso Dei filio, quod ipse est sapientia Dei. Omnia ergo sunt facta per ipsum, quia omnia sunt facta per Verbū: & oīa sunt in ipso, quia omnia sunt facta in Dei sapientia, iuxta illud Psal. Omnia in sapientia fecisti. Sed querit Aug. quō verum est, Qd factū est in ipso vita erat, cum lapides facti sint in ipso & per ipsum, sed nunq̄ lapides uiuunt: vñ ergo esse falso, qd factū est in ipso vel ēt per ipsum vita erat. Ad qd dici debet quod non h̄r ex textu, Qd factū est in ipso, vita erat; sed qd factū est in ipso vita erat: nam oīa facta ēt non uiuentia cuiusmodi sunt lapides & aqua & terra & alia nō uiuētia, antequā fierent erant vita in ipso. Vnde Aug. sup Ioan. & h̄r in Glo. ait quod ipsa terra, quae facta est, nō est vita, sed in Dei sapientia est quedā ratio, qua facta est terra, & hoc est vita. Et ponit exemplum. Sicut arca in opere non est vita, sed arca in arte, vel in artifice est vita: sic terra, & omnia quae non uiuunt, in seipsis, & vt sunt in opere exteriori producta, non sunt vita: sed vt erant in Verbo qd est ars Dei. patris plena rōnum omniū uiuentia, vt vult Aug. 6. de Trin. c. viii.

Psal. 103.

A sunt vita. Nā in verbo ēt de non uiuētibus sunt rōnes uiuentes, aliter nō esset ars plena rōnum omniū. Ad hoc ēt valent verba P̄hi, qui dicit in. 1. 2. Metaphy. q̄ actio intellectus est vita. Et quia supponit Deū esse intelligentē, ideo cōcludit ipsum esse uiuū, dicens ibidē, Deus igitur est uiuus, & eternus in fine nobilitatis. Bñ ergo dictū est quod quicquid factū est, in ipso erat vita anteq̄ fieret, quia rōnes siendorū in Verbo, sunt rōnes uiuentū: & quelibet talis rō non solū pōt dici quid uiuens, sed ēt potest dici vita. Nā tanta est Dei simplicitas, q̄ quæcunq̄ prædicant de ipso in concreto, p̄nt prædicari in abstracto: nam si verificat de Deo q̄ est Deus, verificat de ipso q̄ est Deitas: & si verificat de ipso q̄ est uiuens, verificatur de ipso q̄ est vita: & quod dictum est de Deo, veritatē habet de oībus quae sunt in Deo, q̄a qcquid est in Deo est deus, iuxta illud, Nihil in Deo prēter Deū. Ex his aut omnibus arguamus & concludamus mala & peccata nō esse facta à verbo nec p̄ verbū. Nam si verbum est ipsa Dei sapientia, & qcquid factum est à verbo vel p̄ verbū, factū est in Dei sapientia; cum oī malū & p̄ctū factum sit cū quadā insipientia, & in quādā ignorantia, quia, vt diximus per p̄lm, Omnis malus ignorans: cōcludere possumus mala & peccata nō esse facta à verbo nec in verbo nec p̄ verbū. Rursus vt arguamus ex hac prima clā vt verba iacent, dicamus q̄ ipsum verbum est vita; & quicqd factum est in ipso vel per ip̄m erat vita in iplo & uiuebat in iplo: cum ergo mala & peccata, quae sunt quidā defectus, deficiant a vita, & nunq̄ possint uiuere vel esse vita in verbo, quia tūc verbū effet artifex defectius, claro clārius patet mala & peccata nō posse esse facta à verbo nec p̄ verbū. Oīlo p̄ primā clām quae est, Qd factum est in ipso vita erat) q̄ mala & peccata nō p̄nt esse facta nec à verbo nec p̄ verbum, volumus hoc idē ostendere per clām secundam, quae est, Et vita erat lux hoīum) qd exponens Origenes ait, q̄ nō est prētermittendū q̄ vitā prēmittit luci: primo. n. agit euangelista de verbo vt est vita, dicens Qd factum est in ipso vita erat. Et postea agit de verbo vt est lux hominū, dicens, Et vita erat lux hominū. Ipsum. n. verbum nō solum est vita, sed ēt est lux omniū hominū, iuxta illud qd in hoc eodē capitulo h̄r de verbo, Erat lux vera quae illuminat oīm hominē veniente in hunc mundū. Aduertendū tñ q̄ nō solum referēdo hanc clām ad prēcedē tem primo agit de vita, quia primo dī, Qd factum est in ipso vita erat) & postea agit de luce, cum subditur, Vita erat lux hominū) sed si cōsideremus hanc eandē clām, primo agitur de vita, quia primo nominatur hic vita: & postea agitur de luce, cum subiungitur q̄ huius nostra vita erat lux hominū: quod ideo factum est kīm Origenē, vt detur nobis intelligi quod nō illuminantur nisi uiuētes: nā primo intelligitur homo spiritualiter uiuere, quod pertinet ad esse, quia

quia viuere viuentibus est esse: & postea intellis-
gitur illuminari, quod pertinet ad opera, vel age-
re, iuxta illud Matth. 5. Sic luceat lux vestra co-
ram hominibus, ut videant vestra bona opera.
Sicut ergo in corporalibus prius est esse quod ages
re, quia nihil agit nisi ut est in actu: sic & in spiri-
tualibus prius habet aliquis spirituale esse, & po-
stea ex tali esse competit ei spiritualiter agere.
Propter quod Dionysius. 2. cap. de eccl. hier.
vult quod prius debemus esse diuini, & postea
operari diuina: vel quod idem est, prius debemus
esse spirituales, & postea spiritualia agere.
Hic enim fallit regula Phi volentis, quia bona
facimus, boni sumus: immo & conuerso, quia
boni sumus, bona facimus. Philosophus enim
quia solo ductu rationis processit, non potuit
videre de bonitate nostra prout habet esse ex
infusione per gratiam, sed solum ut habet esse
ex operibus. Redeamus ergo ad propositum,
& dicamus quod Euangelista, secundum Origenem,
vitam praemittit luci. Nam per vitam vel per
viuere intelligimus esse, quia viuere viuentibus
est esse: sed per lucem intelligimus operari vel
agere. Nam opera sunt que apparent in nobis:
propter quod sicut lux est illud quod se offert
visui, sic opera nostra sunt illa que se offerunt
visui, & sunt illa que testimonium perhibent de
nobis, iuxta illud Ioannis, vbi Dominus ait, Ope-
ra que ego facio testimonium perhibet de me.
Quod autem opera assimilentur luci, patet per
id quod supra diximus, Sic luceat lux vestra
coram hominibus, ut videant bona opera ves-
tra. His itaque excursis, volumus evidenter & cla-
re declarare quod diximus. Dicemus ergo quod
per gratiam habemus spirituale esse, iuxta illud
1. Cor. 1. 5. Gratia Dei sum id quod sum: quod
verum est ad literam, quia ipsum spirituale esse
habemus a gratia sed spiritualiter operari & ages
re habemus per virtutes. Spiritualiter ergo gra-
tia precedit virtutes, sicut spirituale esse prece-
dit spiritualiter agere: nulla. n. opera sunt meti-
toria nisi per gratiam, quia non possumus spiri-
tualiter agere nisi per virtutes, nisi habeamus esse
per gratiam. Possumus ergo ex his habere ar-
gumentum ad propositum, dicendo quod Verbum
est vita nostra, quia facit nos spiritualiter viuere,
id est facit nos spiritualiter esse, dabo nobis gra-
tiam, per quam habemus spiritualiter viuere & spi-
rituale esse. Et ipsum idem Dei verbum vel Dei
filius, qui est vita nostra, dando nobis spiritualiter
vieuere vel spiritualiter esse per gratiam: est lux
nostra, dando nobis per virtutes spiritualiter ages
re & spiritualiter operari. Inspicientes ergo essemus,
si diceremus a verbo vel per verbum esse
mala vel peccata, a quo & per quod est nostra
spirituale esse dando nobis gloriam: & sunt nostra spi-
ritualia opera dando nobis virtutes, cum virtutes

4. Eth. c. 5.

Matth. 5.

A & gratia sunt opposita non obris virtus & peccatis,
& ideo tollant & deleant quecumque virtus & peccatum.
Habito quod per primam clausulam quae est, Qd
factum est in ipso vita erat.) nec a verbo nec p
verbum facta sunt mala & peccata: & omnes hoc
eodem per secundam clausulam, quae est Et vita erat
lux hominum:) volumus hoc idem declarare per
tertiam clausulam quae est, Lux in tenebris lus-
cet.) Vbi Chrysostomus ait quod cum dicit Lux
in tenebris lucet, per tenebras mortem & erro-
rem dicit: tenebrae. n. nra sunt errores & mors
nostra. Nec tamen hoc est intelligendum secundum eundem
Chrysostomum de luce corporali, quia illa non
lucet in tenebris, sed tollit & fugat tenebras: sed
hoc intelligendum est de luce spirituali. de luce Christi
stii; quia prædicatio Christi in medio erroris &
ignorantiae, erat & adhuc est per doctos christia-
nos & per imbutos doctrina Christi. Verum
ergo lux Christi in tenebris lucet, quia errantes
& tenebroso conuertit. Quis ergo erit ausus
dicere quod mala & peccata sunt a verbo & p
verbum, cum lux verbi luceat in tenebris, & quae-
cum est de se semper conuertit errantes, & tollit
mala quae sunt virtus vel peccata? His itaque omni-
bus peractis, volumus per quartam clausulam
quae est, Et tenebrae eum non comprehenderunt,) de-
clarare hoc idem, vbi Origenes ait, quod Ver-
bum est vita, quae est lux hominum: sed stulta cor-
da hominum istam lucem capere non possunt,
quia peccatis suis aggrauantur. Si ergo peccata
nos impediunt ne possimus capere istam lucem,
qua est verbum Dei & filius Dei, non debemus
concedere quod peccata sunt facta per verbum
vel a verbo: quia effectus non impediunt, sed sunt
apti natuducere in cognitionem suarum causarum: si
ergo mala & peccata essent facta per verbum, quod
est lux hominum, non impediunt ne possimus
capere talam lucem immo nos disponerent &
habilitarent ad cognoscendum & capiendum
eum, cum semper effectus ad capiendum & in-
telligendum suam causam nos habilient & dispo-
nent. Secundum ergo decem clausulas, quatuor
præcedentes duas propositas, & quatuor sequentes,
declaratum est decem viis mala vel peccata non
esse facta a verbo uel per uerbum. Nam intel-
ligendo de malo penitentia, ut supra diximus, concedere
re possumus tale malum esse factum a Verbo uel
per Verbum, secundum quem modum dicitur
Amos. 3. Si erit malum in ciuitate, quod Deus
non fecerit. Quod intelligendum est de malo
penitentia de tribulatione. Vnde glosa marginalis
dicit ibidem, quod non erit tribulatio nisi a
Domino. Non ergo de malo culpæ; sed de ma-
lo penitentia de tribulatione secundum glosam est hoc
intelligendum. Et in hoc terminetur Tractatus
iste, quem intitulari uoluimus, De Defectu &
deuiatione malorum, i.e. peccatorum a Verbo.

F I N I S .

D. AEGIDI^{II} COLVMNII ^A ptum sit coram te,& quæ de his veritas sit testa
nenda.
Romani,Bituriensis Archiepiscopi , et Aquitanus
nix Primatis, Ordinis fratrum Eremita-
rum sancti Augustini, docto-
ris clarissimi,

Tractatus de peccato Originali,
Qui iuxta septem sui nominis literas, septem Capitu-
lis terminatur.

Cap. I . In quo ponitur intentio operis.

Gen. 18

Ezech. 18. et
Hier. 31.

ne inter nos illud vulgare proverbiū , patres cōmederunt vuas acerbas , & dentes filiorū ob stupescunt? Quod si sic non est, sed iustitia iusti super eū erit , & anima quæ peccauerit ipsa mortietur , quare innocentibus , & parvulis , liberi arbitriū vsum minime habuerunt. Sed quod originalis noxa sit iniquitas , & peccatum , satis aperit Psal. cum dicit. Ecce enim in iniquitatibus cōcepimus sum , & in peccatis cōcepit me mater mea. Sed de hoc quomodo habeat rationem culpę infra plenius describetur. Nunc autem inuestigandū occurrit , quid nomine originalis peccati intelligi debeat. Inuenimus autem a sanctis (vt pater per Aug. in de baptismo parvulorū) hoc peccatum quinq; nominibus nominari. Dicitur cōcupiscentia. Fomes peccati: Lex membrorum , sine lex carnis: Langor naturæ: & Tirrānus. Itaq; vt appareat quomodo omnia hęc nomina peccato originali conueniunt, aduersitatio Anselmo diffinita est.

B 2. sententiarum, fm hoc ergo originale peccatum culpa dici non debet. Ad quod dicendum, forte mouebantur, quia non videbatur eis decens nec congruum, innocentes infantes culpā habere, qui (vt in prologo tetigimus) liberi arbitriū vsum minime habuerunt. Sed quod originalis noxa sit iniquitas, & peccatum, satis aperit Psal. cum dicit. Ecce enim in iniquitatibus cōcepimus sum , & in peccatis cōcepit me mater mea. Sed de hoc quomodo habeat rationem culpę infra plenius describetur. Nunc autem inuestigandū occurrit , quid nomine originalis peccati intelligi debeat. Inuenimus autem a sanctis (vt pater per Aug. in de baptismo parvulorū) hoc peccatum quinq; nominibus nominari. Dicitur cōcupiscentia. Fomes peccati: Lex membrorum , sine lex carnis: Langor naturæ: & Tirrānus. Itaq; vt appareat quomodo omnia hęc nomina peccato originali conueniunt, aduersitatio Anselmo diffinita est.

C tendum quod peccatum originale est, carentia originalis iustitiae, cum debito habendi eam. Sic enim imaginari debemus, quod deus fecit hominem rectum: sed ipse per auersionem à deo, infinitis se miscuit questionibus, & in innumerabilibus modis peccandi se subiecit. Adam ergo creatus est rectus, quia in eo omnia inferiora superioribus erant subiecta: caro enim in eo erat subiecta anime, quia nullus morbus, nulla passio, nulla indispositio poterat insurgere in carne, quæ animę repugnaret. Rursus vires inferiores subiectae erant superioribus, vt concupiscentialis & irascibilis sic erat subiecta menti & rationi, vt nihil in eis insurgeret, nisi fm ordinem & dictamen rationis. Ille ordo quodāmodo iustitia dici poterat, quia quodāmodo iustum est inferiora, suis superioribus ē subiecta. Dicebatur autem hęc iustitia originalis, quod duplice causa poterat talem denominationem assumer, videlicet, vel quia Adam a sui origine a deo talem iustitiam accepit, vel quia huiusmodi iustitia erat in posteros per originem transferenda. Erat itaq; fm institutam naturam , hic ordo salutis, vt quilibet saluandus haberet originalem iustitiam. Sed cum huiusmodi iustitia ē deriuāda in posteros per Adam, prout eramus futuri

Ratiō de innixus auxilio , prius inuestigabo , quid est originale peccatum. Putauērunt autem quidam originale peccatum esse reatum pēnā , pro peccato primi hominis, vt recitatur a Magno

Psal. 50.

futuri membra Adæ, consecuti fuissetus origi-
nalem iustitiam, quæ fm ordinē institutæ natu-
ræ, erat necessaria ad salutem. Vtrum autem suf-
ficiens esset, vel post illam originalem iustitiam
necessaria est superaddita gratia, si volebamus
proficere & salutem consequi, inferius ostendetur.
In præsenti autem sufficiat scire, hm̄i iustitiæ in
posteros deriuandam, sic esse necessariæ, modo
quo diximus. Adam ergo peccante, & a suo su-
periori se auertente, ordo rationis poscebat, qd
cum ipse nollet suo superiori esse subiectus, qd
eius inferiora superioribus rebellaret. Propter
qd caro statim incepit rebellare animæ, & incip-
perunt insurgere in corpore contrarie disposi-
tiones ipsius formæ. ideo Adam, qui potuit nō
mori si non peccasset, eo peccante, necessitatem
habuit moriendi. Super hanc quidem pugnam
fm quam corpus rebellauit animæ, super addi-
ta est pugna secunda, vt vires inferiores rebella-
rent superioribus: incepertunt. n. ex tunc insur-
gere primi motus, & concupiscentiæ in viribus
inferioribus, præter dictam & ordinem rati-
nis. Duo. n. contraxit Adam ex eo qd se auer-
tit ab ipso deo, videlicet, necessitatem moriendi,
& necessitatē peccandi: qdū quidē stetit in sua
rectitudine, poterat non mori, & poterat non
peccare. Poterat. n. non mori, quia eo sic stante
nihil insurrexisset in corpore quod repugnat
animæ. Poterat non peccare, quia vires infe-
riores erat omnino subiectæ superioribus. At
ceperat. n. Adam per originalem iustitiam, unde
posset stare, poterat. n. per eam omnia peccata
vitare: eo autem peccante, & a deo se auerten-
te, perdidit hanc originalem iustitiam, & hæc re-
stitudinem, qua inferiora superioribus subiecta
erant. Et quia hm̄i rectitudinem peccando pa-
didit, non potuit eam in posteros trâfundere.
Hoc est ergo peccatum qd diximus originale, qd
ipsum ex origine contraximus. s. carentia hm̄i
rectitudinis, & hm̄i originalis iustitiae, cum de-
bito hñdi eam. Secundum. n. ordinem naturæ
iustitiae necessaria erat originalis iustitia ad sa-
lutem consequendam: quia ergo ea caremus, &
eam vt sumus membra Adæ habere tenemur,
priuatio vel carentia originalis iustitiae cā debi-
to habendi eā, est originale peccatum. Ex hoc
autem apparet, quare hm̄i peccatum tot nomi-
nibus nominatur. Nam Adam perdendo origi-
nalem iustitiam dicitur fuisse vulneratus in natu-
ralibus, quia necessitatem habuit moriendi: vel
vulneratus, quia peccando natura eius facta est
inepta & inhabilis ad operandū bonū. Fuit insa
super spoliatus gratuitis: quia fuit spoliatus illa
rectitudine & illa iustitia, quā gratis acceperat.
Tertio ex hoc factum est, vt vires inferiores su-
perioribus rebellarent. Quarto inde consecutū
est, vt in eo esset habilitas ad concupiscentium.
Quinto ex hoc originem sumptū, vt in eo esset
quædam infecatio, quædam corruptela, & quæ-
dam pronitas ad peccandum. Prout ergo fuit

A vulneratus in naturalibus, qd vulneratus quodāmodo
do est deriuatū in posteros, dicitur originale pec-
catum, languor naturæ. Prout vero fuit spoliatus
gratuitis, hm̄i peccatum nominatur tyran-
nus, quia tyranni est semper spoliare sibi subie-
ctos. Tertio quidem prout vires inferiores res-
bellauerūt superioribus, hoc peccatum dicitur
lex membrorū, fm quem modis loquitur Apo-
stolus ad R.o. dicēs. Video aliam legē in mēbris Rom. 7
meis repugnantem legi mentis meæ. Quarto
vero prout ex hoc fuit in Adam, & etiam in no-
bis habilitas ad concupiscentium, dicitur cōcu-
piscentia. Nam originale peccatum, non dicitur
concupiscentia, quia sit actualis concupiscentia,
sed quia est habilitas ad concupiscentiam. Quin-
to autem prout ex hoc fuit in Adam & est in
nobis quædam corruptela & quædam pronitas
ad peccandum, huiusmodi peccatum dicitur
fomes peccati.

Cap. III. In quo determinatur, quomodo Origina-
le peccatum parvulus impu-
tatur ad penam.

Vititia Dei exigit, vt
sicut est duplex pec-
catum, originale, &
actuale; ita duplex sit
pena, dñni. s. & sen-
sus pena autem dam-
ni respōdet peccato
originali, sed pena
sensus (vt cōmuniter
ponitur) rñdet actua-
li. Hę autem duę penas quodāmodo se habēt
ad inuicem sicut ipsa peccata. Nam sicut contin-
git aliquos solum originale peccatum habere qd
nunquā actualiter peccauerunt, aliquos vero
qui supra peccatum originale plura peccata as-
tiguerunt: sicut aliqui punientur solū pen-
na dñni, aliqui vero simul cum pena dñni, ex-
perientur penam sensus. Sed dicet aliquis, An
oporteat sicut has duas penas ad inuicem esse cō-
nexas ita, vt nūquā sit pena dñni quin ad sit pe-
na sensus? nam cum naturale sit quēlibet ex dñ-
no dolere, dolor autē sine pena sensus esse non
possit, pena dñni (vt videtur) a pena sensus se-
parari non poterit. Aduertendum ergo quod
licet pena sensus a pena dñni separari non pos-
site, penam tñ dñni a pena sensus separari cōtin-
git. Nullo. n. modo esse potest qd in aliquo sit
pena sensus, & tamen non sit in eo pena dñni,
vt quod aliquis affligat, crucietur, & sentiat pen-
nam, & tamen videat diuinam essentiam, quā vi-
dendo nō dicatur habere penam dñni. Quod
duplici de causa contingit, primo ex superab-
undantia delectationis, secundo ex gratia con-
sumata quæ requiritur ad hm̄i visionem. Pri-
mū sicut patet semper. n. delectatio diminuit do-

lori & tristitia, quare nō poterit esse super excellens delectatio cum aliqua tristitia, vel dolor: & quia in visione diuinæ essentia erit delectatio superabundans, illa visio nullum dolorem, nullam tristiam, poterit secum compati: quare esse non poterit quod aliquis sentiat dolorē & pēnam, & tamen videat illam admirabilem diuinitatem: ergo esse non poterit quod aliquis habeat pēnam sensus & tamen non habeat pēnam dāni. Secunda via ad inuestigādū hoc idem sic ostenditur. Nam post hanc vitam nunquā diuina essentia videtur ab aliquo qui non sit omnino mundus, & in quo non sit gratia perfecta & consumata in nullo. autem tali potest esse pēna sensus: ergo quicunq; habet pēnam sensus, de necessitate habet pēnam dāni, & carerit visione diuinæ essentiae. Non separari igit̄ pēna sensus a pēna dāni, tamē econverso eo contingit. Potest enim quis habete pēnam dāni absq; eo qd experiatur pēnam sensibili. Scie dum tñ quod dāni fieri aliquē, est ipsum priuari aliquo bono: bonum ergo illud vel est naturale, vel supernaturale: si enim habemus pēnam dāni, quia priuamus aliquo naturali bono, non video quin ad talem pēnam in habente vsum liberi arbitrii nō sequatur tristitia, dolor, & pēna sensus. Sed si per pēnam dāni priuamus supernaturali bono, nñq ad talem dānum rōnabilitate sequitur pēna sensus: quia irrationalib; est tristitia de carentia alicuius boni, quod sed m̄ naturam obtinere nō possumus; vt si fm naturam volare nobis non cōpetit. irrationalib; est si tristemur, si volare non possumus. Sic qā originalis iustitia, qā fm ordinem naturæ instituta requirebatur, ad salutem consequēdam, erat bonū superadditum naturalibus: & quia ipsa diuina visio est bonū supernaturale, paruuli dece dentes solum in originali peccato, si priuantur visione diuina, habent pēnam dāni; sed non propter hoc dolent, vel tristantur: nec etiam habent pēnam sensus, quia vident bonum illud esse supernaturale, de cuius carentia irrationalib; est dolere. Viso, quomodo pēna dāni separari potest a pēna sensus, de leui patere potest, quomodo iusto iudicio Dei originale peccatum paruulis imputetur ad pēnam, nō ad pēnam sensus, sed dāni. Quātū enim ad pēnam sensus & maxime si illa pēna sit æterna, filius non portabit iniuriam patris, nec patres fm hmoi pēnam comedunt vuas acerbias, & dentes filiorum obstupescunt. Sed anima quā peccauerit ipsa morietur, inquantum ad pēnam dāni: & potissimum si huiusmodi pēna dāni sit carentia boni supernaturalis, iuste iniuntas patris filio imputatur. Vt si aliquis rex castrum aliquod daret milici, eius filii ex successione hæreditaria castrum illud possidere debebant; si autem miles ille contra regem forefaceret, nonne iusto iudicio castrum perderet, quo perditio filii priuarent illo? Itaq; in hoc nulla iniuria fieret filii, quia castrum illud liber

taliter fuit militi a regē collatum, & filii per partem debebant consequi tale castrum, quare eorum peccante, iuste filii incurruunt huiusmodi pena. A simili ergo quia originalis iustitia liberaliter fuit collata ipsi Adæ, quam debebat in posteros transfundere, eo peccate & hmoi iustitiam amittente, nō potuit eam transfundere in posteros: quare nos Adæ filii per priuationē patris, priuati sumus hmoi iustitia & rectitudine originali. In hoc tamen nulli iniuria facta est nobis, qā illa iustitia quodāmodo donum supernaturale erat. Igitur cum nos ab Adam processerimus naturaliter, forte iniuria fieret nobis, si sic procedendo, priuaremur naturalibus bonis: sed si sic procedendo naturaliter, non cōmunicatur nobis originalis iustitia vel aliquod aliud supernaturale bonum, in nullo iniuriatur nobis deus, nec de eo possumus rōnabilitate conqueri. Prīuati ergo originali iustitia quā fm ordinem naturæ instituta erat necessaria ad salutem, nisi per gratiam Dei, & per Iesum mediatorem Dei & hominum liberemur, non possumus salutē cōsequi: quare carebimus diuina visione, & propter originale peccatum habebimus pēnam dāni. Sed hoc non iniuste fit, nec propter hoc nobis iniuriatur deus, quia hoc dānum quod incurrimus propter originale peccatum, non est priuatio boni naturalis, sed supernaturalis. s. græ.

C Cap. IIII. In quo determinatur, quomodo originale peccatum assūmit ratio nem culpe.

Vbitabatur a multis ēū omne peccatum utrūcū voluntarium, & adeo ut voluntarium qđ nō est voluntarium nō est peccatum, qđ originis noxa cum non voleat, sed quadam nec cessitate originis contrahat, habeat rōne in peccari, & maxime quomodo habeat rōne culpæ: nam culpa super peccatum vñ addere voluntariam inordinationē concedimus enim aliquando peccatum esse in agentibus naturaliter, dum tamē hmoi agentia contingat inordinate agere ut si per actionem naturalem fiat sextus digitus in manu, vel cōtitigat aliquid aliud monstrum, dicimus esse peccatum in natura, non tamq; ibi esse culpam videlicet ergo culpa omnia importare voluntariam nequitiam & inordinationē. Et cum August. sit Lib. 3. cap. in lib. de libero arb. Omne peccatum esse voluntarium: accepit peccatum prout est idem quod culpa. Igitur licet forte per originem possumus salvare nos contrahere peccatum prout peccatum extendit se ad actiones naturales, quia generatio & origo sunt opera naturæ nullo tamen

men modo (ut videtur) per originem saluare poterimus quod contrahamus culpam, vel quod contrahamus peccatum ut est idem quod culpa. Sciendum itaque quod peccato & culpae respondet pena, quare si videre volumus quomodo originale peccatum habeat rationem culpae, videndum est qualis pena debeatur tali peccato, & quomodo parvuli per homini culpam puniuntur. Ad hoc autem intelligendum valet exemplum superius possum de milite accipiente castrum a rege. Si ergo miles accipiens castrum a rege fosset refaceret contra ipsum, contra quem forefaciendo perderet castrum, quo perditio priarentur filii eius dicto castro: insurgeret quaestio quomodo filii puniuntur ex castri amissione. Ad quod esset risus manifesta. Nam filii militis contra regem fortifacientis duplicitate considerari possunt. Primo, ut sunt quedam personae in se. Secundo, ut sunt filii patris, vel ut sunt membra praefati militis. Si considerantur homines filii ut sunt quedam personae in se, non puniuntur, nec peccant: non puniuntur quidem, quia eis secundum se non debetur hoc castrum. Si autem debetur eis castri hereditas, hoc non est ut sunt quedam personae in se, cum eis secundum se non fuerit hoc castrum tributum; sed hoc solum esse contingit, in quantum sunt membra patris, vel in quantum sunt membra dicti militis, quia ab illo milite ad suos filios erat castri hereditas deriuanda: quare si huiusmodi filii non puniuntur ut quedam personae in se, sed solum ut sunt quedam membra patris, et solum puniuntur in patre, quia secundum hunc mundum non puniuntur in se, sed in patre, ad hoc quod talis punitio sit iusta non oportet quod peccauerint in se, sed in patre. Sufficit ergo culpa patris quantum ad hanc modum punctionis quod huiusmodi noxa imputetur filii. Quod ergo dicendum est de castro quod miles a rege accepit suis posteris relinquendum, intelligendum est de originale iustitia, quam accepit Adam a deo in suos posteros filios deriuanda: sicut ergo milite fore faciente contra regem, iuste amittit castrum a rege acceptum, sic Adam se auertente a deo, iuste amittit originalem iustitiam, quam ab ipso nullis precedentibus meritis, sed solum gratis accepit. Ipso itaque Adam originalem iustitiam amittente, in posteros filios eam nequit transfundere, quia nullus dat quod non habet. Videntur ergo ex hoc filii Adam, ex peccato patris esse puniti, quia nascendo non accipiunt originalem iustitiam, quam accepissent si Adam eorum pater in sua rectitudine permanisset. Si ergo queratur si filii Adam puniuntur, quia originalem iustitiam non accipiunt: nullam difficultatem habet risus, si prius dicta ad memoriam reducantur. Patet nam quod si considerentur filii Adam ut quedam personae in se, non puniuntur: quia nullo bono prouantur, quod sit eis debitum secundum se. Sed si considerantur in quantum sunt membra patris, sic aliquando modo puniuntur, quia non transfunditur

A in nos originalis iustitia, quae secundum ordinem naturae instituta per Adam patrem nostrum in nos transfundenda erat: quare si nos carendo originale iustitia non punimur ut sumus aliquid in nobis ipsis, sed ut sumus membra ipsius Adam: ad hoc quod talis punctionem iusta patiamur, non oportet quod peccauerimus in nobis ipsis, sed sufficit quod peccauerimus in Adam. Et ista est sententia apostoli ad Romanos. vbi probat nos omnes esse peccatores non per operationes factas in nobis ipsis, sed quia peccauimus in Adam: quod peccatum enim illius hominis, mors transiit in omnes homines, & omnes peccauerunt in illo. Hoc est ergo quod Apostolus ait, quod sicut per unum hominem in hunc mundum peccatum intravit, & per peccatum mors: ita & in oes homines mors pertransiit, in quo uno homine. Secundum Adam omnes peccauerunt. Ex hoc autem apparere potest: quomodo originale peccatum sit voluntarium. Nam si filius Adam non imputaret originale peccatum ad culpam ut sunt aliquid in se, sed ut sunt membra Adam, ita quod contrahunt originale peccatum ut ex Adam descendunt: non oportet homines peccatum originale esse voluntarium per ipsum liberi arbitrii existentem in pueris parvulis, sed sufficit homines peccatum esse voluntarium per voluntatem Adam, & per ipsum liberi arbitrii existentem in Adam. Et ista est sententia Augustini, respondens Julianum hereticum contensum Lib. 3. cap. 5. C Inquit enim Julianus: Si per hominem peccatum intravit in mundum, vel hoc est ex voluntate, vel ex natura. Si ex voluntate, mala est voluntas quae peccatum facit: si autem ex natura, mala est natura. Cui risus Augustini: ex voluntate potest est. Sed vultus eius posset querere Julianus, dato quod aliquid peccatum sit ex voluntate ut potest actuale, utrum originale potest ex voluntate sit. Cui risus Augustini: ex voluntate est originale potest, quia hoc est ex voluntate primi hominis seminatum, ut in illo esset, & in oes transferret. Pater ergo quod sicut per potest originale punimur, sic est culpa, & sic est voluntarium: punimur autem ut sumus membra Adam: ideo sufficit quod per hoc potest peccauerimus in Adam, & quod fuerit voluntarium in ipso.

Cap. V. In quo determinatur quomodo caro infecta infectat animam.

Sta fuit obiectio Juliani hereticus Lib. 3. contra ci contendentis contra Augustinum. Iul. per locum: stram fidei defensorem. Dicebat ergo principale praeclarus Julianus Augustinum per quod cap. 24. peccatum inuenitur in parvulo? Non peccat ille qui nascitur, non peccat qui gignit, non peccat deus qui condidit animam: per quas ergo trahimur, per quae foramina, iterum praeclara trahimur & subtilia innocentia peccatum fingis in-

trasse, vel ingressum habuisse? Cum ergo Deus producens animam iustus sit, & contingat parentes aliquos iustos esse, & ipse parvulus non pecauerit: dubitabat Julianus hereticus quomodo peccatum originale subintrat infantes, & qualiter anima maculatur a carne. Ut ergo in hoc cap. omnes difficultates contra hanc materiam emergentes tollamus de medio, est diligenter notandum, quod parvulus iste qui in originali peccato concipitur, tripliciter consideratur. Primo, ut est aliquid in se. Secundo, ut refertur ad parentes proximos. Tertio, ut refertur ad Adam protoplastum. Secundum autem has tres considerationes, circa hanc materiam triplex difficultas insurgit. Consurgit itaque difficultas prima, ex eo quod ille parvulus in originali conceptus, est aliquid in se; constat autem peccatum oem esse in anima; cum ergo anima humana non sit ex traduce; quia intellectus est ab extra, & rationis anima immediate creatur a deo: si non potest traduci accidens nisi traducto subiecto, non poterit originale peccatum a parentibus descendere in parvulum, ex quo anima qua est peccati subiectum non est a parentibus deriuata. Secunda autem difficultas oritur ex eo quod parvuli ad parentes proximos referuntur. Nam continet aliquando parvorum progenitores esse baptizatos, & non habere originale peccatum, quare si nullus dat quod non habet, quomodo est intelligibile originale peccatum a parentibus deriuari in parvulos, si hoc crimen in ipsis progenitoribus non existat? Tertia quidem difficultas oritur ex eo quod ipsi parvuli referuntur ad Adam protoplastum. Nam si anima originale peccatum contrahit, quia carni infecte coniungitur, & caro ista ideo infecta dicitur, quia in Adam primo parente corrupta fuit: cum omnino incredibile sit dicere totam carnem omnium hominum fuisse in Adam, & cum possit contingere animam alicuius parvuli vnitri alieni carni, de qua nihil omnino fuit in primo parente, consurgit difficilis, & admirabilis questio: unde in illo parvulo peccatum originale insurgat: non ex parte animae, quia illa est immediate a deo producta: non ex parte carnis, quia possum est nihil de carne fuisse in Adam protoplaste nostro, per cuius corruptionem, peccatum transfluit in omnes. Has autem difficultates quidam per opiniones falsas conati sunt solvere. Voluerunt n. aliqui, quod sicut caro a parentibus traducitur, ita traducitur anima: & hoc posito de facili soluebant difficultatem primam quomodo originale peccatum subintrat infantes. Dicebant enim, quod sicut a carne corrupta parentum, progreditur caro corrupta filiorum, sic ab anima peccatrice progenitorum, oripectrix anima prolis. Sed haec positio stare non potest, dicente Domino per Ezech. Omnes animae meae sunt sicut anima patris, ita & anima filii. Et in Psal. Qui fixit sigillatum corda eorum.

Cap. 18.

Psal. 32.

A Omnes ergo animae sunt dei, & non magis est anima patris, quam anima filii: quia omnes animae immediate producuntur a deo: nulla ergo rationalis anima educitur de potentia materiae, sed quemlibet sigillatum a deo creando infundit, & infundendo creatur. Cum n. intelligere quod est actus rationalis animae, sit per abstractionem a materia, sufficeret ostenditur rationalem animam, cuius est habere talem operationem, de potentia materiae non esseeductam. Secunda autem opinio falsa contra originale peccatum, est dicens, non esse in parvulis traductionem originis, sed similitudinem prævaricationis. Hoc est ergo quod Aug. ait in lib. de Baptismo parvus. 1. cap. 19.
 B lorum loquens de ipsis Pelagianis hereticis dicens: Scendum est hereticos quosdam, qui nominati sunt Pelagiani, dixisse peccatum primam transgressionis in aliquos homines non propagatione, sed imitatione transisse: consueuerunt enim filii imitari progenitores. Dicebat ergo Pelagius hereticus peccatum originale esse in parvulis, non quia per originem aliquid peccatum contrahant, sed quia per originem in peccato consueuerunt filii imitari parentes. Secundum hoc itaque si haec positio vera esset, plene soluebit difficultas secunda. Nam cum dicebatur quod parentes mundi & baptizati generabant filios mundos, & sine originali peccato, paterque secundum hunc modum tales filii non nascuntur immundi, nec per originem contrahunt peccatum hoc, sed solum dicuntur habere originale peccatum imitando parentes. Sed haec positio Pelagii stare non potest, quia plana est sententia Apost. Quid Rom. 5. omnes peccauimus in Adam, & quod oes natura Ephe. 2. ra nascimur filii irae. Hoc etiam sancti volunt.
 C Vnde Greg. ait quod nos ex carnis delectatione In cap. 15. cõcepti, culpam originalem nobis contraximus. primi Reg. tir
 Et Aug. in lib. de natura & gratia, vult parvus ea finem. los peccatum ex origine contraxisse. Ad tertiam Cap. 3. autem difficultatem vitandam Magister secundus Dist. 3. do sententiarum, singularis opinionis esse videtur: nam ut saluaret quod caro infecta in Adam inficit animam omnium posteriorum filiorum, posuit quod nihil est de veritate carnis in filiis, nisi quod a parentibus contraxerunt. Vult n. quod nihil de alimento transeat in veritate humanae naturae. Illud ergo quod a parentibus traximus, in seipso multiplicatur, & consurgit in tantam quantitatem, quanta sufficit ad veritatem humanae naturae: & quia secundum hunc modum dicendi, nihil de exteriori materia conuertitur in veram carnem naturaliter & carnaliter, quicquid est in humanis corporibus, dicitur fuisse in primo homine: secundum hoc itaque soluitur difficultas tertia. Supponebatur enim anima rationale posse coniungi alicui carni, de qua nihil omnino fuit in primo parente: propter quod argubatur quod si caro illa non fuit infecta in Adam, non potuit inficere animam. Sed opinio haec Magistri, stare non potest. Improbauiimus enim eam

q. 3. de Refut.
mor. eam diffusus in quibusdā specialib⁹ quæstio-
nibus. Ad præsens autem sufficit dicere, quod si
talis esset hominis generatio, non esset naturalis
sed miraculosa: quod est inconveniens. Ut ergo
prædictæ tres difficultates tollantur de medio,
vt sciamus quomodo inficit in parvulis anima,
& per quam viam peccatum originale subinerat
infantes: sciendum quod (vt supra tetigimus)
originale peccatum est carentia originalis iusti-
tiae cum debito habendi eam. Si enim Adam in
sua rectitudine stetisset, filii nati ex eo consecuti
fuissent originalem iustitiam, & nati fuissent ins-
noceates. Sed Adam peccante, & originalem
iustitiam amittente, non potuit eam transfunde-
re in posteros. Quare sicut in Adam post pecca-
tum fuit carētia originalis iustitiae quā hēre des-
bebat: sic & in filiis fuit carentia illius iustitiae quā
iustitiam tenebantur habere in quantum erant
membra ipsius Adæ. Et quia hæc carentia cum
debito habendi eam, est originale peccatum: cū
in ipsis infantibus sit talis carentia, in ipsis infan-
tibus erit originale peccatum. In peccato enim
originali tria est considerare. Primo, carentiam
ipsius originalis iustitiae. Secundo, infectionem
animæ. Tertio, naturalem originem, per quam
talis infectio contrahitur. Tripliciter ergo circa
hac materiam errare contingit: quia vel erratur
circa ipsam originalem iustitiam: & secundum hoc
oriebatur difficultas prima. Vel erratur circa
ipsam originem naturalem, & sic insurgebat dif-
ficultas secunda. Vel contingit error quātum ad
infectionem animæ: & quātum ad hoc habebat
ortum tertia difficultas. Si hęc ergo tria plene
declarare poterimus, sufficienter patefacta erit
quod queritur. Propter primum ergo, sc̄iēdum
quod iustitia originalis nō erat donum ex debi-
to naturæ adeptum, sed ex largitate creatoris
gratis datum. Nō ergo sic imaginari debemus,
quod animę ex sua natura debeatur originalis
iustitia, quā vñita carni, huiusmodi perfectionē
suz naturæ debitam, perdit. Sed animæ filiorum
Adæ, hoc modo habuissent originalem iusti-
tiam: quia si primi parentes nō peccassent, & ori-
ginalem iustitiam nō perdidissent, cōcepissent
sine libidine, & hoc modo in posteros originas
iustitiam transfundissent: animæ ergo filiorum
Adæ cōiunctæ carni, cōceptæ sine libidi-
ne, originalem iustitiam habuissent. Igitur ad
hoc quod anima contrahat originale peccatum,
nō oportet eam esse ex traduce, vel esse eductā
de potētia materiæ vt (arguebat difficultas pri-
ma) sed sufficit eam esse cōiunctam carni libidi-
nosse & ex corruptione conceptæ. Oriebatur
itaq; difficultas prima ex errore circa originalem
iustitiam: quia supponebat eam esse donum na-
turæ debitum, nō gratis datum. Secunda autē dif-
ficultas sic collitur. Nam homini cōpetit duplex
generatio: una carnis, secundum quam accepit
esse naturæ: alia vero baptismalis, secundum quam
accepit esse gratiæ. Quantū ergo ad genera-

A nem primam, nascitur homo natura filius iræ,
quia concipitur in originali peccato. In omniis
bus ergo considerandum est quod est per se, &
dimittendum quod est per accidens. Iste ergo
baptizatus generans filium, vel generat ipsum
vnde carnaliter natus, vel vnde spiritualiter res
generatus. Si vnde spiritualiter regeneratus,
cum per huiusmodi regenerationem absoluatur
ab originali, producit filium absq; originas
li. Si generat eum vnde carnaliter natus, cum
secundum hoc in originali nascatur, quantum
cunc⁹ sit ipse baptizatus, generabit filium in ori-
ginali conceptum. Cum ergo generatio filiorum
sit naturalis, quātum cunc⁹ parentes sint ba-
ptizati: (quia non generant vnde renati, sed vnde
de nati) faciunt filios in originali conceptos.
Et ista est solutio Aug. in lib. de Baptismo par-
2. cap. 27.
uulorum, qui ait parentes baptizatos generare
filios in originali, quia non generant filios se-
cundum generationem illam qua de nouo sunt
nati, sed potius secundum eam, qua carnaliter
& ipsi prius sunt generati. Vnde idem ibidem
aīt: quod sicut homines circumcisí generant fi-
lios non circumcisos, & sicut granum a palea pur-
gatum, generat granum a palea nō purgatum;
sic homo baptizatus & ab originali mundatus,
generat filium ab originali nō mundatum: quia
sicut granum producit aliud granum non ex
eo quod est a palea excussum, sed quia est cum
palea ortum: & homo circumcisus generat ex
eo quod carnaliter natus est cum preputio, nō
ex eo quod est postea circumcisus: sic homo ba-
ptizatus, non generat ex eo quod est spiritualiter
regeneratus, & ab originali absolutus, sed
generat ex eo quod est carnaliter generatus &
in originali conceptus. Difficultas ergo secun-
da, dicens, ex parentibus baptizatis & ab origi-
nali absolutis, deberi procreari filios ab origi-
nali mundatis: oriebatur ex errore circa gene-
rationem naturalem: referebat enim difficultas
illa generationem filiorum in regenerationem
spirituale, non in generationem carnalem.
Tertia autem difficultas sic soluitur. Nam non
debemus imaginari infectionem & turpitudi-
nem animæ quam contrahit ex originali, esse
per appositionem alicuius turpitudinis, sed ma-
gis per subtractionem alicuius decoris, & alicuius
pulchritudinis. Dupliciter enim posset de-
terpari corporalis imago: primo, per appositi-
onem luti, vel alicuius alterius turpitudinis vel
infectionis: secundo, per subtractionem alicuius
ius pulchritudinis, & decoris: vt si imagini ami-
putaretur nasus, vel euellerentur oculi, detur-
pata diceretur. Sic & in proposto, non infici-
tur anima ex originali peccato, sicut inficitur
imago ex luto: quia hoc modo infectio car-
nis animam inficere non posset, cum sit quid
spirituale. Sed est ista infectione per carentiam cu-
iisdam pulchritudinis, & decoris: vt per care-
ntiam originalis iustitiae, quæ esset decor & pul-

christudo aīg. & quam haberet anima si coniuncta geretur carni non libidinosæ, & non ex corruptione conceperet. Quare ad hoc quod secundum hunc modum inficiatur anima, non oportet totam carnem filiorum carnaliter, & materialiter fuisse in Adam, ut Magister opinabatur, sed sufficit quod per propagationem sit caro libidinose concepta. Patet ergo quod inficitur anima cuiuslibet parvuli ab originali peccato; & peccatum originale subintrat infantes non obstante quod anima non est ex traduce, ut tangebat difficultas prima; & non obstante quod continet aliquos generari ex parentibus baptizatis, ut tangebat secunda difficultas; & etiam non obstante quod tota caro nostra non fuerit materialiter & carnaliter in Adam, ut difficultas tertia praetendebat.

Cap. VI. In quo determinatur, quomodo in baptismō dimititur noxa originalis peccati.

Ehemens difficultas oriuntur ex predictis, quomodo originalis noxa dimittitur in baptismō. Dicitur enim quod originale peccatum est languor naturae, concupiscentia, lex membrorum, tyrannus, & fomes peccati.

Rom. 7. Cum ergo homines baptizati adhuc in seipsis sentiant concupiscentiam, i. appetitudinem ad concupiscendum; & cum videant quandam legem in membris suis repugnantem legi mentis suę: & cum ex hoc sit in eis quidam fomes peccati, & quidam langor naturae; & ulterius sit in eis quodammodo quidam tyrannus, quia ex hoc habet quidam promptitudinem ut seruant peccato; qualitercūq; accipiatur originale peccatum, non videtur quod dimittatur in baptismō. Sciendum ergo quod (ut patet ex habitis) originale peccatum est carentia originalis iustitiae cum debito habendi illam. Sic enim requirebat ordo naturae iustitiae, ut ad consequendam salutem, necessaria esset originalis iustitia: quare cum originali membra iustitiam esse ordinem illum debeamus cōsequi in quantum essimus membra ipsius Adæ, patet quod salutem cōsequi debueramus secundum ordinem naturae iustitiae, existentes membra ipsius Adæ. Peccante itaq; Adam, ordo ille non solum fuit interruptus, sed etiam quodammodo fuit in contrarium permutatus: ita quod sicut ex Adam patparet secundum naturam institutam natu rali. Itaq; secundum hunc ordinem quem habemus ad Adam non solum salutem non consequimur,

Bpbr. 2. natura filii ire, & priuamur illa rectitudine naturali. Itaq; secundum hunc ordinem quem habemus ad Adam non solum salutem non consequimur,

A sed in ipso morimur, quia in ipso peccauimus *Rom. 5.* omnes. Oportuit ergo quod per alium ordinem cōsequeremur salutem. Propter quod in hoc fuit maxima dei dispensatio, quod mitteret unius genitum filium suum factum sub lege, factum ex muliere, per quem adoptionem filiorum recipieremus, & per quem possemus salutem cōse qui. Est igitur dare naturam in triplici statu, scilicet in statu innocentiae corruptam: & restauratam. Innocens quidem natura a deo est creata, sed per Adam est corrupta, per Christum vero mediatorem dei & hominū est restaurata. Hoc ergo modo dimititur originale peccatum in baptismō, non quia nobis restituatur originalis iustitia, sed quia dimititur nobis debitum habendi eam. Nam in statu naturae innocentiae, si permanissimus in tali statu, habuissemus originalem iustitiam: nunc autem in statu naturae corruptae non habemus eam, sed quādiu sumus in tali statu, tenemur eam habere. Quando autem per baptismum sumus membra Christi, qui naturam humanam reparauit, absoluimur a debito habendi eam. Debemus ergo imaginari duos Adam: unum terrenum, ut protoplastū nostrum: & unum cœlestem, ut ipsum Christum. Ante ergo baptismum sumus in ordine Adæ terreni, & sumus mēbra illius Adæ: & quia Adæ data fuit originalis iustitia in statu naturae conditæ, necessaria erat originalis iustitia ad salutem consequendam ut est per habitum manifestum: & quādiu sumus in tali ordine, tenemur originalem iustitiam habere. Baptismus itaq; hoc facit, quod per baptismum consepti sumus morti Christi, & facit nos membra Christi, ut iam non ulterius dicamus esse de ordine ipsius Adæ terreni, sed magis de ordine ipsius Adæ cœlestis. Et quia originalis iustitia necessaria erat nobis quādiu etiam membra Adæ terreni, & quādiu eramus in ordine illo: nunc autem in ordine alio constituti & facti membra Christi, absoluimur a debito habendi originalem iustitiam, & ad consequendam salutem non tenemur habere eam: quia existentes membra Christi confert nobis a deo quoddam donum, ut gratia baptismalis, quæ (ut patebit) est potior ad salutem consequendam, q; esset originalis iustitia, quam cōsecuti fuissimus per Adam, si ipse in sua redditudine permanisset. Vnde quodammodo simile est de consecutione salutis, sicut est de transitu cuiusdam magnæ aquæ. Si enim esset aqua magna, quādiu non esset ibi pons, nescientibus natare necessaria esset nauis, si vellent transire aquam: facto autem ibi ponte haberent homines alium ordinem, & aliam viam ad transendum aquam, & sine naui posset aquam transire, immo pons potior esset q; nauis ipsa ad transendum. Sic quodammodo est in proposito, quādiu sumus membra Adæ terreni, ante quam sumus mēbra Christi, tenemur originalem iustitiam habere: facti autem membra Christi per gratiam baptismalem

Gad. 4.

Rom. 6.

malem, possimus consequi salutem absq; ori-
ginali iustitia: absoluimur enim a debito habé-
di eam. Patet igitur verum esse quod diximus,
videlicet, in baptismo dimitti originale peccatum,
non quia redditur nobis originalis iustitia, sed
quia absoluimur a debito habendi eam. Et inde
est quod sicut in Adam omnes morimur, quia per
eum priuamur originali iustitia quam ha-
bere tenemur quādū sumus membra eius: sic
in Christo omnes viuiscamus, quia in baptis-
mo confertur nobis per ipsum gratia baptis-
malis, & absoluimur a debito habendi origina-
lem iustitiam. Relinquendo ergo imaginem
Adam hominis terreni in quo morimur per ca-
rentiam originalis iustitiae, & debitum habens
de eam, & portandi imaginem Christi hominis
caelestis, in quo viuiscamus, dimittitur nobis
originale peccatum. Vnde Apostolus primo
ad Cor. 15. ad hoc nos hortat dicens. Quod.
primus homo ex terra terrenus, secundus hō
de celo caelestis. Et subdit, . Quod sicut portae-
mus imaginem terreni, ita portemus imagi-
nem caelestis. Vnde ibidem ait, quod sicut in Ad-
am omnes morimur, ita & in Christo o-
mnes viuiscabuntur. Dicamus ergo quod ori-
ginale peccatum ratione qua dicit carentiam
originalis iustitiae, non est formaliter culpa,
sed magis est quādam habilitas ad culpam. Ra-
tione vero qua dicit debitum habendi eam, ha-
bet quod sit formaliter culpa... Ex eo igitur q
tenemur, vel debemus habere originalem iusti-
tiam, & non habemus eam, est nobis culpa ori-
ginalis. Quare si in baptismo absoluimur a
debito habendi originalem iustitiam, remittit
tur nobis originale peccatum, in quantum ha-
ber rationē culpæ. Ratio autem, quare in bas-
ptismo dimittitur nobis debitum habendi ori-
ginalem iustitiam, est, quia datur nobis gratia
baptismalis; quæ potior est ad consequendam
salutem, quam iustitia originalis. Nam secun-
dum Magistrum, secundo sententiarum, per ori-
ginalem iustitiam solum habebas Adam quod posset
posse stare, non autem habebas quod posset
proficere. Sed per gratiam baptismalem non
solum consequimur quod possumus stare, sed
etiam quod possumus proficere. Quare sicut vo-
lens transire aquam non tenetur habere na-
vium si esset ibi pons, quia pons in transi-
do est navis potior: sic si volumus salutem
consequi, non tenemur habere originalem iu-
stitiam si habuerimus gratiam baptismalem: quia
in consequendo salutem, huiusmodi gratia
est potior quam illa iustitia. Quod non solum
intelligendum est quod gratia baptismalis simul
cum originali iustitia non esset potior ad con-
sequendam salutem, quod sola huiusmodi gra-
tia tamen hec gratia sine illa potior est ad con-
sequendum salutem, quam illa iustitia sine hac
gratia: cum per talam gratiam possimus me-
seri, & proficere; per originalem vero iusti-

A
tiam solum stare. Ex hoc ergo apparet quod li-
cer gratia baptismalis simpliciter loquendo quā-
tum ad consequēdam salutem sit potior quam
originalis iustitia, attamen hec & illa quodam
modo se habent sicut excedentia, & excella.
Nam quantum ad standum potior erat origi-
nalnis iustitia, quia illa non solum tollebat pec-
catum, sed etiam habilitatem ad peccandum:
gratia vero baptismalis licet peccatum & cul-
pam tollat, non tamen tollit habilitatem & pa-
nitatem ad peccandum, sed solum eam debili-
tat, & minuit. Ex hoc ergo apparere potest ins-
telleetus illius verbi Augu. in libro de Nuptiis Lib. I. ca. 25.
& cōcupiscentia, q̄ dimittitur cōcupiscentia car-
nalis in baptismo, nō vt nō sit, sed vt non impu-
teretur ad p̄ctū. Per baptismum ergo non tollit
cōcupiscentia vt non sit, quia nō redditur no-
bis originalis iustitia: sed tollitur vt nō imputet
in culpam, quia absoluimur a debito habendi
eam ex quo debito originale peccatum, culpæ
rationem habebat.

Cap. V 11. in quo determinatur quos
modo decet diuinam clementiam
infundere animam cor
poribus macus
latis.

C
Vnt nonnulli de sua
intelligentia præsumē-
tes, volentes diuina me-
tiri iudicia, diventes nō
decere diuinam boni-
tatem, & clementiam,
infundere animam cor-
poti maculato. Sed cū
deus sit ipsa bonitas, &
ipsa clementia; quicquid voluntate diuina com-
pletur in opere xotum ordinatum & iustum est
penitus iudicandum. Verum quia intellectus
humanus nescit quicunque nisi dictorum ratio
affignerit, possumus tripli via ostendere quos
modo hoc deceat diuinam clementiam, & boni-
tatem. Sumitur autem hec triplex ratio secun-
dum quod triplex bonum in rebus asperius,
videlicet, vniuersale, speciale, & personale. Est
etiam quilibet homo primo quādam persona
in secundo, est in specie humana tertio, est
pars vniuersi. Prout ergo est pars vniuersi, res-
fertur ad bonum vniuersale. Prout vero est in
specie humana, habet ordinem ad bonum spe-
ciale. Sed prout est quādam persona in se, est in
se ipso quoddam personale bonum. Prima
itaq; via sumpta ex bono vniuersali, sic patet
nam spectat ad vniuersalem causam principali-
liter intendere vniuersale bonum: vbi ergo nō
impediretur vniuersale bonum ex aliquo par-
ticulari malo, decet principem vniuersi permit-
tere aliquod particolare malum, ne impediatur

vniuersale bonum. Et quia magnus est decor A
vniuersi ex humana specie, non decet diuinam
bonitatem impedire generationem in specie hu-
mana, quantumcunq; nō possit fieri talis genera-
tio. nisi infundatur animæ corporibus macula-
tis: quia si impediret generationem humanam,
& animæ non infunderentur corporibus, ipsi
vniuerso tolleret maxima pulchritudo. Istam.

Cap. 10. et. ii viam videtur tangere August. in Enchiridion,
qui vult deum decenter permettere aliquam in-
equalitatem in rebus, & aliquos defectus in crea-
turis, ne aliquis decor detrahatur ab vniuerso:
vnde ait, q; ex omnibus constat vniuersitatis

admirabilis pulchritudo. Secunda via sumitur
ex ipsa specie humana, vel ex ipsa natura huma-
na, sive ex ipso bono speciali. Nam quia homi-
nes nascuntur peccatores, deus pater motus cle-
mentia, & pietate, ordinavit ut magnus veniret
medicus, eo quod ubiq; magnus iacebat egro-
tus. Iste autem magnus medicus est Dei filius as-
sumens carnem, per quam assumptionem tota
natura humana & omnes homines sunt quo-
dammodo mirabiliter sublimati: ita ut post filium
dei incarnationem, omnes angelis se reputent
conseruos nostros: quia licet ante incarnationem
permitterent angeli se adorari ab homini-
bus ut pater in Daniele, qui scidit in faciem
suam, & adorauit angelum loquentem ei: post
incarnationem tñ hoc nō est permisum: nam ut
habet in Apoc. Ioáne: hoc volens facere, est pa-
hibitus ab angelo dicente sibi: Vide ne feceris,

Dat. 1b. et cōseruu. n. tuus sum, & fratrū tuorū. Quare cū
deus pr̄euiderit hominem peccaturū, & pr̄euiderit
se imaculatas alias maculatis corporibus infun-
dere, qd̄ pr̄euidendo, ordinavit filium ppriū in
carnē mittere, ex qua incarnatiōe, humana sp̄es
sit tota sublimata: pater q; hoc arguit maximā
dei bonitatē, & clementiā, ex qua sp̄es humana
consecuta est tñ bonū. Tertia via sumit ex hoc:
no personali. Nam ipse psonæ humanae conse-
cunt multa bona ex redēptore nro. Nā ex hoc,
ipsiis personis humanis, sicut multe grās spāles.
Hāc aut̄ viam innuit Greg. cum p̄ctm. Adz. pp

Eph. 2 qd̄ nascimur natura filii irq; & animæ infundit
maculatis corporibus, appellat felicem culpā di-
cens. O felix culpa quæ talē ac tñ meruit hēre-
zedēptorē. Et si contingat aliquas personas hu-
manas non fieri participes hmōi. redēptionis, h̄
est ex culpa sua, vel ex culpa parentū: nec pp h̄
humana ḡnō est pr̄etermittenda quin fiat fm̄
oēm gentē, & fm oēm nationem. Sicut nō des-
bet ipediri pluuiā quæ sit pp nascendū frumentū
tū. vel pp alia terræ nascetia, licet pluat alicui
bi vbi priuat tali fructu, & licet alicubi pluviā fa-
ciat ad destructionē frumenti, vt eum frumen-
tum est in area congregat. Bona n. quæ de se
sunt vniuersalia, pp particulares defectus, sunt

Recapitulatio. Minime ipedienda. Patefacta sunt ergo quæ ini-

poemio dicebantnam offēsum est, quid est ori-
ginale p̄ctm, quia est languor naturæ, inquātū
eam inhabilitat ad bonū. Est fomes peccati, ins-
quātū ēa habilitas ad malū. Est cōcupiscēta, pue-
nos reddit pronos ad cōcupiscēndū. Est lex car-
nis vel lex mēbrorū, p̄ membra & carnē facit
rebellē menti & rōni. Est tyrānus, pue nos facit
paos ad seruēndū p̄ctō. Secūdo oīdebat qd̄
hmōi p̄ctm paruulis impūrat ad p̄cnā: quia su-
cūt peccant, sic ordinat ad p̄cnā: non aut̄ pecca-
uerunt vt sunt quædam psonæ in se, sed vt sunt
quædam mēbra Adz: sic puniuntur vt sunt Ade-
mēbra, non vt sunt aliquiq; in seip̄ls. Nam ori-
ginalis iustitia qua p̄nuamur per originale pec-
catum, non debebat paruulis vt sunt aliqd in se,
sed vt ab Adā in eos erat h̄c iustitia transfun-
dēda. Rursus visio diuina, cuius carentia ponit
p̄cna originalis peccati, non debet hominib; s
fm se: sed eam habuissent, si in sua innocētia, &c.
in originali iustitia permāsissent. Tertio declara-
tum est qd̄ originale p̄ctm habet tōnē culpæ:
cum hoc peccatum sit carentia iustitiae originale-
ris: cum debito habendi eam, ratione qua est ca-
rentia non est formaliter culpa, sed ratione debiti
habendi: & quia tenemur huiusmodi iusti-
tiam habere, reputamur culpabiles. Ex quo ap-
paret quod cum non tenemur eam habere ni-
si inquantum sumus membra Adz, omnes pe-
cauimus in Adam: & per illum hominem pec-
catum intrauit in mundum, & per peccatum
mors. Quarto ostēsum est, quomodo h̄c no-
xa subintrat infantes, quia hoc est, nō prout
sunt quædam psonæ in se, sed prout sunt quæ-
dam membra Adz protoparentis nostri. Quin-
to ostēdebatur, quomodo talis noxa in baptis-
mo dimittitur: nam cum ostēsum sit eam ha-
bere rationem culpæ, non ratione carentiæ ori-
ginalis iustitiae, sed ex eo quod tenemur habe-
re eam, in baptismo dimittitur h̄c noxa, quia
absoluimur a debito habendi talē iustitiam,
vt ex tunc non vltierius nobis imputetur ad pec-
catum, si caruerimus ipsa: quoniam (vt per
August. patuit) tollitur in baptismo concipi-
scēta, non vt non sit, sed vt non imputetur
ad peccatum. Sexto & vltimo declarabatur qd̄
decebat diuinam clementiam & bonitatem in-
fundere anima corporibus quantumcunq; ma-
culatis, & hoc propriè triplex bonum, vniuersal-
e, sp̄eciale, & personale. Vere ergo domine,
deus ubi soli peccamus, & vincis eam, iudicaris:
quia tu solus in omnibus equus es, & quæ aīalib;.
hominibus iniqua videtur, & quissima ratione
sunt a te cōdita. Tu ergo solus bonus & pius,
& nos in iniuitatibus cōcepti sumus, & in peto Psal. 50.
cāis concepit nos mater nostra. Sed tu pro tua
pietate misericordeb; nobis, vt facie ad faciem te vidi-
dere possimus, qui es benedictus in secula seculi
lorum. Amen.

F. I N I S .